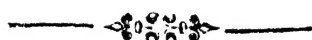

બુદ્ધિની વૃદ્ધિ

અને

સદગુણનું ધર.

અમલકારી વારતા સંગ્રહ.

પ્રાચીન ગ્રંથો ઉપરથી ભાષાંતર કરીને,

ન્યાયશાસ્ત્રના અધીપતી

શા. છગનલાલ ડિમેદચંદ્રે

તૈયાર કરી.

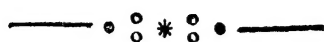
અમલકારી.

નિઝામીયા પ્રેસમાં છાપી

સને ૧૮૮૯ — સંવત ૧૯૪૫

કીમત રૂ ૧-૮-૦

મરેતાવના

સાંમ્રત કાળે આપણા દેશમાં ગ્રંથો છપાવવાનો અને નવીન વારતાઓ લખવાનો શોખ વધતો જાય છે, એ કાંઈ ખોટું નથી. પરંતુ જે જે ગ્રંથો અને જે જે વારતાઓ પાવીને બાહાર પાડવામાં આવે છે તેમાં ઘણીક બાબતો મનકલ્પિત અને કતોહળ તથા શાસ્ત્રના આધાર વીનાની હોય છે જે વાંચવાથી લોકોનાં મન પોતાના ખરા ધર્મ ઉપર શંકા શીઘ્ર થાય છે, માટે ને ધર્મના દરમાન શહીત અને જે વીષય વાંચવાથી માણસની ખુદી વધે તથા સદગુણ આવે અને સ્વધર્મ ઉપર દ્રઢતા વધે તેવાજ વીષયો કે વારતાઓ ધર્મે શાસ્ત્રને આધારે લખાયલાં હોય તો તે સરવે પ્રકારે લાભ કારક થઈ પડે એમ ધારીને--આ એક સદુ પુસ્તક--પ્રાચીન સંસ્કૃત અને પદ ભાષા માંહેથી સારી સારી વારતાઓ શોધીને તે-નુ ભાષાંતર કરીને છાપવામાં આવ્યું છે,--આ ભાષાંતર મેં મારી અ-લ્પમતીએ તથા સાધારણ જ્ઞાને કરીને કરેલું છે માટે રસ્વ દીર્ઘ તથા વા-ક્યની રચનામાં ખામી રહી હશે, માટે મુજ વાંચનારાઓએ માહારી હાંશી નહી કરતાં જે કાંઈ ભુલ હોય તે સુદ વાંચી માહારા ઉપર ક્ષમા કરવી.

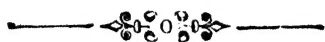
કુ ધુ ભાષાંતર કરતા.
એચક. હમનલાલ ઉમેચંદ
ન્યાયદરશકનો અધીપતી.

રત્નસેન રાજા અને રત્નવતી રાણીનો સંબંધ.

પરોપકાર અને પ્રમાણીક પાણી વીશે

અત્યંત અમત્કારી વારતા.

આહીજ ભરતખંડને વીશે રત્નપુર નામે એક નગર હતુ, તે નગરને વીશે રત્નશેન નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો, રાજા ધર્મોષ્ઠ દયાળુ અને અત્યંત પરોપકારી તથા સત્યવાદી તેમજ કામદેવ સરીખો રૂપવત અને સઘળા સદગુણોને ગ્રહણ કરનારો પ્રજાપુજ્ય હતો તેને એક સુમતી નામે માહા બુદ્ધીમાન પ્રધાન હતો--વસંત રૂતુના સમયે એક દીવશ રાજા અને પ્રધાન પોતાની સાથે ઘોડેસ્વારો વીગરેને લઈને વન ક્ષીડા કરવાને ગયા, ત્યાં તેઓ એક વૃક્ષની નીચે બેસી આરામ લીધે છે તેવા માં તેજ વૃક્ષની ઉપર બેઠેલા બે પક્ષી (સ્ત્રી ભરતાર) મોહિત મોહિત વાતો કરે છે, તે મોહિતી તે પક્ષી પુરૂષ બોલ્યો, કે આ પ્રથ્વીમાં રત્નવતી નામની જે કન્યા છે તેના રૂપ અને ગુણની ખરાબરી કરવાને દેવાંજાઓ પણ સમર્થ થાય નહી, અને જેનું દર્શન કરવાથી આનંદ થાય એવી રત્નવતી નામની કન્યા ચોવન અવરથામાં આવ્યા છતાં તે પુરૂષનું મુખ જોતી નથી, પણ જો રત્નશેન રાજાને તે દેખેતો તેની સાથે રત્નવતી લગ્ન કરે આ પ્રમાણે તે પક્ષીઓનું બોલવું--પક્ષીની ભાષા સંપૂર્ણ જાણનાર એવો તે રત્નશેન રાજા સાંભળીને વીસ્મય પામી વીચાર કરવા લાગ્યો કે માહારાજ નામે નામ અને અપત્સરાઓથી પણ અધીક રૂપવંતી એવી સ્ત્રી ક્યાં હશે, એમ ચિંતવીને વૃક્ષ ઉપર નજર કરે છે એટલામાં પેલા પક્ષીઓ ઉડી ગયા, અને રાજા તો રત્નવતીના મોહમાં વગર દીકે તલાલીન થયો થકો કેહેવા લાગ્યો કે,-- આ જન્મમાં રત્નવતી મળે તોજ જન્મ સદ્ગુણ માનુ, એમ વીચારતો ઉદાસ થઈને પોતાના રાજ્ય મહેલમાં આવ્યો, ઘેર આવીને માત્ર રત્નવતીનું જ ધ્યાન કરવા લાગ્યો, રાજકાળમાં કે ખાવા પીવામાં પણ

ચીત રાખે નહી, ઉંઘ પણ તણ બેઠો—તેવારે સુમતી નામા પ્રધાન પુછવા લાગ્યો કે હે માહારાજા ધીરાજ આપ આટલી બધી ચીંતા શા માટે કરોછો? તેવારે રાજા બોલ્યો કે,—જે રત્નવતી નહી મલેતો ની-શ્વય કરીને મારૂં મરણ થશે, રાજનું આવા પ્રકારનું બોલણ સાંભળી ને પ્રધાન કેહેવા લાગ્યો કે જે વસ્તુ નજરે દીડી નથી જેનું કામ કે-કાણું પણ નથી તે વસ્તુ કયાંથી લાવી શકીએ,—રાજા બોલ્યો કે ગમે તેમ કરે પણ જો માહારાજા જીવની આશા રાખોતો રત્નવતીને થોડાજ દીવજમાં લાવો નહીતો મારા માણ ત્યાગ કરીશ, તેવારે પ્ર-ધાન રાજાને સમજાવીને કેહેવા લાગ્યો કે હમણાં તમે રાજ કાજ રૂ-ડી રીતે કરો અને હું રત્નવતીની ખોળ કરવા માટે દશાંતર નીકળુ છું, અને સાત માસની અંદર તેની ખોળ કરી લાવીશ આ રીતનું પ્રધાનનું બોલણ સાંભળીને રાજા ખુશી થયો; પછી સુભ દીવશે સારા શુકન જોઈને પ્રધાન રત્નવતીની ખોળ કરવાને દક્ષીણ દીશા તરફ ની-કલ્યો, અનુક્રમે મયાણ કરતો થકો સુમતી પ્રધાન એક અતી રમણી ય વનને વીશે આવી પોહોતો તીહાં આજી બાજી દ્રષ્ટી ફેરવતાં તેણે એક દેવ મંદીર દીઠું તેવારે પ્રધાન તે મંદીરની અંદર દર્શન કરવા માટે ગયો, ફરૂં કરીને જેવો બાહર નીકળે છે તેવે પ્રસંગે દેવળની અંદર આવતી એક દૈવ્ય રૂપ કન્યા તેણે દીડી તે દેખીને પ્રધાન ચીતવવા લાગ્યો કે આતે કોઈ વીધા ધારી હશે કીંવા દેવાંજા હશે કે મનુષ્યની જાત હશે એમ વીચારતો દેવળની બાહર નીકળી ઉભો રહ્યો ત્યાર પછી તે કન્યા પણ દેવળમાંથી પુજા કરીને બાહર આવી તેવારે પ્રધાન તે કન્યાને પુછવા લાગ્યો કે આ વનને વીશે ભર્યો વનમાં તું એકાકી કેમ આવી છે તેવારે તે કન્યા કેહેવા લાગી કે—આ વનનો રખેવાળ યક્ષદેવ છે તેની હું પુત્રી છું અને તેણેજ આ મં-દીર કરાવ્યું છે આ મંદીરમાં મને દેવ પુજા કરવાને મુકીને યક્ષ દેવ પોતાને સ્થાન ઉપે ગયો છે તેવારે પ્રધાન કહે જે યક્ષદેવને મળવા માટે કાંઈ ઉપાય હોયતો તે તું મને બતાવ્ય માહારે તેને મળવાની ઇચ્છા છે, પ્રધાનનું આવી રીતનું બોલણ સાંભળીને તે કન્યા કહે જે આ

દેવ મંદીરની દક્ષીણ દીશાએ એક અગ્નીનો કુંડ છે, તે માંહે અંપા પાત કરેતો યક્ષદેવને સ્થાનકે પોહાચાય, તેવારે પ્રધાને પોતાની સાથે આવેલા શેવકોને કહ્યું કે તુમે આપણા સ્થાનકે જાઓ અને હું રત્નવતીની લાળ કરવા માટે આ અગ્ની કુંડમાં ઝીપલાવીને યક્ષદેવની પાશે જાઉં છું પછી તે શેવકો પોતાને સ્થાનકે ગયા અને પ્રધાને અગ્ની કુંડમાં અંપાપાત કીધા તે વખત તે દેવી કુંડના પ્રભાવે કરી ને પ્રધાન યક્ષદેવની પાશે જઈને બેઠો, ત્યાં તે યક્ષ દેવ પોતાની દેવી પાશે બેઠો હતો તેવામાં થોડીજ વારે તે કંન્યા પણ ત્યાં આવી પોતી તે વારે તે યક્ષ દેવ પ્રધાનને કહેવા લાગ્યો કે હે પુરષોન્તમ ઊદાશીતજ્ઞને તુ આ મારી કંન્યા સાથે લગ્ન કર હું તારીજ વાટ જોઈને બેઠું માટે આ મારી લક્ષ્મી વતી નામે પુત્રીને પરણી ને મને આનંદની પ્રાપ્તી કર, આ પ્રકારનું તે યક્ષનું બોલવું સાંભળીને પ્રધાન તેને પુછવા લાગ્યો કે તુમેતો દેવ છો તથાપી તમારે પુત્રી ક્યાં થી હોય યક્ષ દેવને પુત્રી કે પુત્ર હોયજ નહી, તેવારે તે યક્ષદેવ કહેવા લાગ્યો કે હે પ્રધાન આ પુત્રીતો મનુષ્ય ભવની છે આવું તે યક્ષનું બોલવું સાંભળીને પ્રધાન તે યક્ષ દેવની ને કંન્યાની ઉત્પત્તિ વીશે યક્ષદેવને પુછવા લાગ્યો તેવારે યક્ષ દેવ પોતાની ઉત્પત્તિ પ્રધાનને કહેવા લાગ્યો .

યક્ષદેવ કહેછે કે તીલકપુર નામના નગર ને વીશે ધન શેઠ ના મનો હું વાણીઓ હતો અને શીમતી નામે માહારી સ્ત્રી હતી, એક દા સમયે એક માહાત્મા રૂશી પાશે ધર્મ પામીને અમે સ્ત્રી ભરતારે નીચ મ લીધો કે ધર્મ કરણીના પર્વને દીવશે મૈથુન શેવવું નહી (સંભોગ કરવો નહી) ને માત્ર પ્રભુની ભક્તીમાંજ દીવસ નીરગમન કરવો આ રીતના નીચમ અમે સ્ત્રી ભરતાર ઘણીજ દ્રઢતાથી પાળવા લાગ્યાં માણુ ઘાતે પણ તે નીચમ ભાગીએ નહી એ વીગરે બીજી અનેક રીતે ધર્મને વીશે અમારી દ્રઢતા જોઈને અમને એક દેવતાએ આકાશ મારજે ચાલવાની વીધ્યા આપી પણ તેણે એમ કહ્યું હતું ને આ વીધા કોઈને સંભળાવવશો તો તેના નાશ થશે તે વાર પછી એ વીધાના બળે ક

રીને અમે સ્ત્રી ભરતાર આકાશ મારગે ઉડીને દેશાટાણ કરવા લાગ્યાં અનેક તીર્થની યાત્રાઓ કીધી—એક દીવસ માહારી સ્ત્રી શીમતીએ પુછવાથી મેં તે વીધા તેને કહી સાંભળાવીને કહ્યું કે આ વાત બીજા કોઈને જાણવીસ નહી, તથાપી સ્ત્રી નુ ઉદર તુચ્છ હોવાથી તે વીધ્યા ની વાત પોતાની શાખીને કહી જોઈ કરી એક દીવસ ગગનમાં ફરતાં તે વીધાની નાસ્તી થઈ, તેથી હું સમુદ્રની અંદર દુટ્ટી પડ્યો પરંતુ સારા લાગ્યે એક બેટ ઉપર પડ્યાથી જીવતો રહ્યો પછી સમુદ્રમાં શ ફર કરનારા વાહાણો ત્યાં એક દીવસ આવી પોતાં જોની અંદર બેસી ને આઠ માસે હું પોતાને ઘેર આવ્યો, મારી સ્ત્રી શીમતીનો પ્રેમ મારા ઉપર વીશેષ હોવાથી તે આગળની પેઠે માહારી શેવા ચાકરી કરવા લાગી, પણ કંમનશીબે પ્રથમ રૂશી માહારાજે જે નીયમ આપ્યા હતા તે બંને જાણુ ભુલી જઈને વીષય ભોગવવા લાગ્યાં, જોઈ કરી મારી સ્ત્રી ગરભવંતી થઈ, તેને નવ માસ પુરા થયેથી એક પુત્રી જન્મી અનુક્રમે તે આઠ વરસની થઈ;—એક દીવસ એક માહાત્મા જ્ઞાની પુરૂષ પધારયા તેમને નમસ્કાર કરીને અમે પુછ્યું કે માહારાજ અમારી ગતી કેવી થશે તે વારે તે જ્ઞાની માહારાજે કહ્યું કે પ્રથમ તમે જે નીયમ પાળતાં હતાં તે મુજબ જીવગી પરીયંત ચાલ્યાં હોત તો તમારી ઘણી સારી ગતી થાત. પણ નીયમ લાગ્યો અસત્ય કર્મ કીધું માટે તમે સ્ત્રી ભરતાર મરીને ભુતાટવી, વનને વીશે તે વનના રખે વાળ યક્ષ, યક્ષાણી થશે, અને ત્યાં આગળ રત્નસેન રાજાનો સુમતી નામે પ્રધાન રત્નવતીની બાળ માટે આવશે તે તમારી પુત્રીના ભરથાર થશે, આવી રીતના તે માહાત્મા જ્ઞાની પુરૂષનાં અમૃત સરખા વચનો સાંભળીને અમે પોતાને ઘેર ગયાં ત્યાર પછી આયુષ પુરૂ થયેથી મરીને અમે સ્ત્રી ભરતાર અહીંજ આવીને ઉત્પન્ન થયાં છીએ, તેથી તમારા મેળાપને માટે ઇહાં દેવ મંદીર બનાવીને અમારી પુર્વ ભવની પુત્રી લક્ષ્મી વતીને અહીંયાંજ રાખી છે, માટે હે પ્રધાન અમારી આ પુત્રીને પરાણીને અમારા મનોર્થ પુર્ણ કરો, તે વારે પ્રધાન કહે જે હું રાજાના કામ માટે નીકલ્યો છું, માટે તે

નુ કામ થયા વીનાં હું તમારી પુત્રી સાથે લગ્ન કરૂં તો
 રાજાનો વીસ્વાસ ઘાત થાય, માટે માહારા રાજાનું કામ શીઘ્ર થયા
 પછી હું તમારી પુત્રી સાથે લગ્ન કરીશ, તેવારે યક્ષદેવ કહે જે તમે
 હમાણાંજ મારી પુત્રી સાથે લગ્ન કરો જેથી કરી તમારા રાજાનું કા-
 મ શીઘ્ર કરવામાં હું તમને પુરતી સાચ્ય કરીશ યક્ષદેવનું આવા પ્રકા-
 રનું બોલવું સાંભળીને પ્રધાને વીચાર્યું જે યક્ષના કહ્યા પ્રમાણે માન્ય
 કરીને તેની પુત્રી સાથે લગ્ન કરીશતો આ દૈવી બળ વાળો યક્ષ રત્ન
 વતીની ભાળ લાવી આપશે એમ વીચારીને પ્રધાને તે યક્ષની પુત્રી લક્ષ્મી
 વતી સાથેજ ત્યાંજ લગ્ન કીધું ત્યાર પછી યક્ષદેવ પ્રધાનને પુછવા લા-
 ગ્યો કે તમારા રાજાનું જે કામ હોય તે કહો, તેવારે પ્રધાને રત્નશે
 નરાજાનો સઘળો વૃતાંત યક્ષદેવને કહી સંભળાવ્યો, ત્યારે યક્ષદેવ પો-
 તાના જ્ઞાન બળે કરીને કહે જે અહીયાંથી અઠાવીશો ગાઝી ઉપર સી-
 હલદીપ છે તેને વીશે જયપુર નામનું એક નગર છે જે નગરનો
 શીહરથ નામે રાજા છે અને તેની રત્નવતી નામે પુત્રી છે તે કોઈ
 પણ પ્રરૂપનું મુખ જોતી નથી, યક્ષનું કહેલું સાંભળીને પ્રધાન કહે જે
 આટલા બધા લાંબા દશ સુદ્ધી માહારાથી પગ રસ્તે જવાશે નહી
 માટે તમે તમારા દૈવી બળે કરીને મને જયપુર નગરની ભાગોળે મુ-
 કો તથા રૂપ પાલટવાની (ફેરવવાની) વીદ્યા આપો, યક્ષ દેવે પ્રશ્ન
 થઈને પ્રધાનને રૂપ ફેરવવાની વીદ્યા આપીને પોતાના દેવતઈ બળે કરી
 સુમતી પ્રધાનને જયપુરનગરની ભાગોળે એક કાણુ વારમાં પોહોચાડ્યો,
 અને પ્રધાનને કહ્યું કે તમારા રાજાનું કામ પાર પાડીને લક્ષ્મીવતી
 ને તેડવા માટે વેહેલા આવજો, અને કાંઈ જરૂર પડે તે વખતે મને સંભાર
 જો એટલેહું તમારી પાશે આવીશ, એમ કહી યક્ષદેવ પોતાને સ્થાનકે
 ગયો, ઇહાં સુમતી પ્રધાને યક્ષદેવે આપેલી વીદ્યાના બળે એક નવ
 ચાવન જગણીનું સ્વરૂપ ધારણ કીધું. અને હાથમાં રોળી ભરવી એક
 હાથે ચુડી પેહેરીને હાથમાં એક પાણીથી ભરેલો કળસ લેઈને રસ્તે
 પાણી છાંટી તે ઉપર ચાલવા લાગ્યો, આવી રીતે માહા રૂપવંતી નવ
 ચાવન જગણને દેખીને લોકો ચમત્કાર પામી તેને પુછવા લાગ્યા કે

તમે પાણી છાંટીને આ રીતે કેમ ચાલોછો? તેવારે જોગણ કહે જે આ મથવી ઊપર ઘણા જુદા અને અપવીત્ર અનાચારી લોકો પગ મુકીને ચાલે છે જેથી અપવીત્ર થયલી મથવીને સુચી કરી તે ઊપર હું ચાલુ છું. આ રીતે ભગવો વેશ પેહેરીને પ્રધાન, જોગણના રૂપે રત્નવતીના મેહલ પાસે ગયો, તેને દખીને રત્નવતીએ નમસ્કાર કરીને જોગણને કુશળતા પુછી, તેવારે જોગણ કહે જે યોગ લીધા પછી મને સર્વથા કુશળ છે, પછી રત્નવતી કહે જે તમે કીહાં આગળ રહોછો જોગણ કહે જે હમતો રમતે રામ હે, પાંખીકી માફક ફીરતો હું આ-ર હમારા ગામ ઠામ તો હેઈજ નહી, તેવારે રત્નવતીએ વીચાર્યું જે આ કોઈ માહા અદ્યુત અને પવીત્ર જોગણ દખાય છે માટે એને માહારી પાસે રાખુતો માહરા મનમાં ધારેલું કામ શીઘ્ર થશે એમ વીચારીને જોગણને પોતાની પાસે રહેવા ઘણીજ માર્થના કરી--ઇહાં પ્રધાનનેતો એટલીજ જરૂર હતી અને વળી કુંવરીએ માર્થના કરી ઘણો જ આગ્રહ કર્યો ત્યારે થોડીક આનાકાની કરીને આખરે રત્નવતી પાસે સુમત્રી પ્રધાન જોગણને વેશે રહ્યો, તીહાં રત્નવતી જોગણની અનેક પ્રકારે આગતા સ્વાગતા કરી તેને મન ગમતાં બોજન આપી હમેશ સંતુષ્ટ કરતી રહે છે,--એક દીવશે રત્નવતી કુંવરી જોગણને પુછવા લાગી કે હે સ્વામીણી તુમે આવી ચોવન અવસ્થામાં સંસારનું સુખ છાંટીને શા માટે યોગ લીધો છે? તથા તમારૂં નામ ઠામ અને ગામ સઘળો વૃતાંત કંપા કરીને જણાવે, તેવારે, (પ્રધાન) જોગણ ઘણીજ ચાતુરીથી એક નવીન વારતા પોતાને વીશે બનાવીને કહેછે અને રત્નવતી સાંભળે છે.

ગજપુર નગરને વીશે સુરશેન નામનો રાજા રાજ્ય કરે છે તેની સુમતી નામે હું પુત્રી છું જ્યારે હું ચોવન અવસ્થા પામી તેવારે માહારા પીતાએ એક રાજકુવર સાથે માહારો વીવાહ કીધો, તે પછી માહારા ભાઈએ અને માતાએ તેમજ દાદાએ એમ ચારે જણે ચાર જુદા જુદા રાજકુવરો સાથે જુદા જુદા ઠેકાણે માહારો વીવાહ કીધો,--ત્યાર પછી માહારા લગ્નનો દીવસ મુકરર કરવામાં આવ્યો અને જ-

અને દીવશે ચારે ઠંકાણેથી ચાર જુદા જુદા રાજ્ય કુંવરો મને પરણવા માટે આવ્યા, એક કહે કે હું પરણું ને બીજે કહે જે હું પરણું એમ ચારે જણા સામ સામે યુદ્ધ કરવા લાગ્યા, તોહાં મોટું સંગ્રામ મચ્યું અને માહારો પીતા, માતા, ભાઈ અને દાદા સરવે પસ્તાવવા લાગ્યા, તેવારે મેં વીચાર્યું કે મારા એકલીને માટે આ સંગ્રામ થાય છે ને હજારો જીવ કપાઈ જાય છે તથા મારા માત પીતા પણ કુખી થાય છે માટે હું કાણની ચીતા ખડકીને તે માંહે બળી મરૂંતો આ સઘળો કળેશ મટે એમ ધારી મેં અગ્નીમાં પ્રવેશ કીધો તેવારે એક રાજ્ય કુંવર તો માહારા મોઢે કરીને મારા બેગ્રો અગ્નીમાં બળી મુગ્યો, અને બીજે રાજ્યકુંવર માહારા મનોહર રૂપના પાશમાં મોહીત થયલો પોતાની રાજ્યધાનીમાં નહી જતાં દેશાંતર ભટકવા લાગ્યો, અને ત્રીજે માહારા (અસ્તી) હાડકાં લેઈને ગંગામાં વેહેવરાવી આવ્યો, તથા ચોથો જમતી વખત હમેષાં માહારા નામને પીડ મુક્યા પછી જમવા લાગ્યો, એ રીતે ચારે રાજ્ય કુંવરો માહારા ઉપર મોહને લીધે ખાવરા બની પછી જે રાજકુંવર દેશાંતર ને વીશે નીકળી ગયો હતો તે ભમતો ભમતો એક શેહેર ને વીશે એક વીશીમાં જમવા માટે ગયો તહાં જઈને જમવા બેઠો તે વારે તે વીશીવાળી સ્ત્રીના બાળક ઘણાજ રોવા લાગ્યો તેને તે બધે એ ઘણી રીતે સમજાવ્યો પણ રોતો રહે નહી જેથી કરી તે બાઈએ પોતાના બાળકને ગુલા માંહે ઘાલીને બાળી નાંખ્યો, તે જઈને રાજકુંવર ક્રોધ કરીને તે સ્ત્રીને કેહેવા લાગ્યો કે હે હે દુષ્ટણી આતે શુ અધોર કર્મ કીધું કે બીચારા નીરપ્રાધી બાળકને બાળી મુક્યો એમ કહી પોતાની ચાલી પટકીને ઉભો થયો ને તહાંથી ચાલવા લાગ્યો તે વારે તે સ્ત્રી કેહેવા લાગી કે હે પુરૂષ બાળક વીનાં તો આ સંસાર બધો મુનો છે મે બાળકને મારી નાખ્યો નથી, હમાણાં તુમે શુ ખેધી બોજન કરો તેવાર પછી હું તમને મારો બાળક જીવતો દેખાડીસ તે સ્ત્રીનું આ પ્રમાણેનું બોલવું સાંભળીને રાજ્યકુંવર મનમાં વીરમથ પાવ્યો અને તેની પરીક્ષા કરવાનું મનમાં સમજીને બોજન કરવા બેઠો

ભોજન કરીને પાન સોપારી ખાય છે તે વખતે તે સ્ત્રીએ પોતાના આ-
રડામાંથી એક અમૃત જળના શીસો લાવીને તે ચુસા માંહે છાંટ્યો એ-
ટલે તેના બાળક રમતો ને હસતો તેની સન્મુખ આવીને ઉભો તે
જેઠને રાજ્ય કુવરે વીચાર્યું કે આ શીસો મને મળે તો હું સુમતી
સ્ત્રીને જીવ તીકરુ એમ વીચારીને તે વીંથી વાળી સ્ત્રીને ત્યાં રાતવાસો
રહ્યો ત્યાં તેને પૈશાની લાલચમાં નાખીને રાત્રીને વીશે લાગધારી તે
નો શીસો ચોરીને મધરાતે ચાલતો થયો, ત્યાંથી ચાલીને મારા બાપના
નગરની ભાગોળે જ્યાં હું અને રાજ્ય કુવર બળી મુઆં હતા ત્યાં આવ્યો
ત્યાં આવીને તે સમશાન ભોમીને વીશે મારા પોતાને ઘેલાવી જ્યાં
હું બળી ગઈ હતી તે જગાએ પડેલી રાખની ઉપર પેલા અમૃતના
શીસા માંહેથી પાણી લેઈને તેણે છાંટ્યું, તે વારે હું અને મારી સાથે
બળી મુએલો રાજ્ય કુવર જીવતાં થયા તે વાત સાંભળીને મારા નામનો
જે પીડ મુકીને ખાતો હતો તે તથા બીજા હાડકાં ગંગામાં વેહેવ-
રાવી આવ્યો હતો તે બંને રાજ્યકુવર પણ આવી પોતા અને
મથમની પેઠે ચારે રાજકુવરો મને પરણવા માટે યુદ્ધ કરવા લાગ્યા,
તે જેઠને મારો પીતા વીચારમાં પડ્યો કે હવે કરવું કેમ, એમ વી-
ચાર કરતાં તેઓએ સારા સારા અને ન્યાયમાં નીપુણ એવાં પંચા-
તી ઠરાવ્યા તે પંચાતીઓએ ચારે રાજકુવરોની શહીદી
લીધી તે આવી રીતે કે આ પંચાતી જે રાજકુવરને કંન્યા પરણાવ-
વાનું ઠરાવે તેજ પરણે, પછી પંચાતી ન્યાય કરવા બેઠા, તેઓએ
ખુબ ઉઠો વીચાર કરીને એવો ન્યાય આપ્યો કે; જે પુરૂષે આ રા-
જ્ય કંન્યાને જીવાડી તેણે તો જન્મ આપ્યે કેહેવાય, માટે જન્મ આ-
પનાર તેના પીતા રૂપ કેહેવાય જેથી તે રાજ્ય કંન્યાને પરણી શકે
નહી; અને જે રાજ્ય કુવર કંન્યા સાથે બળી મુએ હતો અને તે-
ની જોડે જીવતો થયો (જનમ્યો) તે તો સજ્જોડે જન્મેલો કંન્યા-
નો ભાઈ કેહેવાય માટે તે પણ કંન્યાને પરણી શકે નહી, તથા જે
પુરૂષ બળી મુએલી કંન્યાના (અસ્તી) હાડકાં ગંગામાં વેહેવરાવી આ-
વ્યો તે તો પુત્ર રૂપે કેહેવાય, માટે તે પણ કંન્યાને પરણી શકે નહી,

પરંતુ જે પુરૂષ કન્યાના નામનો પીડ મેહલીને જન્મતો હતો તેજ પુરૂષ કન્યાનો પતી થઈ શકે, આ રીતે પંચાતીએ ન્યાય કરવા પછી મારા પીતાએ તે પીડ મુકીને જન્મનારા કુર્યંદ્ર નામના રાજકુવર સાથે મને પરણાવી, હું રૂપ, ગુણ અને કળામાં સંપુરણ હોવાથી, મને પટરાણી કરીને સ્થાપી પછી અમે સ્ત્રી ભરતાર સંસારના ભોગ વીલાસમાં આનંદ કરતાં થકાં એક દીવસ કોઈ (માતંગી) દેવડી, રાજ્ય દરબાર આગળ આવીને અતી મધુર સ્વરથી ગાયન કરવા લાગી તે દેવડી ઉપર મારો સ્વામી મોહીત થયો જેથી કરી તેને રાજ્ય મેહલમાં યોલાવી, તેવારે મેં તેને ઘણી રીતે સમજાવ્યો કે હે સ્વામી તુ ઉત્તમ ક્ષત્રી કુળમાં ઉત્પન્ન થયો છતાં એક નીચમાંનીચ દેડની જાતની સ્ત્રી ઉપર મોહીત થયો એ તને યોગ્ય નથી ઇત્યાદીક ઘણું સમજાવ્યો પણ મોહના વશમાં કાંમાં ધ થયલા રાજાએ કાંઈપણ શીખામાણ માની નહીં અને તે દેવડી સાથે તેણે નીચ કર્મ કીધું અને તેની સાથે હમેશાં ભોગ ભોગવવા લાગ્યો તે જોઈને મને અત્યંત ખેદ થયો તેથી રાજ્યદ્વાર છંડીને હું આ જોગણ થઈછું તે દેશો દેશ ફરતી ફરતી તમારી પાશે આવીછું— આવી રીતે સુમતી નામા પ્રધાને જોગણનું રૂપ કરીને રત્નવતીને પોતાનું વૃતાંત કહી સંભળાવ્યું પછી તે રત્નવતીને કહેવા લાગ્યો કે હે રાજ્યકુવરો મેં તો માહારો સઘળો વૃતાંત તને કહી સંભળાવ્યો પણ તુ ચોવન અવસ્થામાં આવી છતાં પુરૂષનું મુખ કેમ જોતી નથી? તે કહે, ત્યારે તે યોક્ષી કે હે સ્વામીની હું નરધ્વેષણી નથી પણ માહારો પુરવ ભવનો સ્વામી મળશે તોજ હું તેની સાથે પરણીશ નહીંતો જન્મ કુઆરી રહીશ, તેવારે જોગણી કહે જે પુરવ ભવમાં તાહારો ભરથાર કોણ હોતો અને તારે તેની સાથે કેવા મકારનો સમ્બંધ હોતો તે મને કહે,--રત્નવતી કહે જે આ જગતમાં કપટી અને ઠગ લોકો ઘણાજ વસે છે માટે હું માહારા અંતઃકરણની વાત કોઈને કહેતી નથી પણ તમારા જેવાં પવીત્ર યોગીની પાશે માહારી અંતઃકરણની વાત આજે હું મન મુકીને કહુ છું તે તમે સાંભળો—હવે રત્નવતી પોતાના પુર્વ ભવનો વૃતાંત કહે છે અને જોગણી (સુમતી પ્રધાન) સાંભળે છે:—

અચોક્ષા નગરીના ઉપવનને વીશે આગત્રા લવે માં હું એક હ-
 રણી હતી અને મારો સ્વામી હરણુ હતો અમે બંને જાણુ તે વનને
 વીશે ઘાસ ચારો ચરીને દીવશ નીરગમન કરતાં હતાં એક દીવશે તે
 વનને વીશે એક સર્વજ્ઞ માહા પુરુષ પધારયા તેઓ એક સ્થાનકે બે
 શીને સર્વ પ્રાણીઓને ધર્મોપદેશ દેવા લાગ્યા, તે સાંભળીને હું અને
 માહારો સ્વામી હરણુ બંને જાણુ સર્વજ્ઞ પ્રભુનું બોલવું અમારી
 ભાષામાં સમજ્યાં નથી કરી અમારો બંનેનો ધર્મ ઉપર પ્રેમ વધ્યો અને
 હૃદયમાં પરમેસ્વરનું ધ્યાન કરવા લાગ્યાં, તેમજ ધર્મના પરવોને દીવશે
 ઉપવાસ કરવા લાગ્યાં, એવી રીતે કાળ નીરગમન કરતાં હું મરણુ
 પામીને આ રાજ્ય કુંવરી રત્નવતી થઈ અને અમે સરખો ધર્મ કી-
 ઘો છે માટે તે હરણુ પાણુ મરીને રાજ કુવર થવો નહ્યો,-- માટે
 હું સ્વામીની, મારા પુર્વ ભવનો ભરથાર મળશે તો હું તેની સાથે
 પરણીશ--રત્નવતીનું આ રીતનું બોલવું સાંભળીને તે જોગણી પુછવા
 લાગી કે પુર્વ ભવનો સબંધ તે શીરીતે જાણ્યો? ત્યારે રત્નવતી કહે જે
 એક દીવશ પુર્ણિમીના ચંદ્રમા જોતી વખતે તેમાં મેં હરણુને દીઠો અ-
 ને તે દેખીને તેનાં વખાણુ કરતાં મને પુર્વ ભવનું જ્ઞાન થયું જેણું
 કરીને મેં મારો પુર્વ ભવ જાણ્યો, તેજ દીવસથી મેં પર પુરુષનું મુખ
 જોવાનું બંધ કીધું છે, તેથી કરી મને લોકો નર ધ્વેષણી કહે છે પણ
 હું નર ધ્વેષણી નથી, પુરવ ભવનો ભરથાર મળવા માટે અમારા ન
 ગરની બાહર શ્રી રામચંદ્રની મુરતીની હું હૃદયમાં પુજા કરું છું અને
 જો તમારી પાસે કાંઈ એવું જ્ઞાન હોયતો તે જ્ઞાનના બળે કરીને
 મારો પુરવ ભવનો ભરથાર કયાં હશે તે કહો, રત્નવતીનું આ બુ વી-
 સ્વાસ ભરેલું કંઈવું સાંભળીને તે જોગણીએ કપટથી સમાધી ચઢાવી
 અને થોડીક વારે સમાધી ઉતારીને કહે જે; હું રત્નવતી માહારા જ્ઞા-
 ન બળે કરીને હું સત્ય કહું છું કે તારા પુરવ ભવનો ભરથાર તને નીશ્ચય કરીને
 મળશે. તે વારે રત્નવતીએ પુછ્યું જે કીહાં આગળ મળશે,--જોગણી કહે જે
 તુ રામચંદ્રના મંદીરમાં પુજા કરવાને જઈશ ત્યાં જે દીવશે તને મંદી-
 રમાં પેશતાં કોઈ પુરૂષો અટકાવશે તેજ દીવસે ને તેજ ઠંકાણું તાહા-

રા પુરવ ભવનો સ્વામી મલશે, વળી તેજ મંદીરની અંદર પોતાના મંત્રી સાથે શત્રું ખેલ તો હશે તેજ તાહારા પુરવ ભવનો સ્વામી જાણુને, આ રીતનું જોગણીનું કેરું સાંભળીને રત્નવતીએ તે જોગણીને એક અમુલ્ય મોતીની માળા બક્ષીસ આપી, ઇહાં કુવરી અને જોગણી હમેષાં એકઠાં રહેતાં થકાં લગભગ સાત માસ થવા આવ્યા તે વારે જોગણી (સુમતી પ્રધાન) વીચારવા લાગ્યો કે રત્નસેન રાજાને હું સાત માસની અવધી આપીને આવ્યો છું અને આજે સાત માસમાં માત્ર એકજ દીવસ બાકી છે માટે હવે રાજાની શી વલે થશે રખેને તે બળી મરે નહીં, આવી રીતે ચીત્વીને રત્નવતી પ્રત્યે કહે જે હવે તો અમે ઘડી ભર પણ રહીશું નહીં કારણ કે અમે યોગી થઈને એક સ્થળે રહીએ તેમાં મોટું પ્રાયશ્ચીત લાગે, માટે હવે હું રજા માગુ છું વળી કોઈ પ્રસંગે આવી મળીશ, જોગણીના પાકો વીચાર જોગણીને કુવરીએ પણ તેને દીલગીરી સાથે રજા આપી, ને કેહેવા લાગી કે હે સ્વામીની જ્યાં જાઓ ત્યાં હમેષાં એવીજ આશીસ આપજો કે મારો સ્વામી મને જલદી મલે, હવે સુમતી પ્રધાન જોગણીને વેશે રત્નવતીની રજા લેઈને નગર બાહર નીકળ્યો બાહર આવીને પેલા યક્ષદેવનું સ્મરણ કરવાથી યક્ષદેવ આવીને હાજર થયો તેણે સુમતીપ્રધાનને જોગણીના વેશે રત્નપુરી નગરની લાગોળે મુકયો,— ઇહાં રત્નવતી અને સુમતી પ્રધાનના વીચારે કરીને રત્નસેન રજા તેજ દીવશે કાષ્ટની ચીતા ખડકાવીને તે માહે બળવા માટે નગરની બાહર નીકળ્યો તીહાં આવીને પોતાના શેવકો વીગરે પરીવારની આગળ કેહેવા લાગ્યો કે, રત્નવતીની ખોળ માટે આજે સાત માસ થયા મેં મારા પ્રધાનને મોકલ્યો છે. તે હજી સુધી આવ્યો નહીં, અને રત્નવતી પણ મલી નહીં, માટે હવે જીવ્યાથી મરવું એ જ ભલું છે. એમ જોગણીને આ મારા શરીરને અગ્નીમાં બાળી નાંખું છું એમ કહીને રાજા આંખમાંથી આંસુ રેડતો થકો અગ્નીની ચીતા પાશે આવ્યો, આ રીતનું રાજાનું બોલવું સાંભળીને સુમતી પ્રધાન જોગણીના વેશે અતી ઝડપથી તેની પાશે જઈને ઉભો રહ્યો તે

ને જોઈને રાજના શેવકો રાજ પ્રત્યે કહેવા લાગ્યા કે હે પ્રભુ હમાણાં આપ અગ્નીમાં બળશો નહીં આ કોઈ અબધુત દૈવી સ્વરૂપ ચોગણી આપના પુન્ય પ્રભાવે અહીંયાં અચાનક આવી લાગી છે તે આપ-નુ સર્વ વીધન દુર કરશે અને પ્રધાન તથા રત્નવતીની ભાળ બતાવશે તે વારે રાજએ હાથ જોડીને જોગણીને વીનંતી કીધી કે સ્વામી-ણી તુમે કાંઈ ખરૂં નીમીત જાણતા હોય અને તમારી પાશે જ્ઞાન શકતી હોય તો આ સમયે માહારા મનનુ સામાધાન કરો, જેથી હું તમારો મોટો ઉપકાર માનીશ તે વારે જોગણી કહે જે તમારે શીશી બાબત પુછવું છે જે કાંઈ પુછવું હોય તે પુછો, હું તેનો ખુલાશો મારી જ્ઞાન શકતીએ કરીને બતાવીશ, તે વારે રાજ કહે જે અમારો પ્રધાન સાત માસની અવધી કરીને મારા માટે રત્નવતી નામે કન્યાની ખોજ કરવા ગયો છે તે ક્યારે આવશે અને રત્નવતી કન્યાની ભાળ મળશે કે નહીં? જોગણી કહે જે જ્ઞાન બળે કરીને હું સઘળી વાત જાણા ચુકી છું પણ તે એકાંતમાં રાજ શીવાય બીજા કોઈની આગળ કહેવાશે નહીં માટે અહીંયાં એક તંબુ ઠોકાવી તે મહિં તમે ચાલો એટલે હું તમને સઘળો વૃતાંત જાણવીશ, પછી રજાએ પોતાના ચાકરો પાશે એક તંબુ ઠોકાવ્યો તે મહિં રાજ અને જોગણી બંને જાણ પેઠાં અંદર પેશીને જોગણી રાજને કહેવા લાગી કે, તમારો મંત્રી જે વારે અહીંયાંથી વીદાય થયો તે વારે થોડાજ વખતમાં તેને એક યક્ષ દેવનો મેળાપ થયો, અને ત્યાં તે યક્ષદેવની પુર્વ ભવની પુત્રી સાથે તમારૂં કામ થવાની આશાએ પરણ્યો તે પછી તે યક્ષદેવની સાગ્ય-થી તેણે રત્નવતીના બાપનુ નગર શોધી કાઢાડ્યું, તે જયપુર નામનું નગર અહીંયાંથી અઠાવીસો કોશને છેટે છે અને તીહાં શીહરથ નામનો રાજ રાજ્યકરે છે તેની રત્નવતી નામની માહા મનોહર રૂપ વાળી પુત્રી છે, પણ તેણે એવી પ્રતીજ્ઞા લીધી છે કે જો તેનો પુરવ ભવનો ભરથાર મલે તોજ તેની સાથે લગ્ન કરે નહીં તો સદાય કુવારી રહેશે, આવી રીતે જોગણીનું કહેવું સાંભળીને રાજ તેને પુછવા લાગ્યો કે પુરવ ભવમાં તે કોણુ હતી? તે વારે જોગણી કહે જે અ-

ચોઢા નગરીના વનને વીશે તે હરાણી હતી અને તેના ભરથાર હ-
રણો હતો. તીહાં બને સ્ત્રી ભરથારે સરખુ પુન્ય બાંધ્યું હતું જેવી
તે હરાણી મરીને રાજ્ય કુવરી થઈ છે ને તે એમ ધારે છે કે હરણો પ-
ણ સરખે પુન્યે મરીને રાજકુવર થયો જોઈએ એમ ધારી તેણે પુર્વ
ભવના ભરથાર વીનાં બીજા સાથે પરાણવાની પ્રતીજ્ઞ લીધી છે, જોગ-
ણીનું આ રીતનું કેહેવું સાંભળીને રાજાને પોતાના પુર્વ ભવનું જ્ઞાન ઉ-
ત્પન્ન થયું તે વારે મુરછા ખાઈને રોવા લાગ્યો અને કેહેવા લાગ્યો કે,
મારો સુમતી પ્રધાન કીહાં મળશે અને સ્ત્રી પણ ઘણી દુર રહી માટે
હવે હું શું કરું, રાજાને આવી રીતે પસ્યાતાપ કરતો જોઈને જોગણી
કેહેવા લાગી કે તમે કોઈ રીતે ગભરાશો નહી, તમારો પ્રધાન તમા-
રી પાશેજ બેઠો છે અને રત્નવતી પણ ચોડીજ મુદતમાં મલ-
શે રાજા બોલ્યો કે માહારી જોડેતો તમે પોતેજ બેઠાં છો અને પ્રધાન
તો કાંઈ દેખાતો નથી તે વારે જોગણી કેહે જે આ તંબુની આશપા-
શ ચોડીક વાર ફરીને જુઓ એટલે પ્રધાન તમારી દ્રષ્ટીએ પડશે, પ-
છી રાજા તંબુમાંથી બાહર નીકળીને આમ તેમ દ્રષ્ટી ફેરવી જોવા લા-
ગ્યો અને તંબુમાં સુમતી પ્રધાને જોગણીનું રૂપ ફેરવીને પોતાનું મુ-
ળ રૂપ કીધું. તે વાર પછી અધીરા થયેલા રાજા રત્નવતીને તંબુની
બાહાર નજર ફેરવતાં પ્રધાનને દીઠો નહી ત્યારે તે પાછો તંબુમાં આ-
વ્યો કે તંબુની અંદર પોતાના પ્રધાનને દેખીને અત્યંત આનંદમાં
આવી તેને આલોગન દઈ મલ્યો તીહાં બને જણા આંખમાંથી હર્ષ
નાં આંસુ લાવી વાતો કરવા લાગ્યાં, પ્રથમ રત્નવતીએ પ્રધાનને આપેલા
મોતીના હાર પ્રધાને રાજાને આપીને રત્નવતીના સઘળા વૃતાંત
સંભળાવ્યો તે વારે રાજા ઘણાજ હરષ પામ્યો અને વાજતે ગાજતે
પોતાના પ્રધાન શહીદ રાજ્ય સ્થાનને વીશે પોતો, તીહાં જઈને પ્રધા-
ને યક્ષદેવનું સ્મરણ કીધું કે તે આવીને ખડો થયો પછી તેની સા-
જ્યથી ચોડાક માણસો સાથે લઈને રાજા તથા પ્રધાન જયપુર નગર-
ની ભાગોળે જ્યાં રત્નવતીને પુજા કરવાનું રામચંદ્રનું મંદીર છે તીહાં
આવીને ઉતરયા; સ્નાન, ભોજન કરીને રાજા પોતાના પ્રધાન સાથે

મંદીરની અંદર શત્રંજ રમવા બેઠા એઠલામાં રત્નવતી પણ પોતાની દાશીઓ સહીત આવી પોતી, તેવારે દાશીઓ કહેવા લાગી કે જે કોઈ પુરૂષ મંદીરમાં હોય તે બાહાર નીકલો, રાજકુવરીને અંદર પુજા કરવા જવું છે દાશીનું આ રીતનું બોલવું સાંભળીને સુમતી મધ્યમ તેને કહેવા લાગ્યો કે, અમારો રાજા રત્નશેન અંદર શત્રંજ રમે છે અને તે સ્ત્રીઓનું મુખ જોતો નથી, માટે હમાણાં તમે પાછા જાઓ; અંદર આવશો તો કળેશ થશે, તેવારે દાશી મનમાં વીરમય પામીને ન ચીંતવવા લાગી કે એવો તે રાજા કોણ છે અને કેવો રૂપ કાંતી વાળો છે જે સ્ત્રીઓનું મુખ પણ જોતો નથી ગમે તેમ કરીને હું તેને જોઉં ખરી, એમ વીચારીને એકદમ તે દાશી મંદીરની અંદર પેશી જીવે છે તો તેણે રત્નશેન રાજાને અત્યંત મનાહર કામદેવ જેવા રૂપ સરીખો દીઠો, પછી બાહાર નીકળીને કુંવરી પાશે આવીને કહેવા લાગી કે, આજતો મેં એક આશ્ચર્ય દીઠું કોઈ યુવાન રાજા પોતાના મંત્રી સાથે સત્રંજ ખેલે છે તે એવોતો રૂપવાન છે કે આખી પ્રથ્વીમાં પણ તેના રૂપના બરાબરી કરી શકે તેવો કોઈ વીરલાજ પુરૂષ હશે, એ ભાગ્યશાળી રાજા હું ધારૂં કે તમારાજ ભાગ્યદાયે કરીને અહીંયાં આવી લાગ્યો છે, પણ અંદર કોઈનું પેશવા દેતા નથી, પોતાની દાશીનું કહેવું સાંભળીને રત્નવતી કુંવરીએ વીચાર્યું જે જોગણે કહ્યું હતું કે તાહારો પુર્ય ભવનો ભરથાર આ મંદીરને વીશેજ મળશે માટે એ વાત આજે સાચી કરેલી જણાય છે, એમ ચીંતવે છે એઠલામાં તેની ડાખી બાજુની આંખ કુરકવા લાગી તેવારે કુંવરીએ વીચાર્યું જે જોગણે કહ્યું હતું તેજ રીતે આજ માહારો પુરવ ભવનો ભરથાર મળશે, એમ ચીંતવીને પોતાની દાશીઓ પ્રત્યે કહેવા લાગી કે જો તમોને મંદીરમાં પેસવા ન દેતો જ બરાઈથી હલ્લો કરીને અંદર પેશો પછી કુંવરીની સઘળી દાશીઓ જખરાઈથી મંદીરમાં પેઠી તેવારે મંત્રીએ રાજાના અંગ ઉપર વસ્ત્ર ઢાંક્યું. ને પોતે પુઠ ફેરવીને રાજાની આજળ ઉભો રહ્યો તેવારે દાશીઓ પુછવા લાગી કે, તમે રાજાનું અંગ સામાટે ઢાંકી રાખ્યું છે? ત્યારે મંત્રી બોલ્યો કે જગતમાં

સ્ત્રીયો કુડ કપટથી ભરેલી હોય છે અને અમારો રાજા કોઈ પણ સ્ત્રીનું મુખ જોતો નથી માત્ર તેના પુરવ ભવની સ્ત્રી મદશે તો તેની સાથે લગ્ન કરશે, તે વારે રત્નવતીએ પોતાની દાસી પાગે મંત્રીને પુછાવ્યું કે પુરવ ભવને વીશે તમારા રાજાની સ્ત્રી કોણ હતી તે કહો તે વારે રાજાએ સ્વમુખે પોતાના પુરવ ભવનું વૃતાંત સભળાવ્યું તે સાંભળીને રત્નવતી કુવરી એક દમ રાજા પાસે આવીને તેમના અંગ ઉપર ઠંકેડું વસ્ત્ર કાઢાડી નાંખી ફેંદેવા લાગી કે તમારી પુરવ ભવની સ્ત્રી હું પોતેજ છું--સરખું રૂપ, સરખા ગુણ, અને સરખાં નામે આપણું પુરવ ભવના સંબંધી છીએ, મેં પણ પુરવના ભરથાર મલે તોજ પરણવાની ઈચ્છા રાખી છે માટે આજે અત્યંત પુન્યોદયથી આપણો મેક્ષાપ થયો છે જેથી તમારું અને મારું સર્વ ધારયું શીઠ થશે અને ઘણા વરસનો વીચોગ પણ આજેજ ટળીને સમાગમ થયો છે ઇત્યાદીક વાતો કરતાં સાંભળીને રત્નવતીની દાસીઓ શીઘ્રવેગે તેના પીતા પાસે જઈને વધામણી ફેંદેવા લાગી કે, હે રાજા આજે રત્નવતીને તેના પુરવ ભવના ભરથારની પ્રાપ્તિ થઈ છે તેથી તેની સાથે લગ્ન કરવાને તે તૈયાર થઈ છે, તે રાજાને મેં નજરે જોયો છે તેનું રૂપ અને કળા જોતાં રત્નવતીને હું મોટી ભાવ્યશાળી સમજું છું કારણ કે એવો વર આ પ્રધ્વીમાં મળવો મુશ્કેલ હતો તેમ છતાં દેવ યોગે આજે રત્નવતીને તેની સાથે સમાગમ થયો એ કાંઈ થોડા હર્ષની વાત નથી, દાસીના મુખ થકી પોતાની કુવરીને ભરથાર મધ્યાની ખખર સાંભળીને શીઠરથ નામે રાજા પોતાના પરીવાર શહીત દેવ મંદીર પાસે આવ્યો તીર્થાં આવીને રત્નશેન રાજાને પોતાના રાજ્ય મેહલમાં તેડી ગયો અને પોતાની પુત્રીને પરણાવવાની સામગ્રી તૈયાર કરવી

પછી દૈવ્ય અલંકાર ધારણ કરીને પૃથ્વી ઉપર દરનારી દેવાના જેવી રત્નવતી પોતાની દાસી શહીત લગ્ન મંડપને વીશે આવવાને તૈયાર થઈ અને રત્નશેન રાજા પણ પોતાના મુમતી નામે મંત્રીને સાથે લેઈને મકરધ્વજ જેવો દીપતો લગ્ન મંડપને વીશે આવી બેઠો

તીહાં કન્યા પણ આવી પછી વીધી પુરક લગ્ન કીયા કરવામાં આવી. વર કન્યા પરણી રહ્યા પછી રાજા શીહરથે પોતાના જમાઈ રત્નશેન રાજાને હાથી, ઘોડા, રથ, આભુષણ, વસ્ત્ર ઇત્યાદીક ઘણાજ ગીરપાવ આપી વીદાય કીધાં તે વાર પછી રત્નવતીને લેઈને જયપુર નગરની નીકળી એક મુકામ પગ રસ્તે ચાલ્યા, અને શીહરથ રાજાના માણસો તીહાં મુઢી વળાવીને પાછા ફર્યા, એટલે સુમતી મંત્રીએ યક્ષદેવને સંભાર્યો, તે આવીને હાજર થયો, તેના દૈવી બળે કરીને રાજાનો સકળ પરિવાર ભુનાટવીને વીશે આવી પોતો તીહાં પ્રથમ મંત્રીએ યક્ષદેવની કન્યા લક્ષ્મીવતી સાથે લગ્ન કીધું હતું તેને યક્ષદેવે વળાવી તે વાર પછી તે યક્ષદેવ પ્રધાનને કહેવા લાગ્યો આ મારી લક્ષ્મીવતી પુત્રી તમેને સોંપું છું તેને કોઈ રીતે દુઃખી થવા દેશો નહીં અને જ્યારે કામ પડે ત્યારે મને સંભારજો એમ કહી યક્ષદેવે સરવે પરિવારને રાજા રત્નશેનના નગરની ભાગોળે પોતાના દૈવી બળે કરીને એક ક્ષણ વારમાં લાવી મુક્યો, તેની ખબર સાંભળીને નગરના લોકો રત્નવતીને જોવા સાડે એકાં થયાં તેઓ રાજાની અને રત્નવતીની અત્યંત પ્રસંસા કરવા લાગ્યાં પછી રાજા સ્વપરીવારે વાજતે ગાજતે રાજા મેહેલમાં આવ્યો તીહાં રત્નવતી સાથે સંસાર સુખ ભોગવવા લાગ્યો એમ ધર્મ, અર્થ, અને કામ ત્રણે વર્ગને સાધતો થકો રાજા રત્નશેન પોતાની પ્રજાનું પાલન કરતો ન્યાયી રા.ય ચલાવતો રહેલો પરંતુ તે એવોતો સત્યવાદી અને દયાળુ થયો કે આખી પ્રજામાં તેમજ દેવલોકને વીશે રહેનારા દેવતાઓ પણ તેની પ્રસંસા કરવા લાગ્યા, એક દીવશ રત્નશેન રાજાના સત્યની પરીક્ષા કરવા માટે એક દેવતાએ એવી રીતનો પ્રયત્ન રચ્યો કે જેથી કરી ભક્ષા ભક્ષા પુરૂષો પણ પોતાનું સત્ય તજીને નીરખળ બની જાય પરંતુ રાજા રત્નશેન તો પ્રાણુ ઘાતે પ્રાણુ સત્ય અને દયા ધર્મ તજે તેવો નહોતો તથાપી તેની પરીક્ષા જોવાને દેવતાએ એક માયા રૂપ બનાવ્યું તે આવી રીતે કે:—

એક દીવશ એક દેવતા એક ક્ષત્રીનું રૂપ ધારણ કરીને પોતાની સાથે પોતાની એક અત્યંત મનોહર રૂપ વાગી સ્ત્રી લઈને રત્નશેન રાજાની પાસે આવી કહેવા લાગ્યા કે, હે રાજા આખી પ્રજામાં

તમારા જેવો સત્યવાદી પુરૂષ મેં દીઠો નથી નથી તમને પરોપકારીત
 થા સત્યવાદી જાણીને હું તમારી પાસે આવ્યો છું—કારણ કે મારો
 એક વિદ્યાધર શત્રુ મને પરાભવ કરીને આકાશ માર્ગે ઉઠા છે તેની
 સામે હું યુદ્ધ કરવા જાઉં છું અને હું તેને જીતીને આવું તેટલી વાર
 મારી સ્ત્રીને તુમે સંભાળજે, તમારો મને મંપુર્ણ ભરૂંસો છે કેમકે તમે
 પરસ્ત્રીના બાંધવ સમાન છો માટે તમને આ માહારી સ્ત્રી સોંપું તે-
 વારે માહા પરોપકારને શ્રદ્ધા કરનારો રાજા રત્નશેન તે ક્ષત્રી પુરૂષને
 કહેવા લાગ્યો કે ભાઈ તું તારૂં કામ સુખેથી કરી આવ્ય તારી સ્ત્રીની
 જરા પણ ચીંતા રાખીશ નહીં, રાજાનું બોલવું સાંભળીને તે વિદ્યા-
 ધરનું રૂપ કરી આવેલો દેવતા પોતાની સ્ત્રી રાજાને બળાવીને પોતા
 ના શત્રુ વિદ્યાધર સામે યુદ્ધ કરવાને આકાશ માર્ગે ગયો, તેને ગ-
 યા પછી ચાર ઘડી વારે આકાશ માર્ગેથી એક કપાએલો હાથ નિચે
 પડ્યો તે જોઈને તેની ભાનુમતી નામની સ્ત્રી રોવા અને કુટવા લાગી
 કે હા હા આતો હાથ મારા સ્વામીનાજી કપાઈને પડ્યો—તેવારે રાજા
 કહ્યું હે બાઈ આ હાથ તાહારાજી સ્વામીના છે એમ તેં શી રીતે જા-
 ન્યું. સ્ત્રી બોલી કે હાથ ઉપર રેખા અને નિશાન છે તેથી નિશ્ચય થા
 ય છે કે એ હાથ મારા સ્વામીના છે આ રીતે બોલે છે તેટલામાં બી
 જો હાથ અને ધડ તથા મસ્તક પણ જમીન ઉપર આવી પડ્યું તે
 તેવારે હાહાકાર થયો અને સ્ત્રી કહેવા લાગી કે મારો સ્વામી કપા
 ઈ મુવો તો હું પણ તેની બેગે બળી મરીશ એમ કહી પોતાના સ્વા
 મીના અંગના કડકા સાથે પોતે બળવાને તૈયાર થઈ-તેવારે રાજા
 એ તેને ઘણીજ સમજાવી તથાપી રાજાનું કહ્યું નહિ માનતાં પોતા
 ના સ્વામીની સાથે પોતે પણ બળી મુઈ તે દેખીને રાજા તથા રા-
 જાની ઘણાંજ ખેદ પામી ઉદાશ થઈ બેઠાં થોડીકવાર પછી તે વિદ્યાધર
 રાજા પાસે આવી નમસ્કાર કરીને કહેવા લાગ્યો કે હું તમારા
 મતાપે કરી મારા શત્રુને જીતી આવ્યો માટે હવે મારી સ્ત્રી મા
 રા સ્વાધીન કરો, તેવારે રાજાએ કહ્યું કે તારી સ્ત્રીને ઘણી રીતે
 સમજાવી તે નહિ માનતાં તેતો બળી મુઈ, હવે તે સ્ત્રી કયાંથી લાવું

રાજનું આવા પ્રકારનું બોલણું સાંજીનીને તે ક્ષત્રી કહેવા લાગ્યો કે તમને સત્યવાદી જાણીને મેં માહારી સ્ત્રી શોંધી હતી તેમ છતાં તમે આવું જુકું બોલો છો તે હું કેમ માનીશ—ખરૂં છેકે ભર ચોવનમાં આવેલી અપત્સરા જેવી મારી સ્ત્રી મેં તેમને શોંધી તે હવે કેમ પાછી આપો, તમે રાજબળ વાળા છો તેથી હું તમને કાંઈ કરી શકવાનો નર્થો પરંતુ તમે મારી સ્ત્રી નહીં આપો તો હું તમારા સામે અગ્ની ની ચીતા ખડકીને બળીશ, અને તેનું પાપ તમારે શોર આવશે, ક્ષત્રીનું આવું બોલણું સાંભળીને રાજાએ વિચાર્યું કે તેની સ્ત્રી તો બળી મુઠ ને સ્ત્રી વિના આ માણસ બળી મરશે માટે હવે તેને છવતો રાખવા માટે કાંઈ પણ ઉપાય કરવો જોઈએ. એમ વિચારીને તે ક્ષત્રી પ્રત્યે રાજા કહેવા લાગ્યો કે, ભાઈ તાહારી સ્ત્રી અમે આજવી નથી તેતો સઘકડો માણસોના દખતાં બળી મુઠ છે તથાપી તું કહેતો તને બીજી શારી કન્યા પરાણાવું. અથવા તુ માગે તેટલું ધન આપું પરંતુ બળી મુવેલી સ્ત્રી શી રીતે લાવી આપ, તેવારે તે ક્ષત્રી કહેજે કન્યા કે ધન મારેતો કાંઈ પણ જોઈતું નથી, મને તો મારી સ્ત્રી આપો અને જો સ્ત્રી ન આપોતો તમારા સત્ય વ્રતનું ફળ આપો, આ રીતે તે ક્ષત્રીનું બોલણું સાંભળીને રાજા સુન્ય ચીતે તેને કહેવા લાગ્યો કે, મારૂં આ સઘજી રાજનું કહેતો તને આપુ તે અને ઉપર એક સો કન્યાઓ અત્યંત રૂપ અને ગુણવાળી આપુ. તે લઈને ખુશી થા પરંતુ મારા સત્ય વ્રતનું ફળતો આ માણ જતે પણ આપીશ નહીં. તેવારે તે ક્ષત્રીએ રાજાનું કહ્યું નહિ માનતાં અગ્નીમાં પ્રવેશ કીધો જેથી બળીને ભસ્મ થયો. તે જોઈને રાજા રત્નશેન તથા તેની રાણી રત્નવતી માહા દુખી થવા લાગ્યાં તેવારે તે દેવતા મગઠ થઈ ને રાજાની સામે હાથ જોડીને કહેવા લાગ્યો કે ધન્ય ધન્ય ધન્ય છે તમોને હે રાજા આ મધ્વીમાં તમારા જેવા સત્યવાદી તો વીરલાજ હશે, આજે ઘણી મુદતથી હું તમારા સત્યવાદી ગુણની મસંશા સાંભળતો હતો પણ આજતો મેં તમારૂં સત્ય વ્રત અત્યંત દ્રઢ અને જે ચુકવવાને દેવ દાનવો પણ સમરથ થાય નહીં એવું દેખીને મને પરમ

આનંદ થાય છે અને મેં આપની પરિક્ષા નિમિત્તે આપની જે અવ
ગણના કિંધી છે તેની હું આપની પાસે માફ માગુ છું એમ કહિને
તે દેવતા રાજની ઉપર કુસની વૃષ્ટી કરી પોતાને સ્થાનકે ગયા.
ઇહાં રાજ રત્નશેન, અને રાણી રત્નાવતી સુખેથી ધર્મ, અર્થ, અને
કામ ત્રણે વર્ગને સાધતા થકા કાળ ગમન કરતાં મજાને અનેક પ્રકારે
સંતોષીને તથા દીન દુઃખી જોનાના ઉધાર કરીને પોતાના સત્ય વૃ-
ત્ત અને દયા ધરમ પાળીને કાળ કરી ઉત્તમ ગતીને પ્રાપ્ત થયાં તેમ-
જ પ્રધાન અને તેની સ્ત્રી પણ તેવીજ રીતે ઉત્તમ કાર્ય કરીને ઉત્ત-
મ ગતી પ્રાપ્ત્યા, માટે સઘળા મનુષ્યોએ પરોપકાર કરવો અને પ્રાણ
ઘાતે પણ પોતાનું સત્ય નહી છોડવું તેના જેવી અમુલ્ય વસ્તુ પોતા
ના આત્માને હીત કરનારી બીજી કંઈપણ નથી.

**પ્રાણ ઘાતે પણ જીવ નહી ખોલવાથી કેટલો બધો શાયદો
થાયછે તે ઉપર દેવદત્ત નામના એક વાણીયાની વાર્તા.**

સુર્યપુર નામના નગરને વિશે સુરશેન નામનો રાજા રાજ કરતો
હતો, તેજ નગરને વિશે એક ધનદત્ત નામનો શેઠ રહેતો હતો તેને
મુંદરી નામે સ્ત્રી હતી, શેઠ સ્વભાવે શાંત અને ધર્મી છ હતો પણ તે
ને એક પુત્ર નહી હોવાથી શેઠની સ્ત્રી તેને માટે ઘણાજ ટળવળાટ
કરતી હતી, એક દિવસે શેઠ જમવાને બેઠો તે વખતે કોઈ તેની સ-
ગી સ્ત્રી એક પુત્રને લેઈને તેને ઘેર આવી, પુત્રને શેઠ પોતાની
બેગે જમવા બેસારચો તેને બેઠને શેઠની સ્ત્રી પોતાને પુત્ર નહી હો
વાથી ઘણુંજ દુઃખ પામીને રોવા લાગી, તેવારે શેઠ પુછવા લાગ્યો તું
શા માટે રૂદ્ધ કરે છે? સ્ત્રી બોલી કે સ્વામી આપણા ઘરમાં ધન દો
લત બેઈએ તેટલી છતાં એક પણ પુત્ર નથી માટે હું બહુજ દુઃખ માનુ છું.

દુહો.

લક્ષ દિપક જ્યાં નિત બળે, ખારે રવી ઉગતં;
તસ ઘર તોહી અંધારડો, જશ ઘર પુત્ર ન હુંત.

સ્રીને આ રીતે કુખી થતી જોઈને શેઠ તેને કેહેવા લાગ્યો કે - પુર્વ લવના સખંધ વિના પુત્રની પ્રાપ્તિ થતીજ નથી, અને જો તાહારા ન શીખમાં હશે તો સ્વભાવે કરીનેજ તને પુત્રની પ્રાપ્તિ થશે, માટે સ ધળી આળપંપાળ અને ઉદારીપણું તજીને ધર્મ કરાણી કરવા માં તત્પ ર રહે, શેઠનું આ રીતનું કેહેવું સાંભળીને તે સ્રી નિરંતર દાન, પુન્ય દેવ શેવા ઇત્યાદિક ધર્મ કરાણી કરવા લાગી, પણ પક્ષી ઇત્યાદિક અવાચક પ્રાણીઓને ચારો, પાણી આપવા લાગી, દિન કુખી મનુષ્યોને અન્ન વસ્ત્ર છુટથી આપવા લાગી, એમ કરતાં કેટલેક વરશે તે સ્રી ગરભવંતી થઈ, પછી નવ માસ પુરું થએથી એક પુત્ર જનમ્યો, તેનું નામ દેવદત રાખ્યું. પણ કમ નરીએ એ પુત્ર ત્રણ માસનો થયો એટલામાં શેઠનું ધણુક ધન નાશ પામ્યું, જેને વેહેપાર કરે તેમાં મોટો ટોટો આવવા લાગ્યો એવી સ્થિતિમાં સાત વરસ વહી ગયાં તે વારે શેઠે વિચાર્યું કે આ પુત્રને ભણવા માટે શાળાએ મોકલો જોઈએ, એમ વિચારીને દેવદતને, ભણાવવા માટે શાળાએ મોકલ્યો તિહાં નખળા લોકોની સોખતને લીધે તે સા ત વ્યસનનો પારગામી થયો, નિચ પુરોની શોખતમાં ભળવાથી જુગાર રમવા અને ચોરી કરવા શિખ્યો, જેથી ઘરની તેમજ પરાઈ ચોરી કરવા લાગ્યો એમ પંદર વરસની ઉમરનો થયો, સારા ઘરનો છોકરો તેથી તેના બાપે સારે ઘેર એક સારી કન્યા સાથે પરણાવ્યો, તેવાર પછી ત્રીજે વરશે તેની માતા મરણ પામી, અને જ્યારે એકવીસ વરસનો થયો ત્યારે તેના પીતા પણ મરવા મુતો, તેવે સમયે શેઠે દેવ દતને પોતાની પાસે બોલાવીને શીખાભણ દીધી કે, હે પુત્ર આપણા ઘરમાંથી ધન ખુટી ગયું અને હું પણ મરવા મુતો છું માટે હવે તું તારી ચાલમાં સુધારો કર, મારા મુવા પછી કોઈપણ તાહારી સંભાળ રાખનાર નથી, માટે મારૂં એક વચન માનીને તું ચોરી અને જુગાર રમવાનો નિયમ લે, કે હવેથી તારે તે કામ કરવું નહીં. તેવારે દેવદત કહે પિતાજી એ બે બાબતો શિવાય તમો જે નિયમ આપશો તેહું માણુ ઘાતે પણ નહિ છોકું પણ એ બે બાબતો મારાથી છોડી શકાશે નહીં; કારણકે એમાંતો મારૂં ગુજરાન છે, તેવારે શેઠે વિચાર ક-

રીતે કહ્યું કે આપણા શહેરમાં જનદાસ નામે શેઠ જે માહારો મીત્ર છે તે માહા ધરમીષ્ટ અને આખરદાર તેમજ પ્રમાણીક છે માટે દિવશમાં એકવાર તેને ઘેર જઈને તાહારે નમ્રતા પુર્વક સલામ કરવી, તે નિયમ તાહારે બનાત્કારે પણુ લાગવો નહી, આ રીતે પોતાના પિતાનું કેહેવું સાંભળી દેવદત કહે જે પિતાજી મારો જીવજશે તોપણુ આ પતું વચન ઉઘાપીશ નહી, હું દરરોજ જનદાસ શેઠને ઘેર સલામ કરવા જઈશ, એ રીતે દેવદતે નિયમ લીધા પછી તેના પિતા ઘોડાજ દિવશમાં મરણ પામ્યો, તેવાર પછી દેવદત હરરોજ સવારમાં ઉઠીને જનદાસ શેઠને ઘેર સલામ કરવા જવા લાગ્યો, એમ કરતાં લગભગ એક વરસ દિવશ વિતી ગયા, એક દિવશ જનદાસ શેઠના પુત્રો તથા તેના ઘરનાં બીજાં માણુશો શેઠને કેહેવા લાગ્યાં કે, ધનદત શેઠનો છોકરો પેલો દેવદત માહા નિય, ચોર અને જુગારી આપણે ઘેર આવે છે તે ઠીક નહી નબજાની સંગતથી કોઈ સમયે આપણને પણુ હાની લાગે કહ્યું છે કે:—

**કુસંગાસંગ દોશોણા, સાધવા જાંતી વિક્રીયા,
એક રાત્રી પ્રસંગેણુ, કાષ્ટ ઘટા વિટબાણા.**

પોતાના ઘરના માણુશોનું આ રીતનું કેહેવું સાંભળીને શેઠ વિચારવા લાગ્યો કે, દેવદતને છેક તરછોડી મુકીશું તો તે કદી સુધરશે નહી; એમ વિચારીને ઘરનાં માણુશોને કહે જે ઠીક છે એનો ઉપાય કરીશું; તેવાર પછી બીજે દિવશે દેવદત શેઠને સલામ કરવા આવ્યો તેને શેઠે કહ્યું કે ભાઈ દેવદત, હવેથી તારે અમારે ઘેર આવવું નહી દેવદત કહે જે પિતાજી એવો માહારો અમાધ શો છે કે મને તમારે ઘેર આવતો અડાવો છો ? શેઠે કહ્યું કે તું ચોરી અને જુગાર છોડીદ તો અમારે ઘેર સુખેથી આવજે-તેવારે દેવદતે કહ્યું કે પિતાજી એ બાબતો ઉપરતો મારૂ જીવન છે, માટે તે શિવાય તમે જે વાત કહો તે કચુલ કરૂ, દેવદતનું આવી રીતનું બોલવું સાંભળીને શેઠને દયા આવી ત્યારે-મનમાં વિચારવા લાગ્યો કે એકદમ ચોરીને જુગાર તે છોડી શકશે નહી માટે ધીરે ધીરે તેને છોડાવીશ પરંતુ તે

આજ્ઞાકીત કેટલો છે તે વિશે તેની પરીક્ષા જ્ઞવાને જે ધધો તે કરેછે તેજ ખાખતમાં તેને બંધન કારક થાય તેવો કુદાંધક નિયમ આપુ. એ મ વિચારીને શેઠે કહયું કે-દેવદત્ત જો તું ચોરીને જુગાર ન છોડેતો એટલો નિયમ લે કે કદી પણ જુકું ખોલવું નહી. શેઠનું કહેવું સાંભળીને દેવદત્ત કહે જે મારો જીવ જશે તો અડચણ નહી પણ હું કદી જુકું ખોલીશ નહી એમ કહી શેઠને પગે લાગી પોતાને ઘેર ગયા ઘેર જઈને વિચાર કરવા લાગ્યો કે,--શેઠે તો મને ખરેખર બાંધી લીધો, મારા રોજગારનું મુળજ જુકમાં સમાયુ છે અને શેઠે જે નિયમ મને આપ્યો છે તેતો મારું જતે પણ હું લાગનાર નથી, મહુ કરશો તે ખરું એમ પોતાના મન સાથે વિચારીને તે વાત પોતાની સ્ત્રી નેકહી સ્ત્રી ઘણીજ ડાહી અને સમજી તેમજ ધરમીષ્ટ હોવાથી પોતાના ભરથારને કહેવા લાગી કે શેઠ ઘણા ડાહ્યા અને તમારા હિતેસ્વી છે તેઓએ જે નિયમ આપ્યો છે તે ગુરૂની આજ્ઞાની પેઠે મારું જતે પણ લાગશે નહી.

દેવદત્ત પણ પોતાનો નીયમ સંભાળતો હુમેષાં શેઠને સલામ કરવા જાય પણ પ્રથમની પેઠે ઠામ ઠામ ભટકતો હતો તે રીત ઘણી મકા રે છોડી દીધી એમ કરતાં ચોમાસાના દિવશે આવ્યા તેવારે દેવદત્ત જિ ચારવા લાગ્યો કે, જુગાર રમવા કરતાં અને જેવી તેવી ચોરીઓ કરવા કરતાં એક એવી મોટી ચોરી કર કે કરીને નખણુ કામ કરવાનો વખત રહે નહી, એમ ધારીને એક દીવશ મધરાતને સમયે જરા જરા વરસાદના છાંટા પડી રહ્યા છે તે વખતે ખાતર પાડવાનાં હથીયા શે લઈને પોતાના શરીર ઉપર એક કામળો ઓઢીને રાજના ભંડારમાં ચોરી કરવા માટે ઘરમાંથી બહાર નિકલ્યો, તે બજાર વચ્ચેથી નહી જતાં અન્ય અવગે રસ્તે ચાલ્યો, એવામાં તેજ નગરનો રાજ ગુપ્ત રીતે ઘોડાપર બેસીને ધીરે ધીરે નગર ચરચા જતો જતો જે રસ્તેથી દેવદત્ત જાય છે તે રસ્તે આવી લાગ્યો પણ રાત અંધારી ને વરસાદ પણ અંધારો જેથી કોઈ કોઈને દખી શકે નહી પરંતુ દેવદત્તના પગના પર ઘા સાંભળીને રાજ વિચારવા લાગ્યો કે આવે સમયે, મધ રાત્રીએતો,

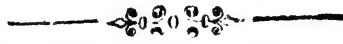
કોઈ ચોર કે ઢોર અથવા જીર સિવાય બીજી કોઈ બાહાર નિકળે નહી, એમ ચીંતવીને રાજા બાલ્યો કોણ છે, ઉભો રહે તેવારે દેવદત્ત ઉભો રહીને વિચારવા લાગ્યો કે મારે જીવું બાલવાનો તો નિયમ છે, ને સાચું બાલીસ તો મને આ માણસ પકડશે, મલુ મલુ, એમ કહી ને પોતે બાલ્યો કે હું ચોર છું--તે સાંભળીને રાજાએ પુછ્યું કે તું કયાં જાય છે? દેવ દત્ત બાલ્યો કે રાજાના ભંડારમાં ચોરી કરવા જઈ છું એમ સાંભળીને રાજાએ વીચાર્યું કે આતો કોઈ ગાંડો (દીવાનો) માણસ જણાય છે એમ સમજીને તેને જવા દીધો અને રાજા નગર ચર્યા જોવા આજળ બાલ્યો ઇલાં દેવદત્ત શીઘ્રે ચાલી રાજ્ય દરબારમાં ગયો, તીહાં જઈને પોતાની કળા વડે રાજાને ભંડાર ફાડીને તે માંહેથી ઝવેરાતના ભારે કીમતના ચાર નાના નાના ડાબડા લીધા તે લેઈને જે રસ્તેથી આવ્યો હતો તેજ રસ્તેથી ચાલ્યો, તીહાં રાજા પણ નગરમાં ચક્ર ફરીને પાછો તેજ જગાએ દેવદત્તને મળ્યો, તે વારે પણ રાજાએ પ્રથમની પેઠે તેને પુછ્યું ત્યારે દેવદત્ત કહેજે હું ચોર છું ને રાજાના ભંડારમાંથી ચોરી કરીને ઝવેરાતના ચાર ડાબડા લેઈ આવ્યો છું દેવદત્તનું આ રીતનું કહેવું સાંભળીને રાજાએ વીચાર્યું કે આતો સદંતર ગાંડો માણસ છે તે આટલામાંને આટલામાં ફરે છે, ચોર હોય તો આવું બાલેજ નહી એમ વીચારીને રાજા કહેજે જા જા મુરખ બાલ્યો જા એમ કહી રાજા રાજ્ય ધ્વારે ગયો અને દેવદત્ત પોતાને ઘેર આવ્યો,--બીજે દીવસે દેવદત્તે પેલા ચાર ડાબડા માંહેથી થોડુંક ઝવેરાત કાઢાડીને કોઈ શાહુકારને ત્યાં ગીરો મુકી દસ હજાર રૂપિયા લીધા તે લેઈને કેટલાક લુગડાં ઘરેણા વીગરે પોતે બીજાને ઘર ઘરેણું મુકેલાં તે જોડાવ્યાં.--પણ રાજાના ભંડારીએ સવારમાં ઉઠીને જ્યુ તો ભંડાર તોડેલા દીઠો તે દેખીને પેલો તેણે પ્રધાનને બાલ્યો તેણે આવીને ભંડારી સાથે મસલત કરી ભંડાર માંહેથી બીજા આઠ ડાબડા ઝવેરાતના લીધા તેમાંથી ચાર પોતાને ઘેર તથા ચાર ભંડારીને ઘેર પોહોચતા કરીને પછી જુમ પાડી કે--કોઈ ચોરે ભંડાર ફાડ્યો છે, ભંડારમાં ચોરી થયાની ખબર સાંભળીને રાજાએ ભંડાર પાસે આ

'વીને જોયુ તો ઝવેરાતના ખાર ડાખડા ચોરાયલા કમતી દીઠા તે વારે
 રાજાએ મનમાં વીચારયું કે ડાખડા ચાર ગયા છે તેમ છતાં ખાર ડાખ-
 ડા આછા થાય છે તેનું કારણ શું. શાખારા છે તે ચોરને કે ચોર છ-
 તાં તે જરાએ જરા સાચું બોલ્યો પણ તે ચોર હવે શી રીતે મલી શ-
 કરે? એમ વીચારીને ભંડારી તથા મધ્યાન મત્યે રાજા કેહેવા લાગ્યો
 કે, ઝવેરાતના ડાખડાતો ચારજ ચોરાયલા જણાય છે ત્યારે ખીજા આ-
 ઠ ડાખડા કીડાં ગયા? તેવારે તે બંને જણ બોલ્યા કે ચારતો તમે
 પેઢા કરો પછી આઠની અમે તજવીજ કરીશું. એમ કહીને પિત પો-
 તાને ઘેર ગયા, પછી રાજા વીચારવા લાગ્યો કે, ચાર ડાખડાના પ-
 તો મેલવવા માટે કાંઈ ઉપાયતો કરૂં, એમ વીચારીને પુરવ દીશાના
 દરવાજા બાહાર એક દેવીનું મંદીર નવું કરાવ્યું અને શહેરમાં ઢઢેરો
 પીઠાબો કે માહારા શહેરની અંદર બે પગે ચાલનારા સઘળા સ્ત્રી પુ-
 રુષોએ ત્રણ દીવસ સુધી આ દેવીના મંદીરમાં દરશન કરવા માટે આ-
 વડુ એ રીતે ઢઢેરો પીઠાવીને રાજા તે મંદીરની પાસે જઈને બેઠો
 તે વાર પછી શહેરના તમામ લોકો રાજાની આજ્ઞાનું સારું દેવીના
 મંદીરમાં આવવા લાગ્યા એ રીતે ત્રણ દીવસ સુધી આવ જવ કરતાં
 ત્રીજા દીવસના બપોરે પેલો શેઠનો પુત્ર દેવદત પણ સારાં સારાં લુગ-
 ઠાંને ઘરેણાં પેહેરીને દેવીનાં મંદીરમાં પેઠો તીહાંથી બાહાર નીકળતાં ખી-
 જાઓની સાથે વાતો કરતાં દેવદતને અવાજ સાંભળી રાજાએ
 વીચાર્યું કે રાતની વખતે જે ચોર મને મલ્યો હતો તેના જેવો
 આ માણસનો અવાજ જણાય છે એમ વીચારીને પછી
 તે દેવદતને રાજા પોતાની પાસે બોલાવીને એકાંતમાં
 લેઈ ગયો, ત્યાં લેઈ જઈને રાજાએ દેવદતને પુછ્યું કે અમારા ભંડાર
 માંથી ઝવેરાતના ચારડા ખડા તે ચોરયા છે? રાજાનું આ રીતનું પુ-
 છવું સાંભળીને દેવતે વીચાર્યું કે મારે જુલું બોલવાનો નીયમ છે માટે
 મળુ કરશે તે ખરૂં પણ માણુ ગએ જુલું તો બોલવુંજ નહીં એમ વી-
 ચારીને દેવદત કહે જે માહારાજ મારો કે જીવાડો પણ ઝવેરાતના ચાર
 ડાખડા મે તમારા ભંડારમાં ખાતર પાડીને લીધ્યા છે, તે વારે રાજા

ધ ધાન ખુશી થયો અને દેવદતની પીઠ ઉપર હાથ ઠોકીને તેના માતા
 પીતાનુ નામ ઠામ પુછીને કહ્યુ કે હુમણાં તુતારે ઘેર જા, પછી દેવદત
 પોતાના ઘર ભણી ચાલતો થયો, અને રાજાએ પોતાના વીસ્વાશુ મા
 ણસને તેની પાછળ તેનુ ઘર જાવા મોકલ્યો, દેવદત પોતાના ઘરમાં
 પેઠા તે ઘર જાઈને રાજાનો શેવક પાછો ફર્યો, તે વારપછી રાજા
 પણ પોતાના રાજ્ય મહેલમાં આવ્યો ખીજે દીવશે રાજાએ કચેરી ક
 રીને સઘળા સામંત, પટાવત, ભંડારી, પ્રધાન, ઇત્યાદીક એકઠા થયા,
 તે પછી રાજાએ પોતાના શેવકને મોકલી દેવદતને તેડાવ્યો દેવદત પ
 ણ સનાંત ભોજન કરીને પોતાની સ્ત્રીને કહીને રાજ્ય કચેરીમાં આવ્યો
 તીહાં રાજાએ દેવદતને ઘણુ જાન આપી પોતાની જોડે ખુરશી ઉપ
 ર બેસાર્યો, બેસારીને રાજા દેવદતને કહેવા લાગ્યો કે ઝવેરાતના આ
 ર ડાખડા તમે ચોરયાછે તે લાવો, તે વારે દેવદત કહે જે સાહેબ આ
 પના માણસો મોકલીને મારે ઘેરથી મંગાવી લો મે અંદરથી જુજુલા
 ગ કાહાડીને ગીરો મુક્યો છે તે શીવાય સઘળા ડાખડા મારા ઘરમાં
 છે એવુ દેવદતનુ કહેવુ સાંભળીને રાજાએ પોતાના માણસો મોકલી
 દેવદતને ઘેરથી આર ડાખડા મંગાવી લીધા, પછી, પ્રધાન અને ભંડા
 રી પ્રત્યે રાજા કહેવા લાગ્યો કે, હું પ્રધાન, હું ભંડારી આઠ ડાખડા
 હવે તમે લાવો. તે વારે બંને જાણનાં મોહોડાં ઉપર શામતા ઢળી ગ
 ઇ અને કહેવા લાગ્યા કે માહારાજ અમે તે કયાંથી લાવીએ, રાજા
 કહે આ ચોરે તો ચારજ લીધાછે માટે આઠનો કોઈ બીજો ચોર હોવો
 જાઈએ તે તમે મેલવી આપો, ત્યારે બંને જાણુ ફરી બોલ્યા કે અ
 મે તેના પતો શી રીતે મેલવી શકીએ, પછી રાજાએ વાંચારયુ કે ભ
 ડારી અને પ્રધાન બંને જાણુ ચોર છે માટે તેમનાં ઘરની ઝડતી લેવી
 જાઈએ એમ વાંચારીને રાજાએ પ્રધાન અને ભંડારીના ઘરની ઝડતી
 લેવરાવી ઝૂંટલે તે બંનેના ઘરમાંથી ચાર ચાર ડાખડા નીકળ્યા, તે
 લેઈને રાજાના શેવકોએ રાજાની સન્મુખ લાવીને મુક્યા, તે વારે રા
 જા અત્યંત ક્રોધ યુક્ત થઈને બોલ્યો કે આ બંને ચંડાળોને શુણીએ
 પરાવો, અને દેવદતને આજથી પ્રધાન પદનો અભીષેક હું કરું છું

આ રાંતનુ રાજનુ બોલવુ સાંભળીને દેવદત્ત રાજને કહેવા લાગ્યો કે સાહેબ હુ આપની પાસેથી આટલુ માગી લેઉ છુ કે આ બંને જાણને જીવતાં મુકો, તે વારે રાજાએ દેવદત્તનુ સત્ય અને દયાળુ પાણુ જોઈને તેનુ કહેવુ માન્ય કરી ભંડારી અને પ્રધાનને દેશ નીકાલ કીધા, તે વાર પછી રાજાએ દેવદત્તને ઘણાક શીરપાવ આપીને પોતાના પ્રધાન બનાવ્યો અને શકળ સભાની હજુર તેના સત્ય વચન બોલવાના નીયમની અત્યંત પ્રસંસા કીધી તે વાર પછી દેવદત્ત ઘોડા ઉપર બેસીને આગળ શીપાઈ દોડાવતો પોતાને ઘેર ગયો તીહાં તેની સ્ત્રી ઘણીજ ખુશી થઈને કહેવા લાગી કે સ્વામીજીનુઓ સાચુ બોલવાનુ ફળ કેવુ મલ્યુ? દેવદત્ત કહે જે એ સઘળો પ્રતાપ જીનદાસ શેઠના છે માટે હુમાણા હુ શેઠને ઘેર જઈ આવુ એમ કહી દેવદત્ત પએ ચાલીને જીનદાસ શેઠને ઘેર ગયો, તીહાં જઈ શેઠની સામે હાથ જોડી નમસ્કાર કરીને કહેવા લાગ્યો કે, પીતાજી આ સઘળો ઉપકાર આપનોજ છે આપે મને જે વ્રત આપ્યુ હતુ તેનુંજ આ ફળ છે અને તેથી કરી મને આજે અમુક્ય પદ વી મળી તે આપનોજ પ્રતાપ છે હું આપનોજ પુત્ર છુ તથાપી આજથી આપની આજ્ઞા કોઈ રીતે પાણુ ખંડન કરીશ નહી, તેવારે શેઠ બોલ્યા કે, હે દેવદત્ત, એમાં માહારો કાંઈપણુ પ્રતાપ નથી માત્ર સત્યવૃત્ત અને શાહાશીક પાણુનો એ મહીમા છે, જે માણસ માણુ ધાતે અસત્ય વચન નથી બોલતા તેમનાં સરવે પ્રકારનાં વીધના નાસ્તી પ્રત્યે પામે છે માટે હુમેષાં સત્ય વચન બોલવા ઉપર વધારે દ્રઢ થવું એવુ શેઠનું કહેવુ તથા દેવદત્તને સત્ય બોલવાનુ મહેલુ અમુક્ય ફળ પ્રત્યક્ષ પણે જોઈને ક્રેટલાક સમજુ માણસોએ નીયમ લીધો કે કદી પાણુ જુકુ બોલવુ નહી,--ઈહાં શેઠને નમસ્કાર કરીને દેવદત્ત પોતાને ઘેર ગયો, અને રાજકાજમાં મરીણુ થવા લાગ્યો, રાજા પ્રત્યેક કામમાં તેની જ સલાહથી રાજકાજ કરવા લાગ્યો, એ રીતે દેવદત્તને સત્ય બોલવાનુ ફળ મલ્યુ, માટે આ વીસ્વમાં જન્મ પામીં દરેક માણસે જુકુ બોલવાથી પછાત રહેવુ એ મનુસ્યના સરવે ગુણોમાં મોટામાં મોટો ગુણ સ-

ત્યજ્ઞ છે તે વીનાં સઘળા ગુણો નકામા છે અને સત્ય જોલવાથી સત્યવાદી રાજ્યો પણ નુષ્ટમાન થાય છે તેમ છતાં સાંમત તેવી રાજ્ય નીતી નોંધ્ય તોપણ સત્ય જોલનારને ઇસ્વરતો સારૂ ફળ આપ્યા વીનાં રહેનાર નથી.

દગો કોઈના સગો નહી, ખાડ ખોદે તેજ પડે,

રાજપુર નામના એક ગામમાં શોભાગ્યચંદ નામના એક વાણીઓ રહેતો હતો તેને દેવકોર નામની સ્ત્રી હતી, એક દીવસ તે શોભાગ્ય ચંદ પરદેશે કમાયા માટે નીકળ્યો અને તેની સ્ત્રી ઘેર રહી; તે ગામ ના દરવાજા ખાહાર, એક ખાવાના મઠ હતો તે મઠ વાળો ખાવો ગામમાં હર રોજ ભીક્ષા માગવાને જાય તે વારે ઘેરો ઘેર ફરતો જાય ને એમ જોલોકે “દગો કોઈના સગો નહી,” “ખાડ ખોદે તેજ પડે” એ વી રીતે હુમ્મણાં ટેહલ નાખતો જાય અને ભીક્ષા માગે એક દીવસ શોભાગ્યચંદ વાણીયાની પડોસમાં રહેનારી એક સ્ત્રીનું માથું દુઃખવા આવ્યું તેને તે ખાવાએ જોષધ આપવાથી તેનું માથું દુખતું મટી ગયું, ત્યારે બીજે દીવસે શોભાગ્યચંદની સ્ત્રી પેસા ખાવાને કહે જે મારા પેટ છોકરો થતો નથી તે થાય તેવું મને કાંઈક જોસડ આપો, ખાવાએ કહ્યું કે ખાઈ છોકરો કોઈથી આપી શકાતો નથી અને છોકરો થાય તેવું જોષધ પણ આ દુનીયામાં નથી, જો તાહારા નશીબમાં હશે તો તને છોકરો થશે ખાવાનું આવી રીતનું જોલવું સાંભળીને તે સ્ત્રી તેને કહેવા લાગી કે, તું મારી સાથે ભોગ ભોગવ્ય, હું ઘરમાં એકલી છું ને જાણે છ માસ થયા મારો ધણી પર ગામ વેહપાર કરવા ગયો છે, માટે માહારાથી રહેવાતું નથી—સ્ત્રીનું જોલવું સાંભળીને ખાવો કહેવા લાગ્યો કે ખાઈ તારો ધણી કાલે ઘેર આવશે પણ સારા માણસની દીકરી થઈને આ રીતે તને જોલવું જોગ્ય નથી ઇત્યાદીક શીખામણ આપીને ખાવો પોતાને સ્થાનકે ગયો ત્યાર પછી પેટી સ્ત્રીએ વીચાર્યું કે માહારો ધણી આવશે ત્યારે ખાવો ચાડી કરશે અથવા બીજા કોઈની આગળ કહી દશે માટે હરેક રીતે ઉપાય કરીને ખાવાને મારી નાખ્યો તો

ઠીક થાય એમ વીચાર કીધો, ચોડાક દીવસ પછી ખાવો તેના મેહલમાં માંગવા ગયો ત્યારે તે શોભાગ્યચંદ વાણીયાની સ્ત્રી દેવકોર ખાવાને કહે જે માહારાજ આજે માહારા સસરાની સંવચ્છરી છે માટે પાછલી વખતે તમે ભોજન લેવા આવજો, પછી સાંજની વખતે ખાવો તેને ઘેર ગયો એટલે તેને માટે ઝૂંહર નાખીને લાડવા બનાવ્યા હતા. તે ખાવાને આપ્યા, ખાવો તે લેઈને પોતાના મઠમાં આવ્યો, અને લાડવા ઢાંકી મુકીને બીજી ખાવાનું આવેલું તે ખાધું અને રાતરે માળા ફરવીને સુઈ રહ્યો, એવામાં મધરાતને સમેતે દેવકોરનો ધણી શોભાગ્યચંદ પરગામથી આવ્યો જે વખત દરવાજા બંધ હોવાથી ખાવાના મઠમાં આવીને રહ્યો પણ થાક્યો પાક્યો આવેલો ને પાશે ખાવાનું નહીં હોવાથી ખાવાએ પુછ્યું કે ભાઈ તમારે ખાવું છે ત્યારે તેણે કહ્યું કે કાંઈ હોયતો આપો પછી ખાવાએ પેલા ઢાંકી મુકેલા લાડવા શોભાગ્યચંદને ખાવા આપ્યા, તે ખાઈને મઠમાં સુઈ રહ્યો, ને પ્રતઃકાળ થતા પેહેલા રામ શરણુ થઈ ગયો, (મરી ગયો) સવારમાં ખાવાએ રાજાને ખબર કરી કે મધરાતે દરવાજા બંધ હોવાથી આ ગામનો કોઈ વાણીયા મારા મઠમાં રાતે સાંજે તાજાં આવીને સુતો હતો પણ અત્યારે મેં જોયું તો મરી ગયલો જણાય છે, તેવારે રાજાનો કોટવાળ અને બીજા માણસોએ મઠ પાશે આવીને ખાવાને પુછ્યું કે એણે કાંઈ ખાધું હતું? ખાવાએ કહ્યું કે અમુક મેહલમાંથી હું કાલે લાડવા માગી લાવ્યો હતો તે મેં તેને ખાવા આપ્યા હતા, પછી કોટવાળે ખાવાને સાથે તેડી જઈને તે લાડવા આપનારી સ્ત્રીનું ઘર જોયું. તેવાર પછી શોભાગ્યચંદના મહાનુ પેટ ચીરાવીને જોયું તો અંદરથી લાડવામાં ઝૂંહર દેખાયું, પછી તે સ્ત્રીને મઠ પાશે યોગાવી, તે ત્યાં આવી એટલેતો પોતાના ધણાનું મહકુ દીકું પછી હાથપીટ કરવા લાગી ને કહે જે આતો મારો ધણીછે તેને આ ખાવાએ મારી નાખ્યો જણાય છે, -આ રીતે સ્ત્રીનું કંઈક સાંભળીને કોટવાળે ખાવાને ધમકાવા માંડ્યો કે ખરૂં યોગ આ વાણીયાને તે શું ખવરાવ્યું હતું? ખાવો કહે કે આજ સ્ત્રીએ મને લાડવા આપ્યા હતા તે મેં પરમારથની ખાતર વગર આજણે આ વાણીયાને

ખાવા આપ્યા હતા, અને આ સ્ત્રીએ મને તેની સાથે બદ કામ કરવાનું કહ્યું. મને તેને ધીકારીને ના કહી હતી જેથી તેણે મને મારી નાખવા માટે ઝેરના લાડવા બનાવીને આપેલા જણાય છે મને તેની ખબર નહીં મેંતો આખા સમજીને બીજે દીવસ મારે ખાવા રાખ્યા હતા પણ દગો કરે તેનેજ પુણે એમ થયું છે શીવાય મારો કાંઈ દાષ નથી પણ કોણવાળે તે સ્નાન એકાંતમાં પુછ્યું તો તેણે માન્યું નહીં, પણ તેના ઘરની ઝડતી લેવાથી ઝેર નીકળ્યું. પછી રાજાએ જાણ્યું કે બાવાને મારવાનો ઉપાય કરતાં તેના ધણાજ મુશ્કેલી માટે આ સ્ત્રીનું નાકને કાન કાપીને ગદ્ગદ બેસારો આખા ગામમાં ફેરવી ને કાઢાડી મુકો, આ રીતે જ દગો કરો તેનું ક્ષણ પોતાનેજ મલે, માટે કોઈનું માફકું ઇચ્છવું નહીં.

—:—

ભાગ્ય વીનાનર કોડીન પાવે, અથવા પોતાના પ્રારભ્યમાં શુભ અને દુઃખ જોયું લખ્યું હોય તેવું ક્ષણ મળે છે, તે ઉપર અતે સંજન તથા દુરજનના ચરીત્ર વીશે

— ❧ —

શ્રીપાળ રાજાની વારતા,

માળવ દેશને વીશે ઉજ્યની નામનું એક નગર હતું તે નગરને વીશે મળપાળ નામનો રાજા રાજ્ય કરતો હતો તેને શોભાગ્ય સુંદરી અને રૂપસુંદરી નામે બે સ્ત્રીઓ એવીતો રૂપ વાળી હતી કે દેવતાની સ્ત્રીઓ પણ તેના રૂપને જીતી શકે નહીં, હવે તે રાજા પોતાનું રાજ્ય રામચંદ્રની પેઠે ન્યાયથી ચલવતો થકો સ્ત્રીઓની સાથે ભોગ ભોગવે છે, એક સમયે તેની બંને સ્ત્રીઓ ગરભવંતી થઈ, તેને નવ માસ પૂર્ણ થયેથી બંને સ્ત્રીઓએ પુત્રીઓને જન્મ આપ્યો તે માંહેલી શોભાગ્ય સુંદરી રાણીની પુત્રીનું નામ સુરસુંદરી સ્થાપ્યું, અને રૂપસુંદરી રાણીની પુત્રીનું નામ મયણાસુંદરી સ્થાપ્યું. અનુ-

કમે બંને રાજકુંવરીઓ નવ નવ વરસની થઈ તેવારે રાજાએ જુદા જુદા પંડીતોની પાસે બંને પુત્રીઓને લાગુવા તથા કળા શીખવાને સુઝી, સુરસુંદરીના ઉપાધ્યાય આપ મતી અને મયાણાં સુંદરીના ઉપાધ્યાય ધરમીષ્ટ તેમજ પ્રભુ ભક-ત હતા, હવે તે બંને રાજકુંવરીઓ સ્ત્રીની ચોસડ કળા વીગરે ગાણીત લખીત, ઇત્યાદીક વીધા શીખી એ-મ અનુક્રમે બાર વરસની થઈ તેવારે બંને રાજકુંવરીઓના ઉપાધ્યાયો બંનેને લઈને રાજ્ય સભામાં આવ્યા, તેઓને દેખીને સરવે સભા હર-પ પામી, પછી રાજાએ બંને પુત્રીઓને પોતાનાં લઈને તેમની પરી-ક્ષા કરવા માટે કેટલાંક મશ્ત્રા પુછ્યાં તેના યથા સ્થીત તે બંને પુત્રીઓ એ જવાબ આપ્યા પછી રાજાએ બંને પુત્રીઓને એક મશ્ત્ર પુછ્યું કે તમને સર્વ રીધી અને સુખ દુખના દેનાર કોણ ? રાજાનું મશ્ત્ર સાંભ-ળીને-પોતાની મતીના ચપળ પાણા થકી સુરસુંદરી બોલી કે પીતાજી સઘળો મતાપ આપનાજ છે આપ રાંકને રાજા અને રાજાને રાંક બનાવવા સમર્થ છે--આ રીતનું સુરસુંદરીનું બોલવું સાંભળીને રાજા ઘ-ણેજ ખુશી થયો અને મયાણાં સુંદરીને પુછવા લાગ્યો તેવારે અતી ગંભીર અને સત્યા સત્યની જાણ એવી મયાણાં સુંદરી બોલી:—

કુંડુ!

વીનય વિવેક સુશીળતા, ઉપ સમ ધર્મ સ્નેહ,

મન વલ્લભ મેળાવડો; પુન્યે હામે તેહ. ॥૧॥

મયાણાં સુંદરીના મુખ થકી આ રીતનું સાંભળીને એક રાજા શી-વાથ સઘળી સભા હરપ પામી,--રાજા મનમાં ખેદ પામીને વીચારવા લાગ્યો કે માહાર કરચુ સાડે નરસુ નહી માનનારી અને પોતાના પ્રારલખ નો ગર્વ કરનારી આ મયાણાં સુંદરીને કાંઈપણ સજ્જ કરવા ચોગ્ય છે, આવી રીતે રાજા પોતાના મનમાં વીચાર કરે છે એવામાં શંખપુર ના મે નગરના રાજાનો અરીમરદન નામનો કુંવર રાજાને ભેટ આપવા સભા મધ્યે આવીને ઉભો તેને રાજાએ આદરમાન આપી ચોગ્ય આ-સન ઉપર બેસાર્યો અરીમરદન નામનો કુંવર અત્યંત રૂપવાળો અને યુવાન હોવાથી તેને જોઈને સુરસુંદરીને ખરણવાની ઇચ્છા થઈ એવામાં

મળ્યાણ રાજા પાણુ તેને પુછવા લાગ્યો કે હે પુત્રી આ અરીમરદન રાજકુંવર સાથે તારાં લગ્ન કરવાની ઇચ્છા છે? તોવારે તોણીએ લગ્નના મુકીને કહ્યું કે પીતાજી આપના પ્રતાપે કરીને જ્યેવ વરની મને પ્રાપ્તી થાઓ એવું તે સુસુંદરીનું યોગ્ય સાંભળીને રાજાએ તેનું કહેવું માન્ય કીધું, તોવાર પછી રાજા મયાણું સુંદરીને પુછવા લાગ્યો કે હે પુત્રી તુજને કેવા વરની ઇચ્છા છે? તે સાંભળી મયાણું સુંદરી ધીરે શબ્દથી લગ્નના ચુકત થઈને કહેવા લાગી કે-હે પીતાજી કુળવંત બાળાકાને સભા સમક્ષ એ વચન કહેવું ચુકત નથી જે અમુક વર સાથે માહાર લગ્ન કરાવે, પીતાએ જે વર આપ્યો તે લોક વે હવારે પ્રમાણ છે, પરંતુ માતા પીતાતો નીમીત માત્ર છે, જે પુર્વ નીબંધ નીમીત કર્મ હોય તેજ વરની પ્રાપ્તી થાય છે, માટે તમોને એવો ગર્વ કરવો યોગ્ય નથી જે માહારા કયા પ્રસાદ અપ્રસાદ છે--જેનું ભાગ્ય હશે તેને તુમે પ્રશન થાશે અને જેનું ભાગ્ય નહીં હોય તેને તુમે અપ્રશન થાશે જેને પુર્વે પારજીત જેવું પુન્ય પાપ કીધું હશે તેવાજ ફળની તેને પ્રાપ્તી થશે, અને તેવાજ સંજોગો તેને આવી મક્કશે--આવી રીતના અમૃત સરખાં વચન સાંભળીને સભા જનો ઘણોજ હરખ પામ્યા પાણુ અભીમાનના પુરમાં ચઢેલા રાજાને તે જરાપણ રૂચ્યાં નહીં અને અતીશે ક્રોધ કરીને પોતાની પુત્રી મયાણું સુંદરીને કહેવા લાગ્યો કે હે પુત્રી જો તુ માહાર કરચું સારૂ નરથ માન્ય કર કે જેથી તારો સ્વાસ્થ્ય સુધરે, રાજાનું યોગ્ય સાંભળીને મયાણું સુંદરી યોગી કે પીતાજી આટલો બધો ગર્વ શા સારૂ કરો છો, જેવું મારા માલબંધમાં લખ્યું હશે તેવું ફળ મને મળશે ઇત્યાદીક પીતા અને પુત્રી વચ્ચે થતો વીવાદ જોઈને તથા રાજાને ક્રોધાતુર દેખીને તેના ડાહ્યો મંત્રી કહેવા લાગ્યો કે બાળકની સાથે સભા સમક્ષ વીવાદ કરવો તે આપને યોગ્ય નથી ચાલો ફરવા જવાનો વખત થયો છે--મંત્રીનું કહેવું સાંભળીને રાજા ક્રોધાતુર થયો છો તો નગરની બાહરે સવારી સાથે ફરવા નીકલ્યો, તેવા સમયે (૩૯) કો ડના રોગે ગ્રહણ કરેલા સાતસો ક્ષત્રી પુત્રો અને તેના એક યુવાન રાજા છે તેવું એક ટોળું સામું આવતું રાજાએ દીકું તે દેખીને રાજા પો-

તાના મંત્રીને પુછવા લાગ્યો કે—હે મંત્રી, આ સામે જે લોકોનુ ટો
 છુ આવે છે તે કોણ છે તે વારે મંત્રીચર કહેવા લાગ્યો કે, માહા પ્રા
 ક્રમી અને રૂપ તથા ગુણવાન છતાં સાતશે ક્ષત્રી પુત્રો કુષ્ટ રોગી થ-
 યા છે તે મધ્યે એક યુવાન છોકરાને સઘળાના રાજ સ્થાપ્યો છે તે-
 નુ નામ ઉપરરાજ છે અને તને ગમેડા ઉપર બેસાડીને આવેછે એ
 લોકો દશો દશ દૂર છે અને સઘળા રાજ્યો પામેથી દાન લેતાં લેતાં
 આપણી પાશે આવેછે—આવી રીતે રાજ અને મંત્રીવાતો કરે એટલામાં
 કુષ્ટીઓનુ ટોછુ પણ રાજની નજીક આવી પોતુ તેને જોઈને રાજ કહેવા
 લાગ્યો કે હે મંત્રી આ કુષ્ટીનુ ટોછુ જે માગેતે આપીને તેમને જલદીથી
 વીદાય કરો રાજનુ કહેવુ સાંભળીને મંત્રી ટોળાની સામે ગયો તે વારે ઉપ-
 ર રાજના કોઈ કુષ્ટીક રોગ વાળો પ્રધાન મંત્રીને કહેવા લાગ્યો કે હે
 મંત્રી અમારો રાજ સઘળે ઠંકાણુથી દાન અને માન સંપુર્ણ પામ્યો
 છે પણ હમારા રાજને એક કંન્યા જોઈએ છે તે આપો, તે વારે મં-
 ત્રી કહે જે આવુ અચુકત શુ માગો છો, આ વાત કેમ બનશે જે કા-
 ગડાને ગળે રત્નનો હાર બધાય ? કુષ્ટ રોગીને તે કંન્યા કોણ આપે ?
 તે સાંભળીને કુષ્ટીનો પ્રધાન બોલ્યો કે—અરે મંત્રી અમે એમ સાંભ-
 લ્યુ હતુ કે માળવદેશનો રાજ પ્રજાપાળ કોઈની પ્રથિતા ભંગ કરતો
 નથી, તમારા રાજની એવી કીરતી સાંભળીને અમે અત્રે આવ્યા છી-
 એ, માટે તે કીરતીને કલંક લગાડ; કીવા કંન્યા આપ્યા, આવી રીતનુ
 ઉપર રાજના કુષ્ટી પ્રધાનનુ કહેવુ સાંભળીને પ્રજાપાળ રાજ પોતે
 બોલ્યો કે હે હે કુષ્ટી આવુ શુ બોલે છે જ તાહારા રાજને કહે કે અમે
 એક કંન્યા આપીશુ કંન્યા માટે આખા વંશ પરંપરાની કીરતી નહી હાર,
 એમ કહીને રાજ પોતાના રાજ્ય મેહેલમાં આવ્યો આવીને પોતાની
 કુવરી ભયણાંની સામે ક્રોધ અને ગર્વ કરીને કહેવા લાગ્યો કે હે પુત્રી
 હજી માહાર કરચું સારુ નરસુ માન્ય નહી તો આ કુષ્ટ રોગી ઉપર રાજને
 હુ તને પરણાવીશ, તે વારે ભયણાંએ કાંઈ જવાબ દીધો નહી જેથી
 રાજએ ક્રોધાયમાન થઈને ઉપર રાજ (કુષ્ટી) ને તેડાવ્યો પછી મ-
 યણાને પોતાની પાશે બોલાવીને કહ્યુ કે જો તુ પોતાના મારબંધનેજ

આધારે ઇષ્ટ અનીષ્ટની પ્રાપ્તિ સમજે છે તો લે આ ઉપર રાજા સાથે તને પરણાવુ છું—એમ કહીને ઉપર રાજાને પ્રજાપાળ રાજા કેહેવા લાગ્યા કે, આ માહારી પુત્રી પ્રાલબ્ધને બળવાન માને છે સ્વાર્થે દેવો આ કન્યા તમને પરણાવુ છું આ રીતે રાજા બોલી રહ્યો કે મયણાં સુંદરી હશેને કેહેવા લાગી કે, પીતાળ કરમે આપો દરીદ્ર છતાં પણ તે વર પતીવ્રતા સ્ત્રીએને ઇંદ્ર સમાન છે એ રીતે બોલતાં સાંભળીને રાજા ક્રોધ કરી કેહેવા લાગ્યા કે તારા નથીએ એવ વર તને પરણાવુ છું. આ રીતનું રાજાનું બોલવું સાંભળીને મયણાં સુંદરીએ સીંચ વેગે ઉપર રાજા (કુષ્ઠી) ની પાશે આવીને તેના હાથ આડ્યો, તેવારે તે કુષ્ઠી બોલ્યો કે હે રાજા આણુ અચુક-ત શામાટે કરોછો પુરવ ભવ મેં પાપ કરેલું છે તેથી તો આ કુષ્ઠ રોગ થયો છે અને આ કન્યા રત્ન નો જન્મ બગાડયાનું પાપ કયાં છુટ્ટ માટે મારા જેવા પુરુષને ચોગ્ય કન્યા આપો નહીતો તમને કલ્યાણ થાઓ અને તમારી કીરતી પણ અખંડ રહી,—આ રીતે ઉપર રાજાનું બોલવું સાંભળીને તેને મયણાં સુંદરી કેહેવા લાગી કે સ્વામી હું તો તમને વરી ચુકી છું મયણાં આણું બોલવું સાંભળીને તેણીને પ્રધાન વિગરે ઘણા લોકોએ ઘણી રીતે વારી તથાપી તે કેહેવા લાગી કે સભા સમક્ષ જે વર પિતાએ આપ્યો તે પ્રાણુ ઘાતે પણ હું તજવાની નથી—આ વાત સાંભળીને મયણાંની માતા અત્યંત કળેશ કરવા લાગી તેમજ ન ગરના લોકો રાજાની નિંદ્યા કરવા લાગ્યા, અહિયાં રાજા જે મદમાં ચઢેલો તે પણ સમજ્યો નહીં અને મયણાં સતી પણ ઉપર રાજાને લે ધન તેના ઉતારે અર્ધ તે દુખીને નગરમાં હાહાકાર થવા માંડ્યો પણ મયણાંએતો યુશીની સાથે ઉપર રાજા સાથે લગ્ન કીધું તેવારે પછી રાજા પ્રજાપાળ સુરસુંદરી જે તેની માનાતી પુત્રી હતી, તેને અરી મરદન રાજ્ય કુવર સાથે પરણાવવા માટે જ્ઞેતીષીયાને લગ્ન જોવાને બોલાવ્યા તેવારે જ્ઞેતીષીયા કહે જે ખરૂં અને ઉત્તમોત્તમ લગ્નતો જે વારે મયણાં ઉપર રાજાને આપી તેવારે હતું. અને દિન શુદ્ધિતો આ જે પણ છે એમ સાંભળીને તેજ દિવસે મોટા આડંબર સહિત સુર

સુંદરીને અરીમરદન સાથે પરણાવી. હવે રાતને વિશે ઉબર રાજા મ
 યાણાં સુંદરીને કહેવા લાગ્યો કે હે સુંદરી, તારા પિતાએતો અચુકત
 કીધુ પણ હજી કાંઈ બગડ્યુ નથી માટે તું કોઈ ઉત્તમ વર જોઈને
 તેની સાથે લગ્ન કર, જેથી તારા રૂપ અને કળાનો વિનાશ થાય નહી
 માહારી સંગત થકી તારૂ દેવાજા જેવું રૂપ વિનાશ પામશે, આ રી
 તનું ઉબર રાજાનું બોલવું સાંભળીને મહા સતી જે મયાણાં સુંદરી
 તે તેને કહેવા લાગી કે સ્વામામીજી તમારા વિના આ ભવમાં સ્વપ્નાં
 તરે પણ બીજા ભરથાર ઈચ્છે તો કરતાં આ શરીરને અગ્નીમાં બા
 ળી નાંખવું તે સારૂ છે, માટે હે મહુ તમારાજ ચરણનું શરણ હજી,
 અને જે થનાર હોય તે થાઓ મારેતો તમે ઈદ્ર સમાનછો, એવી મ
 યાણાં સુંદરીની ધીરતા અને શીયળને વિશે દ્રઢતા જોઈને સુર્ય પણ મ-
 કાશ થયો અરથાંત આ રીતે વાતો કરતાં માતઃકાળ થયો તેવારે મય
 ણાં સતી પોતાના ભરથારને તેડીને દેવ દર્શનકરવા ગઈતીહાં જોઈને
 મહુની માર્થના કરી એક ચિન્તથી ભકિત કરવા લાગી, પછી દેવ શેવા કરી
 સ્ત્રી ભરથાર બાહાર નિકળ્યાં કે મહુ પ્રતાપે ઉબર રાજાનું શરીર નિ
 રોગી થઈ ગયું— પછી દેવને પખાળ કરેલું પાણી લાવ મયાણાં સુંદરી
 એ પેલા સાતસો કુષ્ટ રોગી પુરુશોને છાંટ્યુ જેથી તેઓ પણ નિરોગી
 થયા એટલે સરવે જાણા મયાણા સતીનો ઉપકાર માની તેના શીળ
 અને સત્યની પ્રસંશા કરી પોત પોતાને સ્થાનકે ગયા એક દિવશે દે
 વ મંદીર માંહેથી દર્શન કરીને મયાણાં સતી અને ઉબર રાજા બાહાર
 નિકળે છે તેવામાં એક વૃદ્ધ ડોશી ઘણીજ થાકેલી ગ્લાવતી જોઈને ઉ
 બર રાજા તેને પગે લાગ્યો તેવારે તે ડોશીએ તેને ઓળખ્યો જેથી
 પુછવા લાગી કે ભાઈ તું એકદમ નિરોગી શાથી થયો ત્યારે તેણે કહ્યુ
 કે માતાજી એ સઘજો પ્રતાપ આ તમારી વહુનો છે તેવારે મયાણાંએ
 જાણ્યું કે આ મારી સાસુ છે એમ જાણા તેને પગે પૂડી કહેવા લા
 ગી કે માતાજી એમાં માહારો પ્રતાપ કાંઈ નથી પણ સઘજો ધર્મનો
 પ્રતાપ છે એ રીતે કહીને ગણે જાણુ ચાલે છે એટલામાં મયાણાં સુંદરી
 ની માતા પોતાની પુત્રીપર રાજનો કોપ થયાથી કુઃખી થએલી પોતાને

પીયર પોતાના ભાઈ પુન્યપાળને ઘેર જઈને રહી હતી તે ત્યાં દેવનાં દરશન કરવાને આવેછે તેણીએ મયણાંને દિડી, દેખીને આંખમાંથી આંસુ લાવીને માંથુ ધુણાવી કેહેવા લાગી કે ધીક ધીક પુત્રી તારી ચતુરાઈ ને તેમજ ધીકાર છે તારા પિતાને કે જ્યારે તને કુટ્ટી વર સાથે પરાણાવી ત્યાં તે તેને તજીને બીજા વર અંગીકાર કરીને મારા કળને કલંક લગાડ્યું અને તારૂં સતી વ્રત નાશ કિયું. પોતાની માતાનું આ રીતનું બોલવું સાંભળીને મયણા સતી કેહેવા લાગી કે હે માત હરખને ઠેકાણે શા માટે શોગ કરે છે—સમુદ્ર મરિયાદા તજે, અને મધ્વી ઉચ્ચ પાથક થાય તોપણ હું શિઘળ ખંડુ નહી, આતો ધર્મ પસાચે મારા માર્લખના બજે તમારા જમાઈ નિરોગી થયા ઇત્યાદિક હકીકત કહી તેવારે તેની માતા કહે જે આ ડોરી કોણ છે મયણાંએ કહ્યું કે તે મારી સાસુ છે, એવું સાંભળીને મયણાંની માતા પુત્રીના દુખ થકી રીસાઈને પોતાના પિયર તેજ નગરમાં પોતાના પુન્યપાળ નામે ભાઈને ઘેર જઈ રહે છે ત્યાં આ ત્રણે જણને તેડી ગઈ તીહાં રૂપસુંદરીના ભાઈ પુન્યપાળ પણ તેઓના વૃતાંત સાંભળી ઘણા ખુશી થયા અને ઉંબર રાજની માતા કમળપ્રભાને કેહેવા લાગ્યો કે તમારા પુત્રનું ઘરબાર અને તમારી જાત તથા કુળ સાંભળવાની અમારી ઇચ્છા છે માટે સવળો તમારો વૃતાંત સંભળાવો તેવારે ઉંબર રાજની માતા કમળપ્રભા રાણી પોતાનો સવળો વૃતાંત મયણા સુંદરીના મામા પુન્યપાળને અને તેની માતા રૂપસુંદરીને કહે છે અને મયણાં તથા તેનાં માસાયાં સાંભળે છે.

ઉંબર રાજની માતા કમળપ્રભા કહે છે કે મારા વીતકની વાત હું શી કહું, ચપાપુરી નગરીના શિંહરથ નામે રાજની હું સ્ત્રી છું અને આ મારો શ્રીપાળ નામનો કુંવર છે, શુભ રોગના ખજો કરીને માહારો સ્વામી મરાણ પામ્યો, તેવારે હું ઘણું જ રૂદન અને આક્રોશક રવા લાગી તેવારે હમારા મતીસાગર નામના મધ્યાને મને ધીરજ આપી આ મારા શ્રીપાળ કુંવરને રાજ્યાભિષેક કીધોછે વાર પછી કુંવર પાંચ વરસનો થયો એટલે કુંવરના અજીતશેન નામના કાકાએ રાજ લેવા

ના લોભે કરીને કુંવરતથા મધ્યાન ખંનને મારી નાંખવાનો ગુમ રી તે વિચાર કીધો અને કેટલાક રાજ્યના નોકરોને ફાડોને પોતાની પક્ષ માં લીધા, આ વાતની અમારા મધ્યાન મતીસાગરને ખબર પડી તે વારે તેણે મારી પાસે આવીને એકાંતમાં મને કહ્યું કે, ગમેતેમ કરી ને પણ પુત્ર જીવતો રહે તેવો ઉપાય કરો નહિતો માતઃકાળે તમારો દેવર અજીતસેન રાજા કુંવરને મારી નાંખશે, મધ્યાનનું આ રીતનું કે જેવું સાંભળીને હુંતો ભયભ્રાંત થઈ ગઈ જેથી કાંઈપણ વસ્તુ લીધા વિ ના કે કોઈને જાણાવ્યા શિવાય કુંવરને કેડ ઉપર ચઢાવીને રાતોરાત નગરની બાહાર નિકળી, તીહાંથી રાતને સમે અત્યંત દુખ ધરતી થ કી રાતોરાત વિસ કોશ જમીન વટાવી પછી માતઃકાળ થયો તેવામાં મારગમાં ચાલતું એક કુષ્ટ રોગીઓનું ટોળું દીકું અને તેઓએ મને કુખિયારી સ્થિતિમાં જોઈને પુછ્યું કે બાઈ તારે માથે શું દુખ આવી પડ્યું છે તે કહે તેવારે મેં મારા સઘળા દુખની વાત તેઓને કહી સં ભળાવી અને રોવા લાગી ત્યારે તે કંઈલાવંત પુરૂષો મને કહેવા લા ગ્યા કે બાઈ અમે તારા બંધવ સમાન છીએ માટે કોઈ રીતે ગભરા શો નહી, અમે તમારું અને તમારા પુત્રનું રક્ષણ કરીશું એમ કહીને મને તથા મારા પુત્રને એક ગધેડા ઉપર બેસારી અમારી ઉપર વસ્ત્ર ઢાંક્યું. પછી હું નિરભય પછે પુત્ર સહિત તેઓની સાથે ચાલી, થોડે ક દુર જવા પછી અજીતસેન રાજાના સ્વારો અમારી કેડે અમને પક ડવા માટે આવ્યા તેઓએ કુષ્ઠીના ટોળાને પુછવા માંડ્યું કે - કોઈ વૃ- હ્ જીને બાળક સહિત આંહીયાંથી જતાં દીકો, ત્યારે તે કુષ્ટ રોગી બો દ્યા કે, જે સ્વારો આવો આવો અમારી પાસે આવો અમે તમને સ્ત્રી અને પુત્ર ખતાવીએ, એવી રીતનું તે કુષ્ઠીનું બોલતું સાંભળીને તથા સઘ ણાઓને રોગી દખીને તે સ્વારો ભય પામી પાછા હડયા કે રખેને આપ ણને રોગ વળગે. પછી તે સ્વારો ભય પામીને પાછા ફર્યા અને અમે કુષ્ટ રોગીઓની સાથે ચાલવા લાગ્યાં કુષ્ઠીઓએ મારા પુત્ર શ્રીપાળને પોતાને રાજ કરીને સ્થાપ્યો જેથી તેને પણ કુષ્ટ રોગ વળગ્યો, તે રોગ કાઢાડવા માટે મેં ઘણાં ઉપાય કીધા તથાપી નિકલ્યો નહી, એમ કેટલાક વરસ કુષ્ઠી

ઝોની સાથે દૂરતાં દૂરતાં અમે ઉજ્યની નગરે આવવાનો મારગ લી
 ઘો, તેવામાં રસ્તામાં એક વટેમારગ પુરૂષના મુખ થકી એવું સાંભ
 લ્યું જે કોસંબી નગરે એક અષ્ટાદસ કુષ્ટ રોગ દર્દીક માહા પેદ રહે છે
 એવું સાંભળીને હું કોસંબી નગરે તે પેદની પાસે ગઈ હતી ત્યાં જ
 વા પછી મેં એવું સાંભલ્યું જે મારો પુત્ર ઉજ્યનીના રાજ મજપાળ
 ની કુંવરી મયાણાની સાથે પરણ્યો છે અને તે મહા સતીના સત્ય વૃ
 તના પ્રતાપે કરીને સઘળા કુષ્ટ રોગી રોગ રહિત થયા છે એવી અત્યા
 નંદને દેનારી ખમર સાંભળીને હું અહીંયાં આવી પોતી તે હું કમ
 જમલા શીહરથ રાજની સ્ત્રી અને આ શ્રીપાળ મારો પુત્ર છે, આ
 વી રીતનું તે કમજમલા રાણીનું કહેવું સાંભળીને મયાણાં સુંદરીના મા
 મો પુન્યપાળ અને એની માતા રૂપસુંદરી તથા મયાણાના મોશાળ પક્ષ
 નાં સઘળાં જનો અત્યંત હરખ પામ્યા અને મયાણા તથા શ્રીપાળ રા
 જને પોતાને ઘેર રાખ્યાં, બીજે દિવસે શ્રીપાળ રાજ અને મયાણાં સ
 તી પુન્યપાળના મેહેલમાં એક બારીએ બેઠાં હતાં તેવામાં મયાણાં સતી
 નો પિતા મજપાળ રાજ સ્વારી સહિત દૂરવા નિકડ્યો હતો તેણે મ
 યાણાંને એક નવ ચોવન કામદેવ સરીખા પુરૂષની સાથે બેઠેલી દીડી
 તે જોઈને અત્યંત ખેદ પામિને ચિંતવવા લાગ્યો જે અંદો અંદો વિધિ
 આ મયાણાંએ માહારા કુળને કલંકે લગાવ્યું અને મેં પણ પ્રથમ કો
 ધના આવેશમાં આવીને કાંઈ પણ ઉંઘો વિચાર કિધા વિના અચુકત
 કામ કીધું અને પુત્રીએ પણ પાછળથી અર્ધમ આચર્યું, જે કુછીને
 છંડીને બીજે વર અંગીકાર કીધો, આવી રીતે મજપાળરાજ પુન્ય
 પાળના મેહેલ આગળ પોતાની સ્વારી ચોભાવીને ખેદ કરે છે તે દેખી
 પુન્યપાળ પોતે રાજની પાસે આવીને કહેવા લાગ્યો કે, હે રાજન આ વ
 ખત ખેદ કરવાનો નથી પણ હરખનો છે તમારી પુત્રી મયાણાના શી
 જ અને શ્વહાશીક તેમજ પુન્ય પ્રતાપેતમે જે વર કુષ્ટ રોગી તેને આ
 યો હતો ને નિરોગી થયો અને તે તમારાથી પણ વધારે પ્રાક્રમ વં
 ત ચંપા નગરીના રાજ શીહરથનો પુત્ર શ્રીપાળ છે એમ કહીને શ્રી
 પાળનો સઘળો વર્તાત રાજને કહી સંભળાવ્યો તેવારે રાજ અત્યંત હ

રૂપ પામીને લગ્નના મુક્ત થઈ મુખ આગળ હાથ ધરીને કહેવા લાગ્યો કે ક્ષીગસ્તુ હો મુજ નેને મેં અવિચારયું કામ કીધું એમ કહી પસ્તા વો કરતો પુન્યપાળના મેહલમાં મયાણાં અને શ્રીપાળની પાસે ગયો, તીહાં મયાણાં સતી પોતાના પિતાને કહેવા લાગી કે, પિતાજી આપે ખેદ કરવો મુક્ત નથી જે ભાવી ભાવ હોયછે તેજખને છે એમાં આપના કાંઈ પણ દાષ નથી જગતના જીવો સર્વે કર્મના વશ પડેલા છે તેઓને કર્મ રાજા જેમ નચાવે તેમ નાચે છે, આવી રીતનાં મયાણાં સતીનાં વચનો સાંભળીને રાજા કહેજે પથ્થર ઉપર હાથ નાંખવા છતાં ચીતામણી રત્નની પ્રાપ્તિ થઈ એ સઘળો શીજ અને પુન્યનાજ મહીમા છે પછી રાજા પોતાના જમાઈ અને પુત્રીને હસ્તી ઉપર બે સારી પોતાના મેહલમાં તેડી ગયો, અને ખુશાલીના આવેશમાં આવીને યાચક વીગરે ભોકોને છુટથી દાન આપવા લાગ્યો, તે જોઈને નગર વાશીઓ મયાણાના શીજ વૃત અને સાહશીક પાણાની તેમજ ભાગ્યમાં હોય તેવુંજ દ્વંજ મળેછે ઇત્યાદીક પ્રસંશા કરવા લાગ્યા પછી શ્રીપાળને રહેવા માટે રાજાએ એક સુદર મકાન જુદુ આપ્યું તીહાં મયાણાં અને શ્રીપાળ રાજા ધર્મ, અર્થ અને કામ ત્રણે વર્ગને સાધતાં થકાં શુખેથી દીવસ નીરગમન કરતા રહેવા લાગ્યાં

એક દીવસ શ્રીપાળ રાજા હાથી ઉપર બેસીને પોતાની સાથે સવારો વીગરે પરિવાર લેઈને વન કીડા કરવાને જાય છે તે જે વારે નગરના મધ્ય ભાગમાં આવ્યો તે વારે કોઈ પરદેશી પુરૂષ તે નગરના કોઈ પુરૂષને પુછવા લાગ્યો કે, આ કામ દેવ સરીખા રૂપ વાળો માહા તેયસ્વી પુરૂષ હસ્તી ઉપર બેઠો છે તે કોણછે? તે વારે તેણે કહ્યું કે રાજા મજાપાળનો તે જમાઈ છે આ શબ્દો શ્રીપાળના સાંભળવામાં આવ્યા તે વખત પોતાના મનમાં બહુજ લાગી આવ્યું અને ઉદાસ ચીતે રયવાડી જઈને પાછો આવ્યો તથાપી તેના મન માંહે જે સદા પેઠો હતો તેથી તેનું મુખ ઘણુંજ ઉચરી ગયું હતું. તે જોઈને તેની માતા કમળપ્રભા પુછવા લાગી કે હે પુત્ર આજે તારું મુખ કરમાયલું કેમ દેખાય છે તેવારે શ્રીપાળ કહે જે-હું શીહરથ

રાજાને પુત્ર છતાં અહીંયાં સસરાને નામે ઓળખાઉં છું તે ચોગ્ય ન-
થો અન્ય પુરૂષો પણ સસરાને નામે પ્રજ્ઞાતી પામે તે ઘટીત ન કે-
હેવાય તો મુર ક્ષત્રીને હું પુત્ર છતાં સસરાને નામે પ્રશીદ્ધી પામુ
એ હીનપસ્તી ભરેલું કહેવાય, - કહ્યું છે કે: -

**ઉત્તમ આપ ગુણે પરશીધ - મધ્યમ બાપ તણે ગુણ
લીધ, જધન્ય માત પક્ષે ઓળખાય, અધમ સસુર ગુ
ણે પ્રગટ થાય**

આ રીતનું શ્રીપાળનું બોલવું સાંભીને તેનળી માતા કમળમલા કહેવા
લાગી કે હે પુત્ર ચતુરરંગી સૈન્યો સજ કરીને તારા વૈરી તાહારા કાકા
અછતશેનને જીતીને તાહારા પીતાનું રાજ્ય ગ્રહણ કરી મને આનંદ
ની માપતી કર, તેવારે શીપાળ કહેને એમ કરવાથી પણ મારી કીર
તી થાય નહી કારણ કે સસરાના બજે પીતાનું રાજ્ય મેળવવું એ
ક્ષત્રીને ચોગ્ય નથી--માટે સ્વયંજ એજ (પોતાનાજ બજે) કરી રાજ્ય
લેઉતો મારી કીરતી વીસ્તાર પામે, માટે હે માત એકાકી પણ દ-
શાંતરે ફરીને લક્ષ્મી ઉપારજન કરી (પૈતૃક રાજ્ય ગ્રહીશે) મારા
પીતાનું રાજ્ય પાછું મેળવીશ, શીપાળનું આવી રીતનું બોલવું સાં-
ભળીને તેની માતા કમળમલા કહેવા લાગી કે હે પુત્ર તુ સુકમાળજી-
તે દશાવર ફરવુ ઘણું મુશ્કેલ પડશે, અને વળી એકાકી પણ ફરવુ
એ ઘણુંજ લય ભરેલુછે માટે એ વીચાર તુ મુકી દે, તેવારે શ્રીપાળ
બોલ્યો કે હે માતાજી ધીર પુરૂષોને દશાંતર ફરવું મુશ્કેલ નથી, તે
વારે કમળમલા કહેને અમે તાહારી સાથે આવીશુ,--પછી શીપાળ કે
હેવા લાગ્યો કે તમે મારી સાથે આવશો તો હું સઘળાં કાર્યો કરવા
માં અસમર્થ થાઉ, માટે તુમેતો અહીંયાંજ રહો, પછી મયણાં કહેવા
લાગી કે સ્વામીજી (તનું છાયાની પેઠે) જ્યાં દહ ત્યાં છાયાની પે-
ઠે હું તો આપનીજ સાથેજ રહેવાની મને આપની સાથે રાખવાથી
હું કાંઈ ભારે પડીશ નહી. એમ સાંભળીને શીપાળ કહેને હે મીચે આ
મ બોલવું તાહારા જેવી સતી અને પતીવ્રતા સ્ત્રીને સર્વથા ચોગ્ય છે
તથાપી હમણાં માહાર કહેવું માન્ય કરીને આ માહારી માતા જે તા-

તારી સાસુ. તેની શેતા કરવા ઇહાંજ રહે, અને જેમ બનશે તેમ હું
 વેડોસો આવીશ, સતી સ્ત્રીએ પતી વાક્ય પ્રમાણ કરવું એ સતીના ધ-
 મ અને મોહોટું વૃત છે, એમ કહીને મયણાંને તથા પોતાની માતાને
 સમજાવીને શ્રીપાળ રાજા દેશાંતરે જવાની તૈયારી કરવા લાગ્યા, તે
 વારે મયણાં સતી પોતાના સ્વામીને કહેવા લાગી કે, માણ પ્રીય જ્યાં
 જાઓ ત્યાં તમને કચ્છાણુ થાઓ અને એક ક્ષણુવાર પણ પ્રભુસ્મરણુ
 ભૂલી જશો નહી, પેરોપકાર અને દયાળુ ગુણનાતો આપ ભંડાર છે માટે
 તે ગુણોના ઉપયોગ કરવાને પ્રત્યેક સંકટ ચુકત માણી માટે ચુકશો નહી
 તથા પોતાનું શીળ અને સત્ય વૃત માણુ ઘાતે પણ નહી તંજ એમ
 છતાં પણ તે વીશે વધારે દ્રઢતા રાખવાને માહારી નમ્ર વીનંતી છે, આ
 પે સર્વજ્ઞ પ્રમાત્માની ભક્તી અને તેના સ્મરણુનું ક્ષણ પ્રત્યક્ષ પણુ જ્ઞ
 થું છે માટે એક ક્ષણુ વાર પણુ તે ચુકશો નહી જેથી સર્વ વ્યાધી
 અને સઘળાં સંકટો નાસ્તી પ્રત્યે પામે છે-આવી રીતનાં પ્રેમ મુધાર
 સ વચનો પોતાની પ્રીયાના મુખ થકી સાંભળીને, શ્રીપાળ આનંદ ચુ-
 કત થઈ પ્રથમ માતાને પાચે લાગી, તેની આજ્ઞા માગી અને પછી પો-
 તાની સ્ત્રી મયણાં સતી પાશે પોતાના કપાળે તીલક કરાવી હાથમાં ઢાલ
 તરવાર લેઈને-જેમ શીહની ગુફામાંથી શીહ બાહર નીકળે તેની પેઠે
 મુર ક્ષત્રીઓમાં પણુ મુરવીર એવો શ્રીપાળ રાજા સુભ મહુરત બેઈને પો-
 તાના ઘર થકી બાહર નીકળ્યો તીહાંથી ચાલતો ચાલતો અનેક ગામ
 નગર વટાવીને નીરભય પણુ ચાલતો થકો એક મોટા વનને વીશે એ
 કે મોડોટો પરવત દેખી તેની ઉપર ચઢ્યો, તીહાં જઈ ચારે તરફ ન-
 જર કરે છે એવામાં એક ઝાડની ગઠાની વચમાં કોઈ શીહક પુરૂષને
 મંત્ર સાધતો દીઠો, દેખીને શ્રીપાળ તેને પુછવા લાગ્યો કે, હું પુરૂષ
 તુ કોણુ છે અને શાનું ધ્યાન કરે છે-તેવારે તે પુરૂષ કહે જે, ગુરૂ
 એ આપેલી વીધા સાધુ છું પણુ કોઈ સાહારીક ઉત્તર સાધક પુરૂષ વી
 ના વીધા શીહ થતી નથી માટે આપની આક્રતી ઉપરથી સમજાય
 છે કે જ્ઞ આપ માહારી ઉપર ઉપકાર કરીને ઉત્તર સાધક થાઓ
 તો માહારી વીધા શીહ થાય, જેથી હું આપને અત્યંત આશીરવાદ
 આપી આપનો ઉપકાર માનીશ, આ રીતનું તે શીહ પુરૂષનું બોલવું

સાંભળીને શ્રીપાળ રાજ પોતાની તસવારને ધ્યાનમાંથી બાહાર કાઢી ને તે શિદ્ધ પુરૂષના ઉતર સાધક તરીકે ઉભો રહ્યો તે વારે તે શિદ્ધ પુરૂષની વિદ્યા શિદ્ધ થઈ, જેથીકરી તે શિદ્ધ પુરૂષે શ્રીપાળની ઉપર ઘણાજ પ્રસન્ન થઈને બે જાતની જુદી જુદી દૈવી ચમત્કારી ઓષધીઓ આપી તેના મહિમા એવો હતો કે, એક ઓષધી હાથે બાંધે તો બીજાનું હથીયાર લાગી શકે નહીં અને બીજી ઓષધીના પ્રભાવ એવો હતો કે તે ઓષધી હાથે બાંધવાથી અથાગ જળમાં (સમુદ્રમાં) પણ કુબે નહીં, શિદ્ધ પુરૂષના આગ્રહ થકી શ્રીપાળે આ બંને ઓષધીઓ ગ્રહણ કરી, અને પોતે તથા શિદ્ધ પુરૂષ બંને જણ પૃથ્વી ઉપર આગળ ચાલવા લાગ્યા, આગળ જતાં એક પુરૂષને સોનાશીદ્ધી કરવા માટે મથન કરતો દીઠો પણ તે શિદ્ધી થતી નાતી તે વારે શ્રીપાળે તેને પુછ્યું કે તું આ શું કરે છે ત્યારે તે પુરૂષ બોલ્યો કે આજે ઘણાક દિવસથી સોનાશિદ્ધી કરવાને મથન કરું છું પણ તે શિદ્ધ થતી નથી તેવારે શ્રીપાળે કહ્યું કે આ લઠી ફરી રાજગાવીને મારા દેખતાં ક્રિયા કર, પછી તેણે શ્રીપાળની સનમુખ લઠી સજગાવી કે તુરત શિદ્ધી થઈ તેવારે તે પુરૂષ શ્રીપાળને કહેવા લાગ્યો કે હે માહા ભાગ્ય તમારા દેખતાં તમારાજ પ્રતાપે કરીને સુવર્ણ શિદ્ધી થઈ માટે તુમે પણ થોડું શોધુ ગ્રહણ કરો તેવારે શ્રીપાળે કહ્યું કે મારે તો તારૂં સોનું જોઈતું નથી તથાપી તે પુરૂષે વધારે આગ્રહ કરી ને થોડુંક સોનું શ્રીપાળને આપ્યું તે લેઈને શ્રીપાળ રાજ તીહાંથી ચાલતો ચાલતો અનુક્રમે ભરૂચ બંદરે જઈ પોહાચ્યો, તીહાં જઈ પોતાની પાસે જે સોનું હતું તેમાંથી પેલી બે ઓષધીઓ મઢાવી બે હાથે માદળીયાની પંકે બાંધી અને બાકીનું વેચીને કેટલોક સરસામાન લીધો, પછી શ્રીપાળ રાજ ભરૂચ નગરમાં પોતાની ઇચ્છાનુસારે ફરવા લાગ્યો, એવે સમયે કોસબી નગરનો રેહનાર ધવળ નામનો મોટો ધનાઢય વાહણીના વેહપારી શેઠ તીહાં આવ્યો. તે નરબદ્ધ નદીમાં પોતાનાં ઘણાંજ વાહણિા લેઈને આવ્યો હતો, તે વાહણી માંહેની અખતે રૂપીયાતી વસ્તુ તેણે ભરૂચમાં વેચી અને તીહાંથી નવી વ-

સ્તુ ખરીદ કરીને બીજે સ્થળે વેચવા માટે વાહાણોમાં ભરાવી, વાહાણની કુલ સંખ્યા ૫૦૦) ની હતી; તેમાં એક સો વાહાણ તો ઘણાં જ મોટાં હતાં તે દરેક વાહાણને એકસોને આઠ તો સડ તથા ચારાશી કુવાતો પાણી ભરવાના હતા, તે વાહાણ માંહે સઘળી જાતનું અનાજ ભર્યું, બાકીનાં ઉતારોએને ખેસવાનાં તથા કેટલાંક કીચાણાં ભરવાનાં અને કેટલાંક શેઠને એશ આરામ કરવાનાં હતાં અને કેટલાંકતો શેઠની સાથે દસહજાર શુભટો હતા તેને ખેસવાનાં હતાં, એ રીતે પાંચસો વાહાણો તૈયાર કરીને શુભ મહુરત જોઈને ભર્યું અંદરના રાજાની રજા લેઈને વાહાણો હંકારવા માંડ્યાં પણ જે જગાએ તે સ્થંભાવેલાં ત્યાંથી એક પણ વાહાણ હાલ્યું નહી, ખારવા લોકોએ ઘણીજ મેહેનત કીધી તથાપી વાહાણતો હાલેજ નહી, તેવારે ધવળ શેઠ ચિંતાતુર થઈને વિચાર કરવા લાગ્યો કે હવે કેમ કરવું એમ વીચારીને તે બંદરની રખેવાળ દેવીને પુછવા લાગ્યો કે માહારાં વાહાણ કેમ નથી ચાલતાં? તેવારે તે દેવી બોલી કે, જો તુ મને ખત્રી સ લક્ષણા પુરૂષનું બળીદાન આપે તો તાહારાં વાહાણ ચાલવા રહે, નહિતો એક પણ વાહાણ ચાલશે નહી, એવું તે દેવીનું કહેવું સાંભળીને ધવળશેઠ ભર્યના રાજા પાસે કીમતી ભેટ લેઈને ગયો ત્યાં ભેટ આપીને રાજાને કહેવા લાગ્યો કે, એક પુરૂષ લક્ષણ ગુણ સહિત દેવીને બળીદાન આપવા માટે આગો, તેવારે લોભી રાજાએ કહ્યું કે નગરમાંથી તો કોઈ પુરૂષ અપાશે નહી પરંતુ માહારા નગરમાં કોઈ પ્રદેશી પુરૂષ આવેલો હોય તેનાં લક્ષણ અને ગુણ જોઈને તારા કામ માટે લેઈ જા તેમાં તને કોઈ હરકત કરશે નહી એ રીતે રાજા નું કહેવું સાંભળીને ધવળશેઠ પોતાના શુભટોને હુકમ કીધો કે આ નગરના રાજાના માણસો સાથે રાખીને તમે નગરમાં ફરો અને જ્યાં કોઈ પ્રદેશી નર લક્ષણુવતો નજરે પડે તેને પકડી લાવો, તેવારે ધવળ શેઠના શુભટો ભર્ય નગરના રાજાના ભોમિયાઓને સાથે લેઈને પુરૂષ જોળવા નિકળ્યા એવામાં શ્રીપાળ કુમાર પણ પોતે સ્વ ઇચ્છાએ નિરભય પણે નગરમાં ફરતો હતો તે આ શુભટોમી નજરે પડ્યો,

તેના સઘળાં ચીન્હો જોઈને મુલોએ બળી કરવાને યોગ્ય જાણી તેની ખબર ધવળ શેઠ પાસે આવીને કહી તેવારે શેઠ મુલોને કહ્યું કે જલદી થી તેને પકડી લાવો પછી મુલો શ્રીપાળરાજને પકડવા આવ્યા તેઓ શ્રીપાળને કહેવા લાગ્યા કે—હે પ્રદેશી પુરૂષ ચાલ ચાલ હવે તારી આવી બનીછે, અમારો ધવળશેઠ તને દેવીને બળીદાન આપશે આવી રીતનું અતી કઠોર અને ઘાતકી રીતનું મુલોનું બોલવું સાંભળીને શ્રીપાળ રાજ શીંહની પેઠે ગરજના કરીને તે મુલોને કહેવા લાગ્યો કે અરે કંગાલો, તમને ખબર નથી કે કેશરીશીંહનું બળીદાન તે કદી થતું હશે બળીદાન તો તારા ધવળશેઠ જેવા પશુનું અપાય છે, આવી રીતનું અતિ તીવ્ર વચન શ્રીપાળના મુખ થકી સાંભળીને ધવળશેઠના મુલો તેની સામે લડવાને તૈયાર થયા, તેવારે શ્રીપાળ રાજએ શીંહના કીધે તેથી કેટલાક મુલો જમીન ઉપર પડી ગયા પછી શ્રીપાળ રાજ પોતાનાં હથિયાર સજ કરીને તે મુલોની સામે ધસ્યો તેવારે કેટલાક નાસવા લાગ્યા ને કેટલાક પોકાર કરવા લાગ્યા, અને કેટલાક રસ્તામાં લોકોના ઘરમાં સંતાયા, તથા કેટલાક મુખમાં તરણાં લેઈને દીનતા બતાવવા લાગ્યા, એરીતે શ્રીપાળ રાજએ સઘળા મુલોને હરાવ્યા તેવારે ધવળશેઠ પોતાની મદદ રાજનું સૈન્ય બોલાવ્યું તેણે આવીને શ્રીપાળની ઉપર અનેક હથિયારો ફેંક્યા તથાપી આંધળીના પ્રતાપે એકપણ લાગ્યું નહીં, એરીતે શ્રીપાળ રાજની અપુર્વ શક્તિ દખી ને ધવળ શેઠ ચીંતવવા લાગ્યો જે આ કોઈ જેવો તેવો પુરૂષ નથી અથવા કોઈ મુલો પણ નથી, કોઈ દેવતાઈ પુરૂષ જેવો જણાય છે એમ ચીંતવીને શ્રીપાળ પાસે આવી હાથ જોડીને કહેવા લાગ્યો કે, અહો માહાભાન તમે તો કોઈ સત્ય પુરૂષ દીસો છો માટે અમારો અપરાધ માફ કરો અને માહારા ઉપર ક્રોધ કરીને માહારાં વહાણ ચાલે તેવો ઉપાય કરો જેથી હું આપને અત્યંત આભાર માનીશ તેવારે શ્રીપાળ કહેજે તાહારા વહાણ ચલાવે તેને તું શીરપાવ શું આપીશ શેઠે કહ્યું કે એક લાખ રૂપિયા આપીશ એવું સાંભળીને શ્રીપાળ રાજ શેઠની સાથે વહાણ પાશે આવ્યો, તીહાં જઈને તેણે એક ચીત

થી સર્વજ્ઞ પ્રમાત્માનુ સ્મરણ કરીને શીહનાદ કીધો તેવારે તે ખંદરની દેવી ચીસ પાડીને તીહાંથી નાહી અને શેઠનાં વહાણુ ચાલવા મંડયા પછી શેઠ એક લાખ રૂપીઆ શીપાળ રાજને આપ્યા તે પછી ધવળ શેઠ શીપાળને કેહેવા લાગ્યો કે માહારી સાથે દસ હજાર મુભટો, નો કર છે તેમને દરેકને દરમાસે પચીસ રૂપીઆ પગાર આપું છું અને જો તમો અમારી સાથે આવીને સાથનુ રક્ષણ કરો તો તમો કહોતે આપું તેવારે શીપાળે કહ્યું કે તાહારા દસ હજાર મુભટોને જોટલી રકમ પગારની આપે છે તેટલી મને એકલાને આપે તો તારી સાથે આવી તારા સાથનુ રક્ષણ કરૂં અને દશ હજાર મુભટોનું કામ હું એરહો કરૂં, તેવારે વણીક જતી કંબુસ હોવાથી કેહેવા લાગ્યો કે એટલો બધો પગાર એકલાને કેમ અપાય, પછી શ્રીપાળે કહ્યું કે હું તારી નોકરી કરવા ખુશી નથી અને વળી દસ હજાર જીવોના પેટ ઉપર પગ મુકવો તે પણ મને ચોગ્ય લાગતું નથી પરંતુ દશાવર જોવા માટે તાહારી સાથે આવવાની માહારી ઇચ્છા છે તે વારે ધવળ શેઠ બોલ્યા કે ભાકુ આપો તો વાહાણુમાં બેસાડૂ પછી શ્રીપાળે કહ્યું કે હું ભાકુ આપવા તઈયાર છું ત્યારે ધવળ શેઠે કહ્યું કે દર મહીને એક હજાર રૂપીઆ ભાકુ લેઈશ શીપાળે કહ્યું કે તે પ્રમાણુ કબુલ છે. પછી શીપાળ રાજ વાહાણુમાં બેઠો અને સઘળાં વાહાણુ ચાલતાં થયાં અનુક્રમે સઘળાં વાહાણુો સહી સત્તામત બખર દેશના કી નારા ઉપર આવી પોતાં તીહાં વાહાણુ થોભાવીને સરવે છાકો પાણી તથા લાકડા વીગેરે નીચે ઉતરીને લેવા લાગ્યા તેમનો કોળાહળ સાંભળીને બખર દેશના રાજના શેવકો દાણુ લેવા માટે આવી પોતા તે જોને ધવળ શેઠના મુભટોએ હાંકી કાઢાડયા, તેવાર પછી તે બખર દેશના માણુશોએ પોતાના માહાકાળ રાજની પાસે જઈને દ્રીયાદ કરીકે-આપણા કંઠા ઉપર એક શેઠ વાહાણુો લેઈને આવ્યો છે તે છુઆઈ કરીને આપણું દાન આપતો નથી અને ઉચ્ચાઈ મને ધકા મારીને કાઢી મુકયા આ રીતનું પોતાના શેવકોનું કેહેવું શાંભળીને માહાકાળ રાજ પોતાનુ સૈન્ય લેઈને આવ્યો ત્યાં ધવળ શેઠ અને રા

જના સુભટો વચે યુદ્ધ આસતાં ધવળ શેડના સુભટોએ માહાકાળ રાજના સૈન્યને પાછું હટાવ્યું તેવારે ક્રોધ કરી માહાકાળ રાજ યુધને વિશે આવ્યો તેવારે ધવળશેડના સુભટો નાશ ભાગ થઈ ગયા અને માહાકાળ રાજએ ધવળ શેડને બાંધી પોતાના કેદી બનાવ્યો, અને વાહાણો ઉપર જતપી મુનો, પછી ધવળ શેડને લેઈને માહાકાળ રાજ પોતાના નગરમાં જાયછે તેવારે શીપાળ રાજ શેડને કહેવા લાગ્યો તારા દસ હજાર સુભટો કીડાં ગયા. જે તમારી આવી દશા થઈ તારે શેડ કહેજે હે માહાભાગ્ય આ વખત બળતા ઉપર ખાર કેમ લગાવે છે પછી શીપાળ રાજ શેડને કહેવા લાગ્યો કે આ વખત તને છોડાવે તો તેને તુ શુ આપ, શેડ કહે આ વખત કોણ છોડાવી શક નાર છે—તેમ છતાં કોઈ છોડાવે તો તેને પાંચસો વાહાણોમાંથી અર ધો અરધ અડીસો વાહાણુ આપું. તેવારે શીપાળ કહેજે આ વાતનો સાક્ષી કોણુ? શેડ કહે જે સત્ય, અથવા પ્રભુ. પછી શીપાળ રાજ પોતાનાં હથીઆર મળને નગર તરફ જતાં માહાકાળ રાજને મોટા ખતાજે કેદવા લાગ્યો કે ઉભો રહે ઉભો રહે હે બખરાધીશ ઉભો રહે ક્ષત્રી છતાં યુદ્ધમાં બેસાવ્યાથી તને પાછું જવુ યોગ્ય નથી, હુમણાં તો તેં આ ગરીબ વણીકની સાથે યુધ કરીને છલ્લોછે એમાં કાંઈ નવાઈ કરી નથી પણ ક્ષત્રીને છતે ત્યારેજ તારા બળતું મહાત્મજણાશે માટે માહારા સાથે યુધ કરવાને તઈયાર થા અને યુધ કરીને નગર માં જજે, આ રીતનાં શીપાળનાં વચનો સાંભળીને માહાકાળ રાજ પાછું વાળીને જઈ શીપાળને કહેવા લાગ્યો કે અરે પુરુષ આ ભર જુવાનીમાં કામદેવ સરખા રૂપવાળો છતાં અકાળે મરાણને શરણુ શા માટે થતા માગે? આવી રીતનું માહાકાળ રાજનું બેસવું સાંભળી ને શ્રીપાળ રાજએ, કુર પ્રકારનું વાહાણુ માહાકાળ રાજની સામે નાંખ્યું તેણે કરીને રાજની ધ્વજ દુટ્ટી પડી તે જોઈને માહાકાળ રાજના સુભટો *શ્રીપાળની સામે અનેક પ્રકારનાં હથીયારો ફેંકતા ધ-શી આવ્યા, તથાપી આપવીના પ્રભાવે કરાંને એક પણ હથીયાર શી પાળને લાગી શકે નહીં અને શીપાળ જેને મારે તેને લાગી શકે એ

રીતે યુદ્ધ ચાલનાં માહાકાળ રાજનુ સૈન્ય દશોદિશ નાસવા લાગ્યું. તે
 જોઈને માહાકાળ રાજ પોતેજ શીપાળની સામે થયો તેને શીપાળે થો
 ડીક વારમાં જીતીને બાંધી લીધો તે પછી શીપાળે ધવળશેઠને છોડા
 બો, એટલામાં ધવળશેઠ ક્રોધ કરીને હાથમાં તરવાર લેઈને માહાકાળ રા
 જને મારવા ધસ્યો. તેને જોઈને શીપાળે એકદમ અટકાવ્યો અને કહે
 વા લાગ્યો કે હું શેઠ પ્રથમ તાહાજ બળ કીડાં ગયું હતું કે હવે બળ
 દેખાડે છે, જરા શરમાઈને વેગળા ખસો, એમ કહી શીપાળે માહા
 કાળ રાજને પણ છોડીને અતિ ઉત્તમ પ્રકારનો શીરપાવ આપ્યો,
 ત્યાર પછી શીપાળ રાજએ પોતાને ઉતારે દરીયાકાંઠે આવીને ધવળ
 શેઠ પાસેથી પ્રથમ કરેલા કરાર પ્રમાણે અઢીસે વાહાણો માગ્યાં તે
 વારે, સેઠે પોતાના મનમાં નહિ આપવાનો વીચાર કીધો પણ તેણે શીપાળનું
 બળ માન્યું જોતે જોએલું તેથી થરથરીને પોતાનો કરાર પાળીને શી
 પાળને અઢીસે વાહાણો આપ્યાં તે વખત શેઠે પોતાની સાથેના દસ
 હજાર સુભટોને રજા આપી કે આજથી તમે મારી નોકરીથી દુર થા
 ઓ, જેવારે શેઠે દસ હજાર સુભટોને રજા આપી તેવારે તે સઘળાને
 શીપાળે રાખી લીધા અને કહ્યું કે જાઓ અમારાં અઢીસે વાહાણો
 સંભાળો ને આજથી તમને સઘળાને હું પગાર આપીશ, આ રીત
 નું શીપાળ રાજનું બળ અને પરોપકાર તથા સત્યવાદીપણું જોઈને મા
 હાકાળ રાજ કહેવા લાગ્યો કે, અહો માહાભાગ્ય, તારા ચરણ કમળ
 ની રજે કરીને માહાજ નગર પવિત્ર કર, અરથાંત તું મારા નગરમાં
 પરોણા તરીકે આવીને મને આનંદ કર, આ રીતે માહાકાળ રાજનું
 નત્ર પાણું જોઈને શીપાળ રાજ બખર દેશના રાજ માહાકાળના નગ
 ર મત્તે ગયો; તેવારે માહાકાળ રાજ ઘણીજ આગતા સ્વાગતા કરી
 ને શીપાળ રાજને રાજ્ય મેહેલમાં તેડી ગયો અને ત્યાં એક મુશો
 ભીત શીહાશન ઉપર બેસારીને શીપાળ મત્તે બિનંતી કરવા લાગ્યો કે-હું
 માહા બાહો પુરપોતી માંડે શીરોમાણી, હું એક પ્રાર્થના કરું છું તે ક
 પા કરીને સફળ કરો તેવારે શીપાળ કહેજે તમારું જે કામ હોય તે મ

ને લગાવેા હુ તે કરવાને તર્કયાર છું પછી માહાકાળ રાજા કેવા લા
 ગ્યો કે, મદનસેના નામે માહારી એક પુત્રી અત્યંત રૂપ અને ગુણ
 સહિત છે ને મને પોતાના પ્રાણથી પણ અધિક પ્રિય છે માટે તેને
 યોગ્ય વરની હું જોજામાં હતો, તેમ છતાં આજે માહારા અને તે પુ
 ત્રીના પુરૂ ભાગ્યોદય થકી આપનો મેળાપ થયો માટે હે શુરવીર એ
 માહારી કન્યા સાથે લગ્ન કરીને મારો મનર્થ પુરાણ કરો આ રીત
 નુ માહાકાળ રાજાનુ યોગ્ય સાંભળીને શીપાળ તેને કહેવા લાગ્યો કે
 જ્ઞાત, કુળ, શીળ, ઇત્યાદિક જાણ્યા વિના પરદરીને કન્યા આપોછે
 તે શું વિચાર કરીને આપો છો ? તેવારે માહાકાળ રાજા બોલ્યો કે હે
 માહારા ભાગ્ય, તમારું કુળ તમારા નિરમળ આચરણાએ કરીને તેમજ
 ભુજામળ દખીને તથા સઘળાં ચિન્હો જ્ઞતાં તમે ઉત્તમ કુળના અ
 ને ઉત્તમ ગુણી છો એમ મને ખાત્રી થાય છે માટે સત્યવાદી પ્રરૂપ થ
 ઇને માહારી પ્રાર્થના લગ કરવી યોગ્ય નથી, અને મેંતો નિશ્ચય કી
 ઘો છે કે માહારી કન્યા તમારા શિવાય બીજાને આપવી નહી, આ
 રીતને માહાકાળ રાજાને આગ્રહ અને નિશ્ચય દખીને શીપાળે તેનું
 કહેણ માન્ય કીધું પછી મોહોટા આડંબર સહિત ત્યાં માહાકાળ રાજા
 એ શીપાળ રાજાને પોતાની મદનસેના નામે પુત્રી પરણાવી પછી
 શીપાળ રાજાને એક મોહોટું વાહાણ કે જેમાં ચઢેલો કુઆછે અને
 દિવાનખાના વિગરે બેઠકો સહિત આપ્યું તથા તે સાથે ઘણાજ સર
 સ નાટક કરનારા નાટકીયા અને નટનીઓનુ એક ટોળું આપ્યું તથા
 વસ્ત્ર ઘરેણા વિગરે આપીને માહાકાળ રાજાએ પોતાની પુત્રી મદનસે
 નાને વળાવી. તેનેલેઈને શીપાળ રાજા દરીયાના કીનારે આવ્યો તે
 દખીને ધવળશેઠ વિચારવા લાગ્યો કે—માહારી સાથે ફક્ત એકલોજ
 આવ્યો હતો તેમ છતાં આટલી બધી રીઢી પામ્યો અને માહારી પ
 ણુ અરધી મીલકત ને વાહાણુ સ્વહસ્ત કીધાં એમ મનમાં વીચારે પણ
 મોહોડે કાંઈ ખોલે નહી, ઇહાં માહાકાળ રાજા પોતાની પુત્રીને વળાવી
 તથા શીપાળને લગાવી સારી શીખામણુ આપીને સરયેને વાહાણુમાં
 ખેસારી વીદાય થયો પછી વાહાણુ દરીયામાં ચાલવા લાગ્યાં અનુક્રમે આ

ભતાંચકાં રત્ન ધ્વીપે વાહાણ આવી પોતાં તીહાં સઘળાં વહાણ થંભાવ્યાં તેવારે ધવળ શેઠ શીપાળને કહેવા લાગ્યો કે અહીયાં કીમત ઘણી સારી ઉપજે છે માટે સઘળાં કીયાણાં તથા સોનુ રૂપ વગેરે વેચી નાંખો તેવારે શીપાળ કહેજે શેઠજી તમારેને અમારે કાંઈ અંતર નથી અમારી વસ્તુ પણ તમોજી વેચી નાંખોને જે કીમત ઉપજે તે અમને આપજો, શીપાળનું વિસ્વાસ ભરેલું બોલવું સાંભળીને જેમ બીલાડી કુધ દખીને ખુશી થાય તેમ શેઠ ખુશી થયો અને મનમાં વીચાર કરવા લાગ્યો કે હવે તો ઠીક પડશે. કહ્યું છે કે વેહેપારને વિશે વાણીક જેવો ઠગ બોલે કોઈ ન હોય. —

આંગળ મુકી માંગળ ભાશે, માંગળ મુકી મુગ મકશા, એમ જો જાણેતો પાડે હાશે; વાણીક કળાથી ભુત નાશે; ૧ ॥ કરે પગ પંચ શેરી, તાકડી જોઈ હેરી, વદ વાત અનેરી, ફંદકાતી દીએ ફેરી; શઠ કપટના શેરી, લોભથી સર્વ વેરી, એમલછી ઉદરી' મુઠ નવી હોય તેરી, ॥ ૨ ॥

ઈહાં શીપાળ રાજ દરીયા કીનારે તંબુ ઠોકાવીને તેમાં ઉતારો કરી. નાટક જુએ છે, અને પછે ધવળ સેઠ નગરમાં જઈને વાહાણની સઘળી વસ્તુનો વકરો કરવા લાગ્યો, તેવે સમયે શીપાળના તંબુ નજીક એક સવાર આવીને ઊભો રહી શીપાળને દખીને મનમાં વીચાર કરવા લાગ્યો કે આ કોઈ રાજ્ય કુવર સરખો દખાલ છે એમ વીચારીને નાટક પૂર થયા પછી શીપાળને નમસ્કાર કરી તેની પાસે ગયો શીપાળ પગ તેને ચોગ્ય આસન ઊપર બેસારીને પૂછવા લાગ્યો કે તમો કોણ છો અને અહીયાં કેમ આવ્યા છો તે વારે તે પૂરૂષ કહેવા લાગ્યો કે:—અહીજ ધ્વીપને વીશે રત્નશાનુ નામે પર્વત છે, તીહાં રત્નસંચયા નામે નગર છે તે નગરનો કનક કેતુ નામે રાજા છે અને કનક માળા નામે તેની સ્ત્રી છે, તેને ચાર પુત્રો ઉપર એક મદન મંજરી નામે પુત્રી છે તે-એક દીવસે રાજા અને તેની પુત્રી મદન મંજરી દેવ શેવા કરવાને દેવળને વીશે ગયા ત્યાં મદન મંજર અતી મધુર સ્વરથી દેવની પ્રાર્થના કરવા લાગી તેવાંરે તેની સામે જોઈને રાજા ચીતવવા લાગ્યો કે અહો આ મારી ખત્યંત રૂપ અને ગુણવાન પુત્રીના ભરથાર

તેના જેવા ગુણી અને લાયક વર કોણ મળશે, એમ ચીંતવીને દે-
વસ માંહેથી બાહર નીકળ્યો પછી તે રાજકુવરી પણ બાહાર નીકળી
કે મંદીરનાં કમાડ દેવ્ય બળે એકદમ બંધ થઈ ગયાં, તેને માહાબ
ળવાન પુરુષ પણ ઉઘાડી શક્યા નહી, તેવારે રાજ વિચાર કરવા
લાગ્યો કે દેવ મંદીરમાં દેવ શેવા કરતાં મેં પુત્રીને માટે વરની ચીંતા
કરી તે ચોગ્ય કહેવાય નહી, એ મારી ભુલને માટે કોઈ દેવતાએ
મને શીક્ષા કરવા માટે આ મંદીરનાં કમાડ બંધ કીધાં હશે. એમ
વિચારીને દેવની મર્થના કરવા લાગ્યો, તોપણ મંદીરનાં કમાડ ઉઘ
ડયાં નહી, તેવારે રાજ, અને તેના પ્રધાન તથા રાજકુવરી વીગરે
દેવ મંદીર આગળ બેસીને ઘણીક પ્રકારે સ્તવના કરવા લાગ્યાં તોપણ હજી
મંદીરનાં કમાડ ઉઘડયાં નહી જેથી રાજાનો સઘળો પવીવાર આજે
ત્રણ દોવસ થયાં દેવ મંદીરની સન્મુખ બેસી રહ્યો છે પરંતુ ગઈ
રાતે આકાશ મારગેથી એવી વાણી થઈ કે હે રાજા તમે હવે બેઠ
કરશો નહી એક પુરુષ એવો આવશે કે જેની દ્રષ્ટી પડતાં આ દેવ
મંદીરનાં કમાડ ઉઘડી જશે, અને તેજ પુરુષ તમારી પુત્રીને ભરથાર
થશે આકાશથી એવી રીતની વાણી સાંભળીને રાજાનો સકળ પરિવાર
ખુશી થયો અને સઘળા લોકોને દેવળની નજીક લાવવા લાગ્યા, તથા
પી હજી તે દેવળનાં કમાડ ઉઘડતાં નથી કેટલાક પ્રદેશી પુરૂષોને પણ
બોલાવીને દેવળ પાસે લેઈ ગયા તથાપી કાંઈ વળતું નથી માટે હે
માહાભાગ્ય આપનાં અગ્યવો અને આકતી જોતાં હું એમ માનું છું
કે આપ તે દેવ મંદીરનાં કમાડ ઉઘાડવા સમરથ થશો, આ રીતનું
તે પુરૂષનું કહેવું સાંભળીને શ્રીપાળ રાજા ઘોડા ઉપર સ્વાર થઈને તે
પુરૂષની સ.થે ચાલવા લાગ્યો, અને ધવળ શેડને કહેજે શેડજી આલો
દેવ દરશન કરવા માટે જઈએ તેવારે ધવળ શેડ કહે જે તમારે તો
બધુએ ઠીક છે જે પારકુ કમાયલું હાથ લાગ્યું છે તેથી દેવ દરશનને
જ્ઞાન તાન સુજે છે પણ અમારે તો પાણી પીવાની પણ નવરાશ નથી
શેડનું આ રીતનું બોલવું સાંભળીને શ્રીપાળ રાજા પોતાના પરિવાર
સહીત દેવ મંદીર તરફ ચાલ્યો તીહાં જઈને દેવની સ્તવના કરવા લા

ગ્યો તેવારે કનકકેતુ રાજ પાણ પોતાની મદન મંજરી નામે પુત્રીને
 લેઇને દેવ મંદીર પાસે આવ્યો, અહીં આ શીપાળ રાજાએ દેવની સ્તવના
 કરીને બે હાથ જોડી કહેવા લાગ્યો કે હે પ્રભુ આ જન્માન્તરે જો મેં
 માહાદ્વં સત્ય અને શીળ વ્રત સ્વપ્નાન્તરમાં પણ ખંડીત કરવાને ઇ
 ચ્છ્યું હોય તો આ દેવળનાં ક્રમાડ નહીં ખુલ્લે અને આ પ્રાણધાતે
 અથવા મારીપર અગ્ની વરશે તોપણ મારું શીળ અને સત્યવ્રત હું
 ખંડન કરવા ન ઇચ્છું તેમ તમારા સર્વજ્ઞ્યે કરીને જાણાતું હોય તો
 હું માગુ છું કે આ દેવ મંદીરનાં ક્રમાડ તેની મેળેજ ઉઘડી જાઓ
 આ રીતે શીપાળ રાજા બોલી રહ્યા કે દેવ મંદીરનાં ક્રમાડ તુરત
 ઉઘડી ગયાં અને આકાશથી શીપાળની ઉપર પુષ્પની વ્રષ્ટીથઈ તેવાર
 પછી શીપાળ રાજા, અને કનકકેતુ રાજાનો પરિવાર દેવનાંદરશન કરીને
 બાહાર નીકળ્યો પછી કનકકેતુ રાજા શીપાળ રાજાને કહેવા લાગ્યો કે
 હું માહાભાગ્ય, જેમ આ દેવ મંદીરનાં મનાડ ઉડાડીને અમને અત્યાનંદની
 પ્રાપ્તિ કીધી તેમ આપનું કુળ અને જાત પ્રકાશી અમને આનંદ આપો,
 તેવારે શીપાળ કહે જે ઉત્તમ પુરૂષો પોતાનું નામજ પોતાને મુખે નહી
 કહેતો કુળ અને જાત કેમ પ્રગટ પાણે પોતેજ કહી શકે? આવી રીતે કનકકેતુ
 રાજા અને શીપાળ વાતો કરે છે તેવામાં આકાશથી વાણી થઈ કે
 હે હે રત્નાદીપ પતી, આ શીપાળ રાજા ચંપાપુરી નાગરીના શીહરથ
 રાજાનો પુત્ર માહા ધર્મોષ્ઠ અને સદા ચરણી તથા પ્રથ્વી માંહેના શ
 કળ સત્યવાદી પુરૂષોને શીર મુગટ સમાન છે એવી આકાશ વાણી સાં
 ભળીને કનકકેતુ રાજાએ પોતાની મદન મંજરી નામે પુત્રી શીપાળ
 ને મોહોટો મોત્સવ કરી પરાણાવી, શીપાળને રહેવા માટે એક રમણીય
 મેહેલ જુદો આવ્યો, ત્રીહાં શીપાળ રાજા ખંને સ્ત્રીઓ શહીત રહે
 વા લાગ્યો એમ ત્રણ ચાર દીવસ થયા પછી કનકકેતુ રાજા અને શી
 પાળ રાજા દેવ મંદીરમાં દર્શન કરવાને ગયા ત્યાં દર્શન કરીને બા-
 હાર નીકળ્યા પછી રાજાના શેવકો આવીને અરજ કરવા લાગ્યા કે,
 સાહેબ આપણા સમુદ્રને કીનારે કોઈક માતબર શેઠ આવ્યો છે તેણે
 અનેક જાતનાં વાંઢાંણુ માંડેલી વસ્તુ આપણી હદમાં વેચી છે તેનું દા-

ે આપતો નથી ને સામે લડાઈ કરવા આવ્યા તેથી તેને હરાવીને
 અંતે ખાંધી આણ્યો છે, તેવારે રાજ કહે જે માહારી આજ્ઞાના લંગ
 કરે તેવા ગુન્હેગારને લુટી લઈને એકદમ લોહાના પાંજરામાં કેદ રાખ-
 વો જોઈએ આ રીતનું રાજનું બોલવું સાંભળીને શીપાળ રાજ તેને
 કહેવા લાગ્યો કે દેવનાં દર્શન કરવા આવ્યા છતાં અને દેવ મંદીરની ન
 જી આવો હુકમ કરવો ચોગ્ય નથી આવે મસંગે તો કેદીને છોડી
 દેવો જોઈએ; પોતાના જમાઈનું આ રીતનું કહેવું સાંભળીને રાજએ
 પોતાના શેવકોને હુકમ કીધો કે તે વણીકને છુટો કરીને મારી પાસે
 લાવો તેવારે શેવકો ધવળશેઠને છોડીને રાજ પાસે લાવ્યા એટલે શી
 પાળે તેને જોળખીને મનમાં વીચારવા લાગ્યો કે
 હા હા લોભનો વિલાસ કેવો છે,--એમ ચીંતવીને શીપાળે કનકકેતુ રાજ
 ને કહ્યું કે આતો મારા પિતા તુલ્ય છે હું તેમનીજ સાથે અડીઆં
 આવ્યો છું એમ કહી ધવળ શેઠનો હાથ ઝાલી પોતાની જોડે બેસારચું
 તેવારે રાજના શેવકોએ શેઠની પાસે માફ માગી કહ્યું કે અમે તમ
 ને જોળખ્યા વિના પકડી લાવ્યા માટે માફ કરો, પછી ધવળ શેઠને
 દરીયા કીનારે મોકલી દીધો અને શીપાળ પોતાના સસરાએ રહેવા
 આપેલા મહેલમાં બને સ્ત્રીઓ સાથે ભોગવિલાસ કરતો રહેવા લાગ્યો
 એમ થોડાક દીવસ થયા પછી ધવળ શેઠે શીપાળ રાજ પાસે આવી
 વીનંતી કરી કે હે પરોપકારી નીધે (પરોપકારનું નીધાન) જેમ અમને
 સઘળી રીતે કુશળ કીધું તેમ હવે અમને અમારે સ્વદેસ પહોંચાડો શેઠનું
 આ રીતનું બોલવું સાંભળીને શીપાળ રાજએ વિચાર્યું કે જેની સાથે
 આવ્યાથી આપણને આટલો લાભ મળ્યો તેની ઈચ્છા પૂર્ણ કરવી એ
 માહારો ખરો ધર્મ છે એમ ચીંતવીને પોતાના સસરા કનકકેતુ રાજ
 પાસે રજ માગી પોતાના પરિવાર સહિત દરીયા કીનારે આવ્યો તો
 હાં કનકકેતુ રાજએ મોટા આડંબર સહિત પોતાની પુત્રી વળાવી
 -અને જે વારે શીપાળ વાહાણમાં બેઠા તેવા
 ર પછી કનકકેતુ રાજ પોતાના નગર તરફ પાછો ફર્યો; ઇહાં એક વા-
 હાણમાં શીપાળ રાજ પોતાની બંને સ્ત્રીઓ સાથે લેઈને બેઠા અ

ને ધવળ શેઠ પોતાના મીત્રા શહીત ખીજ વાહાણમાં બેઠો પછી સઘ
 ણાં વાહાણો ચાલતાં કીધાં--તેવાર પછે શીપાળની દેવતા સરખી રીધી
 અને દેવા જા જોવી સ્ત્રીઓ જોઈને દુષ્ટ શેઠ મનમાં વીકલ્પ કરતો
 થકો ચીંતવવા લાગ્યો કે શીપાળની સઘળી રીધી અને સ્ત્રીઓ મારે
 સ્વાધીન થાય તો આ મારો જન્મ ખરેખર સફળ થાય, એમ નીરંત
 ર મનમાં ને મનમાં વીચાર કરતો રહે, આ નેતે વીચારના
 વશ થકી જરા દુખજો થતો ગયો તે દખીને તેના ચાર મીત્રા તેને પુ
 ળવા લાગ્યા, કે શેઠ તમેને એવી શી પીડા ઉત્પન્ન થઈ છે કે રાત
 દીવશ ઉદાશીમાં ને ઉદાશીમાં રહો છો ને તમારૂં શરીર સુકાતુ જાયછે?
 તેવારે ધવળ શેઠ બોલ્યો કે હું મીત્રા મને કોઈ જાતની વ્યાધી થઈ ન
 થી પણ આ શીપાળની સઘળી સંપદા મને મળેતો માહારા જીવને
 સંતો^૫ થાય, આ રીતનું તે શેઠનું બોલવું સાંભલીને તે ચારે જણ
 બોલ્યા કે અરે શેઠ આવો અધમ વીચાર તમને કેમ સુજાય છે
 આવા પરોપકારી અને ઉત્તમ પુરૂષનું માકું ચીંતવતાં તમને શરમ ન
 થી આવતી? શીપાળ રાજાએ તમારાં વાંહાંણ ચલાવ્યાં ખખર દશના
 રાજ પાસેથી છોડાવ્યા અને હુમાણાં કનકકેતુ રાજાની પાસેથી પણ
 બંધન મુક્ત કીધા તે સરવે ઊપકાર જીતીને તું તેનું માકું ચીતવે છે
 માટે તું દુષ્ટ પુરૂષોમા અગ્રેસ્વર જાણાય છે,--તારૂં નામ ધવળ છે પણ
 સ્વભાવેતો કાજો શામ જોવો દખાય છે? માટે તારી દાસ્તીથી અમે પ
 ણ મલીન થઈએ એ રીતે તીરસ્કાર કરીને ત્રણ મીત્રાતો તેની પાસેથી
 ઉઠીને ચાલતા થયા, પણ એક ચોથો કુણ્દી તેના દુષ્ટ વીચારને મ
 જતો થઈને કેડેવા લાગ્યો કે શેઠ એતો ત્રણે શીપાળના મળતીયા છે
 ને હુતો તમારો ખરો વીસ્વાસુ મીત્ર છું માટે માહારૂં કહું માનશોતો
 તમારૂં સઘણુ ધારયું પાર ઉતરશે,--માટે હું કહું છું કે હુમાણાં તમે શી
 પાળની સાથે વીશેશ મીત્રભાવ બાંધીને તેને વીસ્વાસ આપો પછી ત
 મે તેના વાહાણમાં જાઓ અને તે તમારા વાહાણમાં આવે તેવી રી
 તે વચમાં એક માંચો બાંધો એમ આવ જાવ કરવા પછી લાગ ધારીને
 એક દીવશ તે માંચાના દોર કાપી નાંખીશુ એટલે શીપાળ સમુદ્રમાં પ

ડીને મરાણ પામશે પછી તેની સઘળી રીધી ને સ્ત્રીઓ તમારે હાથ લાગશે, એ રીતનું તે પાપી મીત્રનું બોલવું ધવળ શેઠને ઘણું જ માફ લાગ્યું અને તેના કહેવા પ્રમાણે શેઠે શીપાળની સાથે હમેશાં વાત ચીત કરવાનો અને એક બીજાના વાહાણમાં આમાણુ સામાણુ જવાનો રીવાજ પાડ્યો—પણ ધવળ શેઠના પાપીષ્ઠ વીચાર શીપાળની જાણમાં આવ્યા નહીં પોતે તો ભેળેભાવે બધું ખરૂં જ માની શેઠના વાહાણમાં આવળવ કરવા લાગ્યો, એમ કરતાં એક દીવસ સઘણાં વાહાણો સમુદ્રના મધ્ય ભાગને વીગે આવ્યાં તે વારે શેઠે કપટ કરીને શીપાળને કહ્યું કે આવો આવો આ માહારા વાહાણની ડામી બાબુએ થઈને એક આઠ મુખનો મોઠા પાહાડ જેવો માંછલો તરતો જાય છે તે જોવાને આવો એ રીતનું શેઠનું કહેવું ખરૂં જ માનીને શીપાળ રાજ પોતાના વાહાણુ સુધી વચમાં બાંધેલા માંચા ઉપર ચાલીને આવવા લાગ્યા. અને માંચાની મધ્ય ભાગે આવ્યો કે શેઠના પાપીષ્ઠ મીત્રે માંચાનાં દારડાં એક તરફથી કાપી નાંખ્યાં, કે શીપાળ રાજ તુરત સમુદ્રમાં પડ્યો તેવારે શીપાળ રાજ મરાણનો ભય નહીં રાખતાં સર્વજ્ઞ પ્રમાત્માનું સ્મરણ કરવા લાગ્યો તેના તથા પોતાની જીભએ બાંધેલી જોષ્ઠીના પ્રતાપે તે સમુદ્રમાં ડુબ્યો નહીં અને નાવની પેઠે તરતો તરતો થોડી જ વારમાં કોકણ દેશના કીનારા ઉપર આવી પોતો, તીર્હાંથી બાહાર નીકળીને ચાલતો થકો પોતાને થાક લાગવાથી એક ચંપાના ઝાડ નીચે જઈને સુતો, તીર્હાં નીકળે વશ થયો, થોડીક વારે જંગીને ઉઠ્યો તેવામાં એક પુરૂશ તેની સામે હાથ જોડીને કહેવા લાગ્યો કે, અહો માહા ભાગ્ય કોકણ નામા દેશમાં પ્રતીષ્ઠાનપુર પાટણ નામે નગરનો રાજ વસુપાળ છે તેણે અમને અહીંયાં મોકલ્યા છે ને કહ્યું છે કે પાછલા પોહિરે ચંપાના ઝાડ નીચે જ પુરૂશ સુતો હોય તેને ઘોડા ઉપર બેસારી માહારી પાસે તેડી લાવો, એવી રીતની રાજની આજ્ઞા પામીને હું અહીંયાં આ ઘોડો લઈને આવ્યો છું માટે આ ઘોડા ઉપર બેશીને તમે અમારા રાજની પાસે ચાલો, શીપાળ પણ ઘોડા ઉપર બેશીને તે પુરૂશની સાથે ચાલતા લાગ્યો, થોડેક આશ્ચર્ય પછી રાજ વસુપાળ પણ

મોટું સમાઈયું લેઈને સામે આવી મલ્યો, તીહાં શ્રીપાળને પ્રણામ કરી પોતાના રાજ્ય મેહલમાં તેડી ગયો, પછી શ્રીપાળને સ્નાન ભોજન કરાવીને તથા વસ્ત્ર અલંકાર પેહેરાવીને વશુપાળ રાજા કહેવા લાગ્યો કે:--

ઘોડા દીવસ ઉપર એક અષ્ટાંગ નીમીતના જાણનાર માહા વીધવાન અને શીઠ્ઠ પુરૂષ જેવા નીમીતીયાને મારી રાજ્ય સભામાં બોલાવી ને મેં પુછ્યું કે, માહારી મંદનસુદરી નામે પુત્રીનો ભરથાર કોણ થશે? તે વારે તેણે પોતાના જ્ઞાન વડે કહ્યું કે, વર્ધશાખ સુદી ૭ સાતમને દીવસે પાછા પોહૈરે દરીયાકીનારે અચળ ચંપા વૃક્ષની છાયા નીચે સુતો હશે તેજ પુરૂષ તાહારી કંન્યાનો યોગ્ય વર થશે,-- તે વાત આજે સંપૂર્ણ રીતે ખરી પડી છે માટે આ માહારી મંદન સુદરી નામે કંન્યાની સાથે તમે લગ્ન કરો, તેવારે શીપાળ કહે જે જાત્ય કુળ, કે શીળ જાણ્યા વિનાં વટે મારણને કંન્યા, રત્ન આપવું તે યોગ્ય નથી તેવારે રાજા કહે જે તમારા રૂપ, ગુણ, અને આકૃતી ઉપરથી તેમજ અમારા નીમીતીયાના શીઠ્ઠ પાણથી અમને ખાત્રી થાય છે કે તમારું કુળ અને જાત ઉત્તમ પ્રકારનાં છે, એમ કહી અત્યંત આગ્રહ કરીને વશુપાળ રાજાએ પોતાની પુત્રીને શીપાળ રાજા સાથે પરણાવી તેની પેહેરામણીમાં કેટલાક હાથી, ઘોડા, રથ, ઈત્યાદીક આપ્યું. તથા શીપાળને પોતાના પ્રધાન તરીકે સ્થાપ્યો, તે એવી રીતે કે હરકોઈ માણસને માન આપવું હોય તો શીપાળને હાથે તેને પાનનું બીડું અપાવે, એ રીતે શીપાળ રાજા કોકણ દેશના રાજા વશુપાળને ત્યાં રહેવા લાગ્યે,

પણ જે વારે શીપાળ રાજા દરીયામાં પડ્યો તે વારે, પાપીષ્ઠ ધવળ શેઠ અને તેના કુબુદ્ધી મિત્ર મનમાં ઘણાજ ખુશી થયા પણ ઉપરથી ખોટો ઢોંગ કરીને રોવાને કુટવા મંડી ગયા, અને એમ પણ બોલવા લાગ્યો કે હાય, હાય, અમારા ઉપર અત્યંત ઉપકાર કરવા રો અને અત્યંત સત્વવાદી અમારો શીર છત્ર શીપાળ રાજા સમુદ્રમાં ડુબી ગયો, આ રીતના કોળા હજી સાંભળીને શીપાળની બને સ્ત્રીઓ

સુરજા પામી અચેત થઈ તે વારે તેની દાદીએએ પવન નાખી સ
 ચેત કરી, ત્યારે તે બંને સ્ત્રીઓ દીર્ઘ નીદાસો નાખીને “ હા માણ
 નાથ ! હા પ્રીમત, ! અરે અમારો પ્રણવસલ કીડાં ગયો ! એમ અને
 ક પ્રકારે વીસાપ કરવા લાગી, તે સાંભળીને પાપી શેઠ કપટ કરીને તે
 મની પાશે જઈ ફેરવા લાગ્યો કે બાઈએ જે ધનાર હતુ તે થયુ.---
 હવે તમે દુઃખી થશો નહી, હુ તમારૂં સઘળુ દુઃખ નીવારણ કરીશ,
 પાપી શેઠનુ આ રીતનુ બોલવુ સાંભળીને તે બંને સ્ત્રીઓ વીરોધ
 દુઃખી થઈ ચીંતવવા લાગી કે—રાજને આ પાપી શેઠેજ દરીયામાં
 નાખી દીધા જણાય છે—તે એટલાજ માટે કે અમારૂં શીળ ભંગ ક
 રવા તથા અમારી લક્ષ્મીનુ હરણ કરવા તેણે આ અઘોર કર્મ કીધુછે.---
 અહાં પ્રભુ હવે અમારૂં શીળ રાખનાર તો તુજ અમારો બેસી છે એ
 મ વીચારીને બંને સ્ત્રીઓએ ધારયુ કે આપણે પણ આપણા સ્વમી-
 ની સાથે દરીયામાં ઝંપાપાત કરવો યોગ્ય છે, એમ વીચાર કરે છે
 એટલે દરીયામાં અચાનક પવનના ઝપાટા લાગવા માંડ્યા અને તેથી
 કરી દરીયાના મોઝા ઉછળવા લાગ્યાં, તેણે કરીને વાહાણના મડ પ
 ણુ ઉખડી ગયા, ને વાહાણુ ઉથલ પાથલ થવા માંડ્યાં, તે વારે મોટો
 કોણા હલ થવા માંડ્યો એટલામાં ભયંકર શબ્દ કરતો માહા વીકાળ રૂપ ધ
 રીને ખેત્રપાળ પ્રગટ થયો, તેનાર પછી ચંદ્રેશ્વરી દેવી પણ ચંદ્ર ફરવતી
 તીર્થ આવી ખેત્રપાળને ફેરેલા લાગી કે, પ્રથમ આ ધવળ શેઠના પા-
 પીષ્ટ મીઠને હણી, તેવારે તેના બે પગ ગાસીને ઉપે મસ્તકે લટકાવી
 ને તે ધવળ શેઠના પાપીષ્ટ મીઠને ખેત્રપાળ મારી નાંખ્યો, તે દેખી
 ધવળ શેઠ ભય પામીને શીપાળતી સ્ત્રીઓને શરણુ જઈ હાથ જોડી
 ફેરેલા લાગ્યો કે, અરે સતીઓ તમે મને બચાવો, પછી દેવીએ સતી
 ઓને શરણુ ગળેલો જઈ તેને જીવતો મુક્યો, અને બંને સ્ત્રીઓને
 કુલની માળાઓ આપીને કહ્યું કે આજથી એક માસ પુરો થયે તમા
 રો સ્વામી ઘણીજ રીઢી સીઢી સાથે તમને મળશે તમે જરાપણ ચીં
 તા કરશો નહી તમારો ભરથાર કુશળ ક્ષેમ, છે, એમ કહીને દેવી પો
 તાને સ્થાનકે ગઈ અને બંને સતીઓ પ્રભુનું ધ્યાન કરતી વાહાણમાં

રહી, તેવાર પછી પાપી શેઠ વીચાર કરવા લાગ્યો કે, હજી માહાકે
 નશીબ બગવાન જાણાય છે કેમને હું હજી જીવતો રહ્યો છું એમ
 ચીતવાને શીપાળની સ્ત્રીઓની દાશીઓને શેઠ કેહેવા લાગ્યો કે--તમા
 રી શેઠાણીને કોહો કે મારૂ વચન માન્ય કરે જોયી હું તેમના દાસ બ
 નીશ ને માહારી સઘળી રીઢી તેમને સ્વાધીન કરીશ--પાપી શેઠનું
 આ રીતનું બોલવું સાંભળીને દાશીઓએ તેના તીરસ્કાર કરી કાઢી મુ
 ક્યો તેવાર પછી તે નીચ બુઢીના ધણી દાશીનું રૂપ કરી સ્ત્રીના પેઢે
 રવેશ પેહેરીને સ્ત્રીઓના વાહાણમપિઠો તેવારે સતીઓને દેવીએ આપેલી
 કુળની માળાઓના મલાવે કરીને શેઠ સ્ત્રીના વેશે આંધળો થઈ અથડાવા
 લાગ્યો તે જોઈને સ્ત્રીઓની દાશીઓએ કુતરાની પેઠે ખુબ કુટીને હાંકી કાઢા
 હયો પછી દૈવ્ય ચોગ્યે પવન આડો લાગવાથી સઘળાં વાહાણો કોકાણ દશન
 કીનારા ઊપર આવી પોતાં તીહાં માસ પાણુ પુરો થવા આવ્યો,—ઈહાં
 સઘળાં વાહાણો સ્થંભાવીને ધવળશેઠ કોકાણ દશના રાજ વસુપાળને
 જોટ આપવા ગયો; તેને મોહોટો ધનાઢય શેઠ જાણીને વસુપાળ રાજ
 એ શીપાળને હાથે પાનનું ખીકુ અપાવ્યું તેવારે શેઠે શીપાળને અને
 શીપાળે શેઠને ઝાળખચો તેવારે શેઠ વીસ્મય પામીને ચીતવવા લાગ્યો
 કે હે હે વીંધી આતે શું થયું, આતે શીપાળ હશે કે ખીન્ને કોઈ હ
 શે—આ અહીયાં શી રીતે આવ્યો, ને શી રીતે જીવતો થયો, એમ
 મનમાં ચીતવીને ઉદાશી થયો થકો રાજ દવારેથી બાહાર નીકળી કોઈ
 કે રાજ્યના નોકરને પુછવા લાગ્યો કે તમારા રાજની પાસે પ્રધાન
 છે તે કોણ છે? તેવારે તે પુરૂષે શીપાળનો સઘળો વૃતાંત કહી સંભ
 જાવ્યો પછી ધવળ શેઠે જાણ્યું કે આતો શીપાળ પોતેજ છે, એમ
 નીશ્ચય કરીને વધારે ઊદાશ થઈ મનમાં કેહેવા લાગ્યો કે--અરે દૈવ
 મેં શું ધાર્યું હતું ને હવે શું થયું હું ને જે ઉપાય તેને પ્રતીકળ
 કરું છું તે સઘળા તેને અનુકળ થાય છે, મેંતો દરીયામા નાંખી દી
 ધો હતો અને એતો દરીયા તરી આવીને રાજનો જમાઈ થયો છે
 હવે મારી શી જતી થશે? એમ અત્યંત ખેદ કરતો થકો વળી ધી
 રજ રાખીને ચીતવવા લાગ્યો ને કાંઈક ઉપાય કરતો સારૂ થશે, એ

મ ચીતવતો પોતાને ઉતારે ગયો, તેવે અવસરે એક કુખ લોકોનું ના ટકીયું ટોણુ આવ્યુ તેણે શેઠની આગળ નાટક અને જ્ઞાન તાન અછી રીતે કરી બતાવ્યું તથાપી શેઠનું ચીત ઊદાશ હોવાથી તે કુખ લોકોને શેઠ કાંઈ પણ દાન આપ્યુ નહી તેવારે તે કુખના ઉપરી શેઠને કહેવા લાગ્યો કે આજે અમારા ઉપર કેમ તુષ્ટમાન થઈને દાન આપતા નથી તેવારે શેઠે તે કુખના ઉપરીને એકાંતમાં બોલાવીને કહ્યું કે જો તું અમારું એક કામ કરેતો જે માગે તે આપુ તેવારે કુખ કહેજ એવુ શુ કામ છે—ત્યારે શેઠે કહ્યું કે રાજાનો જમાઈ કોઈ પ્રદેશી અહીંયાં આવીને થયો છે તેને તમે મારી નાખો તો દસ લાખ રૂપૈયા આપુ, તે વારે તે કુખ કહે જે એ કામ તો અમારાથી થાય નહી પણ એક એવો ઉપાય કરીએ કે જથી રાજા પોતેજ તેને મારી નાખે, અને આપણુ કામ થાય, ત્યારે શેઠે પુછ્યું કે એ કામ કેવી રીતે થઈ શકે? તે વારે કુખ બોલ્યો કે અમે તેને અમારો સગો ઠરાવીશુ એટલે રાજા તેને મારી નાખશે એવુ સાંભળીને ધવળ શેઠે તે કુખને પાંચ લાખ રૂપૈયા તો પહેલાથીજ આપીને કહ્યું કે જો તમે આ કામમાં સંપુરણ ફોરે મેલવશો તો બીજા પાંચને બદલે દસ લાખ આપીશ આ રીતે ઠરાવ કરવા પછી તે કુખ લોકો બીજે દીવશે રાજાના મેહેલ આગળ જઈને નાટક કરવા લાગ્યા, તીહાં પોતાનું જેટલું માફમ હતું તેટલું ખરચી નાખ્યું તે વારે રાજા વશુપાળ ધણોજ ખુશી થઈને તે કુખને કહેવા લાગ્યો કે તારે શુ જોઈએ છે જે જોઈએ તે માગ્ય, તે વારે તે કુખે કહ્યું કે મારે પૈશાની ખોટ નથી આપના જેવા અનેક રાજા પાસેથી દાન ગ્રહણ કરી ત્રમ થયોછું પણ અમે નીચ જતને માન મલે એવું કાંઈ દાન આપો, તે એજ કે તમારા પ્રધાનને હાથે અમને તાંબાળ આપાવો, આ રીતનું તે કુખનું બોલવું સાંભળીને રાજાએ શીપાળને કહ્યું કે આ કુખને પાનનું બીડું આપો તેવારે શીપાળે તે કુખના હાથમાં પાનનું બીડું આપ્યું એટલામાં તેવારે તે કુખ શીપાળને ગળે વળગીને કહેવા લાગ્યો કે અરે પુત્ર તાહારા વીનાં તો આ સઘળું ટોણું શોભા રહીત થયું છે—એમ તે ઘરડો કુખ કહે છે

તેટલામાં તે કુખની સ્ત્રી આવીને કહેવા લાગી કે અરે પુત્ર તારા પીનાતો હું ઘડુજ કુખ ધરતી રહી છું—એવામાં એક સ્ત્રી આવીને કહેવા લાગી કે સ્વામીજી તમારા વીચાગને લીધે હું તો મારા માણ તજવા તૈયાર થઈ હતી, માટે આજ તો મારૂં મોટું ભાગ્ય ઉઘડ્ય પામ્યું કે ઘણે વરસે તમારા દરશન થયાં, એમ કોઈ કાકો કોઈ કાકી, કોઈ મારી, કોઈ ભાભી, કોઈ ભાઈ થઈ સઘળાં કુખ શીપાળની આશપાસ વીટળાઈ વહ્યા, પછી એક વૃદ્ધ કુખ શીપાળની પાસે આવી કહેવા લાગ્યો કે હે પુત્ર આપણે કુખ જાતી (ઢેડ) થઈને રાજ્ય કુવરીને પરાણુ ઘટે નહીં, અને વળી આપણી ન્યાતમાં પણ અપજશ આવે,— આ રીતે કુખલોકોની હકીકત સાંભળીને રાજ વશુપાળ પણ અત્યંત ગુસ્સે કરીને બોલ્યો કે ધીંકાર છે મુજને જે વગર વિચાર્યું કામ કરીને કુળને કલંક દીધું. હે હે શેવકો જાઓ જાઓ એને જલદીથી ગરદન મારો અને પેલા નીમીતીયાને બાંધી લાવો કેએ કુબે જોડું નીમીત બતાવ્યું. એમ કહી નીમીતીયાને બોલાવ્યો—બોલાવીને તેને રાજ કહેવા લાગ્યો કે અરે કુબે તે આવો જોડો જ્ઞેશ બતાવ્યો તે માટે તુજને પણ શુળીએ પરાવીશ તેવારે નીમીતીયા કહેને માહારૂં નીમીત જરા પણ જોડું નથી મેં જે માતંગાધીશ કહ્યો છે તે માતંગ, એટલે ઢેડ નહીં પણ માતંગ એટલે હસ્તના સ્વામી છે,—માટે આ માતંગ નથી પણ રાજ છે એવું સાંભળીને રાજ વધારે ગુસ્સે થઈને કહેવા લાગ્યો કે આ બંનેને શુળીએ ચઢાવો, એમ સાંભળીને રાજની પુત્રી મંદન સુદરી રાજ પાસે આવીને કહેવા લાગી કે, પીતાજી આ તે શું અવિચાર્યું કાર્ય કરો છો, તમે મોટા રાજ થઈને આચાર વિચાર જોઈને કુળની પરીક્ષા કરવા સમર્થ નથી? કુખના લક્ષણ કેવાં હોય, મેં તો સંપુરાણ પરીક્ષા કરી છે કે એ મારો સ્વામી રાજ કુંવર છે, તેમ છતાં આ નીચ વરણના પ્રપંચ ઉપર ભરૂંસો રાખી શું? આવો અવિવેક આદરી બેઠા છો? મારા ભરથાર નિશ્ચય કરીને રાજપુત્ર છે એમાં જરા પણ સંદેહ રાખવાનું કારણ નથી,—આ રીતનું પોતાની પુત્રીનું

બોલવું સાંભળીને રાજા શાંત થઈ શ્રીપાળને પુછવા લાગ્યો કે--તમારું
 કુળ અને જાત ને હોય તે કહે, તેવારે શ્રીપાળ હસીને બોલ્યો કે--
 હે રાજા તમે કોઈકની કેહેવત નેવું કરવા બેઠા છો--ને પાણી પીને ઘર
 પુછવું ને માંથુ મુડાવ્યા પછી વાર પુછવો,--તેમ છતાં જ ને માંહારું
 કુળને જાત જાણી હોયતો માહારા હાથમાંએક તલવાર આપો, અને
 એક તરફ તમારું સઘળું સૈન્ય સાંમુ કરો પછી માહારા કુળની પરીક્ષા
 થશે, બાકી ઉત્તમ પુરૂષ પોતાનું કુળ પોતાના સ્વમુખે કદીપણ નહીં
 કહે, તેમ છતાં તમારે મારા કુળની ખાત્રી કરવી હોય તો સમુદ્ર કીનારે જાઓ,
 જ્યાં વાહાણમાં મારી બેસીઓ તથા શેવકો અને લક્ષ્મી છે, ત્યાંથી મારી
 સ્ત્રીઓને બોલાવીને પુછો--આ રીતનું શ્રીપાળનું બોલવું સાંભળીને રાજા
 ઘણુંજ વિસ્મય પામ્યો,-- તેવારે રાજાએ પોતાના સુભટો દરિયાકીનારે
 મોકલીને ધવળશેઠને બોલાવી પુછ્યું અરે શેઠ સાચું બોલ્ય કે વાહાણ
 ની અંદર બે સ્ત્રીઓ છે તેવારે થરથર કાંપતો થકો ધવળ શેઠ
 બોલ્યો કે હા સ્વામી બે સ્ત્રીઓ છે એવું સાંભળીને રાજાએ તે સ્ત્રી
 ચાને તેડવા માટે પોતાના મધાન સાથે બે પાલખીઓ
 દરિયા કીનારે મોકલી ત્યાં જઈ મધાન શ્રીપાળની સ્ત્રીઓ
 ને કહેવા લાગ્યો કે બાઈઓ તમને અમારા રાજાએ તેડાવ્યાં છે તેથી
 ત્યાં આવીને રાજાના મનના સંશય ભાગો અને તમને જે વીપત્તી
 પડી હોય તથા તમારા સ્વામી ઉપર જે તરકટ રચાયું હોય તે સઘ
 ણું રાજાને જણાવો. આ રીતનું મધાનનું બોલવું સાંભળીને શ્રીપાળ
 ની બંને સ્ત્રીઓ અત્યંત હરષ પામી પાલખીમાં બેસીને રાજ્ય
 દ્વારે આવી, ત્યાં શ્રીપાળને દેખીને એટલો તો હરષાનંદ પામીકે
 તેનું વરણન એક જગ્યાએ કરીને થઈ શકે નહીં, પછી તે બંને
 સ્ત્રીઓને રાજા વશુપાળ પુછવા લાગ્યો કે પ્રિય પુત્રીઓ આજે તમારું
 આગમન થવાથી હું તથા તમારો પતી અને મારી પુત્રી ઇત્યાદી કુટુંબ
 બ જાણે ફરી જન્મ પામ્યાં, એવો આનંદ થયો છે પરંતુ હવે તો ત
 મારા સ્વામીની વશાવળી સાંભળવાની મારી ઉત્કંઠા થઈ છે માટે ત
 મેં જે જાણોછો તે કહી સંભળાવો, તેવારે રત્નદેવીપત્ની રાજાની મદ

ન મંજરી નામા પુત્રીએ પોતાના ભરથારની જાત અને કુળ વશુ
 ણ રાજને કહી સંભળાવ્યું તેવારે રાજ વસુપાળને ઐટલોતો હરષ થ-
 ચો કે જેથી કરી તે નાચવા લાગ્યો અને આંખિમાંથી હરષનાં
 સુ લાવીને કેહેવા લાગ્યો કે હે હે દૈવ્ય તું આ વખત ખરે ખર મ
 અનુકુળ અને પ્રસન્ન થયો છે અહો આ શી પાતો મારી કમળપ્રભ
 ભગનીના પુત્ર, મારો ભાણેજ થાય છે, નાનપણથી તેના કાકા અ
 તથેને તેને મારી નાંખવાનો વીચાર કરવાથી માહારી બેઠેન તેને લા
 નાશી ગઈ હતી એવી ખબર મે થોડાજ મહીના ઉપર સાંભળી હ-
 તી પણ ચંપાપુરી નગરી વધારે દુર હોવાથી મને તેની બરાબર ભાજ
 મલી નહી પણ આજે ખરે ખરા પુન્ય પ્રભાવે કરીને અહીયાં
 તેના મેલાપ થયો છે, એમ કહીને શીપાળને પોતાના ખાળામાં બેઠ
 ને ચુપ્ત કરવા લાગ્યો અને વરંવાર કેહેવા લાગ્યો કે હુ તો વન્ય
 ભાગ્ય થયો જે લાપશીમાં ધીની માફક એક તરફ મારો ભાણેજ અને
 બીજી તરફ આ શીપાળ મારો જમાઈ થયો, એવી રીતે હરષ પામીને
 ખજી રાજ્યે પોતાના શેવકો મોકલીને કુખ લોકોને પકડી મંગાવી તે
 મને પુછ્યું કે અરે પાપીઠો તમે સાચું બોલશો તો જીવતા મુકીસન
 હી તો તે સઘળાને અરદન મારીશ, માટે કહો કે તમને આવું નીચ કર
 મ કરવાનું કોણે શીખવ્યું હતું? તેવારે કુખ લોકો કેહેવા લાગ્યા કે સા
 હેમ મારોં કે જીવાડો અમેતો એ નાટક માત્ર પેટને માટેજ કીધું હતું
 અને અમને તો આ પાપી શેઠ પાંચ લાખ રૂપૈઆ આપીને શીખ
 વ્યું હતું--તેવારે રાજ અત્યંત ગુસ્સે થઈને કેહેવા લાગ્યો કે રે રે શે
 વકો આ કુખ અને શેઠને એકદમ અરદન મારો, તે વારે કુશળા પાત્ર
 અને પરોપકારી તથા પરના ગુણનો ઉપકાર માનવામાં અગ્રેસ્વર એ
 વો શીપાળ વસુપાળ રાજને કેહેવા લાગ્યો કે, કુખ લોકોએ પેટને અ
 રથે પ્રપંચ કીધો તેથી તેઓને મારવા ચોગ્ય નથી અને શેઠ તો મારો
 ઉપકારી છે હુ તેની સાથેજ આવેલો છુ તેમ છતાં તેના અવગુણ તર
 ફ નહો જતાં તેના ગુણ લેઈને તેને છોડવો જોઈએ શીપાળના અતી
 આત્રકુશ વસુપાળી રાજ્યે કુખ અને શેઠને છોડી દીધા, આવે પ્રસ

એ પેલો નીમીત્તીએ ગરવ શહીત બોલીડ ડચો કે, હે રાજન એ (માતંગ)
 કેડ નહીં પણ માતંગા (હસ્તી) થી પતી છે- એ મારા નીમીતનુ સાર્થક
 આને ખરેખર શીઠ થયું છે, તે સાંભળીને રાજાએ નીમીત્તીયાને ઘણોજ શી
 રૂપાવ આપ્યો, અને રાજ વશુપાળે પોતાના ભાણેજ અને પોતાના જ
 માઈ બાણી શીપાળની પાસે પોતાના અપાધની ક્ષમા માગી, સભા
 મધે મગટ પણું ફેરેવા લાગ્યો કે બુઝ્યો આ શીપાળ અને ધવળ શે
 ડની ઉત્તમ અને કનીષ્ઠ વરતનું કે જે ધવળ શેઠ તેને કેટલું બધું દુઃખ
 દીધું અને શીપાળ તેના કેટલો ગુણ લેઈને તેને બચાવે છે, રાજાનું
 આ રીતનું બોલવું સાંભળીને ધવળ શેઠનું મુખ અત્યંત કરમાઈ ગયું
 અને મનમાં વીચારવા લાગ્યો અહો આ પ્રતીકુળ વીધી જે હું કેરું છું
 તે મર્વ નીષદ્ધ જાય છે તો પણ કાંઈક ઉપાય કર કે જેથી મારું ધા
 રનું થઈ શકે, એ ચીંતવેને શેઠ એવોજ નીશ્ચય કીધો કે મારે હાથે
 જ હું શીપાળને મારું. તો સઘળી હક્ષમી મારે હાથ લાગે, એમ ચીં
 તવ્યું. પછી રાજ્ય સભા વીસરજન થઈ તેવારે શેઠ દરીયા કીનારે પો
 તાને ઉતારે ગયો અને શીપાળરાજા પોતાની ત્રણે સ્ત્રીઓ શહીત એક
 અલાયધા મેહલમાં રહેવા લાગ્યે, એમ ત્રણ દીવસ વીત્યા પછી ધવ
 ળ શેઠ એક વાઘરી પાશે મોટી પાટલા ઘો મંગાવી રાતની વખત હા
 થમાં કઠાર, તથા એક દારકુ અને ઘો લેઈને શીપાળના મેહલ પાશે આ
 વ્યો તીહાં આવીને ઘોના પુઝડા ઉપર દારકુ બાંધીને તે ઘો શીપાળના
 મેહલની બારી નજીક ચોટાડી, અને હાથમાં કઠાર લેઈને દારકુ પકડી
 ઉપર ચઢવા લાગ્યો, એવે કેટલેક ઉચે ચઢવા પછી શેઠના હાથમાંથી
 દારકુ છુટી ગયું. એટલે ઉચેથી તે ઢુટીને હેઠે પડ્યો તે વારે તેના હા
 થ માંહલી તેનીજ કઠાર તેના પેટમાં પેશી ગઈ તેથી થોડી વારમાં મં
 રણ પામ્યો, તે મરીને તેના જીવ નરકમાં ઉત્પન્ન થયો, ત્યાર પછી મા-
 તંગે શીપાળના મેહલની બાબુપર કઠાર, અને દારકા શહીત ધ
 વળશેઠનું મડકું પડેલું જોઈને લોકોએ વીચાર્યું કે આ પાપીષ્ઠ શેઠે શી
 પાળને મારવાને કરેલો પ્રપંચ તેનાજ મોહિતને કૃણી ભુત થયો, અરથાં
 ત તેનું પાપ તેનેજ ફલ્યું પછી શીપાળ રાજા શેઠના મડદા પાશે આ

વીને શોક કરવા લાગ્યો. - કહ્યું છે કે ચંદનના વૃક્ષને કાપવા છતાં પણ તે શુભાશ્નના આપે છે, - અને કેરડાના ઝાડને પાણી સીચવા છતાં પણ તેના કાંટા વાગે છે, - અહીંયાં શીપાળ રાજ્યએ પોતાના વડીલની માફક ધવળ શેઠના મૃત્યુ કાર્ય કીધાં અને ધવળ શેઠના જે ત્રણ મીત્રો મુખ્ય સ્ત્રી દાયક હતાં તેઓને શેઠના વાહાણે અને સઘળી લક્ષ્મી ભળાવી અને શીપાળ રાજા પોતાની ત્રણે સ્ત્રીઓ શહીત વશુપાળ રાજાને ત્યાં રહેવા લાગ્યો, તીહાં પણ કેટલીક રાજ્ય કુવરીઓ સાથે સ્વયંવર વી ગરેમાં જઈને લગ્ન કીધાં તથા એક વખત રાધાવેદ્ય શાધીને પણ એ રાજ્ય કુવરી સાથે લગ્ન કીધું તીહાં અનેક હાથી ઘોડા સૈન્ય મુલાકાત ત્યાં રીધી વંત થયો પછી પોતાની સ્ત્રી મયણાં સતી અને પોતાના માતાને મળવાને ઉત્કંઠ થયો થકો સઘળું સૈન્ય સાથે લઈને ઉજ્યની નગરી પ્રત્યે આવવાને પ્રયાણ કીધું રસ્તા માં આવતા સોપારકપુર નગરના રાજાની કુવરીને શરપે ડાખવા થી તેને મરો ગયેલી જાણીને રાજા બાળવા લઈ ગયો હતો ત્યાં તે છું ઝેર ઉતારીને શ્રીપાળે તેનો સાથે લગ્ન કીધું પછી અનુક્રમે આ લતાં થકાં ઉજ્યણી નગરીની શીમમાં આવી પહોંચ્યા તેવારે, ઉજ્યણીના પ્રજાપાળ રાજાએ જાણ્યું કે કોઈ બળવાન રાજા મોટું સૈન્ય લઈને માફ રાજ લેવા આવે છે એમ ધારીને પોતાના નગરના દરવાજા બંધ કીધા, ઇહાં શ્રીપાળરાજાએ પોતાનું સઘળું સૈન્ય ઉજ્યણી નગરીના કોટની ફરતું મુકીને ઘેરો ઘાલ્યો, ત્યાર પછી પોહોર રાત્રીને વીશે શીપાળ રાજા દેવીના પ્રભાવે કરાને પોતે એકલો પોતાની માતા ને મળવા ગયો તીહાં જઈ ઘરના બારણા આગળ ગુપ્તપણે ઉભો રહ્યો, તેવારે પોતાની માતા કમળ પ્રમા મયણાંસતીને કહે છે કે હે વચ્ચ, આ નગર આજે પરચક્રે વીટી લીધું છે માટે હવે શુ થશે, પરંતુ એક મોહોટું દુખ તો એજ છે જે માહારો પુત્ર દશાન્તરે ગયો છે તે ની હજી મુધી કાંઈપણ ભાળ આવી નહીં, ન હવે અહીંયાં તો ભુકું થવા બેઠું છે--આ રીતનું પોતાની સાસુનું બોલવું સાંભલીને મયણા સતી તેને કહેવા લાગી કે, માતાજી ધરમના પ્રતાપે સરવે સાર

થશે, તમે જરાપણ ખેદ કરશો નહીં આજે પ્રભુની ભક્તિ કરતાં મારા મનને અત્યાનંદની માપતી થઈ હતી તેમજ આજે મારું વામ નયન દરકે છે, જેથી એમ સમજાય છે કે આજ કાલ પ્રાણવચ્ચલનો મેં ભાપ થશે, આ રીતનું પોતાની પ્રાણમિયા મયાણા સતીનું ભાષણ સાંભળીને કમળપ્રભા કેહેવા લાગી કે હે વચ્છ તાહારી રસના (જીભ) સોનાની છે અને તાહાર વચન અમૃત સરખું મને પ્રમાણ છે એવી પાતો કરે છે તે સાંભળીને તેનું વચન સત્ય કરવા માટે શીપાળ રાજા બારણા આગળ ઉભો થકો બોલ્યો જે “દવાર ઉઘાડો” આવું વચન સાંભળીને કમળપ્રભા કહે જે નીશ્ચય કરીને આ અવાજ સીપાળ નોજ જણાય છે, તેવારે મયાણાં સતી કહે જે, હે માતાજી સર્વજની ભક્તોનું કૃણ કદી પણ હણાતું નથી અને એજ પ્રભુની ભક્તીમાં દ્રઢ થયેલા જીવોનું ધારયું હમેષાં શીઠ્ઠજ થાય છે, એમ કહીને કમાડ ઉઘાડયાં તેવારે શીપાળે ઘરમાં આવીને મથમ પોતાની માતાના ચરણ કમળ પ્રત્યે મસ્તક નમાવીને ભક્તી સહીત નમસ્કાર કીધો ત્યાર પછી પોતાની સ્ત્રી મયાણાં સતીને સ્નેહ વચને સંતોષી ત્રણ જણ અત્યંત આનંદ પામ્યાં તીહાં શીપાળે પોતાનો ટુંક હેવાલ એક કલાક વારમાં કહી સંભળાવ્યો પછી દેવીના પ્રભાવે પોતાની માતાને ખબા ઉપર બેસારીને તથા મયાણાંને હાથ ઉપર લેઈને શીપાળ પોતાના સૈન્યમાં આવ્યો, તીહાં આવીને પોતાની માતાને એક ઉચ્ચા શીહાસન ઉપર બેસારી નમસ્કાર કરી કેહેવા લાગ્યો કે, માતાજી આ સરવે પ્રભાવ ધર્મે અને સત્ય તથા શી-ળનો છે, વળી તમારી પ્રસન્નતાના હેતુ થકી આ સરવે રીઠ્ઠી છે, એ મ સાંભળીને શીપાળની આઠે સ્ત્રીઓ પોતાની સાસુને નમસ્કાર કરી પડે પડી, તેવાર પછી પોતાની વડી શોક્ય શીપાળની પટરાણી, જે મયાણાં સતી ત્યાં બેઠી હતી તેને પણ આઠે સ્ત્રીઓ પડે પડી, પછી કમળ પ્રભાએ તથા મયાણાંએ આશીસ દીધી તેવાર પછી સરવે જણાં નીદ્રા વશ થયાં—માતાકાળે શીપાળ રાજા મયાણાં સતીને પુછવા લાગ્યો કે હે પ્રીયા તાહારા પીતાને કેવી રીતે શીક્ષા કરવી. તે વારે મયાણાં સતી કેહે જે સ્વામી, પુજ્ય અને પીતાને નમજી એ

ઘટીત છે, તથાપી ધર્મની અવજ્ઞા કરી આપમતીના એ મારા પીતા
 એ ગર્વ કીધા માટે કાંઈ ચોગ્ય શિક્ષા તેઓને દેવી ઘટે છે કે નેથી
 ધર્મની પ્રશંસા થાય માટે ખભા ઉપર કુહાડો લેઈને મારો પીતા અ
 હીયાં આવી નમે તો તેનો ગર્વ ઉતરે, આ રીતનું મયણું સતીનું વચ
 ન સાંભળીને—શીપાળ રાજાએ પ્રજાપાળ રાજાની પાસે એક દુત મો
 કલીને. કેહેવરાવ્યું કે—અમારા રાજા કેહે છે કે જોતું જીવવાની અને
 રાજ્યની આશા રાખતો હોય તો અમારી આજ્ઞા માન્ય કરીને ખભે
 કુહાડો લેઈને અમારી પાસે આવી નમસ્કાર કર નહીં તો યુદ્ધ કર
 વાને તૈયાર થા, આવી રીતનું દુતનું વચન સાંભળીને, પ્રજા પાળ
 રાજા ક્રોધ કરી કેહેવા લાગ્યો કે અરે તે કોણ છે ને કયા દેશનો ?
 જા છે તેને હું ઓળખવાને સમર્થ તો ત્યારેજ થઈ શકે મારને તેનું યુ
 દ્ધ આતુર્ય રણગણમાં દેખાશે ત્યારે, (પ્રજાપાળ રાજા જાણતો નથી કે
 નગરને ઘેરો ઘાલનાર કોણ છે) પછી તેનો હાહચો મંત્રી પ્રજાપાળ
 રાજાને કેહેવા લાગ્યો કે અરે દેવ હુમણાં ક્રોધ કરવાનો અવસર નથી,
 જેની વેળા તેની રક્ષા, સુર્ય આખી શ્રૃષ્ટીમાં પ્રકાસ કરે છે ને દીપક
 માત્ર ધરને વીરેજ પ્રકાસ કરેછે,--શીમાડા ઉપર આવીને નગરને ઘેરો ઘાલ
 નાર કોઈ માહા બળવાન અને અશંખ્ય સૈન્યાનો સ્વામી જાણાય છે
 માટે રાજ્યનું ને તમારૂં પોતું કુશળ ઇચ્છતા હોયતો આ વખત આ
 દુતનું વચન માન્ય કરો, યુદ્ધ કરવાથી પરાજય થશે અને ત્યાર પ
 છી વધારે પસ્તાવું પડશે આ રીતની પોતાના પ્રધાનની હીત શીખામ
 ણ સાંભળી ને પ્રજા પાળ રાજા પોતાને ખભે કુહાડો લઈને શીપાળ
 ની સન્મુખ આવવા પોતાના નગરથી બાહેર નીકળ્યો તે જોવારે શીપાળના
 તંત્રી થોડે વેગજે આવી પોતો તેને આવતો જોઈને શીપા
 ળ રાજા તેની સામે જઈને તેના હાથ મઢિથી કુહાડો દુર નાંખી દી
 ધો અને તેનો હાથ ઝાલીને તંત્રીમાં લાવી પોતાની બેડે શીહાસન
 ઉપર બેસારી કુશળતા પુછી એટલે પ્રજાપાળ રાજાએ શીપાળને ઓળ
 ખ્યો પછી અત્યંત હર્ષ અને વીરમય પામી આમ તેમ જોવા લાગ્યો
 તેવારે મયણું સતીએ રાજાની પાસે આવીને કહ્યું કે હે તાત માહારા

કરમે આપ્યો આ વર તમે દીઠો, એ સઘળો કર્મનો ન ધર્મનોજ મ તાપ છે, પોતાની પુત્રીનું કટાક્ષ વચન સાંભળવા છતાં પણ રાજ્ય પુ શી થઈને કેહેવા લાગ્યો કે પુર્વોપારજીત કર્મ જે જીવે જેવા પ્રકારે બાં ઘેલું છે તે જીવને તેવાજ પ્રકારનું ફળ મળે છે—એમાં કોઈથી ફરકાર થ ઇ શકતો નથી. એમ કહીને રાજ્ય ફરી કેહેવા લાગ્યો કે હે શીખાળ ત મને અગાળીત પ્રુચોદ્યતા પ્રભાવીક મે આજખ્યા નહી માટે માહારો અપ્રાધ ક્ષમા કરો, તે વારે શીખાળ બોલ્યો કે એ સઘળો પ્રતાપ ધર્મ નો અને શીખનો તથા સત્યાદીક ઉત્તમ ગુણોજ છે સર્વજ્ઞ પ્રમાત્માની ભક્તીનું એ મત્યક્ષ ફળ છે, ઇત્યાદીક સમરો જન્માઇ વાતો કરે છે તે વ્યામાં પ્રજાપાળ રાજ્યનો સઘળો પરિવાર હરખની ખબર સાંભળીને તીહાં આવી પોતો—જય જય શબ્દો થયો અને માંગળીકનાં વાળાં વાગવા લાગ્યાં, તે વારે સકળ સભા અને રાજ્યધીકારી પુરૂષોની સન્મુખ ખરખર રાજ્યએ શીખાળને આપેલું નાટકીયાનું ટોણ નાચ કરવાને ઉભુ થયું. તીહાં કેટલાક પ્રકારે નાટક કરવા પછી એક મધુર સ્વરથી ગાના રી રૂપ કળાવાન નટીને નાટકના ઉપરીએ નાટક કરવાને ઉઠાડવા માં ઠી તથાપી તે નટી ઉઠે નહી તેને ઘણોજ આગ્રહ કરીને જ્યારે ઉઠા ઠી ત્યારે કાંઈ પણ નાટકનો ચાણો નહી કરતાં પ્રથમ નીચે મુજબ એ કે કુહો ખેલી

કુહો

કીહાં માલવ કીહાં રાંખપુર, કીહાં બખર કીહાં નટ, શુર સુદરી

નચાવીયાં દૈવ દલૈ વોન રટ ॥ ૧ ॥

આ રીતનો કુહો સાંભળીને પ્રજાપાળ રાજ્ય અને તેની રાણી પ્રમુ ખ સરવે વીચારમાં પડી ચીંતવવા લાગ્યાં કે રખેને આ મારી પુત્રી સુરસુદરીજ હોયની, એમ ચીંતવે છે એટલામાં તો તે નટી (સુરસુ દરી) સન્મુખ આવીને પોતાની માતાને ગળે વળગી રોવા લાગી, તે વા રે સઘળો પરિવાર વીરમય પાખ્યો અને તેની માતા સુરસુદરીને પુછ વા લાગી કે હે પુત્રી તાહારી આવી અવસ્થા કેમ થઈ ? મે તને અ રીમરદન રાજ્યકુવર સાથે પરણાવી હતી તેમ છતાં તું આ નાટકીયાને

પાશે શી રીતે આવી ? જે હકીકત બની હોય તે કહે, આ રીતે પોતાની માતાનું પુછવું થવાથી મુરસુદરી પોતાની વીતકની વાત સભા સમક્ષ કહેવા લાગી:—

મુરસુદરી કહે જે હે માતા, જેવારે તમે મને અત્યંત રીધી રાહીત અરીમદન સાથે પરણાવી તે વારે હું મારા ભરથાર સાથે મારા સસરાના શંખપુર નગરની ભાગોળે પોતી પણુ તે દીવસે નગરમાં પ્રવેશ કરવાને માઝ મહુરત નહીં હોવાથી અમારી સાથેના ઘણાક માણસોને નગરમાં મોકલ્યા અને જુજ આકરોને પાશે રાખી અમે નગરની બાહાર અમારા સસરાના બગીચામાં રાત વાસો રહ્યાં એવામાં મઘરાતને સમે લુટારૂં લોકોની એક જબર ટોળીએ અમારી પર ધાડ પાડી તેવારે તમારો જમાઈ મરણના ભયથી મને મુકીને નાશી ગયો અને ધાડ પાડુ લોકોએ મને પકડી પોતાની પાલ્થમાં લેઈ ગયા ત્યાં માઝ શીળ ભંગકરવાને તેઓએ ઘણીક રીતે મારી ઉપર શકતાઈ કરી તથાપી મે તેઓનું કહ્યું માન્યું નહીં ત્યારે તે ભીલ લોકોએ મને એક શઠને ત્યાં વેચી, તીહાં પણુ તે શઠે મને ઘણી રીતે સમજાવી માઝ શીળ ભંગકરવાના ઉપાય કીધા તથાપી મે તેનું કહેણું માન્ય કર્યું નહીં ત્યારે તે શઠે બખર દશને વીશે માહા કાળ રાજના નગરમાં મને એક વેસ્યાને ત્યાં વેચી, તે વેસ્યાએ મને પોતાની જાતના ધંધા કરવા માટે ઘણીક રીતે શમજાવી તથાપી મે કહ્યું કે તું જો મને વધારે આગ્રહ કરીશ તો હું મારો જીવ કહાડી નાખીશ તેવારે વેસ્યા એ જાણ્યુંકે આ વગર મોતે મરશે તો ઊલટું માણસ ખોઈ બેશીસ એમ વીચારીને તેણીએ મને ગાવા અને નાચવાને શીખવ્યું. જેથી ગાયન અને નાચ કળામાં હું વીશિષ્ઠ પ્રકારે નીપુણ થઈ તે જોઈને માહાકાળ રાજાએ મને વેસ્યા પાશેથી માગી લીધી ત્યાં હું રાજના નાટક કારકોની સાથે નાચ ગાયન કરતી રહેવા લાગી, એમ કેટલાંક વરસ થયાં પછી તે માહાકાળ રાજાની પુત્રી મદનશેના શીપાળને પરણાવી તેની સાથે મને પણુ નાટકના ટોળા રાહીત આપી તેથી શીપાળની સાથે નાટક કરતી કરતી આજે અહીંયાં આવી માત પીતા વીગરે કુંદુબને દખી કુઃખ સાંભળી આવ્યું. પ્રથમ મયણાંની સ્થિતી

જેઝને મેં અભિમાન કીધો હતો અને આ અવસરે હું તેની દાસપણે રહી, માટે એ શર્થે કરમનાજ વીલાસ છે એમાં કીચીત માનપણું સં શય નથી. મયાણાને શીળ અને ધર્મરૂપી કલ્પ વ્રક્ષ શરૂ થયો, અને મહારે મીથ્યાભીમાન—ધતુરા સદ્રશ ફલ્યો, અને માહારો તેમજ મારા પીતાજીનો અભીમાન ગલ્યો ઇત્યાદિક સુરસુંદરીએ સ્વનીંદા કીધી અને મયાણા સતીના શીળ અને ધર્મની અત્યંત પ્રસંશા કીધી તે સાંભળીને ઘણા લોકો વિસ્મય પામી શીળવ્રત ઉપર દ્રઢ થયા,—તેવાર પછી શ્રીપાળ રાજાએ સુરસુંદરીના ભરથાર અરીમરદનને તેડાવી અધીક મોત્સવ કરી સુરસુંદરી અરીમરદનને સોંપી, સઘળી વીગત જાણીને અરીમરદન રાજકુંવર પાણી પાળવા ઉપર વિશેષ દ્રઢ થયો,—ઈહાં શ્રીપાળ રાજા પોતાના સસરા મેજાપાળ રાજાને ત્યાં રહ્યો થકો પોતાના પીતાનું રાજ્ય લેવાની સામગરી તૈયાર કરવા લાગ્યો, પ્રથમ અં પાપુરી નગરીએથી પોતા મતીસાગર નામે મધાનને યોલાવ્યો તેવાર પછી પોતે જે સાતસો કુટુંબ રોગીની સાથે આવેલ અને તેઓ નીરોગી થયા પછી પોતાને સ્થાનકે ગયા હતા તેઓને પોતાની પાસે યોલાવી ચાગ્ય અધીકારી કીધા એરીતે ઉજ્યની નગરીમાં રહેતા થકાં એક દીવસ મતીસાગર મંત્રીસ્વર શ્રીપાળને કહેવા લાગ્યો કે રાજા, તમે ને રાજ્યગાદીએ બેસાગેલા છતાં તમને મારી નાંખવાનો ઉપાય કરી તમારું રાજ્ય તમારા કાકાએ સ્વહસ્ત કીધું છે, તે પોતાના કાકો છતાં શત્રુ છે અને શત્રુને શીક્ષા આપવાને છતી શક્તીએ આજસ કરવું એ સુરક્ષત્રીઓને ચાગ્ય નથી, કારણ કે પીતુ રાજ્ય સ્વહસ્તથી ગયા છતાં તે પાછું મેળવી શત્રુને શીક્ષા ન દઈએ તો પોતાના બળ પ્રાકરને ખામી લાગે, આ રીતનું પોતાના મંત્રીનું બોલવું સાંભળીને શ્રીપાળ રાજા તેને કહેવા લાગ્યો કે,

શ્રીપાળ ૧--કે મતી સાગર તાહાર કહેવું સત્ય છે તદાપી--પીતાનો જે ભાઈ તે પીતા દુલ્લ છે તેની સાથે સહસા ઘાતલડાઈ કરીને ગોત્ર દ્રોહ કરવો એ મને ઊચીત લાગતું નથી તોપણ કીરતીને માટે થુહારાલ કરવાને માહાર મન ધાય છે, તથાપી નીતી શાસ્ત્રમાં કહ્યું છે

કે, શામ, દીમ, બેદ, ને ડંડ, —આમ કરતાં ને નહીં માને તો હું ચુક કરવાને પછાત પડીશ નહીં, પરંતુ સંગ્રામને વીરો અશંખ્ય જીવોના વધ થતો અટકે એવો કાંઈ ઉપાય કરીએ

મંત્રી—હે આર્ય-શીપાળ, ધર્મ અને ન્યાય એ બેનું આપધ તમોએ કહ્યું તે બહુ સારું છે, પરંતુ સુર પાણ એ ચુકત એવા પુરૂષોએ પોતાને અત્યંત અપમાન કરનારની સામે ધર્મની વાત આડે લાવવી એ ચુકત નથી, માટે બહુ બળ ચુકત પુરૂષોએ પોતાનું રાજ્ય શ્રી સ્વહસ્ત કરવાને ઉદ્યોગ કરવો એ કોઈ રીતે અશોભ્ય નથી—અરથાત આપણું રાજ્ય છીનવી લેનારની સામે થવાની જ્યાં શુદ્ધી શકતી ન હોય ત્યાં શુદ્ધી તો મૈત્ર રહેવું પાણ જ્યારે ગયું રાજ્ય સંપાદન કરવાની શકતી થઈ તો શામાટે રાત્રને હણવામાં સખુર કરવી જોઈએ? મીત્રીશ્વરનું આ રીતનું બોલવું સાંભળીને શીપાળ રાજ બોલ્યો કે ડીક છે ત્યારે અણખ જી ચુકની સામગ્રી તૈયાર કરો પાણ ચુક બોમીને વીરો પલાયન કરતાં પહેલા એક સમજી અને વીચક્ષણ કુતને અજીતશેન રાજ પાશે મોકલો કે તે ત્યાં જઈને તેને સમજાવે જાણી શીપાળ અને મતીસાગર મંત્રીના એક મતે એક હુશીયાર કુતને અજીતશેન રાજની પાશે અંખા પુરીએ મોકલ્યો તે કેટલેક દીવશે ત્યાં જઈને અજીતશેન રાજની રાજ્ય સભા મધે દાખલ થઈ કેહેવા લાગ્યો:—

કુત—હે રાજન અજીતશેન—હું શીપાળ રાજનો કુત છું અને મારી સાથે તેણે તમોને કેહેવરાવ્યું છે તે સાંજો:—બાળક અવસ્થામાં મુકીને મારા પીતા શીહરથ રાજ સ્વર્ગવાસ થયા તેવારે તમોએ મને બાળક જાગી રાજ્ય કુવારી પુરૂષોને ફાડીને મપંચ કરી મારું રાજ્ય લીધું છે—પરંતુ ક્ષત્રીના એ ધર્મ નથી, કે કપટ કરીને રાજ્ય લેવું. સુરવીર પાણ એ ચુક કરીને લેવું તે તો શોભ્ય છે તથાપી હું રાજન હવે શીપાળ રાજન મારું બળવાન અને અસંખ્ય સૈન્યનના સ્વામી થયો છે માટે તેનું રાજ્ય પાણ આપો જોઈ કરી પ્રસ્પર ચુક ફરવું પડે નહીં અને કુટુંબ કળેશ પાણ ન થાય, —વળી આ સંપ્રત કાળે તુમે વૃદ્ધ થયા છો ને શીપાળ યુવાવસ્થામાં રાજ્યગાદીને શોભ્ય છે તેને રાજ્ય

આપીને સંતુષ્ટ કરે જેથી તમારી કીરતી ઘટશે નહીં,--હૈ ગજન તમારા અપકલ્પનો બદલો આપવાને શીપાળના અનેક સુભ દો આતુરતા બતાવેછે તથાપી પોતાનો કાકો જાણીને તથા પોતે ધર્મ રૂચીવા જો હોવાથી એકદમ યુદ્ધ કરવાને ઇચ્છતો નથી તથાપી જો તમે નહીં માનોતો બહુજ પસ્તાવો થશે,--કારણકે સાંપતકાળે શીપાળરાજા-- જેમ સુર્ય છે તે મેથરૂપીઆપતીથી નીકલ્યો એટલે પછી પોતાની કાંતીએ અધીક પ્રકાસ પામે છે તેમ સુર્ય જેવા પરીતાપ વાળો શીપાળ રાજા સાંપત કાળે સઘળા શત્રુઓને છતવા સારૂ તેજ પ્રગ્ન્ય છે. માટે જો તમે તમારા સર્વ કુટુંબ અને સૈન્યાનુ કલ્યાણ ઇચ્છતા હોતો આજ સુધી તમે મૃત્યુ ભોગવી નહવે તે મૃત્યુ શીપાળને પાછી દેવા સારૂ તમે ચોગ્ય છો--આ રીતનુ કૃતનુ વચન સાંભળીને અછતશેન રાજા કોધાતુર થઈને કહેવા લાગ્યો કે:-

અછતસેન--અહો આ કૃત કેવો હુસીઆર છે જે આવી રીતે શતરૂના પ્રાક્રમનુ ઉત્ક્રષ્ટ વર્ણન કરીને અમને ભય પ્રદર્શન કરે છે, પરંતુ શતરૂની સૈન્યાને ભક્ષણ કરવાને સમર્થ એવો માહારા ખડગરૂપ રાક્ષસ તેના(અતીથી) પરાણારૂપ શીપાળ અને તેની સૈન્યા ભક્ષણને ચોગ્ય થશે,--માહારા ખાહુરૂપ વ્રજથી રખાયલી મૃત્યુનુ કોણ હરણ કરનાર છે? આખી મૃત્યુને ચુર્ણ કરવાને શક્તીમાન એવો હું ક્યાં અને? અને માત્ર ઇધર ઉધરથી સૈન્ય ને શંપતી એકઠી કરીને ગરવે ચઢેલો તે શ્રીપાળ ક્યાં? રણાગણને વિશે માહારા મતાપ રૂપી અગ્ની પ્રદીપ થએલી શ્રીપાળ શકળ સૈન્ય સહીત કેમ ભસ્મ ભુત નહીં થાય?--હૈ કૃત જો તારા સ્વામીને કહે કે તારૂં સૈન્ય લેઈને અતી ઉતાવળે સા આગ્ય અને હું પણ મારૂં સૈન્ય લેઈને આવુ છું જ્યાં સરવેના જાળ પ્રાક્રમની પરીક્ષા થશે એમ કહી અછતશેન રાજાએ કૃતને વિદાય કીધી તે કૃત પાછો આવી અછતશેન રાજાએ કહેલી હકીકત શીપાળ રાજા ને રાજ્ય સભા મધે કહી સંભળાવી, તેવારે ધીર પુરૂષોમાં અગ્રેષ્ઠર આ ન્યાય નીતીના જાણ એવો શીપાળ રાજા કહેવા લાગ્યો

શીપાળ હવન કરેલો અગ્ની, આહુતિદેનાર પુરૂષોને પણ અ

તીશયે કરી બાગતો નથી ? અરથાંત બાળે છેજ; તેમ અતિશય હ પકાર કરનાર પુરુષ મત્તે પણ દુષ્ટ બુદ્ધી વાળો; અપકારજ કરે છે, શીહ છે તે સ્વસ્થ ખેડો હોય તો પણ શીયાળીયાઓએ પરાવ કરચો બળ છે શુ ? કિવાસીણ થયલા, ચંદ્રના કીરણોના ઝહોના પ્રકાશે ગ્રાસ પ્તી શકાય છે શુ તેમજ એ મારા કાકા અજીતશેનથી મને શુ થ વાનુ હતુ વાર ? સાંપ્રત કાળે કેવળ કૃપાએ કરીને અથવા ગોત્ર દ્રોહ નહી કરવાની ઇચ્છાએ આ અજીતશેન રાજાનો નાશ કરવાને હું અ ત્યંત ઉત્સાહ ધરતો નથી, તેમ છતાં તેનાં અતી આણુકનાં વચનો સાંભળીને મારો ક્રોધાગ્ની તેનો યથેચ્છ નાશકરનારો થશે, એ અજીતશે ન રાજા ચાહે તેવો બળનો ને શૈન્યનો ગર્વ કરતો છતાં પણ એને ર ણુ ભોમીને વીશે આમત્રણ કરવાને હું તઈયાર થાઉ છું અને અમારૂં ચુદ્ધ આતુર્ય તથા બાહુબળ તીહાંજ દેખાશે—માટે હે મંત્રીશ્વર સકળ સૈન્ય તૈયાર કરીને રણસ્થાનનો નાદ કરાવો અને ચંપાપુરી નગરી તરફ પ્રયાણ કરો,—એવું કહીને માહા સભા મંહિથા ત્યાંથી ઉડીને— જોની કાંતી ક્રોધે કરી તાત્ર વર્ણ થઈ છે અને હાસ્ય યુક્ત દેદીપ્યમાન થનારો કેવળ માહા સુર્યજ હોયની એવો શીપાળ રાજા સંગ્રામકરવા ને ઉત્સાહવંત થયો.

અહીંમાં શીપાળ રાજાના મતીસાગર નામે પ્રધાને સઘળું સૈન્ય તઈયાર કરી ઉજ્યની નગરીની બાહાર આણ્યું તેવારે શ્રીપાળ રાજા પણ હસ્તીની મુંઢ ઉપર ખેસીને સૈન્ય મધે આવી પહોંચ્યો ત્યાંથી પ્રયાણ કરતાં કેટલેક દીવસે ચંપાપુરી નગરીની નજીક ઝંઘને પડાવ નાંખ્યો તીહાં અજીતસેન રાજાપણ પોતાનું સૈન્ય લેઈને સામે આવ્યો તેવાર પછી શ્રીપાળ અને અજીતસેન રાજાનું સામસામી મહા દારૂણ યુદ્ધ આણ્યું તેવરે શ્રીપાળરાજાના મુખોએ અજીતશેન રાજાના મુખોને મારી હડાવ્યા જેથી કેટલાક નાશી ગયા, ને કેટલાક શરણે થયા, એમ અજીતસેનનું લસ્કર વીધ્ય રાઈ ગયા પછી શ્રીપાળ અને અજીતસેન સામ સામે 'લઢવા લાગ્યા, તાહાં શ્રીપાળે અજીતસેન રાજાને પકડી લીધો તેવારે અજીતસેન રાજા વિચારવા લાગ્યો કે ધોગરુ હા મુજને જે રાજ્યની લાલસે મે પ્રથમ

તો અકાર્ય કીધું પણપાછળથી દુતનુ વચન નહી માન્યુ તો માહારી આવી દશા થઇ, અરે! આ રાજ્યને શીર આપ્પર તો નરક ગતી કહી છે-- કેમકે જો રાજ્ય પામીને પરોપકાર અને સત્ય ધર્મ નહી શોધતાં સ્ત્રીઓના ભોગમાં અને લક્ષ્મીના લોભમાં લપટાવાથી મરીને નરકને વીધે જીવ જીવ છે, માટે આ રાજ્યને હવે કરકું શું--એમ ચીંતવીને શ્રીપાળને કહેજે તારૂં રાજ્ય સુખેથી કર અને હુંતો આ સંસારરૂપી સચુદ્ર તરીને મોક્ષ સંપાદવા માટે મુનીવ્રત અંગીકાર કરૂં છું એમ કહીને પોતે પ્રભુનુ ધ્યાન ધરવા મંડી ગયો, તેવારે શ્રીપાળ રાજ હાથ જોડીને અજીતસેન રાજાને કહેવા જાગ્યો, કે હે તાત, મારો અપરાધ ક્ષમા કરીને મને જે કાંઈ કહેવું ઘટે તે કહો તેવારે અજીતસેન મુની કહેવા લાગ્યા કે મને રાજ્ય રીધી ઉપર જરાપણ ઇચ્છા નથી ને તું રાજ્ય મેહેલમાં જઈ પ્રજાનુ પાલન કર, અને હમેશાં સત્ય, શીયળ, દયા, ક્ષમા, ઇત્યાદીક ધર્માચરણને એક ક્ષણવાર પણ વીસારીશ નહી, એમ કહી અજીતસેન રાજ્ય રૂપી જંગલની માંહે ચાલી ગયા, અને શ્રીપાળરાજાએ ચંપાપુરી નગરીમાં પ્રવેશ કીધો તે વારે અજીતસેન રાજાના પુત્રને શ્રીપાળે પોતાનુ અરધું રાજ્ય આપીને પોતાના લઘુ બાંધવ તરીકે રાજ્યાભીષેક કીધો ને કોરાંબી નગરેથી ધવળશેઠના પુત્રને તેડાવી તેના બાપનો ઉપકાર સંભારી, તેનાં સઘળાં વહાણ તેને સ્વાધીન કીધાં અને પોતાના રાજ્યમાં ધવળશેઠના પુત્ર ને નગર શેઠની પદવી આપી, રાજ્ય માંહેથી સઘળા કૈદીઓને છોડી દીધા, તથા પોતાની હકુમતમાં ઢઢેરો પીટાવી જાણાવ્યું કે કોઈએ નાના મોટા કોઈ પ્રકારના જીવ જંતુને મારવો નહી અને જે લોકોને ખાવા રહેવા, વીરે સાધન ન હોય તેણે રાજ્ય દ્વારે આવી યાચી લેવું--તેમજ રાજ્ય મેહેલ ઉપર એક ધર્મની ધ્વજ બંધાવી સઘળા પ્રકારની અનીતી અન્યાયનો નાશ કીધો, એમ સુખેથી રાજ્ય ચલાવી દાન, પુન્ય, શીળ, દયા, ઇત્યાદીક અનેક પ્રકારે ધર્મ કરણી કરીને શ્રીપાળ રાજા મોક્ષ ગામી થયો. આ વારતા બાંચીને સાંપ્રતકાળના રાજા અને રઘવેતે ખુબ વિચાર કરવો જોઈએ કે સત્ય, શીળ, દયા, પક્ષે

પકાર, અને ન્યાય નીતીથી કેવા કેવા સખળ વીધનોનો નાશ થઈને કે
વી કેવા ઉત્તમ વસ્તુની પ્રાપ્તિ થવા સાથે કીરતી અને સદગતી થાય છે
એ ખુબ ગોખી રાખીને તે મુજબ વરતવાને સર્વે મનુષ્યેના ધ્યાનમાં લે
વું અવશ્યતું છે.

કુસંગ અને શુ સુગ ઉપર બે સુડાની વારતા.

સદગુણીની સંગત કરવાથી સદગુણની પ્રાપ્તિ થાય છે અને
દુરગુણીની સંગત કરવા થકી દુરગુણની પ્રાપ્તિ થાય છે તેમજ સારા
ની સંગતથી સારા ફળ મહે છે ને નખળાની સંગત થકી યાવત પ્રાણ
તજવા પડે છે તે ઉપર પ્રથમ બે સુડાની વારતા અને લખીએ છીએ
સ્લોક.

**કુસંગા સંગ દોષેણુ સાદય વાજાત્રી વીક્રીયા,
એક રાત્રી પ્રસંગેણુ; કાષ્ટ ઘટા વીડખણા ॥ ૧ ॥**

વસંતપુર પાટણને વિશે કનકકેતુ રાજા રાજ્ય કરે છે તે એકવાર
રથવાડીને વિશે ખાહાર રમવા ગયો છે તીહાં ઘોડો દાડાવતાં
ઘોડો વાએ ભરાણા જેમ જેમ લગામ તાણે તેમ તેમ વધા
રે નાસે એમ કરતાં રાજા પોતાના સ્વારોથી ઘણા આગળ ગયો
તીહાં રાજાને થાક લાગ્યો એટલે લગામ નરમ મુકી તેથી કરી ઘોડો
ઉભો રહ્યો તીહાં અટવી દખી રાજા ચિતવવા લાગ્યો જે સૈનતો કંડે
રહ્યું ને હું એકત્રી પડ્યો માટે છડાં કાંડ વસ્તી હાય તીહાં જઈ વીસા
મો લેઉ એમ ચિંતવે છે એવે તે વન માંહી લોકોને બોલતા સાંભળી
વસ્તી જાણી રાજા તીહાં વીસામો લેવા જાય છે એહવે એક ગાડની
ડાળે પાંજરૂ લટકાવેલું છે તે માંહે એક સુડલો છે તે બોલ્યો અરે ધ્યા
વો ધ્યાવો કોઈ મોહોડો રાજા જાય છે તેને જાણે, બાધો એહને બાં
ધશે તો તુમને લાખ સોનઈયા આપશે એહવું સુડલાતું બોલવું સાં
ભળીને રાજાને પકડવા સારૂ ભીલ લોકો દાડી આવ્યા તેમને આવ
તા દખી રાજાએ ઘોડો ખુબ દાડાવીને એક જોજન જુમી વટાવી
એટલે વનને વીશે એક તાપસનો આશ્રવદીકો તીહાં અતી મનોહર વા

વાડી માંહે ઉંચા ઝાંડને વિષે એક પાંજરા માંહે એક સુડલો યૈઠી છે તે સુડલો રાજને આવતા દેખી બોલ્યો, અરે તાપસજી સામા જાઓ તમારા આશ્રમે મોટા રાજ પ્રહારી આવે છે તેની શેવા ભકતી કરો સ્નાન બોજન કરાવો એવું સુડલાનું વચન સાંભળી સઘળા તાં પસો રાજના સામા ગયા, રાજને પોતાના આશ્રમે તેડી આવ્યા સ્નાન મંજન કરાવી ભડાં મીડાં ફળ લાવી આપ્યાં તે રાજએ ખાધાં, રાજ સંતોષ પામ્યો, સ્વચ્છ થયો તેવાર પછી રાજએ સુડલાને પુછ્યું કહો સુકગજ એક તમારા સરખો સુડલો ભીલની પાળમાં મને દેખી મુજને જાલવાનો ઉપાય કરતો હતો અને તુમે મુજને પ્રાહુણાગત કરાવી તેનું શું કારણ, તેવારે સુડલો બોલ્યો માહારાજ આ કાડંબ રી અટવીને વિષે એક મોટો વડ છે તેની ઢાં તે સુડલાને હું બે ભાઈ રહેતા હતા તેનાં અને મારાં માત પિતા પણ એકજ હતાં પણ એક એટલું વિશેષ જે તેહને પાળનાર ભીલ પરવતને વિશે લઈ ગયા તે માટે તેનું પરવતસુક નામથયું અને તેને ભીલના મુખ થકી મારવા કટ વા પ્રમુખની વાણી સાંભળી ઇત્યાદિક ચોરની સંગત થકી તેનામાં માઠા ગુણ નીપજ્યા અને મુજને તાપસની સંગત થઈ તેથી ભલી વાણી સાંભળતાં એહેવો ગુણ ઉપન્યો માટે હે રાજન એ સરવે ભલા ભુંડાની સંગતનું ફળ જાણવું તે ઇહાં તુમે પ્રત્યક્ષ દીકું તે સાંભળી રાજ ઘણું ખુશી થયો એ હવે પોતાનો પરિવાર આવી મળ્યો રાજ પોતાના નગરે કુશળપણે પોહોત્યો એહવું સંગતનું ફળ જાણી હીણા ચારીનો સંગ છોડવો.

જે માણસનું આચુષ બળવાન હોય છે અને જેનો ભાગ્યોદય પુન્ય પ્રભાવે કરીને જાગ્ર હોય છે તેને કોઈ પણ મારવા કે તેનું માંડું કરવાને સમરથ થતું નથી - અર્થાત ભાગ્યવંત પુરૂષના પ્રતી પક્ષીઓ યાને દુષ્ટ મનો આહે તેવા પ્રતીકુળ કૃત્યો તેની સામે કરે તોપણ પુન્ય પ્રભાવી પુરૂષ ન તે અનુકુળ થાય છે કહ્યું છે કે:-

રેલોક

ભાગ્ય રૂળાંતી સર્વત્ર, નચ વીધા, ન પાડ્યાં;
સમુદ્ર મથના લભે; હરી લક્ષ્મી હરે વીધ. ॥ ૧ ॥

—:૦:—

શ્રી કૃષ્ણ અને માહાદેવજી ખનૌ જણા સમુદ્રનું મથન કરવાને સા થે ગયા છતાં શમુદ્રની અંદરથી શ્રી કૃષ્ણને લક્ષ્મીની પ્રાપ્તિ થઈ અને માહાદેવજીના હાથમાં ઝેર આવ્યું. માટે સર્વત્ર મનુષ્ય માત્રને ચાતો પ્રાણી માત્રને પોતાના ભાગ્યનેજ આધારે સુખ દુઃખની પ્રાપ્તિ થાય છે તે ઉપર અત્રે “રાણશીહ” નામે રાજકવરની એક ચમત્કારી વારતા લખીએ છીએ:—

રાણશીહ કમારનું ચરીત્ર.

પુર્વે જ્યપુર નામા નગરને વીધે વીજ્યશેન નામનો રાજા રાજ્ય કરતો હતો—તેહને—અજ્યા, અને વીજ્યા, એવે નામે બે સ્ત્રીઓ હતી, રાજા પોતાની પ્રજાનું યથાસ્થિત પાલન કરતો થકો પોતાની રાજ્યનીતી ચલાવતો હતો, એકદીવશ તેની વીજ્યા નામની રાણી ગર્ભવંતી થઈ, તેને પાંચ માસ થયા તે વાતની તેની શોક્ય અજ્યા રાણીને ખબર પડી, જે થી કરી માહા એક અને શોક કરતી વીચારવા લાગી કે જે માહારી શોક્યને પુત્ર થશે તો તે રાજ્ય ગાદીનો વારસ થશે અને વળી તેનું માન પણ વધશે માટે હરેક રીતે એવો ઉપાય કરે કે મારી શોક્યને જે પુત્ર થાય તે ગાદીએ બેસી શકે નહીં કહ્યું છે કે આ વીસ્વમાં સ્ત્રીઓ ને શોક્યના દુઃખ જેવું બીજુદુઃખ હોતુ નથી અને સદગુણી શીવાય ઘણીક સ્ત્રીઓ શોક્યોની ઉપર અનેક પ્રકારની ઇર્ષ્યા કરેછે

છપા.

જેના ઘરમાં શોક્ય કામાણુ કુમાણુ ત્યાં પેશે,
જેના ઘરમાં શોક્ય, વરતીક વસે તે વાશે;
જેના ઘરમાં શોક્ય ખોટાં માણુસ કંઈ ખાનાં;
જેના ઘરમાં શોક્ય તેહને છાનાં છપનાં,
જેના ઘરમાં શોક્ય છે વનીતા આખો દીન વઢી,

સામળ કહે સ્વામી શોક્યના શુભે નવ મુએ એક ઘડી ॥૧॥
 જેહની પનાતી લખવાર લોહાની પાચે હોય,
 મંગળ ચોથો મેળ, કઠણ કુ જોગે કહીએ;
 ખારમો રાહુ ખળવંત. દશા પણ રાહુની રોગે;
 નવ ગ્રહ નીરખળ નીચ, ભાગ્ય હીણાના બોગે,
 એટલા ગ્રહ જેમ દુઃખ દીયે, કષ્ટ વેઠાવે કાળનું,
 સામળ કહે તેથી સત ઘણું, દુઃખ શોક્યના સાલનું; ॥૨॥
 હસ્તી શીહને પ્રીત, પ્રીત વાઘને હરણાં;
 અજ ગજને પ્રીત, પ્રીત તાપને તરણાં;
 ઉદર ખીલીને પ્રીત, પ્રીત મીની ને સ્વાન;
 પ્રીત સર્પને નાળ, પ્રીત લગનને ધાંના;
 પ્રીત વીખને વરતીઓ, પ્રીત અસુર સુર ચોકનું;
 સામળ કહે પ્રીત તેવી સહુ પીછળે સકળ શ્રદ્ધીમાં શોક્યનું ॥૩॥
 પ્રીત સર્પને ગરૂડ, પ્રીત કાગળ ને પાંજી;
 પ્રીત સતી ગુણકાય, તને તલને તે ધાંજી,
 પ્રીત અગ્નીને નીર, પ્રીત જેમ સાચુ જીવું;
 પ્રીત તસ્કરને શાહ, પ્રીત રીઝવાણને રૂઝ;
 એમ પ્રીત વેર લક્ષા ગમે, સામળ કહે શુ કહું કથી;

સ્ત્રીઓને વેર આ વીસ્વમાં શોક્ય સમાન ખીજી નથી ॥૪॥

પોતાની શોક્યના પુત્રને પ્રસવ થતા પહેલા અજયા રાણીએ તેને
 મારી નાંખવાનો વીચાર કીધો અને પોતાની શોક્ય જે વી-
 જયા રાણી તેની દાઢયાણને બોલાવી ખુબ ધન આપી ને લલચાવી
 કહ્યું કે જો મારા શોક્યને પુત્ર જન્મેતો તે પુત્ર તુરત માહારી પાસે
 ચુપકીદીથી લેઈ આવજે અને તેને તું એમ કહેજે કે બાળકતો મુ-
 એલો જનમ્યો છે, તેવારે દાઢયાણ કહે જે પુત્રને હું તમારી પાસે લા-
 વુ તો ખરી પણ મૃતક બાળક કયાંથી દેખાડુ ત્યારે અજયા રાણી
 કહે જે પ્રસવ થવાની વખતે એક મૃતક બાળક તુ લાવી મુકજે અને તે
 મડક વીજયા રાણીને બતાવજે કે આ મુએલું બાળક જનમ્યુ છે—

આ રીતે મસલત કરીને પછી તે દાઢયાણુ પોતાને ઘેર ગઈ તેવાર પ-
છી નવ માસ પુર્ણ થયેથી વીજ્યા રાણીને પુત્ર પ્રસન્ન થઈ વખત
પેલી પાપણી દાઢયાણુ પોતાની પાસે રાખેલો મૃત્યુક બાળક રાણીને
દેખાડી કહ્યું કે બાળકતો મુએલો જનમ્યો છે, તે સાંભળીને રાણી
દાણીજ દીલગીર થઈ તેવાર પછી પેલી પાપણી દાઢયાણુ જવતા બાળક
ને છુપાવી લઈને અજ્યા રાણી પાસે આવી સોંપ્યા તેણીએ સારા
ભાગ્યે બાળકને પોતાના હાથે મારી નાંખ્યા નહીં પણ પોતાની દા-
શીને આપીને કહે જે આ બાળકને લેઈને બે ચાર ગાઉ દુર જઈ કોઈ
દેખે નહીં તે રીતે કુઆમાં નાંખી આવ્ય, પછી દાસી તે પુત્રને જ
વતો લઈને જંગલમાં ગઈ, ત્યાં એક કુઓ દેખીને મનમાં વીચાર કર
વા લાગી કે, અહો પ્રભુ! આ નીરદોષ બાળકને કુઆમાં નાંખવા
થી મને મોહોદુ પાપ લાગશે, વળી વીશેષ દયા લાવીને બાળકની સા
મે દ્રષ્ટી કરીને વીચારવા લાગી કે અરે! આ પશુને માહારાથી કુ-
આમાં કેમ નાંખાય? દુષ્ટ રાણીએ મને આ અધાર પાપ કર્મ કર-
વાનું ભગવાયું છે તથાપી હું આ બાળકને કુઆમાં નાંખનાર નથી
પણ કોઈ સારા માણસને સોંપી દઉં કે જે તેને ઉછેરીને મોહોદો
કરશે, એમ ચીતવીને વળી વીચારવા લાગી કે જો હું આ બાળક
કોઈને આપીશ તો રાણીને ખબર પડશે જેથી કરી માહારો જીવ
જશે માટે આ કુઆની પાસે કુંડી છે તેની અંદર આ બાળકને મુક
કે તેને કોઈ જતુ આવતુ દેખીને લેઈ જશે, એમ વીચારીને કુઆ
ની પાસેની કુંડીમાં એક વસ ખીછાવીને તે ઉપર બાળકને મુક્યો
અને તેની ઉપર ખીજી વસ ઢાંક્યુ, પછી તે દાશીએ રાણી પાસે જ-
ઈને કહ્યું કે તમારા હુકમ પ્રમાણે બાળકને કુઆમાં નાંખી આવી, તે
સાંભળીને રાણી ખુશી થઈ,

પણ જે કુંડીની અંદર દાશીએ બાળકને મુક્યો હતો તેની નજીક
માં સરદારપુર નામના ગામના એક કણુખી ગાડુ લેઈને લાકડાં અને
ઘાસ લેવા આવેલો તેણે કુંડીની અંદર બાળકને રોતો સાંભળ્યો તે સાં
ભળીને કણુખી કુંડીની નજીક આવી જીએ છે તો તુરતનો જનમેલો

બાળક તેની દ્રષ્ટિએ પડ્યો તેવારે તે કાળુખી બાણે ન્યાલજ થઈ ગયો હોય તેટલો હરષ પામીને બાળકને ઉચકી પોતાના બોળામાં લીધો બાળકનાં ચીન્ટો અને તેનું તેજ તથા આકૃતિ વીગરે જોઈને તે સુદર નામનો કાળુખી વીચારવા લાગ્યો કે આતો કોઈ દેવતાઈ કુવર જેવો દીસે છે તથાપી આ કુંડીમાં તેને કોણ સુકી ગયું હશે કોઈ કે વતાએ પ્રસન્ન થઈને માહારે માટેજ સુક્યો હશે ? એમ વીચાર કર તો થકો તે બાળકને પોતાને ઘેર લઈ જઈ પોતાની સ્ત્રીને સોંપી ક હેવા લાગ્યો કે આપણા મોટા ભાગ્યોદયે ફરીને આ બાળક રત્ન વ નદેવતાએ પ્રસન્ન થઈને આપણને આપેલો છે આ કોઈ માહા તે જસ્વી પુરુષ છે માટે તેને ઘણાજ યત્ન કરી સંભાળજે, તેવારે તેની સ્ત્રી કહેજે સ્વામી એકતો આપણે પુત્ર નહોતો તે પુત્ર મળ્યો અને વળી આવા રૂપ ગુણવાળો ભાગ્યશાળી પુત્ર મળ્યો માટે હું તેને મા રા માણુ કરતાં પણ અધિક રીતે સાચવીશ. પછી તે બાળકને તે સુંદરતાએ કાળુખી અને તેની સ્ત્રી ઘણીજ રીતે સાચરીને યત્ન કરવા લાગ્યાં, રણ માંહથી બાળક હાથ લાગ્યો માટે તેનું નામ રણશીહ કુમાર સ્થાપ્યું.

પણે વોજ્યારાણીને ત્રત્યુક બાળક પ્રસવ થયાની ખબર સાંભળીને રાજા વીજયસેન ખેદ કરવા લાગ્યો, ને નીસાસો નાંખી કહેવા લા ગ્યો કે, અહો માહારે ધર્મ ક્રીયા કરવાને સમયે મોટું વીધન આવી લાગ્યું. હું ધારતો હતો કે પુત્રને રાજગાદીએ બેસારીને સદાય ધર્મ કશણી પ્રભુભક્તીમાં હાજર રહીશ, એવી રીતે શોચ કરે છે તેવામાં પોતાના કોઈ શેવકે રાજાને કહ્યું કે પુત્રને અજ્યારાણીએ કપટ કરી ને મારી નાંખ્યો ત્રિશે મને કેટલોક ખબર મળી છે તે સાંભળી રાજા ઘણાજ સોચ કરીને કહેવા લાગ્યો કે ધીગસ્તુ હો પાપીણી સ્ત્રી કે જેણે એવા પુત્ર રત્નને મારી નાંખ્યો અને ધીગસ્તુ આ સંસારની મોહ જાળ ના મપંચને કે છાંડાં અનેક પ્રકારના કપટ છળભેદ વ્યાધિ, વેદના, અનેક પ્રકારના દુઃખનો સમુહ એવા સંસારમાં રહેલા પ્રાણીઓ પો તાના સ્વારથને માટે મનુષ્ય વધ કરવાને પણ ચુકતા નથી એવા મા

અધોર કાંતાર જે સંસાર તેને વિશે મોહમાં મુગાયા એવા સર્વ પ્રાણી
જોને કીડાં પશુ સુખ નથી, સંસારમાં એવું કોઈ સ્થાનક નથી કે
જ્યાં આત્માને શીતલતા થાય, માટે મોક્ષના અભિલાષી જીવોએ આ
સંસારમાં રહેવું યોગ્ય નથી એમ વીચારીને, પોતે, તથા, પોતાની
વીજ્યા નામે રાણી બંન્નો જણે મુનીવ્રત અંગીકાર કીધું અને રાજ્ય
ગાદી પોતાના પીતરાઈને સોંપી, પોતે મોક્ષ ગતીનું સાધન કરવા લાગ્યા,

ઇહાં સુદરનામા કણબીને ઘેર રણશીહ નામા કુંવર બીજના ચંદ્રમા
ની પેઠે વધવા લાગ્યા અનુક્રમે નવ વરસનો થયો ત્યારે બીજા છો
કરાઓની સાથે રાજકુંવરની રમત રમવા લાગ્યા કણબી જાતે સુખી
હોતો તેથી તેના ઘરમાંથી અનાજ વીગરે ભીક્ષુકોને આપવા લાગ્યા
રણશીહ કુમારનાં મધુર વચ્ચનોએ કરીને બોલો તેની ઉપર ઘણાજ
મસન થવા લાગ્યા અને કહેજે અહો આ સુંદર ખેડુત તે કેવો મો
ટો ભાગ્યવંતકે જેને ઘેર આવો દેવ કુંવર સરીખો પુત્ર આપ્યો,—
જેમ જેમ કુંવર મોટો થતો ગયો તેમ તેમ ખેતરનું કામકાજ પણ ક
રવા લાગ્યો, બીજે ત્રીજે ખેતરમાં જવા લાગ્યો, તોહાં ખેતરની નજ
કે એક ચીંતામણ નામા યક્ષદેવે રક્ષણ કરેલું દેવમંદીર હતું તે મંદી
રને વિશે સઘળા ધર્માત્મા લોકો હમેષાં પુજા કરવાને આવતા, તે દ
ખીને કુંવર પણ તે દેવ મંદીરમાં દર્શન કરવા ગયો જ્યારે તે દર્શન
કરીને બાહાર નીકળ્યો તેવામાં એક માહાત્મા રૂપી માહારાજને દખી
કુંવરે નમસ્કાર કીધો ત્યારે તે રૂપી માહારાજ કુંવરનું સ્વરૂપ જોઈને
પ્રહયું કે ભાઈ તું આ દેવ મંદીરમાં નીરંતર પુજા કરવા આવે છે?
ત્યારે રણશીહ કુમાર કહે જે મારા પીતાની એટલી બધી ગુણસનથી
કે હું નીરંતર દેવ પુજા કરી શકું. પછી મુની કહે જે ભાઈ જો તા
રાથી નીરંતર દેવ પુજા કરવાનું બને નહીં તો એટલોજ નીચમ ભો
કે નીરંતર સવારમાં દેવનાં દર્શન કરવા પછી બોજન કરવું જેમ કરવા
થી તું ઘણો શુખી અને રીઝીવંત થઈશ, આ રીતનું રૂપી માહારા
જનું કેહેવું સાંભળીને રણશીહ કુમાર કહે જે સાહેબ એ નીચમ કદી
પણ ખંડીસ નહીં ને હમેષાં આ દેવ મંદીરમાં આવી દેવ દર્શનક

રવા પછી હું ભોજન કરીશ, “કહ્યું છે કે

સેલોક.

સર્ગ.શ્રૂતાના ઈહુ અથ લોકે, ચત્વારી સ્તે રદ્યે વસંતા.
દાનં પ્રસંગો, મધુરાચ વાણી, દેવાચનં, સદ્ગુરુ શેવ
નંચ, ॥ ૧ ॥

જે માણસ મનુષ્ય ભવમાં આવીને દાન, દયા, ક્ષમા, શુશીળતા, પરોપકાર, દેવ પુત્ર, ઈત્યાદીક ધર્મ કરણી કરે છે, તે માણી સ્વર્ગનાં સુખનો ભોગી થાય છે, અને જ્યારે તે સ્વર્ગમાંથી પાછો મનુષ્ય ભવમાં આવે છે ત્યારે તેના અંતઃકરણમાં ચાર વાંના નીરંતર વાસોજ કરી રહે છે, —દાન, એક બીજી મધુર વાણી, ત્રીજી. દેવ પુત્ર, અને ચોથું સદ્ગુરુની શેવા એ ચાર વસ્તુ પ્રત્યે તેને અત્યંત પ્રેમ હોય છે. લે જ રીતે આ રણશીહ કુમાર પણ ચારે કાર્યો કરવાને ખહુજ ખતી થયો, એમ કરતાં નીરંતર પોતાના બાપના ખેત્રની નજીક જે દેવ મંદીર હતું ત્યાં નીરંતર દર્શન કરવા લાગ્યો, કોઈ વખત કામ પ્રસંગ હોય ને બપોર થઈ જાય તો પણ દેવનાં દર્શન કીધા શીવાય ભોજન કરે નહીં એવો દ્રઢ નીયમ પાળવા લાગ્યો, આ રીતે રણશીહ કુમારનું શાહાશીક પણુ જોઈને તે દેવ મંદીરનું રક્ષણ કરનાર ચીંતામણીનામાં યક્ષે તેના નીયમની દ્રઢતા જોવાનો વીચાર કીધો, પછી બીજે દીવશે બપોરની વખતે રણશીહ કુમાર દેવના દર્શન કરવાને આવ્યો તેવારે તે ચીંતામણી યક્ષ શીહનું રૂપ કરીને દેવ મંદીરના બારણા વચ્ચે બેઠો તેને દેખીને રણશીહ કુમાર ચીતવવા લાગ્યો કે દર્શન કીધા વીનાં મારાથી ભોજન થશે નહીં ને આ મંદીરના દરવાજા વચ્ચે તો મોઢો શીહ બેઠો છે, તથાપી હું રણશીહની આગળ એ શીહ શુ વીસાત છે, એમ ચીતવીને પોતાના હાથમા હથીયાર લેઈને તે શીહની સામે થઈ પોતાના પ્રાક્રમ વડે તે શીહને નશાડી મુક્યો, અને પોતે મંદીરમાં જઈને પ્રભુની સ્તુતી કરી બાહાર નીકળ્યો, બાહાર આવીને પોતાના ખેતરમાં જઈ ભોજન કરવા બેઠો તેવામાં કોઈ માહાત્મા રૂપી પુરૂષોને જતા દેખી પ્રથમ હરષ શહીત તેઓને ભોજન આપી પોતે

ભોજન કરવા ગાગ્યો, અહીંયાં કુવર ભોજન કરી રહ્યો એટલામાં પેલો ચીતામણી યક્ષ કુવરની સામે પ્રગટ પાળે ઉભો રહીને કહેવા લાગ્યો કે હે ધીરવીર, ધર્મોષ્ઠ પુરૂષ તારાને જે કાંઈ જોઈએ તે તુ માહારી પાશે માગ્ય હું તારાની ઉપર ઘણુંજ તુષ્ટમાન થયો છું માટે આ સમયે તારી મરજીમાં આવે તે માગ્ય, યક્ષનું આ રીતનું કહેવું સાંભળીને રણશીહુ કુમાર બોલ્યો કે, આજે તમારો મેળાપ થયો એજ બસ છે—તેવારે તે યક્ષ કહેવા લાગ્યો કે દેવતાનું વચન પાછું ન જાય માટે કાંઈકતો માગ્ય, તેવારે કુવર કહે જે જોખ રા ભાવથી આપોતો રાજ્ય આપો, આ રીતનું કુવરનું માગવું સાંભળીને તે યક્ષદેવે કહ્યું કે આજથી સાતમે દીવશે રાજ્ય પામીશ, આ રીતનું યક્ષનું કહેવું સાંભળીને કુવર તેને પૂછવા લાગ્યો કે સાત દીવશમાં હું શી રીતે રાજ્ય પામીશ?—તેવારે યક્ષ કહે જે, કનકપુર નામે નગરને વીશે કનકશેન નામે રાજા છે તેની કનકમાળા નામે રાણીને કનકવતી નામે કુવરી છે તેના સ્વયંવર થાય છે, માટે તુ પણ તે સ્થાનકે જજે અને હું પણ ત્યાં આવીશ પછી હું તને જેને આશ્ચર્ય દેખાડું તે દેખજે અને વળી આ જન્માંતરને વીશે તારાને જે કાંઈ કામ પડે તે વખત મને સંભારજે એવું કહીને યક્ષ અદ્રશ થયો તેવાર પછી રણશીહુ કુમાર પોતાને ઘેર જઈ એક હુળને વીશે બે યુવાન વાછડા ભેડીને તેની ઉપર બેસી કનકપુર નગરને વીશે ગયો, તીહાં હુળ છોડીને પોતે વેગળો એક જગાએ જઈને બેઠો, તીહાં અનેક રાજકુવરો વસ્ત્ર ભુષણ સજ્જને આવેલા છે તેઓને જોવા લાગ્યો કેટલીક વાર પછી તે કનકાવતી નામે રાજકુવરી પણ સૌજ સાણગાર સજ્જને રમત્રમ કરતી હાથને વીશે વરમાળા લઈને પાંચ દાશીઓ સાથે સ્વયંવરમાં આવી-તેવારે તેની પ્રમુખ દાશીએ કુવરીની સામે સરવે રાજ્યકુવરોના રૂપ ગુણનું વરણન કરી એક છેડેથી બીજા છેડા સુધી તેને ફરવી તથાપી કુવરીએ કોઈપણ રાજકુવરના ગળામાં વરમાળા નાંખી નહી, અને આનું બાનું નજર કરીને એક તરફ ખેંચી તના વેશે બેઠેલા રણશીહુ કુમારની પાસે જઈ તેનાજ ગળામાં વ

રમાળા નાંખી તેવારે સઘળા રાજકુવરો અને રાજ રાણાઓ અતીશી
 ક્રોધ કરીને કનકશેખર રાજને કહેવા લાગ્યા કે જો તારે પોતા-
 ની કન્યા હજાએકુને આપવી હતી તો અમને શા માટે તેહાવ્યા અને
 હજાએકુને કન્યા આપી અમારૂં અપમાન કર્યું---તેવારે કનકશેખર
 રાજ બોલ્યો કે આ સ્વયંવર છે તેની અંદર કુવરીને પશન પડે
 તેજ વરના ગળામાં વરમાળા નાંખે, કયા વરના ગળામાં વરમાળા નાં
 ખવી એતો કન્યાની મરજી ઉપર છે' અને તેમાં માહારી કુવરીએ અ
 યુક્ત શુ ઝીધું છે તેને મન માને તે વર વરે, આ રીતનું રાજનું બોલવું
 સાંભળીને સઘળા રાજપુત્રો રણશીહ કુમારને કહેવા લાગ્યા કે અરે હજા એકુ
 તારી જાત અને કુળ મગટ કર, જો ક્ષત્રી નહી હોયતો આ કન્યા ર
 ત્ન તને લેઈ જવા દઈશુ નહી, આ રીતનું તે રાજ રાણાઓનું અ-
 ચોગ્ય બોલવું સાંભળીને રણશીહ કુમાર તેઓને કહેવા લાગ્યો કે રે
 રે કુરભાગ્યો, મારી સામે ધ્વેષ કરીને તમે કેમ જીવતા જશો આ
 કન્યાની સામે દ્રષ્ટી કરનારને હું યમ પુરીએ મોકલવા સમર્થ છું તો
 કોણ એવો અધમ ક્ષત્રી છે કે તે કન્યા પાછી લેવા સમર્થ થાય! જો
 માહારા કુળની પરીક્ષા જોવી હોયતો તમે સઘળાઓ એક થઈને માહા
 રી સાથે સંગ્રામ કરો, પછી માહારૂં કુળ અને જાત દખાશે, કુવરનું
 આશુ સખત વચન સાંભળીને સઘળા રાજાઓ પોત પોતાનું સૈન્ય લે
 ઈને કુવરની સામે યુદ્ધ કરવા તૈયાર થયા, તેવારે રણશીહ કુમાર પ
 ણ પોતાના હજા ઉપર બેસીને યક્ષના પ્રભાવે આયુદ્ધ લેઈને તેઓની
 સામે થયો, ત્યાં યુદ્ધને વીશે ચીતાંમણી યક્ષના પ્રભાવે સઘળા રાજાઓ
 ને હરાવ્યા, તે દખીને સર્વે રાજાઓ તેમજ કનકશેખર રાજ પણ
 બીરમય પામ્યો તેવારે કનકશેખર રાજ ખુશી થઈને કુવર પાસે આ
 વી કહેવા લાગ્યો કે અહો સુભાગ્યે, તમેતો કોઈ મહાબળવાન અને ઉ
 ત્તમ ક્ષત્રી પુત્ર દખાઓછો, તેમ છતાં આ હજા ઉપર બેસીને કયાં
 થો આવ્યા, આગ્રીતે રાજનું પુછવું સાંભળીને તે ચીતાંમણી યક્ષે મ
 ગટ થઈને સરવે રાજ રાણાની સન્મુખ રણશીહ કુમારનો સઘળો
 પ્રતાપ તેના જન્મથી તે છેવટ સુધી કહી સાંભળાવ્યો, તેવખતે કનક

શેખર રાજાએ પોતાની કનકાવતી નામે કુવરીને અતી આડંબર સ-
હીત રણુશીહકુમારને પરણાવીને એક જ્ઞાતુ રાજ્ય આપ્યું, અને
સ્વયંવરમાં પધારેલા સઘળા રાજાને આદર સત્કાર કરી શીરપાવ આ-
પી વીદ્યા કર્યા, તેવાર પછી રણુશીહ કુમારે પેલા સુદર નામના
કણબી અને તેની સ્ત્રીને તેડાવીને તેઓને પુસ્કળ ધન આપ્યું તથા
કણબીને રાજ્યનો કારોબાર સોંપ્યો,--છઠ્ઠાં રણુશીહ કુમાર કનકાવતી
સાથે 'સંસારનાં સુખ ભોગવતો રહેવા લાગ્યો, તેવારે કનકશેખર રાજાને
ખનેવી શોમાપુર નગરનો પુરસોતમ રાજા હતો તેની રત્નાવતી નામની કુવ-
રીએ એવો નીચમ લીધો હતોકે જે વર માહારા મામાની દીકરી કનકાવતી
વરે તેહનેજ મારે વરવું--અહીંમાં કનકાવતી રણુશીહ કુમાર સાથે ૫
રણી એવાત સાંભળીને તે રત્નાવતીએ નીશ્ચય કર્યો જે પવાણુંતો આ-
ભવમાં રણુશીહ કુમારનેજ પરણું આરીતનો પોતાની પુત્રીનો નીશ્ચય
જાંઘને પુરપોતમ રાજાએ રણુશીહ કુમારને તેડવા સારૂ પોતાના પ્ર-
ધાનને મોકલ્યો તે રણુશીહની પાસે આવીને કહેવા લાગ્યોકે--તમારા
ગુણ સાંભળીને અમારા રાજા પુરપોતમની કુવરી રત્નાવતીએ તમારી
સાથે લગ્ન કરવાનો નીશ્ચય કીધોછે માટે તમે શોમાપુર પધારીને
કુવરીની ખતીજા પુરણ કરો, તેવારે રણુશીહ કુમાર કહેજે એખખત
હમણાં મારાથી જવાબ આપી શકાશે નહીં માટે તમે કનકશેખર રાજા
ને વીનંતી કરો. પછી તે પ્રધાને કનકશેખર રાજાની પાસે જાંઘને સઘ-
ળો પ્રતાંત કહ્યો તેવારે કનકશેખર રાજાએ વિચારયું કે માહારાં બાણેજને
માહારેજ હાથે પર્ણાવું એમ વિચારીને રણુશીહ કુમારને તેડાવી પોતાના સૈ-
ન્ય સુભટો સહિત રાજા કનકશેખરે શોમાપુરી નગર તરફ રણુશીહ કુમારને
પ્રયાણ કરાવ્યું રસ્તામાં ચાલતા પાડલીખંડ નામનું નગર આવ્યું
તેના વનને વિષે ચીંતામણી યક્ષનું દેહેર હતું ત્યાં પડાવ નાંખ્યો તી
હાં રણુશીહ કુમાર તે યક્ષના દેવળમાં જાંઘને પ્રણામ કરી બાહાર આ-
વીને ખેઠો એટલામાં કુવરની જામણી આજ્ય ફરકવા લાગી તેવારે કુવ-
ર વીચારવા લાગ્યોકે, આજે કોઈ પ્રિયજનોના સંજ્ઞેગ થશે એમ ચીં-
તવે છે તેટલામાં પાડલીખંડ નામાનગરના રાજા કમળશીતની કમળા

વતી નામે કુવરી પોતાની સુમંગળા નામે દાસીને સાથે લેઈને જસના દેહરામાં દરશન કરવા આવી. તેણીએ કુવરને દેખી મોહ પામી, અને કુવર પણ તે અપત્સરા જેવી રૂપવાન કન્યાને દેખી મોહીત થયો પછી કુવરી યક્ષના મંદીરમાં જઈને હાથ જોડી જસની સામે પ્રાર્થના કરવા લાગી કે યક્ષદેવ જો ભરથાર આપો તો આને આ તાહારા દેવળની બાહર બેઠા છે તેજ ભરથાર મને આપ્ય, બીજાનો મોહારે ખપ નથી, તેવારે યક્ષ દેવ પ્રશ્ન થઈને બોલ્યો કે હું તને જોજ ભરથાર આપું છું એવું જક્ષનું વચન સાંભળીને કુવરી હરખ પામી પછી રણુશીહ કુમારની પાસે પોતાની દાસી મોકલો કુવરનું નામ ઠામ પુછાવ્યું અને તે પછી કુવરના સામુ જોતી જોતી પોતાની દાસી સહીત રથમાં બેસી પોતાને સ્થાનકે ગઈ, અને કુવર પણ પોતાને ઉતારે આવ્યો પણ કમળાવતી કુવરીએ નીકળ્ય કીધા જે આ જન્મમાંતરે મારે રણુશીહ ભરથાર થાઓ અને બીજા સરવે ભાઈ બાપ તુલ્ય છે, —અહીંયાં પુરૂષોત્તમ રાજના સુભટો કેલવા લાગ્યા કે આ સ્થળે કયાં સુધી પડી રહેલું છે ચાલો હવે પ્રયાણ કરીએ તેવારે કમળાવતીના મોહમાં લેપાઈ ગયો થકો રણુશીહ કુમાર તેઓને કેલવા લાગ્યો કે તમે સઘળા સોમાપુરે જાઓ માહારે અહીંયાં કેટલુંક કામ છે તે કરીને આવીશ, પછે પુરૂષોત્તમ રાજના સુભટો સોમાપુર નગરે ગયા, અહીંયાં કમળાવતીને પરણવા માટે બીજા એક ભીમશેન નામના રાજનો કુવર જે કમળશેન રાજનો સેન્યાપતી થયો છે તેણે કમળાવતીને પરણવા માટે તેની દાસીને સાંચ આપીને કમળાવતીને જોળવવાના ઘણાક ઉપાય કીધા તથાપી કમળાવતી તો તેને મનમાં પણ ઇચ્છે નહીં એક દીવસ કમળાવતી યક્ષના દેહરામાં દરશન કરવા ગઈ ત્યાં ભીમશેન રાજનો કુવર પણ તેની પાછળ પાછળ ગયો કે આને હું કમળાવતીને રૂબરૂ મળીશ એમ ધારી તે પણ દેહરા પાસે ગયો. તેને દેહરાને બારણે બેઠેલો કુવરીએ કીધો તેવારે તેણે પોતાની દાસીને કહ્યું કે દેહરાને આરણે જે પુરૂષ બેઠો છે તેહને અંદર આવવા દશો નહીં, પછી યક્ષની પુજા કરીને બાહાર નીકળવાની વખતે એક વીધાધરે આપેલી છુટી જે કમળાવતીની પાસે

હતી તે પોતાને કાંને ખાંધી એટલે તેનું રૂપ બદલાઈને પુરૂષ જેવું થયું તેવારે કુવરી મંદોર મંદિરથી ખાહાર નીકળીને પોતાને સ્થાનકે ગઈ અહીંયાં ભીમશેન રાજાના કુવર વાટ જોતો બેસી રહ્યો જે હુમણાં જે કમળાવતી આવશે, પણ તે તો પુરૂષના વેશે ચાલી ગઈ હતી પછી તે રાજકુવર દહેરામાં જઈને જોવા લાગ્યો ત્યાં કુવરીને દીડી નહીં તેથી નીરાશ થઈને પાછો ગયો, અને કમળાવતીની દાશી પણ રાજ્ય મહેલમાં ગઈ ત્યાં જઈને કમળાવતીને દેખી પુછવા લાગી કે બધું તું અહીંયાં શી રીતે આવી ત્યારે કમળાવતી કહે જે માહારી પાશે એક એવી છુટી છે કે તે કાને ખાંધવાથી પુરૂષનું રૂપ થઈ જાય તે છુટી કાને ખાંધીને હું પુરૂષને વેશે અહીંયાં આવી, તેવારે દાશીએ પુછ્યું કે એવી છુટી તમને કીહાંથી મળી, ત્યારે કમળાવતી તે છુટી મળ્યા વીશેનો વૃતાંત પોતાની દાશીને કહેવા લાગી તે આ પ્રમાણે:

એક દીવશે હું જસના દહેરામાં દરશન કરવા ગઈ હતી ત્યાંજ તેજ દીવશે એક વીદ્યાધર પોતાની સ્ત્રી સહીત વૈમાનમાં બેસીને આવ્યો હતો તેવારે તે વીદ્યાધરની સ્ત્રીએ મને દીડી તેથી કરી મનમાં વીચારવા લાગી કે આ કમળાવતી અત્યંત રૂપવાળી છે તેને જો માહારો સ્વામી દેખશે તો મોહીત થઈને પરણશે ને માહારૂ માન ઉતરશે એમ વીચારીને તે વીદ્યાધરની પોતાની વીદ્યાના બળે હું બાથું નહીં તેવી રીતે એક છુટી મારા કાને ખાંધી તેના પ્રભાવે કરીને હું પુરૂષના જેવી દેખાઈ, પછી મેં પણ ઘેર આવીને અરીસામાં જોયું તો મારૂ રૂપ પુરૂષના જેવું દેખાયું જેથી કરી અરીસામાં મેં મારૂ સઘળું શરીર તપાસ્યું તપાસતાં તપાસતાં મારા કાને એક છુટી ખાંધેલી દીડી તે મેં છોડી એટલે હું મુળ રૂપે થઈ પછી મેં વીચાર્યું કે આ કોઈ દેવતાએ અથવા વીદ્યાધરે કાંઈપણ કારણસર મારા કાને છુટી ખાંધી છે છુટી મેં મારી પાશે રાખી છે તે જ્યારે જરૂર પડે ત્યારે તેના ઉપચોગ કર્યું એ રીતે કમળાવતીએ પોતાને છુટી મળ્યા વીશેની હકીકત કહી

અહીંયાં ભીમશેન રાજાના કુવરે કમળાવતીને પરણવા માટે ઘ-

જાન ઉપાય અને પ્રપંચ કીધા પણ કોઈ રીતે તેનું ધારયું થયું નહીં, ત્યારે તેણે કમળાવતીના માતા પોતાને ભભેરીને પોતાને વશકીધાં એટલે રાજ્યે તે ભીમશેન રાજના કુંવર સાથે કમળાવતીને પરણાવવાનો ઠરાવ કીધો. પછી વીવાહ મંડપ રોપાયો અને પરણવાના એક દીવશ બાકી રહેયો તેવારે કમળાવતી અત્યંત દુઃખ થઈ લામી ખાવું પીવું. નીંદ્રા સર્વે તથા બેડી, પછી રાતને વીશે છાતી રીતે યક્ષના મંદીરમાં આવીને યક્ષને કહેવા લાગી કે હું જક્ષદેવ તે મને રણુશીહ કુમાર જેવો ભરથાર આપવાનું વચન આપેલું છતાં હજી સુધી પાલ્યુ નહીં માટે હું આપઘાત કરું છું એમ કહીને જક્ષના મંદીરથી થોડે વેગજે જઈને એક મોટા ઝાડની ડાળીએ ફાંસો નાંખી પોતાના ગળામાં ઘાલીને કહેવા લામી કે “અરે વનદેવતાઓ માહારૂ વચન સાંભળો, મેં રણુશીહ કુમારને પરણવા સારૂ ચીતામાણુ જક્ષની ઘણી પ્રકારે પ્રુજા ને માર્યના કરી જેથી તેણે મને વચન આપ્યું હતું તે તેણે પાલ્યુ નહીં, માટે હું આપઘાત કરીને મરૂ છું, - અને આ ભવે મને રણુશીહ કુમાર ભરથાર ન મળ્યો તો આવતે ભવે મલજ્જે એમ કહી ને શાહાશીક પછે ઝાડ ઉપર ચઢી ગળે ફાંસે ઘાલી શરીર લટકતું બુકયું તેવારે તેની સુમંગળા નામે દાશી રાતની વખતે કમળાવતીને નહીં દેખાથી તેને પગલે પગલે જ્યાં કમળાવતી ફાંસે લટકી હતી ત્યાં આવી પોતી ને કમળાવતીને લટકતી જોઈને હાય, હાય, કરીને પોકાર કરવા લાગી તેવારે રણુશીહ કુમારનો તંબુ ત્યાં નજીકમાં હોવાથી તેઓ દાશીના કોપાહુળ સાંભળીને ત્યાં પોતાના મીત્ર સહીત દોડી આવ્યા પછી તે દાશીએ કમળાવતીના ગળામાંથી ફાંસો કાપી નાખીને તેને વાયરો કરી શયિત કીધી તે વારે રણુશીહ કુમાર કમળાવતીને પ્રુજવા લાગ્યો કે હું સુંદરી હું સુભગ્ય તું કોણ. હો અને શા માટે તાહારે આવું કામ કરવું પડ્યું! તેવારે તેની સુમંગળા દાશીએ કહ્યું કે આ કમળાવતી પોતાના મનની સાથે તમને વરી મુ-

ઐ છે તેમ જાનાં તેના પીતા ભીમશેન રાજાના કુંવર સાથે તેણીને
 પરણાવવા તૈયાર થયો છે અને તમારો મેળાપ થયો નહીં ત્યારે તેણી
 આપઘાત કરવાનો નીશ્ચય કરીને આ રીતે આદર્યું છે, - પછી સુ-
 મંગળા દાશી સહીત કમળાવતીને રણશીહ કુમાર પોતાના તંબુમાં
 લાવ્યો તીહાં ગર્વ વીવાહ કરીને કુંવર કમળાવતીને પરણ્યો
 તેવાર પછી રણશીહ કુમારે પોતાના સુમીત્રને સ્ત્રીના પેહરવેશ પહે-
 રાવીને કમળાવતીની સુમંગળા નામની દાશી સાથે રાજ્ય મેદલમાં
 મોકલ્યો, બીજે દીવશે ભીમશેન રાજાનો કુંવર કમળાવતીને પરણવા
 મોકલે મોકલે આડંબર શહીત હાથી ઉપર બેસીને આવ્યો તેવારે રા-
 જાના હુકમથી કમળાવતીની દાશીએ સુમીત્રને કમળાવતીની ઇંત્રીની
 રાણુગાર પેહરાવી ચોરીમાં બેસાડ્યો, વર કન્યા પરણી રહ્યા પછી ભી-
 મશેન રાજાનો કુંવર સુમીત્રને સ્ત્રીના વેશે કમળાવતી બાણીને પોતાને
 ઘેર લેઈ ગયો તીહાં પોતાની સ્ત્રી બાણી તેને બોલાવવા લાગ્યો પણ
 સુમીત્ર નીચું મોઢું કરીને બેઠો કાંઈ પણ જવાબ આપે નહીં પછી ભી-
 મશેન રાજાનો કુંવર કામાંતુર થઈને તેના શરીર ઉપર હાથ ફેરવવા
 લાગ્યો તેવારે તે પુરૂષ છે એમ તેના બાણવામાં આવ્યું તેથી પુછવા લા-
 ગ્યો કે, અરે તું કોણ છે તે વારે સુમીત્ર બોલ્યો હું તો તમારી સ્ત્રી છું,
 ત્યારે તે કુંવર બોલ્યો કે તું કમળાવતી નથી પણ કોઈ પુરૂષ જેવો
 દખાવ્યો છે તે વારે સુમીત્ર કહે અરે પ્રાણનાથ આવું બોલીને પોતાની
 કંઈક શામાટે મગટ કરો છો, હું તો હંમણાં જઈને માહારા માત,
 પીતા, ને કહીશ જે માહારા અભાગીયા ભરથારનો સ્પર્શ થવાથી હું
 સ્ત્રી ફીટીને પુરૂષ થયો, આમ કહીને સુમીત્ર રાતની વખતે એકલો તી
 હાંધી ચાલીને છેતર પીડી કરી રણશીહ કુમારની પાશે આવ્યો અને
 ભીમશેન રાજાનો કુંવર તો કન્યાની હુશ મુકીને બીચારો ઉલટો પસ્તા
 વા લાગ્યો કે હાય, હાય, આતે શુ થયું. અહીયાં ભીમશેન રાજાને
 કુંવર પશ્ચાતાપ કરતો રહ્યો અને સુમીત્રે સઘળો વૃતાંત રણશીહ કુમારને

સાંભળાવ્યો તે સાંભળીને સરવે હસવાને તાબોટા પાડવા લાગ્યા; અહીંયાં ભી મને રાજાનો કુવર જામવાણો પડ્યો છતાં કમળાવતીના માતા પીતાની પાસે આવીને પોતાને ધેરબનેલો વૃતાંત સઘળો કહેવા લાગ્યો તે સાંભળીને રાજા સહી વીગરે તેને કહેવા લાગ્યા કે અરે મુરખ કાંઈ ઘેલો થયો છે કે શું કીવા બ્રુત પીશાય છે કે શું જે અસંભવીત બોલે છે—એવું તે વળી કાંઈ કાળે થતું હશે જે સ્ત્રી ફીટીને પુરૂષ થાય, - એ વાત સંભવતી નથી પણ કાંઈ ધુતારો તને ધુતી ગયલો સમજાય છે, એમ કહી રાજાએ ઘણું ઠેકાણું કમળાવતીની ખાળ કરાવી પણ કાંઈ ઠેકાણેથી હાથ લાગો નહી. અને રાજા રાણો મુન્ય ચીતે રોવા લાગ્યાં પછી માતઃકાળે એક માણસે રાજા પાસે આવીને કહ્યું કે, સાહેબ જે વખતે તે અહીંયાં લગ્ન કીયા થતી હતી ત વખતે કમળાવતીને મે રણશીહ કુમારના તણુમાં દીડી હતી, અને તીહાં સ્ત્રી ભરતાની પેઠે રણશીહ કુમાર સાથે હાસ્ય વીનાઃ કરતાં મે નજરે જોઈ છે, આ વાત સાંભળીને રાજા ક્રોધ કરીને પોતાના મુલકો તથા ભીમસેન રાજાના કુવરને સાથે લેઈને રણશીહ કુમાર સામે યુદ્ધ કરવા લાગ્યો, તીહાં થોડીજ વારમાં રણશીહ કુવરે ભીમસેન રાજાના કુવર શહીદ પોતાના સસરાને જીવતાં બાંધી લેઈ પોતાને ઉતારે તણુમાં લાવી છુટા કરી ગયો આ રાત્ર ઉપર બેસાર્યો. ત્યાં કમળાવતીની મુમગણા નામની દાસીએ રાજાને સઘળી હકીકત કહી સંભળાવી અને કમળાવતી પણ રાજા પાસે આવી પગે લાગી, રાજા પોતાના જમાઈનું કુળ અને માકમ દેખી ઘણુંજ ખુશ થયો અને ફરી મોટો મોત્સવ કરી કમળાવતી રણશીહ કુમારને પરાણા વાંતવાર પછી રણશીહ કુમાર, કેટલાક દીવસ તીહાં રહીને પોતાના નગર તરફ પાછો ફર્યો, ત્યાં બંને સ્ત્રીઓ સાથે ભોગ વીલાસમાં લુબ્ધ થયો રણશીહ કુમાર કમળાવતી સાથે લગ્ન કરીને સ્વદેશે પાછો ફર્યો એ વાતની સોમાપુરીના રાજા પુરૂષોત્તમની કુવરી રત્નવતીને ખબર પડી તે વારે તે ચીતવવા લાગી જે રણશીહ કુમાર મને પરણવા આવતાં હતો તે વચ્ચેમાં કમળાવતીને પરેણ્યો અને વળી પાછો સ્વદેશે ગયો ને હવે તેનીજ સાથે મોહીત થઈને મને સંભારતો પણ નથી માટે કમળાવતી

કેઈ ધુતારી જાણાય છે કે જેણે રણશીહ કુમારને વશ કરી લીધો પણ હું જ ખરી કે કોઈ મંત્ર જાત્ર કરીને કમળાવતીને કલંક ચઢાવી તેના ઉપરથી રણશીહ કુમારનો મોહ ઉતરાવુ એમ વીચારીને પોતાની દાશીને કહી એક કામણુ દુભણની કરનારી પ્રપંચખાજ ગંધમુશીઆ નામની સ્ત્રીને પોતાની પાસે ખોસાવી કહ્યું કે જો તું માહાર એક કામ કરે તો હસ હજાર રૂપૈઆની મતા તને આપીશ તેવારે તે ગંધમુશીઆ કહેને ખાઈ તમારુ શુ કામ છે જે હોય તે કહે માહારા થી મની આવશે તે કરી આપીશ પછી રત્નવતીને કહ્યું કે—કમળાવતી ઉપર રણશીહ કુમારને અતીશે મોહ લાગ્યે છે તે હરેક રીતે ઉતરી જાય તેવો ઉપાય કરવો અને જેથી કમળાવતીને કલંકીત કરી રણશીહ કુમાર કાઠી મુકે તેવો ઉપાય કરવો, આ રીતનું રત્નવતીનું કેહવું સાંભળીને તે ગંધમુશીઆએ કબુલ કર્યું કે હું તે કાન પાર પાડીશ પછી તે ગંધમુશીઆ રણશીહ કુમારના નગરમાં ગયે ત્યાં જઈને રણશીહકુમારની પેહેલી સ્ત્રી કનકાવતી સાથે મેળાપ કરી કનકાવતી તે રત્નવતીના મામાની છોકરી થતી હતી,—હવે તે ગંધમુશીઆ કનકાવતી પાસે નીત નીત નવી નવી વારતાઓ કેહે અને કતોહળ હાસ્ય વીગરે ગપાટા મારીને રીઝાવે ત્યાં કમળાવતી પણ હમેશાં ભેગી થાય, એમ કરતાં કેટલાક દીવશ વીત્યા પછી કમળાવતીને પણ તે ગંધમુશીઆનો વીસ્વાસ પડ્યો પછી એક દીવશે મંત્રના બળે કરી તે પાપણી ગંધમુશીઆએ કમળાવતીના ઓરડામાં પર પુરૂષને પેશંતો રણશીહ કુમારને દખાડ્યો, તથાપી કવરના મનમાં કાંઈ પણ શંકા ઉપજી નહી, ત્યારે તે પાપણી ગંધમુશીઆએ છણાક વખત તેવો ખોટો મનાવ રણશીહ કુમારને દખાડ્યો, તેવારે રણશીહ કુમારે કમળાવતીને કહ્યું કે તાહારા ઓરડાને વીશે પર પુરૂષોને આવતાં જતાં કેટલાક દીવશથી હું દેખુ છું તેવારે કમળાવતી કહે જે સ્વામીનાથ એ વાત હું તો સ્વપ્નામાં પણ જાણતી નથી, તથાપી તમે આવુ પુછો છો એ મારા કર્મનો જ દાવ છે, જે વીત્ય કારણે આ રીતનું તમારો દ્રષ્ટીએ આવે છે એમ કહીને માહાર ખેંદ સહીત ઓસવા માગો કે જે વીધાના, અરેક

મધ્યે તું આ વખત મને જગા આપ કે હું તેમાં સમાઈ જઈ જે થી મારે આવું વચન સાંભળવું પડે નહીં, આ રીતનું કમળાવતીનું બોલવું સાંભળીને રણશીહકુમાર વીચારવા લાગ્યા કે હું જે પુરૂષો દેખુ છું તે કોઈ જીવ પીસાયનું કતવ્ય હશે ખાકી માહારી સ્ત્રી સર્વથા એવી નથી આમ વીચારીને તે વાત મનમાં રાખી પણ તેના મનને સઘળો વેહેમ ગયો નહીં, —તેવારે તે પાપણી ગંધમુશીઆએ વીચારું કે હજી મુઢી રણશીહકુમારનું મન કમળાવતી ઉપરથી ઉતર્યું બધી માટે કાંઈક બીજા ઉપાય કરે એમ ધારીને રણશીહ કુમારને છાંતી રીતે કેહેવા લાગી કે તમે કાંઈ માનતા નથી પણ એ સ્ત્રી અત્યંત વ્યભીચારી છે કોઈ વખત તમારો જીવ લેશે એમ નીરંતર ભંભેરીને રણશીહ કુમારનું મન કમળાવતી ઉપરથી તરછટ ઉતારી નાંખ્યું. તેથી રણશીહ કુવર કમળાવતી ઉપર મનમાં બળવા લાગ્યા, પછી લોના કોના અપવાદથી હરીને રણશીહ કુવરે મનમાં વીચાર્યું કે હમણાં કમળાવતીને તેના બાપને ઘેર મોકલું એમ વીચારીને પોતાના વીરવા સુ પુરૂષોને બોલાવીને કહ્યું કે રથમાં બેસારીને કમળાવતીને તેના બાપને ઘેર મુકી આવો, તેવારે તે પુરૂષો વીચારવા લાગ્યા કે અચાનક આવી રીતે કમળાવતીને તેના પીયર મોકલવાનું કાણુ શું હશે પણ પોતાના રાજાને હુકમ માન્ય કરવા વીનાં આપણે છુટકો નથી — એમ વીચારીને તે પુરૂષો કમળાવતીની પાસે જઈને કેહેવા લાગ્યા કે બાઈ સારુંબ અમુક બાગમાં રણશીહ કુમાર ગયા છે ત્યાં તમને તે-હાવ્યાં છે માટે આ રથમાં બેસીને ત્યાં આવો, પછી કમળાવતી રથ માં બેઠી તેવારે તેની જમાણી આખ ફરકવા લાગી ત્યારે કમળાવતી દીર્ઘ નાસાસો નાંખીને ચીંતવવા લાગી કે આજે કાંઈ મોટું વીઘન થવા જેવું જણાય છે — એમ અફસોસ કરતી થકી રથમાં બેઠી તેવારે રથના કોચમીને રથના ઘોડા ઘણા વેગથી ચલાવીને બે કલ્કાંકમાં પંદર વીસ ગાઉ જેટલી જમીન વઢાવી તે જોઈને કમળાવતી પેલા સાથેના પુરૂષોને પૂછવા લાગી કે મારો ભરથાર કયા અગીચામાં ઉતરેલ છે. આટલા બધા ગાઉ જમીન વઢાવી તોપણ બગીચા દેખ દેખાતો નથી.

તેવારે તે પુરૂષો ગદ ગદ કંઠે બોલ્યા કે બાઈ બગીચાની વાત તો ખોટી છે પણ રણુશીહ કુવરે પ્રપંચ કરીને તમને તમારા બાપને ઘેર મુકવાનું અમને કહ્યું છે. -આ રીતનું તે પુરૂષોનું કહેવું સાંભળીને કમળાવતી કહેજે ઠીક છે જો રાજાએ અવીચારયુ કાર્ય કીધું છે તો આગળ ઉપર તેઓનેજ પસ્તાવો થશે, આ રીતે વાત ચીત કરે છે. એટલામાં પાણલીખડ નગરના શીમાડો આવ્યા તેવારે કમળાવતીએ રથવાળાને કહ્યું કે તમે અહીં યાંથી પાછા જાઓ અને મને રથમાંથી ઉતરવા દો આટલેથી હું આ લીને મારા બાપને ઘેર જઈશ, આ રીતનું કમળાવતીનું કહેવું સાંભળીને તે રથનો કોચમીન અને સાથેના બે પુરૂષો અત્યંત દીલગીર થઈને બોલવા લાગ્યા કે બાઈ સાહેબ આપનો સાક્ષાત સતીછો તથાપી રાજાની માડી આજ્ઞા માનનાર અમે દુરભાગ્ય છવો કે આ વખત તમને આ જગલમાં લેઈ આવ્યા, તેવારે કમળાવતી કહે જો પાતાના સ્વામીની આજ્ઞા માન્ય કરવી એ નીમક હલાલ શેવકોને ઉચ્ચત છે માટે આમાં તમરો કાંઈપણ દોષ નથી મેં પરભવે કોઈને કુડા આળ દીધો હશે તેનું ક્ષણ મને મલ્યુ છે તે બોજવવું પડશેજ, -પણ તમે રણુશીહ રાજા પાસે જઈને મારૂં આટલું વચન તેમને કહેજો કે “ આ કામ કયા કુળના પુરૂષોને ચોગ્ય કીધું છે ” પછી તે રથવાળો કમળાવતીને એક વડના ઝાડ નીચે ઉતારીને આંખમાંથી આંસુ રેડતો પાછો ફર્યો; -અહીંયાં કમળાવતી પણ માહા ખેદને ધરતી થકી આંખમાંથી આંસુ લાવીને એકલી પોતાની મેજે બોલવા લાગી કે-અરે વિધાતા! નબળું કામ કરવા છતાં તેનું ક્ષણ મજે તે તો શેહેલું લાગે, પણ વીના અપ્રાધે ખોટું કલંક લગાવીને ભરથારે કાહાડી મુકી એ દુઃખ કેમ શેહેવાશે! અરે મારી પ્રીય માત આ વખત અહીંયાં આવીને તાહારી વાહાણી પુત્રીનેદુઃખ રૂપી દાવાનળ મહિ બળતી ઉગાર, અથવા અહીંયાં નહીજ આવીશ કારણ કે માહારૂં બોલોછું દુઃખ જોઈને તાહારૂં રૂદય ફાટશે, અરે પીતાજી હું તમને દુઃખની દનાર થઈ જેવારે કુવાની હતી તેવારે તમે મારા માટે વરની ચીંતામાં હતા વળી પરણવાને સમયે તમને મેં બંધાવ્યા હતા, અને આ સમયનું માહારૂં દુઃખસાં

ભળીને વળી શીશેષ દુઃખી થશે, ઇત્યાદીક વીલાપ કરતી હતી વળી ચીતવવા લાગી કે હું માહારા ભરથારને મન સુશીળ હતી, પણ કો-ઈ વૈરીએ અથવા ભુત રાક્ષસે કાંઈ ચમત્કાર દેખાડીને માહારા ભરથારનું મન ફેરવેલું હશે, માટે હમણાં મારે પીતાને ઘેર જવું ચોગ્ય નથી, માહારી પાસે જે બુટી છે તે કાંને બાંધીને પુરૂષના વેશે અહીં ચાંજ રહેવું ચોગ્ય છે, જેથી કરી મારૂ શીળ વ્રત અખંડ પણ સચવાશે, -કહ્યું છે કે:--

નીરધનને શીળ તે મોહોટું આબુખાણ છે, પર લોકે મોક્ષનું કારણ પણ શીળ છે, જનવલ્લભાન અગ્ની હોય તે પણ શીળને પ્રભાવે શી તળ થાય છે, અને સમુદ્રમાં કુખે થકે પણ શીળ પ્રભાવે સ્થળ થાય છે, શીળના પ્રભાવે શર્પ પુષ્પની માળા થાય છે, વાઘ' શી હ પ્રમુખ ઘાતકી માંગુશીએ શીળ વ્રતી જીવેથી દુર નાસે છે ટુંકામાં પર્મ પવી-ત્રતાનું કારણ શીળ છે. એમ વીચારીને કમળાવતીએ પોતાને કાને બુટી બાંધીને પુરૂષના વેશ ધારણ કીધો પછી પાડલીખંડ નગરની નજીક ચક્રધર નામે ગામને વીશે ચક્રધર નામે એક દેવતાનું મંદીર હતું ત્યાં પ્રાંક્ષણને વેશે પુજા કરવાને રહી,--

પણે રથવાળાએ કમળાવતીની સઘળી હકીકત રાણશીહ કુવરને કહી તે સાંભળીને કુવર વીચારવા લાગ્યો કે, કમળાવતી ખરેખર શીળવંતી છે, તથાપી પેલી દુષ્ટ ગંધમુશીઆએ મને ઉધું સમજાવેલું જણાય છે, અરે! મેં વગર વીચારે માહારી માણુ પ્રીયાને ખોટું કલંક દીધું--હા હા ખોટા કલંકથી અપયશને પામેલી કમળાવતી હવે શું જીવશે! અરે! દૈવ્ય આ મને શું સુન્ધુ--અરે ચંડાળ ગંધમુશીઆએ મને ઈર્દ્ર જાળ દેખાડીને ઠગ્યો અને મેં મારી સતી સ્ત્રીની ઉપર કલંક ચઢાવ્યું હા હા હું અધન્ય અભગ્ય શીરોમણી થયો,--અરે તે ગંધમુશીઆ ક્યાં ગઈ, એમ કહીને તળવીજ કરાવી ત્યારે તે પાપણી તો કમળાવતી ગઈ તે દીવશે સોમાપુરીએ રત્નવતીની પાસે ગઈ હતી તેથી દીઠામાં આવી નહીં.

રાણશીહ કુમારને ત્યાંથી નીકળીને પેલી ગંધમુશીઆ સ્ત્રીએ સોમા

પુરે રત્નવતીની પાસે જઈને કમળાવતીની સગળી હકીકત કહી, તે સ્ત્રી
 ભળીને રત્નવતી ઘણીજ ખુશી થઈ. ને પોતાના પોતા જે પુરુષોત્તમ
 રાજા તેને કહેવા લાગી કે કનકપુરથી રણુશીહ કુમારને તોડાવી માફ
 લગ્ન કરાવો, પછી પુરુષોત્તમ રાજા એ રણુશીહ કુમારને તોડવા સા-
 ર પોતાના શેવકોને કનકપુરે મોકલ્યા, તેઓ કનકપુરે આવીને કનકશેખર
 રાજાને કહેવા લાગ્યા કે, રણુશીહ કુમારને તમે રત્નવતી સાથે લગ્ન કર-
 રવાને મોકલ્યા હતા તે તો વચમાંથી કમળાવતીને પરણીને પાછા આવ્યા
 છે, ને પુરુષોત્તમ રાજા તો તેઓની વાટ જોઈને બેઠા છે માટે હવે તો રણુશીહ
 કુમારને સોમાપુરે લગ્ન કરવા માટે મોકલો આ રીતનું પુરુષોત્તમ રાજાના
 શેવકોનું કહેવું સાંભળીને કનકશેખર રાજાએ રણુશીહ કુવરને
 વધારે આશ્રય કરીને રત્નવતીને પરણવા સારૂ સોમાપુરે મો-
 કલ્યો, કુવર મયાણુ કરતો રસ્તામાં પાડલીખંડ નગરની
 નજીક આવી ચક્રધર નામે ગામની ભાગેળે પડાવ નાંખી રહ્યો, ની
 હાં ચક્રધર દેવતાના મંદીરમાં ગયો જ્યાં કમળાવતીને પુરુષને ઘેરો દીઠી તેથી
 મનમાં વીચારવા લાગ્યો રખેને આ પ્રાહ્માણુને ઘેરો કમળાવતીજ દોષની.
 અને કમળાવતીએ તો કુવરને દેખીને તુરત ઓળખ્યો, પછી રણુશીહ
 કુવર તે પ્રાહ્માણુને કહેવા લાગ્યો કે આજે તમે અમારે ત્યાં જમવા
 આલો, કમળાવતી પણ પ્રાહ્માણુને ઘેરો કુવરને ઉતારે જમવા ગઈ,
 ત્યાં જમી રહ્યા પછી રણુશીહ કુમાર તેને કહેવા લાગ્યો કે હે વીર
 આજે તમને દેખીને મને અત્યંત પ્રીતી થી ઉપજે છે ને તું મને ઘ
 ણિજ વાહાલો લાગે છે, ત્યારે તે કહે જે સ્વામી ખરી વાત છે કે જે
 મ અંદ્રમાની જ્યોત દેખીને અંદ્રકાંતી રત્ન થાય અમમ્મત ગરે તેમ
 જે માણસ સંસારમાં વાહાલુ હોય, તેહને દેખીને પ્રેમ ઉત્પન્ન થાય
 એ સ્વભાવીક છે—પછી કુવર તેને કહેવા લાગ્યો કે હે વીર તાહારી
 ઉપરમના સ્નેહ કરીને સ્નેહ રૂપી સાંકળે કરી માફ મન સાંકળ્યું છે ને
 માહારાથી અહીંયાં વધારે વખત ટકી શકાય તેમ નથી માટે હાલ તું મા-
 હારી સાથે આલ્ય આવતી વખત હું તને અહીંયાં મુકતો જઈશ ત્યા
 રે તે કહે જે માહારે તો અહીંયાં ચક્રધર દેવતાની પ્રજા કરવાનું કા-

મ છે અને વળી હું કપટ રહીત ખૂબચારી છું માટે માહાગથી તમારી સાથે અવાશે નહીં, તથાપી કુવરે તેને સમજવાને પ્રાદ્ધાન્યને વેશે પોતાની સાથે રાખી, અને હમેશાં તેની સાથે ખાવું પીવું સુવા બેસવા ઉઠવાનો પરીચય રાખ્યો, જેથી રણુશીહ કુવર નીરંતર કમળાવતીને સંભારે તે સાંભળીને પ્રાદ્ધાન્ય કુવરને પુછવા લાગ્યો કે સ્વામી તમે નીરંતર કમળાવતીને સંભારો છો તે એવી તે કેવા રૂપ વાળી ને ગુણવાળી છે કે તેને માટે આટલું બધું દુ.ખ ધરો છો, ત્યારે કુવર કહે જે હે વીમ કમળાવતીના ગુણની હું તને શી વાત કહું જેને વીધાતાએ સર્વ ગુણ સંપન્ન ઉત્પન્ન કરેલી છે કે તેની બરાબરી હું કોઈ પણ સ્ત્રીની ઉપમા આપવા કોઈ બીજી સ્ત્રી દેખતો નથી. ને કમળાવતી વીનાં આ બધો સંસાર મને સુનોજ લાગે છે, માત્ર તુજને દેખીને જરા મન વાળવા જેવું થાય છે, તેવારે તે કહે જે સ્વામી જે બનવાનું હોય છે તેજ બને છે માટે સત્પુરુષોએ ચાલેલો બધો સોચ કરવો ચોગ્ય નથી એમ વાતો કરતાં સોમાપુર નગરને વીશે આવી પોતાં ત્યાં પુરુષોત્તમ રાજાએ કુવરને સામર્થ્ય કરી વાજ તે ગાજતે નગરમાં લેઈ જઈ એક મોટા બંગલામાં ઉતારો આપ્યો પછી બીજે દીવસે મોટા આડંબર શહીત રત્નવતી સાથે લગ્ન કરાવ્યું. પછી રાત્રીને વીશે રત્નવતી રણુશીહ કુવરને પુછવા લાગી કે, હે પ્રાણનાથ કમળાવતી એવી તે કેવી હતી કે જે મરણ પામી તોપણ તમારૂં ચીત હરી લીધું છે. અને ઘણા હરષ શહીત તમે મને પરાણવા આવતા હતા તેમ છતાં વચમાંથી પાછા ચાલ્યા ? તેવારે કુવર કહે જે કમળાવતી જેવી સ્ત્રીતો આ સંસારમાં મેં કોઈ પણ દીડી નથી, તેના થોડોક ન મુનો હું તને દેખાડુ એમ કહીને વીનને વેશે કમળાવતી બેઠી હતી તેની સામે આંગળી કરી, ને કુવર બોલ્યો કે તેને મરણ ગયલી જાણી ને મેં તાહારી સાથે લગ્ન કીધું છે, જેમ દુકાળ પડેથી ઘઉં. ચોખ્ખા. ન મગે ને કુશકા ખાઈને પેદ ભરીએ તેની પેઠે કમળાવતીના વીચો ગથી મેં તાહારી સાથે લગ્ન કીધું છે.—આ રીતનું કુવરનું બોલવું સાંભળીને રત્નવતી જરા તપીને બોલીકે—કમળાવતીને બોલ કલંક ચઢા

વનાર હું પોતેજ છું ગંધ મુશીઆને મે પોતેજ મોકલી હતી આ રી તનુ રત્નવતીનુ કેહેવુ સાંભળીને રણુશીહ કુમાર ઘણાજ ગુસ્સે થઈને આંખો લાલચોળ કરીને કેહેવા લાગ્યો કે કમળાવતી માહા સતી છે તેમ છતાં આ રત્નવતીએ તેને ખોટુ કલંક દેવાને પાપી પ્રપંચ રચી મને ઠગ્યો છે એમ કહી બે હાથ ઉંચા કરી બોલવા લાગ્યો:—

ફીટ ફીટ ધીગસ્તુ હો ભુજને! જોણે આશા દઈને તે પાપણીને મોકલી એહવું કુટ્ટ કર્મ નીપજવ્યું તેવારે મે પોતાનો આત્માદુઃખસમુદ્રમાં નાંખ્યો તે સ્ત્રી કરતાં કુતરી પણ ભલી જે ભસ્તીને ખાવાનું નાંખે તો તેવારે તેહની થાય ને ભસ્તી રહે પણ મહિલા માની સનમાની થકી પણ પોતાની ન થાય એમકહીને વળી કેહેજે હા હા!! તે મારી પ્રાણપ્રીયા કમળાવતી ખોટા કલંક થકી ચય ખડકીને બળી મુઠ હશે તો હવે મહારે પણ જીવને શું કરવું એમ કહી પોતાના આકરોને બોલાવી કહે જે જાઓ માહારા અવાસને ખારણે કાષ્ટ આણીને ચય ખડકે હું કમળાવતીના વીરહે કરી બળી મરૂ એમ કહીને ચય ખડકાવી. સર્વે પરીજને ઘણા સમજાવ્યો તથાપી રણુસીંહકુંવર બળવા ચાલ્યો એ વાત સાંભળીને રાજાએ કહ્યું એવા કપટની કરનારી નરકની જાનારી અ-કાર્ય કરનારી ખોટાં કલકની દેનારી એ પાપણી ગંધમુશીયાને કાળે ગંધેડે બેસારી માથુ મુઠાવી મ્હોડે શાહી ચોપડી નગરને ચારે તરફ ફેરવી નગરથીબહાર કાઢે, પછી રાજાના મુભટે તીમહીજ તે પાપણી ગંધમુશીયાને કીધું નગરના લોકોએ પણ ઘણીજ ધીકારી ફીટ ફીટ કરવા લાગ્યા હવે કુંવરને મંત્રીશ્વર પ્રમુખે ઘણા વાર્યો તથાપી મરગનો નિશ્ચય કરી ચય પાસે આવ્યો હવે રાજા પણ લાજતો થકો ત્યાં આવ્યો લાખો ગમે લોક જતા મળયા તે કેહેવા લાગ્યો જે સ્ત્રીને સારૂ આ માહા પુરૂષ ચયમાં બળે છે એ ઘણું માફું થાય છે. એહવે કુંવર પણ સ્નાન કરી ઘોળાં વસ્ત્ર પહેરીને અંગે વીલેપન કરી ફુલની માળા ગળે પહેરીને ‘કમળાવતી ઉપર મોહીત થયો થકો આકરોને કહે જે ચય સળગાવો તે વારે આકરોએ ચય સળગાવી પછી કમળાવતી પ્રાંત્રણના વેસે ઉભી છે તેહની પાસે આવી રાજા કહે હે દેવતા તાડારૂ વચન કુંવર આલંઘતા ન

થી માટે કાંઈક સમજવો જોઈ તે બળતો રહે ને સાંભળી તે બ્રાહ્મણ કુંવર ને કહે છે હે કુંવર તું ઉત્તમ કુળને વિષે ઉપન્યો થકો એહવું લોક નીંદીત કાર્ય કેમ કરે છે ને વળી તે કહ્યું હતું જે હું તુજને પાછો ચક્રધર ગામને વિષે પોહોચાડીસ તે તાહાર વચન કીમ પાળીશ અને કમળાવતી મુઠ તે ને મળવા સાર તું સરવથા મરીશ નહી અને જીવ પોતાને કરમે કરી ને કિહાં કિહાં જાય છે તે કણ જાણે સંસાર માંહી ચોરાશી લાખ જીવાજોની છે અને જીવની ગતિ એક નથી કરમને અનુસારે ગતિ થાય છે ખીન્નુ ભણુ અથવા માંડુ જે કામ કરીએ તેના પંડીત હોય તે આગ લો ફળ વિચારે માટે અન્નણ્યું કાર્ય કરીએ તેનું સાલ અગામી કાળે બહુજ રહે છે માટે હે પ્રાણુ પ્રિય મારૂ કહ્યું માનીને મરશો માં જીવ તો નર સર્વથા મંગળ પામશે અચ્ચાનકથા સાંભળે તેહને પંડીત કહિ ચે પણ અહુડ થઈ અવિચારયું કામ કરે તેને પંડિત ન કહીએ તે માટે માહારી વાત માનીને પોતાનો પ્રાણુ રાખશો તો કદાચિત પ્રાણુ પ્રિયા કમળાવતીનો સંજ્ઞ મરશે અને મુઠ પાણે કરીને પ્રાણુ ત્યાગ કરી શો તો તાહારી પ્રાણુ પ્રિયાનો સંગમ નહી દુરલભ છે એહવું વિમનુ વચન સાંભળી કાંઈક આશાનો હરખ થયેથી કુંવર તેને કહે હે મિત્ર તેં માહારી પ્રાણુ પ્રિયા શાક્ષાત દીઠી છે કિવાં કોઈએ જીવતી કહી છે અથવા તાહારા જ્ઞાન બળે કરી જાણે છે જે કમળાવતી જીવતી છે જે માટે હરખ ભેર બળતાં વિચમાં વિધન કરે છે. તે વારે વીમ કહે અરે કુંવર તાહારી પ્રાણુ પ્રિયા કમળાવતી વીધાત્રા પાશે છે તે વાત માહારા જ્ઞાને કરી જાણુ છુ માટે જો તું કહે તો મારો આત્મા વિધાત્રા પાશે મોકડી કમળાવતીને તેડી લાવુ તે વારે કુંવર કહે હે મિત્ર તે કામ નો વિલંબ નહી કરવો જલદી તેડી લાવો જો એ વાત સાચી થશે અને કમળાવતીને નજરે દ્રષ્ટુ તો તાહારો ઉપગાર ચાનીશ. તે વારે વિમ કહે દક્ષિણા વિના વિદ્યા ધ્યાન કીમ સફળ થાય કુંવર કહે હે વિમ મારૂ વચન મે તને પુરવે દીધેલું છે નહુમાણું તો વળી આત્મા દીધો છે તો તેથી બીજી શી દક્ષિણા અધીક છે જોણુ ધ્યાને શીધી પામીશ તે વારે વિમ કહે સ્વામી તાહારો જીવ આત્મા તાહારી પાશે ચીરંજીવી રહે જો વારે જે માણુ

તે આગે તે કમળાવતીને હમણાં તોડી આપુ તેવારે કુવર કહે મેં તુજને વ
 ચન દીધું ઘણું કહે શું થયું. પણ કમળાવતીને જસદી તેડી લાવો તેવારે
 તેં પ્રીય પડદા બાંધ્યો એકાંત ધ્યાન કરવા લોકને સમજવવા બેઠો લો
 કે સરવે વિમ કહેવા લાગ્યા જે કમળાવતી મુઠ્ઠ થકી ઇલાં આવે તો એવિ
 મ જેવો કોઈ જ્ઞાની નથી એમ વાંતા કરવા લાગ્યા ઇલાં તેં વિખના
 રૂપે કમળાવતીએ પોતાના કાનથી સંજવન બુદ્ધી દોડી નાખી એટલે પોતા
 ના મુખ રૂપે સાક્ષાત કમળાવતી પ્રગટ થઈ ઉભી રહી રંભાના રૂપને હર
 નારી એહવી કમળાવતીને દેખી કુવર કહે દેખો લોકો એ મારી પ્રા
 ણપ્રીયા કમળાવતી એહવું કહે થકે સરવ લોક કમળાવતીનું રૂપ લા
 વડું દેખી કેડવા લાગ્યા જેમ સોના પાસે ખીતજ શોભે તેની પે-
 ઠે કમળાવતી આગળ રત્નવતી શોભે છે તેથી કરીનેજ કુવરે રત્નવતી
 મુકી કમળાવતી સાથે રનેહ કીધેલા છે જે માટે સરસ મીઠો શેલડો
 નો રસ મુકીને કડવો રસ હાણુ ચાહે એહવે કમળાવતીને સ્નાન કરાવી
 દીવ્ય વસ્ત્ર અલંકાર પહેરાવી પોતાના આવાસ માંહે કુવર લેઈ ગયા તેની
 સાથે પંચ પ્રકારના વીણ સુખ ભોગવે છે એહવે એક સમે કુવરે કમ
 ળાવતીને પુછ્યું હે પ્રીય એક વીમ તુજને વીધાત્રા પાસે તેડવા આ-
 વ્યા હતો તે તીલાં તે દીઠો હતો તેવારે કમળાવતી કહે હે પ્રાણના-
 થ તે હુંજ; પછે બુદ્ધીની વાત કહી સંભળાવી તેથી કુવર ઘણા ખુ-
 શી થયા પછી એક દીવસ કમળાવતી પોતાના મનમાં ચીંતવે છે જે કુ-
 વર માહારા ઉપર વિશેષ રાગો થયા પણ રત્નવતીને બોલાવતા નથી
 તેણે લોકમાં માહારો અવગણવાદ બોલાશે અથાપિ એથી તો અ-
 પરાધ કીધો તો પણ એહને ઉપગાર કરવો કહ્યું છે કે ઉપગાર કેડે તો
 ઉપગાર કરવો, એમાં કાંઈ નવાઈ નથી પણ અપરાધ કરનારને ઉ-
 ગાર કરવો એ સાતે લસાઈ છે એમ ચીતરીને કમળાવતીએ કુવર પા-
 ને વચન માગ્યું તેવારે કુવર કહે માગે તે આપુ ત્યારે કમળાવતી કહે
 મેં માગ્યું આપોતો જેમ મુજને માનોછો તેમ રત્નવતીને માનો અ-
 થાપો તેણે અપરાધ કીધો છે તોએ પણ ખમવો જે તુમેતો ઉત્તમ
 કુળને વિષે ઉપનેશા દો અને સ્ત્રીતો માથે નિરદય ઇરશાવંત હોય પો

તાના કામને સારૂ અપાધ કરે માટે તેહને માનવી જોઈએ એવી રીતનું કમળાવતીનું વચન સાંભળીને રત્નવતીને પણ ખોલાવો પાસે રાખી.

હવે પુરશોતમરાજની રજા માગી કુંવરે કનકપુર તરફ જવાનું મિચાણું કીધું તેવારે રત્નવતીના પિતાએ ઘણા દાસ દાશી આભરણ અલંકાર આપી સંતોષી તે પણ માખાપને પગે લાગી વળી રાજાએ કુંવરને પગ હાથી ઘોડા રથ પાવદળ હિરા માણિક્ય મોતી પ્રમુખ પેરામણી આપી પછે મલા મુરતને દિવસે ચાલ્યા થકા પાડણીખંડ નગરની આગેજો આવી ઉતરી તેવારે કમળશેત રાજા પણ પોતાની પુત્રીનું અદ્ભુત ચરિત્ર જાણી સામે આવી નગરમાંહી તેડી ગયા કમળાવતીની લક્ષ્મીની પેઠે અગતસ્વાગત કીધી ત્યાં કમળાવતી પણ પગે લાગી પછી કમળાવતીની માતાએ તેને ખોળામાં બેસારી આંખમાં હર્ષના આંસુ લાવી પુછ્યું કે હે પુત્રી જેવારે તાહારા ભરથારે તાહારી ઉપર કલંક ચઢાવા કાઠી મુકી તે વારે તુ કીહાં ગઈ હતી અને આટલા દીવસ ક્યાં રહી, સ્ત્રીને જ્યારે ભરથાર તરફથી અપમાન મહે છે ત્યારે તેહને પોતાના પીયરનુજ શરણ હોય છે આ રીતનું પોતાની માતાનું ખોલણું સાંભળીને કમળાવતી કહેવા લાગી કે, હે માતા ભરથારનું અપમાન પામીને હું તાહારી પાસે નહીં આવી તો પણ મેં માહાર સતી વ્રત જરા પણ મક્કીન કીધું નથી મેં તાહારા કુળને શોભાવ્યું છે, માટે તે વીશે જરા પણ દીક્ષગીર થઈશ નહીં એમ કહી પોતાની સઘળી હકીકત કહી તે સાંભળીને તેની માતા પણ ખુશી થઈ, તેવાર પછી કેટલાક દીવસ ત્યાં રહીને પછી સરવે જણ કનકપુર નગરે આવી પોતાં તીહાં કનકશેખર રાજાએ મોઠા આડંબર શહીત સમાઈયું કરીને રણશીહ કુંવરને નગરમાં પ્રવેશ કરાવ્યો, તે વખત લોકો રણશીહકુંવર અને કમળાવતીની પ્રસન્ના કરીને ગંધમુશીઆને નીંદવા લાગ્યા, - રણશીહકુંવર પોતાની ત્રણે સ્ત્રીઓ સહીત કનકપુર નગરમાં મુખ ભોગ ભોગવતો થકો રહેવા લાગ્યો,

એક દીવશે ચીંતામણી નામનો યક્ષ પ્રગટ થઈને કુંવરને કહેવા લાગ્યો કે હે આર્ય હવે તાહારા બાપનું રાજ્ય સ્વહસ્ત કરીને ત્યાંજ

રહેલુ તુજને ઉચીત છે, એવું તે યક્ષનું કહેલુ સાંભળીને રણુશીહ કુવ
ર પોતાનું સૈન્ય તૈયાર કરીને, પોતાના બાપની રાજ્યધાની જે વીજ
યપુર નગર છે તે તરફ પ્રયાણ કીધુ તેવારે રણુશીહ કુમારનો પીત્રા
ઈ મહીધર રાજા નગરના દરવાજા બંધ કરી ચારે તરફ ટોપા અને
લસકર ગોઠવી અંદર રહ્યો પછી રણુશીહ કુવરે યક્ષના પ્રતાપે કરી
ને પોતાની સૈન્ય આકાશ મારગે નગરમાં ઉતારવા માંડી તે દેખીને
મહીધર રાજા નગર માંહેથી નાશી ગયો પછી રણુશીહ કુવરે રાજ્ય
લમાં પ્રવેશ કીધો, તેવાર પછી નગર જનો અને રાજ્ય મંડળે એ
કડા થઈને રણુશીહ કુવરને રાજ્યા ભીષેક કરી તેના બાપ વીજયશે
ન રાજની ગાદી ઉપર બેસાર્યો, પછી તે રણુશીહ કુવરે સાક્ષાત રા
મચંદ્રની પેઠે ન્યાય ચલાવી પોતાની પ્રજાને પાળતા લાગ્યો, અને
પોતાના રાજ્ય માંહેથી અન્યાય અને હીંસા તથા ચોરી જતરી વીગ
રે નબળા બનાવોના જડમાંથી નાશ કીધો એ રીતે પોતાનું રાજ્ય ભો
ગવી પરોપકાર કરી તે રણુશીહ રાજા પર લોકે પણ ઉતમ ગતીને
પ્રાપ્ત થયો.

**રાંક હોય તે પણ રાજ થાય છે તે ઉપર, એક, વાણી
એા, કોળી, રજપુત અને કણબીની વારતા.**

વંસતપુરનામે ગામને વિશે એક, કુબેર નામે વાણીયા, તથા અર
જુન નામનો કોળી, અને રામજી નામનો કણબી, એ ત્રણ ભાઈબંધો
રહેલા હતા, પણ તેઓને વેપાર ધંધો કરતાં સુખેથી પોતાના ખાન
પાનનો નીરવાહ થાય નહીં ત્યારે ત્રણે જણે એકઠા થઈને વીચાર
કીધો કે આ ગામમાં આપણું પેટ ભરાતું નથી માટે પ્રદેશે કમાવા
જઈએ એવો વીચાર કરીને સારો દીવસ જેવરાવીને ત્રણે જણા પ્રદેશે
કમાવા નીકળ્યા, તે વખત ગામના દરવાજા બહાર નીકળતાં એક યુવા
ન રજપુત હાથમાં પોતાના માંથાનો ફેટો લેઈને માંથે વીંટતો વીંટતો
સામે મધ્યે તેવારે પેલા ત્રણ જણા તે રજપુત ઉપર ગુસ્સો થયો ને
કહેવા લાગ્યા કે આ અભાગીયો ઉઘાડા માંથે દરવાજામાંથી નીકળતાં

સામે મહ્યો માટે આપણને અપશુકન થયા એ વાત સાંભળીને પેલા
 રજપુત બોલ્યો કે, તમે ત્રણ જાણ શાથે નીકળ્યા છો તેજ અપશુકન
 ને તમે કીડાં જાઓ છો તે તો કહો તેવારે તે ત્રણ જાણ બોલ્યા કે
 અહીંમાં, અમારું ગુજરાન થતુ નથી માટે પ્રદેશે કમાવા જઈએ છી
 એ ત્યારે તે રજપુત કહેવા લાગ્યો કે, મને પણ મારા ઘરડા માખાપો
 રોજ હેરાનકરે છે માટે તમે કહોતો હું પણ તમારી સાથે પ્રદેસે
 આવું અને વળી તમે શુકનમાં ત્રણ જાણ છો ને હું ચોથો તમારી સા
 થે આવીશ તો ચાર જાણ થયાથી શુકન પણ સારા થશે એમ કહી
 પોતે પણ તેમની સાથે થયા, પછી તેઓ ચારે જાણ ચાલતા ચાલતા
 કેટલાંક ગામ પઠાવીને એક જંગલમાં આવ્યા ત્યાં શ્રી રામચંદ્રજીનું
 દરજીને ચારે જાણ તેમાં દરશન કરવા ગયા ત્યાં દરશન કરીને પ્ર
 થમ વાણીયાએ કહ્યું કે હે દેવ આ દશાટન કરતાં કરતાં કોઈપણ
 રાજાની પાસે મને પ્રધાન પદ મળે એવું હું આપની પ્રાર્થના કરી
 માગું છું માટે કૃપા કરીને આપતો, પછી કોળીએ શ્રી રામચંદ્રની પાસે
 પગીપાણું માગ્યું અને કણબીએ મુખીપાણું માગ્યું એ રીતે ત્રણ જા
 ણાએ માગ્યું ત્યાર પછી રજપુતે દેવની પાસે હાથ જોડીને માગ્યું કે
 હે પ્રભુ ચાર સ્ત્રીઓ અને એક જીજ્ઞાસુ રાજ્ય હું આપની પાસે માગુ
 છું. આ રીતનું રજપુતનું માગવું સાંભળીને પેલા ત્રણ અદેખી કરીને
 વીચાર કરવા લાગ્યા કે--રસ્તામાંથી આપણી સાથે આવ્યો છે છતાં
 આપણા બધા કરતાં તેણે વિશેષ માગ્યું માટે આપણે એને મુકીને જ
 તા રહીએ એવો વીચાર કરીને લાગ ધારી તે રજપુતને એકલો મુ
 કીને ત્રણ જાણ બીજે રસ્તે ચઢી ગયા, અહીંમાં રજપુત એકલો રહ્યો
 પછી વાચાર કરવા લાગ્યો કે પેલા ત્રણ જાણ ભુક્તા પડ્યા હશે એ
 મ ધારીને આમ તેમ થોડીવાર ખોળ કરી પણ તેઓ જાણ્યા
 નહી ત્યારે પોતે એકલો ચાલતો ચાલતો રાજપુર નામના નગર મધે
 આવી પોતો, તીહાં નગરમાં ફરતાં ફરતાં એક નીશાળ કેળ્યાં કે
 ટા લોકો અને રાજાઓની કન્યાઓ તથા છોકરાઓ ભણવા આવે છે ત્યાં
 જઈને બેઠો, થોડીક વાર પછી તે નિશાળના મેહતાજીએ તેને પુછ્યું

કે તુ કોણ છે ને આહીયાં કેમ આવ્યા છે ને તારૂં નામ શું છે ત્યારે તે કહે જે હું જાતે રજપુતશ્રુ ને માહારૂં નામ અદેશીગ છે કુ- ખનો મારયો અહીયાં આવ્યા છું માટે કોઈ ચાકરીએ રાખે તો રહું. આ રીતનું તેનું કહેવું સાંભળીને તે મેહેતાજીએ પોતાની નીશાળમાં તેજ નગરના રાજા ચીત્રશેનની કુવરી ભણવા આવતી હતી તેને કહ્યું કે બાઈ આ ગરીબ માણસને નોકર રાખો. બીચારો પ્રદેશી છે ને તેની પાશે કાંઈ ખાવા પીવાનું પણ નથી પછી તે ચંદ્રાવતી નામની રાજ્ય કુવરીએ પેલા અદેશીગ રજપુતને નોકર રાખ્યો અને હુમેષાં નીશાળે આવી બેસી રહેવાનો ઠરાવ કીધો, ત્યાં કુવરીનું કામ કાજ કરે, એ રીતે કેટલાક દીવસ વીત્યા પછી તે રાજ કુવરીને તે નીશાળમાં ભણવા આવનારા એક મોટા ધનાઢ્ય શેઠના છોકરા સાથે પ્રીતી બંધાયેલી તેથી આમણુ સામણુ ચીકીઓ લખીને પોતે પરણવા નો નીશ્ચય કીધો, પણ એક તરફ રાજાની કુવરી તેથી તેના બાપ વાણીયા સાથે પરણાવે નહીં માટે તેઓએ નગર છોડીને અદેશજઈ પરણવાનો વીચાર કીધો તે વાત અદેશીગના જાણવામાં આવી, પણ તે કોઈને કહે નહીં પછી એક દીવસ તે ચંદ્રાવતી નામે રાજકુવરી એ પેલા શેઠના છોકરાને કહ્યું કે આવે હું મારા બાપના ઘરમાંથી અમુક દાગીના વીગરે ધન લેઈને રાતે માહારી દાશી શહીત. નગરની બાહાર બગીચામાં કાળીકાના દેરેરામાં જઈને રહીશ અને તમે પણ રાતે ત્યાં આવજો, પછી માહારા રથના ઘોડા ઘણા મજબુત છે તે રાતો રાત એકસો ગાઉ કરતાં પણ વધારે વેગે નીકળી જઈશુ. એમ કહીને કુવરી પોતાને ઘેર ગઈ ને શેઠના છોકરો પણ પોતાને ઘેર ગયો પછી સંધ્યાકાળે તે રાજકુવરી પોતાની દાશીને સાથે લેઈને ધન દાલત શહીત રથમાં બેસીને નગરની બાહાર કાળીકાના દેરેરામાં જઈને રહી તેવારે અદેશીગ નામનો રજપુત પેલા શેઠના છોકરાના બાપની પાશે જઈને કહેવા લાગ્યો કે શેઠજી તમારો છોકરો રાજાની કુવરીને લેઈને નાશી જવાનો છે અને તમારું ધન પણ લેઈ જશે એટલુંજ નહીં પણ તે વાત રાજા જાણશે એટલે તમારું ઘરબાર પણ હુ

ટી લેશે માટે ચેતનું હોયતો ચેતજ્ઞ હવે એ ત્રણ કલાકમાં તે જવાનો
 છે આ વાત સાંભળીને શેડતો ખીચારો ગભરાયો ને તેજ વખતે પોતાન
 છોકરાને ઓલાવીને કબજે કર્યો પછી મંથરાત ગઈ તે વખતે રાજ
 કુવરી અકળાવા લાગી ને હજી સુધી શેડ કેમ આવ્યા નહીં, કાંઈ વીધન
 તો પડ્યું નહીં હોય એ રીતે ચીતા કરે છે એટલામાં અદશીગ ત્યાં
 જઈ પોતો ને કાળીકાના દહેરાનાં કમાડ ઠોકીને કહેજે ઉઘાડો પછી ક
 વરીએ કમાડ ઉઘાડી જાયુતો અદશીગને દખી પુછવા લાગી કે શેડ
 નો છોકરો હજી સુધી કેમ આવ્યા નહીં ત્યારે અદશીગ કહે ને એ-
 ન તો એના બાપે કેદ કર્યો છે ને રાજએ તમારી ઓળ કરવા
 માણસો મોકલ્યા છે માટે અહીંયાંથી ઝટ લે-
 ઇને ઉપડો નહીતો હવે તમને રાજ મારી નાંખશે આ રીતનું અદ-
 શીગનું ઓલવું સાંભળીને ચંદ્રાવતી રથ તૈયાર કરાવીને પોતાની દા-
 શી સહીત રથમાં બેઠી અને અદશીગને પાણુ સાથે લઈ રથ ઉતાવળ
 થી ચલાવતા માંડ્યો તે માતઃકાળ થતાં સુધી ઘણીજ જમીન વટાવી
 ને એક ગામ રી ભાગેજે આવી પોતાં ત્યાં એક કુભારના ઘરમાં ઉ-
 તારો કીધો, પછી અદશીગને સારા લુગડાં પહેરવા આપીને ગામમાં
 થી બોજન વીગરે સમાન લેવાને મોકલ્યો, — જતે રજપુત અને યુ
 વાન તથા રૂપાળો હોવાથી સારાં લુગડાં પહેરીને ગામમાં ગયો તેને
 ગામના ઠાકોરે દખીને પોતાની પાસે ઓલાવ્યો ને કુશળતા પુછી ક-
 હ્યું કે તમે કીહાંથી આવ્યાછો આજેતો અમારે ઘેર બોજન કરો પ-
 છી અદશીગ કહે ને અમારી સાથે ખટલો છે અમે કાંઈ જોવા તે-
 વા નથી માટે તમારે ત્યાં જમવાનું બનશે નહીં કારણ કે અમારી રા
 થે જનાનો છે તો કોઈને ત્યાં જમવા જાય નહીં, માટે માફ કરો, એ
 મ કહીને ગામમાંથી ચીજ ભાવ લેઈને ચંદ્રાવતીની પાસે આવ્યો પ-
 છી દાશીએ બોજન બનાવ્યું તે સરવે જણાં જમ્યાં, સંયાકાળ પડી
 તેવારે ચંદ્રાવતી અને તેની દાશી કુભારના ઘરમાં એક જુદા હાલમાં
 સુતાં અને અદશીગતો પોતાનો કામજો આદીને કુભારના આટલે સુ-
 તો, — ગામમાં વાઘનો ભય વધારે હતો ને તે ગામના લોકો વાઘનું

નામ ગોધે કહેતા હતા, તેથી તે કુભાર અદેશીગને કહેવા લાગ્યા કે
 આ ગામની શીમમાં ગોધાની ઉત્પત્તી વધારે છે માટે તમે આ ઓ
 ટલા ઉપર સુઈ રહો છો પણ રાતે સાંભાગજે - પછી અદેશીગતો ઓ
 ટલા ઉપર સુતો અને મધરાત ગઈ તેવે સમયે એક મોડોટો વાઘ કુદા
 ડા મારતો અદેશીગ જ્યાં સુતો હતો ત્યાં નજીકમાં આવી પોતા
 તેના કુદાડા સાંભળીને અદેશીગ ઉઠીને ઉભો થયો ને મોઢિયો બાંધ-
 વા લાગ્યો કે આ ગામમાં ગોધાનો ભય છતાં આટલી રાતે અહીંયાં
 કોણ આવ્યો કે એમ કહીને આમ તેમ બુલે છે તો અંધારામાં સફેત
 રંગના વાઘને જોઈને તેણે ધારયું કે આતો કુભારનું ગધેડું દખાય છે એ-
 મ ધારીને તે વાઘના બે કાન પકડયા, એટલે વાઘે જાણ્યું કે આ-
 તો કોઈ માહારાથી પણ બગીચો દખાય છે કે ગોધો તે પોતેજ હ-
 શે એમ સમજીને વાઘ પણ ચુપ થઈ ગયો ત્યારે અદેશીગતો કુભા-
 રનું ગધેડું જાણીને અંધારે અંધારે દોરડા વર્તે ચાર પગ બાંધીને
 ખીસીએ બાંધ્યો ને તે પછી પાંચે સુઈ રહ્યો, માત્ર કાળે ગામના લોક-
 કોણે જતાં આવતાં વાઘ બાંધેલો જોઈને ગામના ઠાકોરને ખબર કરી
 કે આપણા ગામના કુભારને ત્યાં કોઈએ વાઘને પકડીને બાંધ્યો છે તે
 સાંભળીને રાજ ત્યાં જોવા આવ્યો અદેશીગને દખીને રાજ કે હે જે
 કાલેતો તમે કોઈ અમીર જેવા બનીને આવ્યા હતા ને આજે આ કા-
 મજો ઓઢીને કોઈ ચાકર જેવા કેમ જણાઓ છો ત્યારે અદેશીગે ક
 હ્યું કે વાઘ પકડવો એ કાંઈ જેવી તેવી વાત નથી માટે વાઘને પકડવા
 સારૂ મેં માહુરો વેશ બદલી નાંખ્યો છે પછી રાજએ અદેશીગને ખુ-
 બ શીરપાવ આપ્યો અને વાઘને સાંકળે બાંધી પોતાના દરબારમાં લે-
 ઈ ગયો, તેવાર પછી ચંદ્રાવતી અને અદેશીગ તે ગામમાંથી ઉપડી
 ને કેટલેક દાહાડે ઘણીજ જમીન વટાવીને દવપુર નામના એક મો-
 હોટા શહેરને વીશે આવી પોહ્યા ત્યાં એક મોહોટું મકાન ભાડે લ-
 ઈને ઉતારો કીધો. તીહાં સુખેથી રહેવા લાગ્યા, શહેર મહિથી ચીજ ભાવ
 વીગરે લેવા માટે હુમેશાં અદેશીગ પોતેજ જવા લાગ્યો, કેટલીક વખત
 ઘોડા ઉપર બેસીને ફરવા જવા જાય ત્યાં કેટલાક રાજ્યદારી પ્રુષો

અને મોગેટા શાહુકારો સાથે તેને પરીચય થયો, એને બે ચાર માસ વીતી ગયા તેવારે અદેશીગ મુળતો રૂપાળો અને યુવાન હોવા થી અને હાથમાં ખોરાક પશુ સારો મળવાથી વીશેષ દીપવા લાગ્યો, તે મજબૂત રચ્ચુત હોવાથી ઘોડા ઉપર બેસવામાં પશુ આત્મક હતો વળી ચંદ્રાવતી તેને સારાં સારાં વસ્ત્ર પહેરવા આપે તેથી રાજકુવરો ને પશુ આંછ નાંખે તેવો દેખાવા લાગ્યો એમ કરતાં વઈસાખ માસ આવ્યો તેવારે તે નગરનો રાજા રાજ્ય કુંઠળ સહીત નગર બાહાર અથ ઢાંડા કરવા હતા ખાવાને જવા લાગ્યો, પછી એક દીવશે ઉઝાણી કરાવી કે સઘળા રાજકુવરો અમીર ઉમરાવોએ પોત પોતાની સ્ત્રીઓ સહીત રાજ્યભાગમાં આવવું અને તે દીવશે ઘોડા ખેલાવવા માં આવશે માટે સરવે રાજકુવરો તથા અમીર ઉમરાવોએ પોતાના સારામાં સારા ઘોડા ઉપર ચઢીને આવવું, આ ઉઝાણીમાં ચંદ્રાવતી ત્રીને પશુ નાતરૂ દીધું હતું.

ઉઝાણીને દીવશે સઘળી રાજકુરીઓ તથા રાંણીઓ પોતાની દાશીઓ સહીત તથા સઘળા રાજકુવરો અને અમીર ઉમરાવો પાણુ ઘોડા ઉપર બેસીને રાજ્ય ભાગમાં આવી પોદોત્યા તોહાં સ્ત્રીઓએએક જુદા બંગલામાંડતારો કીધો અને રાજકુવરો ઘોડા બાંધીને શત્રંજ વીગરે રમત ગમતમાં વળગી પડ્યા તેવે સમયે ચંદ્રાવતીની દાશી તેને કેહેવા લાગી કે બાઈ થોડીવાર પછી સઘળા રાજકુવરો ઘોડા ખેલાવવા માટે તેઓ ઘોડા ઉપર બેસીને બાહાર નીકળશે માટે જ્યારે પાછા તેઓ આવે તેવારે સઘળા રાજકુવરો માંહેથી તમારે ચોગ્ય વર પશન કરી લેજો, પછી ચંદ્રાવતીએ પાણુ તેમજ કહ્યું કે સઘળા રાજકુવરો ઘોડા ખેલાવી ને પાછા ફરશે તે વખતે આપણે આ મહેલના ધાખા ઉપર બેસીશું તેથી સઘળા રાજકુવરોનું સ્વરૂપ બરાબર દેખાશે તે માંહેથી એક વર હું પસાન કરીશ, — એમ કહીને પોતે ત્યાં બેઠી પછી થોડીક વારે સઘળા રાજકુવરો ને અમીર ઉમરાવો પોત પોતાના ઘોડા ઉપર બેસીને બાહાર નીકળ્યા તેમની સાથે અદેશીગ પાણુ લુગડાં લતાં પેહેરી ને ચંદ્રાવતીના ઘોડા ઉપર બેસીને નીકળ્યા રાજકુવરો કેટલેક દુર ગ-

થા પછી ચંદ્રાવતી પોતાની દાશીને લેઈને મેહેલના ધાખા ઉપર ચઢી
 અને તે તરફથી રાજકુવરો પાછા ફરવાના હતા તે તરફનું મોં કરીને
 ધાખા ઉપર બેઠી ત્યાર પછી થોડીક વારે સઘળા રાજકુવરો ઘોડા ખે-
 લાવતા ખેલાવતા પાછા ફર્યા તેઓ રાજખાગના મેહેલથી પચાશોક
 વારને છેટે આવી પોતા તેવારે ચંદ્રાવતીની દાશી તેને કહેવા લાગી
 કે બાઈ હવે બરાબર શરત રાખો અને મનની શાખે એક વરને પ
 સંદ કરો, —પણ સઘળા રાજકુવરો કરતાં અદેશીગનો ઘોડો ઘણીજ
 ચાત્રાકી અને છટાથી આગળ ચાલતો હતો તે વખતને અદેશીગના
 રૂપ આગળ સઘળા રાજકુવરો અંજળ ગયા, અને કોઈ તેને આગળથી
 શકે નહી તેવો અદ્ભુત રૂપવંત અને એક ક્ષત્રી પુત્રી પણ વીશેષ
 શોભવા લાગ્યો, એ રીતે આવતો જઈને ચંદ્રાવતી પોતાની દાશીને
 કહેવા લાગી કે —જે ઘોડો સરવેથી આગળ આવે છે, અને જેના
 માથાના વાળ છુટા દેખાય છે તેજ વરને હું વરી ચુકી, તેવારે દા-
 શી કહેને બાઈ તમે એ શું બોલ્યાં! એ તો આપણા ચાકર
 અદેશીગ છે ત્યારે ચંદ્રાવતી કહેને ગમે તે હોય તો પણ જે
 ને હું મોહોડે બોલી મન શાખે વરી ચુકી તેજ મારો ભરથાર થાઓ
 જે ભાવી ભાવ હોયછે તેજ બનેછે, માટે હવે અન્યબીજો વર હું આ
 કાયાએતો વરવાની નથી ત્યારે દાશી બોલી કે તે રાજનો ધણી ન
 થી પણ જતેતો ક્ષત્રી રજપુત છે, વળી યુવાન અને રૂપવાન પણ છે
 તેમ છતાં ધનવંત નથીતો તમારી પાસે શી કમી છે એમ કહીને બને
 જણુ એક મત થયાં ત્યાર પછી સરવે જણુ જમીને પોત પોતાને સ્થાનકે
 ગયા અને ચંદ્રાવતી તથા અદેશીગ પણ પોતાને ઉતારે આવ્યાં પછી ચંદ્રા-
 વતીની દાશી અને અદેશીગને કહેવા લાગી કે આજ તમારો ભાગ્યોદય
 વીશેષ થયો જે ચંદ્રાવતીએ તમારી સાથે લગ્ન કરવાનો નીશ્ચય કીધો
 છે માટે તમે તેની સાથે લગ્ન કરો એમ કહી તેજ મેહેલની અદર ચં-
 દ્રાવતીની દાશીએ ગાંધર્વ વીવાહ કરીને સંચાકાળે ચંદ્રાવતીને અદેશીગ
 સાથે પરણાવી પછી બંને જણુ એકાંત સ્થળમાં ગયા ત્યાં થોડીક વાર
 થતા પછી ચંદ્રાવતીએ પોતાના કાન માંહેલો એક અમુલ્ય કાપ દીઠો
 નહી તેથી જરા ઉદાશ થઈ; તેણે દેખીને અદેશીગ બોલ્યો કે આ-

જે હરપના સમયે તાહારે મોં એકદમ ઉતરી ગયલું કેમ દખાય છે તે વારે ચંદ્રાવતી કહે જે આજે રાજબાગમાં જે મહેલની અંદર હું બેઠી હતી ત્યાં આગળ આવેલી રાજકુંવરીઓએ માહારા કાનમાં પે-હરેલા કાપ જોવા માટે ક્ષીપી હતો તે કાપ હું ત્યાંને ત્યાં ભુલી ગઈ હતું તે હમણાંને કરને હાથ નાંખવા પછી સાંભળી આવ્યો, માટે માહારા રૂ ચીત જરા ઉદાશ થયું છે તેવારે અદશીગ બોલ્યો કે હે પ્રીયા તાહારો કાપ હમણાં ને હમણાં રાજબાગમાં જઈને લઈ આવવું તું જરા પાણુ ઉદાશ થઈશ નહીં તેવારે ચંદ્રાવતી કહે કાપ ગયોતો ખેર પાણુ અત્યારે મધરાતે હું તમને રાજબાગમાં જવા દઈશ નહીં, આ રીતે કહેવા છતાં પાણુ પોતાની પ્રાણુ પ્રીયાને સાહચર્ય ઉપજાવવા માટે અદશીગ હાથમાં તલવાર લેઈને પગે ચાલી મધરાતે રાજબાગ તરફ ગયો, ત્યાં બાગની નજીક એક શીવમંદીરની નજીક પોત્યો તેવામાં એક મોહોટો ઝેરી નાગે દાડતાં આવીને અદશીગને કરડ્યો કે થોડીજ વારમાં તે મૃત્યુ તુલ્ય થઈને જમીન ઉપર પડ્યો—તેવામાં એજ નગરના રાજાના ભાયાતની એક યુવાન કુંવરી પોતાને યોગ્ય વરની માપ્તી થવા માટે માહારાદેવજીની શેરા કરવાને હમેશાં મધરાતે આવતી હતી તે ત્યાં આવી પોહોતી તેણીએ અદશીગને મડદા તુલ્ય પડેલા રૂપવંત અને યુવાન તથા ઢાલ તરવાર સહીત ક્ષત્રી પુત્ર દેખાંને માહારાદેવજીની માર્થના કરી કે હે શીવ હું ઘણા દીવશથી વર મેળવવા માટે તમારી માર્થના ને શેરા કરું છું તોપણ માહારા ઇચ્છા આપે પુરણ કરી નહીં તથાપી આજે જ માહારા ઇચ્છા પુરણ નહીં કરોતો હું નીચ્ય કરીને આપઘાત કરીશ નહીંતો આજે આપના મંદીર નજીક એક ક્ષત્રી પુત્ર મડદુ થઈને પડ્યો છે તેજ વરને સજીવન કરીને મને આપો, ઇત્યાદીક શીવની સ્તુતી કરવાથી શીવજીએ પ્રશન થઈને અદશીગને જગજાંટયું એટલે તેનું ઝેર ઉતરી ગયું પછી તે ઉડીને ઉભો થઈ ચાલવા લાગ્યો તે છેક રાજબાગના મહેલમાં ગયો ત્યાં તે કન્યા પાણુ તેની સાથે ગઈ પછી ચંદ્રાવતીએ કહેલા ઠોકાણું જઈને અદશીગે જીવ્યુંતો કાપ, જમના તેમ દખાને પોતે ક્ષીપી

તે સધને પોતાના ઊતારા તરફ ચાલવા લાગ્યો. પેલી રાજ્ય કન્યા તેનો હાથ જાલીને કહેવા લાગી કે માણનાથ હવે ક્યાં જાઓ છો મેં તમને જીવતાં કરીને ભરથાર તરીકે માન્ય કીધા છે માટે ચાલો માહારા પીતાની પાસે કે જ્યાં તમારી સાથે મા-દેવીથી પુર્વક લગ્ન કરાવે, અદેશીંગ કહે હું કદી પાણુતાહારી સાથે આવનાર નથી એમ કહી પોતાના ઊતારા તરફ ચાલવા લાગ્યો. ને તે કન્યા પાણુ તેનીજ સાથે ચાલી અદેશીંગને ઉતારે ગઈ ત્યાં ચંદ્રાવતી કહેને આ લક્ષ્મી ક્યાંથી લાવ્યા, ત્યારે તે કન્યા બોલી કે મેં તેને જીવતાં કરેલો છે માટે એતો માહારો ભરથાર થઈ ચુક્યો છે હવે તેમની ઉપર પીતાહાર ચાલનાર નથી, આ રીતે તકરાર કરતાં માતઃકાળ થયો અને બંને સ્ત્રીઓ વચે ઝઘડો ઉઠ્યો તેવારે પેલી કન્યાના માત પીતાએ દોડવાળે બોલાવી અદેશીંગને રાજ્ય દ્વારે બોલાવ્યો ત્યારે રાજ્યના મધ્યાને અદેશીંગને પોતાને ઘેર બોલાવી કહ્યું કે આ કન્યા સાથે તમે લગ્ન કરો અદેશીંગ કહે માહારી સ્ત્રી ચંદ્રાવતીને પુછ્યા શીવાય માહારાથી તેની સાથે લગ્ન થશે નહીં પછી મધ્યાને ઘણી સારી રીતે સમજાવ્યો પાણુ અદેશીંગ સમજે નહીં, ત્યારે મધ્યાને તેને પોતાના દીવાન ખાનામાં મેડા ઉપર બેસાર્યો, તીહું અદેશીંગ ગભરાવવા લાગ્યો ને ચંદ્રાવતી પાસે નાશી જવાના રસ્તા બોળવા લાગ્યો, ચારે તરફ રસ્તો બોળવા લાગ્યો પાણુ કોઈ રીતે બાહાર નીકળવાની જગ્યા મળી નહીં ત્યારે દીવાનખાનાની ડાબી બાજુએ એક બારીમાં થુકવા ગયો ત્યાં નીચે બગીચો દીકો અને બારી નજીક એક દ્રાક્ષિના માંડવો દીકો ત્યારે તેણે વીચાર કીધો કે આ બારીએથી કુંદીને દ્રાક્ષિના માંડવા પ-ર થઈ નાશીને ચંદ્રાવતીની પાસે જઈ એમ વીચારીને ફરી બીજાવાર થુકવાનું ચીનહ કરીને બારી પાસે આવી એકદમ કુંદો બારી દ્રાક્ષિના માંડવા ઉપર પડ્યો, એવે સમયે તેજ મધ્યાનની કુવરી તે દ્રાક્ષિના માંડવા નીચે ત્રણ વરષથી એવોજ નોયમ લેઈને રહી હતી કે જે વર આ કાશથી પડે તેજ વરની સાથે મારે લગ્ન કરવું. — તેથી અદેશીંગને જોઈ ને તેનો હાથ જાલી ઉભો રાખ્યો, અને બોલવા લાગી

કે આને ત્રણ વરસ થયાં હું આપની પાટ જોઈને આ બગીચામાં રહી છું તથાપી આજ માહારો પુણું રીતે લાગ્યાદય થયો જે આચાનક આપનો સન્નેગ થયો, —પણ અદશીગે કુદકો માર્યાનો વાત સાંભળીને પ્રધાન વીગરે પુરૂષો દાડી આબ્યા ને જીએ છે તો અદશીગની સાથે પ્રધાને પોતાની પુત્રીને ઉભેલી દીઠી તેથી તે પણ ખુશી થયો —અહીયાં બંને કન્યાઓ વચ્ચેની તકરારમાં આ ત્રીજી તકરાર ઉભી થઈ તેવારે તે કન્યાઓ સહીત પ્રધાન રાજા પાશે ન્યાય કરાવવા ગયો, ત્યાં અદશીગનું રૂપ અને યુવા વસ્થા તથા આ કૃતી જોઈને રાજાએ વીચાર્યું કે માહારી પુત્રી સતર વરસની થઈ છે તેહને ચોગ્ય વર હજી સુધી મળ્યો નહીં પણ આજે આ વર તેને ચોગ્ય દેખાય છે એમ વીચારીને રાજાએ અદશીગને પોતાની જોડે ખુરશી ઉપર બેસાર્યો અને પોતાના શેવકો તથા દાશીઓની સાથે એક પાલખી મોકલીને ચંદ્રાવતીને પોતાની પાશે તેડાવી તે આવી ત્યારે રાજા રાણી તેને કેહેવા લાગ્યાં કે હે પુત્રી તું પણ અમારી પુત્રી છે અને આ લાગ્યવાન અદશીગની તું પટરાણી છે તથાપી અમે તાહારી પાશે પ્રાર્થના કરીએ છીએ કે આ ત્રણે તાહારી બેઠેનો ઉપર કે પા દ્રષ્ટી કરીને તાહારા ભરથારની સાથે લગ્ન કરાવવા તું ખુશીથી સામેલ થા અને તેમ થયાથી તાહારો ભરથાર રાજ્ય ગાદીનો ભાડતા થશે, હું આજથી માહારા રાજ્યનો ચોથો ભાગ અદશીગને અરપણું કરું છું આરીત તું રાજાનું નમ્રતા યુક્ત કેહેવું સાંભળી ને ચંદ્રાવતીએ તેત્રણે કન્યાઓ ની સાથે લગ્ન કરવાને અદશીગને સંમતી આપી.

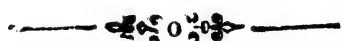
તેવાર પછી તે ત્રણે કન્યાઓ સાથે અદશીગે લગ્ન કીધું રાજાએ ત્રણે કન્યાઓને મોટો ઓછવ કરી પરણાવી અદશીગને એક જલા તું રાજ્ય આપ્યું. તેવાર પછી અદશી રાજા થયો ત્યાં પોતાને મળેલી રાજ્ય ગાદી તથા ચાર સ્ત્રીઓનું સુખ ભોગવવા લાગ્યો એમ કેટલાક દીવશ વીત્યા પછી અદશીગને પોતાને પ્રથમના ત્રણ સાંભતીઓ સાંભળી આવ્યા તેવારે પોતાના શેવકોને બોલાવીને કહ્યું કે જે કોઈ મદદશી માહારા રાજ્યની હદમાં આવે તેને પાકાં શીયાં આપવાં અને

વીદાય કરતાં પહેલા તેઓને માહારી પાસે લાવવા. પછી શેવકોએ નગરના દરવાજે ચોકીઓ બેસાડી જે કાંઈ અદશી આવે તેને ત્રથમ અદશીગની પાસે લાવે અને તે પછી તેઓને શીઘ્રાં આપે એમ કરતાં કેટલાક દીવશ ગયા પછી પેલા ત્રણ જણ—કણબી, વાણીઆને, કોળી ફરતા ફરતા ત્યાં આવી પોહાત્યા તેઓને અદશીગના શેવકો અદશીગની પાસે લેઈ ગયા, તેમને દખીને અદશીગે તેઓને ઓલખ્યા પણ તે ત્રણે જણે અદશીગને ઓળખ્યો નહીં, પછી અદશીગ તેમને પુછવા લાગ્યો કે—ભાઈઓ મને ઓળખો છો ? ત્યારે તે બેલાએ કે રાજાને કોણ નહીં ઓળખે, અદશીગે ફરી પુછ્યું કે રાજા તરીકે નહીં પણ ખીલ રીતે તમે મને ઓળખો છો આ રીતે પુછવાથી કણબીને કોળી તો કાંઈ સમજ્યા નહીં, પણ વાણીઆ જાતે ચક્રાર દેવાથી અદશીગના સામુ જોઈને વીચારવા લાગ્યો હતું ત્યારે ઘેરથી નીકળ્યો ત્યારે અમારા ત્રણ જણની સાથે જે રજપુત આવ્યો હતો તે આના જેવો હતો અને તેજ હશે માટે તે અમને પુછે છે, એમ વીચારીને વાણીઆ બેલાએ કે હા હું તમને ઓળખુ છું પછી એકાંતમાં જઈને વાણીએ સઘળી હકીકત કહી એટલે અદશીગે હજમને બેલા વી ત્રણે જણાની હજમત કરાવી સ્નાન કરાવ્યું અને ત્રણે જણને સારાં લુગડાં ઘરેણાં પહેરાવી તેમને બોજન કરાવ્યું પછી રાજા સભામાં આવીને અદશીગ કેહેવા લાગ્યો કે, આ વાણીઆને હું માહારા મહાનનો એધો આપુ છું અને કણબીને માહારા રાજ્યમાં પટલાઈ તથા કોળીને પગી પાટું આપુ છું એમ કહી ત્રણે જણને પોતાના રાજ્યમાં રહેવાને ચોખ્ખા મકાનો તથા ધન દાલત આપીને ત્યાં રાખ્યા તેવાર પછી પોતાને દશથી પોત પોતાના કુટુંબીઓ ત્યાં તેડાવી સુખેથી રહેવા લાગ્યા—આ ઉપરથી શીઘ્ર થાય છે કે ઇશ્વરની અકળગતી છે—જેથી રાંકનો રાજા ને રાજાનો રાંક પોતાના પુત્ર જોગે થાય છે.

રામાનો વીરવાસ નહી કરવો તે ઉપર એક ચીતારાની વારતા,

સાકેતપુર પાટણને વીરો એક સુરમલ નામના જક્ષનું દેવળ હતું તે જક્ષ માહા મહીમાવંત હતા તેથી તેની જત્રા કરવાને ઘણા લોકો આ વતા હતા વરસમાં એવાર મેજો ભરાય તેવારે તે જક્ષને વીવીધ પ્રકારે ચીતરે અને તે ચીત્ર કરનારો ચીતારો તેજ વખત મરણ પામે જો કદા-પી ચીતરે નહીતો નગરના લોકો કે રાજા એમાંથી એકના ભોગ લે તે માટે ચીતારા પાસે ચીત્રાવે તેમાં વરણ વરસ અકેક ચીતારાનો વારો આવે. તેથી મરવાના ભય થકી સરવે ચીતારા નગર મુકી નાશી ગયા તેમને રાજાએ બાંધી મંગાવ્યા હવે એક સમયે કોસંબી નગરી થકી એક ચીતારાનો પુત્ર ચીત્ર શીખવા માટે એક ઘરડી ડોશીને ઘેર આવીને ઉતર્યો એવે કેટલાક દીવશ થયે જક્ષની જત્રાના મેજો આવ્યા તે દીવસે પેલી ડોશીનાજ છોકરાનો જક્ષને ચીતરવાનો વારો આવ્યો તેવારે ડોશી રાવા લાગી એટલે પેલો પરદેશી ચીતારો કહે હે માતા તમે કેમ રૂવો છો? તેવારે ડોશી કહે આજે જક્ષને ચીતરવાનો મારા પુત્રનો વારો છે તેથી ચીતરી રહ્યા પછે પુત્ર મરણ પામશે પછી મારે કાંઈ આધાર નથી તે માટે હું રૂદન કરું છું આ રીતનું ડોશીનું કેહેલું સાંભળીને પેલો ચીતારો કહે માતાજી તમે રૂદન કરશો નહી તુમારા પુત્રને સાટે હું જક્ષને ચીતરવા જઈશ એમ કહી પ્રભુનું સ્મરણ કરી પોતાનું શરીર ની રમણ કરી સર્વત્ર ચોખ્ખાં વસ્ત્ર પહેરી ઉત્તમ ઉત્તમ રંગ લેઈ પીછી પણ સ્પર્શ લીધી વળી કપુર કસ્તુરી પ્રમુખ ગંધ લેઈ જક્ષની પુજા કીધી ચીત્ર કરી બળી બાકુળા હોમ હવન કરી પછે પગે લાગી દંડવત કરી જક્ષ પ્રતે કેહેવા લાગ્યા કે હે ભક્ત વચ્છળ હે અચીત્યસકના ધણી તાહારી પુજા કરતાં કાંઈ અવીધી અસાતના થઈ હોય કાંઈ અવીનય થયો હોય તો સેવકનો અપરાધ ખમવો એવી રીતનાં વીનયનાં વચન સાંભળીને તેની ભક્તીએ પ્રસન્ન થયો થકો તુષ્ટમાન થઈ જક્ષ બોલ્યો કે માગ માગ જે માગે તે તુજને આપુ તેવારે ચીતારો કહે હું એટલુંજ માગુ છુંકે વરસો વરસ તુમે એક ચીત્રકારને મારો છો તે મારવો નહી તેવારે

જક્ષ કહે હવેથી કોઈને પણ હું મારીસ નહીં પણ તાહારા વાસ્તે કાંઈક
માગ તેવારે ચીતારો કહેહું જેનું જરાપણ સ્વરૂપ જોઉં તેની આખી ત
સખીર જરાએ જરા ચીતરી દઉં એવું વારદાન આપો તે
વારે જક્ષ કહે જેની આંગળી તુ જીએ તેનું સ્વરૂપ ચીતરી શકીશ
એવું તુને વરદાન આપુ છું એવી રીતનું જક્ષનું વરદાન પામી પાછો
કોસખો નગરે આવ્યો તેવારે ત્યાંના રાજા સતાનીકે તે વાત જાણી સરવ
ચીતારા તેડાની પોતાની શભા ચીતરાવા માંડી તીહાં સરવ ચીતારા ચીત્ર
કરવા લાગ્યા તેવે સમે જાણી માંહેથી સતાનીક રાજાની સ્ત્રી ત્રગાવતીની
આંગળી દેખી પેલા ચીત્રકારે તેનું આણુ સ્વરૂપ ચીત્રી દીધું તે ચીત્ર ક
રતી વખતે જાંઘ ઉપર મીસીનું ટીપું પડ્યું તે ચીતારે જુસી નાંખ્યું એમ
જે ત્રણ વાર ટીપું પડેને જુસી નાંખે તેવારે ચીતારે વીચાર્યું જે મા
હારે દેવતાનો વર છે તેથી એ ટીપું પડે છે માટે રાણીની જાંઘે કાંઈક લાંછ
ન હશે માટે વારંવાર તે ઠામે ટીપું પડે છે એમ ધારી તે ટીપાનો
ડાઘ રહેવા દીધો તેવારે પછી સભા ચીતરાઈ રહી એટલે રાજા જો-
વા આવ્યો તીહાં ત્રગાવતી રાણીની જાંઘી દેખી ઘણું ખુશી થયો પણ
જાંઘને વીશે લાંછન દેખી ક્રોધ પામ્યો વીચારે જે એ ચીતારે મારી
રાણી ભાગતી છે એમ ન હોયતો જાંઘના લાંછનની એને શી ખબર
ર પડે માટે નકકી ત્રગાવતી એણે ભાગવેલી છે એમ વીચારીને ચી
તારાને મારવા માંડ્યો એટલે ચીતારો કહે માહારાજ મને દેવતાનો
વર છે માટે હું થોડું રૂપ જોઈને સઘળું ચીતરી શકું છું તેવારે રા-
જાએ પારખું જોવા કુખડી ઘસીનું મુખ દેખાડ્યું તેને ચીતારે જોઈને
સઘળું રૂપ ચીત્રી આપ્યું એટલે રાજાના મનનો મંદેસો ઉતરી ગયો
તથાપી એ ચીતારાના જમાણા હાથનો અંગુઠો રાજાએ કપાવી નાંખ્યો

પરસ્ત્રીજાં પટ પુરૂષો કેવી રીતે પ્રપંચ કરે છે અને
તેઓ કેવી રીતે દુઃખ પામીને આખરૂં મ-
માવે છે તે ઉપર એક પ્રધાનના પુત્રની
વારતા.

સુર્યપુર નામના નગરને વીશે સુરશેન નામનો રાજા રાજ્ય કર-
તો હતો, તેને કુર્યંદ નામે પ્રધાન હતો, તે પ્રધાનને કઠારપીગના

મે એક પુત્ર હતો. તેજ નગને વીશે ધનદત્ત નામનો એક ધનવંત શે
 ૬ રહેતો હતો. તે શેડને શીળવંતી નામે સ્ત્રી હતા, - શીળવંતી સ્ત્રી એ
 વીતો રૂપવાન હતો કે દેવાંજાઓ પણ તેના રૂપની બરાબરી કરી શ
 કે નહીં પરંતુ સ્ત્રી ભરથાર બનેા જાણ માહા ધરમીષ્ટ અને સત્યવા
 દી તેમજ શીળવંત હતાં, એક દીવશ શેડની સ્ત્રી શીળવંતી પોતાની
 સખીઓ સાથે દેવદગ્ધન કરવા માટે ઘેરથી નીકળી, તેને પ્રધાનના પુ
 ત્ર કઠારપીંગે દીડી દખીને પોતાના મીત્રાને પુછવા લાગ્યો કે આ
 કમળ નયની અપત્સરાઓના રૂપથી પણ અધીક રૂપવંત કોની સ્ત્રી
 છે, તેવારે તેના મીત્રાએ કહ્યું કે આપણા નગરમાં ધનદત્ત નામે શે-
 ૬ રહે છે તેની એ સ્ત્રી છે અને તે એવીતો શીળવંતી છે કે પ્રાણુઘાતે
 પણ પર પુરૂષની સામે વીકાર દ્રષ્ટીએ જતી નથી આ રીતનું પોતા-
 ના મીત્રાનું કેહેલું સાંભળીને તે પ્રધાનનો પુત્ર પોતાને ઘેર ગયો ત્યાં
 જઈને ઘોડા બાંધવાના તબેલામાં જઈને સુતો એ વાત જાણીને તેના
 બાપ તેની પાશે જઈને પુછવા લાગ્યો કે હું પુત્ર વગર કારણિનું આ
 વી રીતે શામાટે રીસાઓ છે શુ કોઈએ તાહાર અપમાન કીધું છે
 કીવા તને કાંઈ જોઈએ છે જે હોય તે કેહે હું તાહારી ઈચ્છા પુરણ
 કરૂં, તેવારે નીરજન અને કામંધ થયલો કઠારપીંગ લગ્યા મુકીને પો
 તાના બાપને કહેજે હું કોઈથી રીસાણું નથી ને કોઈએ માહાર અ
 પમાન પણ કીધું નથી--પણુ જ્યારથી મેં ધનદત્ત શેડની સ્ત્રી શીળવં
 તીને દીડી છે ત્યારથી મારૂં ચીત તેના રૂપમાં વેંધાયું છે માટે જો તે સ્ત્રી
 મને નહીં મળેતો હું માહારે પ્રાણુ કાહાડી નાંખી આપઘાત કરીશ
 આ રીતનું પોતાના પુત્રનું ખોલવું સાંભળીને પ્રધાને તેને વચન આપ્યું
 કે, ખે માસની અંદર તે શીળવંતી સ્ત્રી હું તને મેળવી આપીશ, એમ
 કહીને તેને મનાવી ઘેર તેડી લાવી બોજન કરાવ્યું તેવાર પછી એ
 ચાર દીવશ વીત્યા એટલે પ્રધાન વીચારવા લાગ્યો કે, હરેક રીતે શી-
 ળવંતી સ્ત્રી પુત્રને મેળવી આપવી જોઈએ નહીંતો એકનો એ
 ક દીકરો વગર મોતે મરશે, એવો વીચાર કરે છે એટલામાં રાજાનો ચો-
 પદાર ખોલાવા આવ્યો, એટલે પ્રધાન રાજ્ય કચેરીમાં ગયો તીહાં રા-

જના માંથામાં વેગ થવાથી માહા વેદના ભોમવતો રાજા બોલ્યો કે હે માન માહારા માંથાનું દરદ મટે તેવો કાંઈ ઉપાય જલદીથી કરો નહીતો હું જીવી શકીશ નહીં. એહવુ રાજાનું કેહેલું સાંભળીને પ્રધાને પોતાના ફીકરાની ઈચ્છા પુરી કરવા માટે એક કલ્પીત વાત બનાવીને રાજાને કહ્યું કે “સાહેબ આજે એક જ્યોતીષી માહારે ઘેર આવ્યો હો તો તેહને મેં પુછ્યું કે રાજાને માંથે વેગ થાય છે તેનો કાંઈ ઉપાય હોયતો બતાવો ત્યારે તેણે કહ્યું કે, કઠાદીપને વીશે “કીન્દલ” નામે પંખી થાય છે તે પંખી અહીયાં આવેતો તે દખવાથી તમારા માંથાનો સઘળો રોગ નાશ પામે, અને તે પંખી જે શહેરમાં રહે ત્યાં દુઃકાળ તો પડેજ નહીં અને કોઈ જાતની વ્યાધી પણ થાય નહીં, માટે તે પંખી અહીયાં મંગાવો. તેવારે રાજા બોલ્યો કે તે પંખી અહીયાં શી રીતે આવી શકે? પછી પ્રધાને કહ્યું કે એમાં બહુ જોરનું કામ નથી, આપણા નગરમાં વાહાણનો વેહેપારી ધનદત્ત નામે શેઠ છે તે પોતાનું વાહાણ લેઈને કઠાદીપે જાયતો પંખી લેઈ આવે,--એવું પ્રધાનનું કેહેલું સાંભળી રાજાએ ધનદત્ત શેઠને બોલાવવા માટે પોતાના ખાસ માણસોને મોકલ્યા, તેઓ ધનદત્ત શેઠને ઘેર જઈને પ્રશ્ન કરી કેહેવા લાગ્યા કે શેઠજી આજે રાજા સાહેબ આપને બોલાવે છે, તેવારે શેઠ કહે જે ભાઈ તમે જુલતા હશો આ નગરમાં ધનદત્ત નામના ઘણાક વેહેપારીઓ રહે છે--તેવારે રાજાના શેવકો કહે જે રાજાનો તમનેજ બોલાવે છે, અમને તમારા ઘરનું નામ નીશાન પ્રધાને બતાવ્યું છે.--પછી શેઠ જુગડાં પેહેરીને રાજા દ્વારે ચાલ્યા તેઓ રાજાસભાની નજીક આવ્યા તેવારે પ્રધાન અને રાજા વીગરે સઘળા લોકોએ ઉભા થઈને શેઠને માન આપી, પ્રધાનની જોડે બેસારયા,--તે જોઈને શેઠ માહા વીચીક્ષણ હતો તેણે વીચાર્યું કે-અતી આદર સારૂ નહીં કહ્યું છે કે:—

અતી દાનત બત્તી બધી, અતી ગરવેણુ રાવણુ;

અતી રૂપવંતી શીતા; અતી સર્વત વરજીતે.

આ રીતે શેઠ પોતાના મનમાં વીચાર કરે છે તેટલામાં રાજા તે

ને કહેવા લાગ્યો કે શેઠજી તમારા સરખુ એક કામ છે, શેઠ કહે ફર
 માવો, તેવારે રાત્ર કહેજે કઠાવીપન વીશે કીજીય નામે પંખી રહે
 છે તેની અમારે જરૂર છે માટે આપ વહાણ લેધન ત્યાંજ તે પંખી
 ને લઈ આવો, રાત્રનું કહેવું સાંભળીને શેઠ બોલ્યો કે માહારાજ આ
 ને સાત વરસ થયાં મેં વાહાણનો વેહેપાર છોડી દીધો છે ને વાહાણો
 પણ સંકેતો મુક્યાં છે હું કાંઈપણ વેહેપાર કરતો નથી માત્ર પ્રભુ ભ
 કતીમાં રોકાયો છું ને વ્યાજ ઉપત્તવી માહારૂં ખરચ નભાવું છું માટે
 આપણા નગરમાં વાહાણના ઘણાક વેહેપારીઓ છે તેમાંથી ફરકોધન
 મોકલો, આ રીતનું શેઠનું બોલવું સાંભળીને તેને પ્રધાન કહેવા લા
 ગ્યો કે એ કામ આપ વાંતાં કોઈથી થવાનું નથી માટે રાત્રનું વચ
 ન માનીને આપ વાહાણે ચઢો એમ કહી શેઠને ભારે શીરપાવ આપી રાત્ર
 ની ગાડીમાં બેસારી તેમને ઘેર વીદાય કર્યા ને કહ્યું કે વાહાણે ચઢાવાની તૈ
 યારી કરો, શેઠ ઘેર આવ્યા તેવારે સ્ત્રી કહે આ શું ! તેવારે શેઠ કહે હ
 સ્ત્રી આ પણ એક તોફાન જેવું લાગે છે તેવારે સ્ત્રી કહે સ્વામીન મને
 એક દીવસ પ્રધાનના પુત્રે દીડી હતી તે માટે એ સરવ પ્રપંચ કીધો
 હોય એમ લાગે છે પણ ધરમ પસાચે સરવ વીધન દુર થશે. બીજે
 દીવસે શેઠ વાહાણે ચડ્યા ત્યારે રાત્ર પ્રધાન સરવ વોળાવા ગયા, ને
 ધન પણ ઘણું આપ્યું શેઠને વોળાવી સરવ પોત પોતાને ઠેકાણે ગયા મધરા
 તને વિશે શેઠ વાહાણની ભળામણ પોતાના ચાકરોને કરા એક હું
 ડીમાં બેસીને પોતાને ઘેર આવી છુપી રહ્યા. હવે બીજે દીવસે પોહાર
 રાતને સમયે પ્રધાનનો પુત્ર કઠારપીંગ શેઠના ઘર પાશે શોભતા શાણગાર
 પેહેરીને આવ્યો આવીને બારણુ દોકડ્યું તેવારે શીળવતીએ પોતાની દાશીને ક
 હ્યું કે નીચે જઈને કઠારપીંગને ભેડી ત્રાવ પણ પહે જે કે તે એકલોજ ઉપર
 આવે. પછી દાશીએ બારણુ ઉઘાડીને કઠારપીંગને અંદર લીધો પછી
 શાંકળ દીધી કઠારપીંગ પણ ઉપર ગયો તેને દેખી શીળવતી કહે આવો
 પલંગ ઉપર બેસો પછી કાંમાંધ થયેલો કઠારપીંગ પલંગ ઉપર બેઠો તેવોજ
 તળાઈ મુઠ્યાં નીચે જાત્રમાં પડ્યો કેમકે પ્રથમથીજ પલંગને સુતરના તા
 રથી બાંધીને ઉપર બીજાનું કીધું હતું ને નીચે જાત્ર ઉઘાડો મુક્યો

હતો તેથી તે કાંબાધી તો બીચારો જનરૂમાં પડ્યો પછી દીન પ્રત્યે
 હોર ચણા બાકીને તેને ખાવા આપે ને ઉપરથી પેશાબ કરે તે પણ
 એના ઉપર જન્ય એમ ત્રણ માસ થયા તેવારે શેઠે સઘળી જાતનાં
 જાનવરનાં પીછાં વાઘરી પાસે મંગાવ્યા અને એક મોઢોડુ પાંડુ કરા
 વ્યુ તેવાર પછી શેઠે વાહાણમાં જઈને વાહાણ આવ્યાની વધામાણી
 રાજાને કાઢાવીને કઢારપીગને બાહાર કઢાવ્યો પછી તેના બદલ
 ઉપર સરેસ અને મગી લગાવીને તે ઉપર પીછાં વળગાડ્યાં એટલે જા
 નવર સરીખો બન્યો તેને લઈને પાંજરામાં ઘાડ્યો તે પાંજરુ લઈને
 મનુર પાસે ઉપડાવી શેઠ રાતને સમે વાહાણમાં લઈ જઈને ગોઠા
 પ્રભાતે બારોબાર વધામાણાં પોકથાં તેવારે પ્રધાને શીળવતીને કહેવરા
 વ્યુ ને શેઠ આવ્યા માટે હવે માહારા પુત્રને રજા આપો કેમકે કુળે
 તી થાય તેવારે શીળવતીએ કહેવરાવ્યુ ને જોણે આટલા દીવસ જાળ
 વ્યો તે હમાણાં પણ જાળવશે માટે તમારે ફીકર કરવી નહીં એમ
 સાંભળી પ્રધાન ખુશી થયો હવે બીજે દીવસે શેઠ પણ વાહાણમાં
 થી ઉતરી બારોબાર પાંજરુ લઈને રાજ દરબારે આવ્યા રાજાએ ધન
 ળો આદર દીધો રાજા કહે શેઠ જાનવર લાવ્યા તેવારે શેઠ કહે “ હવે
 રાજ આ પાખંડીનો પાંજરો” તેવારે રાજા કહે એને બોલાવો તેવારે શેઠે
 હાથમાં પરોણો લઈને પેલા કઢારપીગને એકમે ગોઠા મારયા રાજા કહે બાહાર
 ર કાઢો તેવારે શેઠ બાહાર કાઢ્યો તે જોઈને સરવે જગે આજણ્યો એ
 ટલે રાજાએ શેઠને પુછ્યુ તેને આતો પ્રધાનનો પુત્ર કઢારપીગે તેને આ
 રીતે જાનવર બનાવવાનું કારણ શું તેવારે શેઠે પાછો સઘળો વૃત્તાંત ક
 હી સંભળાવ્યો તે સાંભળી રાજા અતીશે ક્રોધ કરીને કહેવા લાગ્યો કે-
 આ કઢારપીગને શુગ્રીએ ચડાવો ને પ્રધાનનાં ઘર બાર લુટી લીધો
 તેવારે શેઠ રાજા પ્રત્યે કહેજે માહારાજ કઢારપીગને જીવતો મુકો રા
 જાએ શેઠનું વચન પ્રમાણ કીધું અને પ્રધાનનું ઘર લુટી બાપ દોકરા
 ને દશ નીકાડ કીધા રાજાએ શીળવતીને પાંજખી મોકલી તેડાવો બહુ
 આદર આપી શેઠને પણ શીરપાવ આપી પ્રમાણીક અને સત્યતાદી
 જાણી તેને પ્રધાનના આજ્ઞા ઉપર કાયમ કીધો.

(૧૧૫)

એક અમલકારી વાર્તા.

અદ્રકાંત નગરને વીશે અંદરેન નામનો રાજા રાજ્ય કરતો હતો તેહને ત્રણ પુત્રો ઉપર એક રતીમુદરી નામની પુત્રી હતી પણ તે ૫ મી જ્યારે જન્મ પામી ત્યારે સ્ત્રીઓની આકૃષ્ટી વીરૂદ્ધ તેણીને જે સ્તાનની વચ્ચેમાં એક ત્રીજી સ્તાન રસોળી જેવું હતું રૂપ ગુણમાં ઘણી સારી હતી પણ તેને ત્રણ સ્તાન હોવાથી કોઈ સાધારણ પુરૂષ પણ તેને પરણે નહીં તેથી પચીસ વરસની થઈ, તોપણ કોઈ તેને પરણવાની ઇચ્છા કરે નહીં જેથી કરી તેના પીતા બહુ દીલગીર થવા લાગ્યો,— વસ્તી મંદિથી અનેક પુરૂષોને બોલાવીને મોટી લાલચો આપી તથાપી કોઈએ તે કન્યાને પરણવા માટે ઇચ્છા જણાવી નહીં ત્યારે રાજા બહુ જ ખેડ પામ્યો અને વીચારવા લાગ્યો કે હરેક રીતે ગમે તેવા વરને પણ કન્યા પરણાવવી જરૂર છે એમ વીચારીને પોતાની હકુમત માં ઢંઢેરો પીટાવ્યો કે હરેક પુરૂષે અમુક દીવશે અમુક જગ્યાએ આવવું. એ રીતે ઢંઢેરો પીટાયા પછી સઘળા પુરૂષો નીમેલી જગ્યાએ એકઠા થયા તેવે સમયે એક પાંગળો ભીખારી એક આંધળાને કહેવા લાગ્યો કે જો તું મને તારી ખાંધ ઉપર બેસારે તો હું તને રસ્તો દેખાડું ત્યારે આંધળાએ તે વાત કબુલ કરી કે તાહારી આંખોને માહારા પગ, આપણે સઘળે સ્થળે ફરીને પેટ ભરીશું એમ ઠરાવ કરી તે પણ ત્યાં આગળ આવી પોતા, તેવારે રાજાએ એક હાથણીને વસ્ત્રા અલંકાર પેહેરાવીને તેની મુંઢ માંહે એક રૂપાના કળશ પાણી ભરીને પકડાવ્યો, અને એવો ઠરાવ કીધો કે આ હાથણી જે પુરૂષની ઉપર કળસ ઢોળે તે પુરૂષ આ માહારી પુત્રી સાથે લગ્ન કરે— એમ કહી પુરૂષોના ઢોળા તરફ તે હાથણીને તેના માહાવતે હંકારી તેણે કોઈની ઉપર કળસ નહીં ઢોળતાં જે આંધળો ભીખારી એક પાંગળો ભીખારીને પોતાની ખાંધ ઉપર બેસારીને ત્યાં આવી ઉભો હતો તેની ઉપર હાથણીએ કળશ ઢોળ્યો, તેવારે રાજાએ પોતાની કન્યા તે બંને જણને પરણાવી ચોરીમાં આંધળો પાંગળાને કેક ઉપર બેસારીને ફેરા ફર્યો, એ રીતે લગ્ન કરવા પછી રાજાએ તેઓને રહેવા માટે એક મકાન વીગરે આપ્યું એટલે

જે ત્રણ જણ તે મકાનમાં રહેવા લાગ્યાં પણ તે કન્યાએતો ફક્ત એકલા
 પાંગળાની સાથે જ પતી વેડેવાર રાખ્યો ને આંધળાને હમેશાં વેગળોજ
 રાખવા માંડ્યો તેથી આંધળો હમેશાં ખડખડાટ કરે ને લડાઈ કરવા
 લાગે તે જોઈને રાજકુવરીએ તથા પાંગળાએ વીચાર કીધો કે આ આંધળાનું
 દખલ વચમાંથી જાય તેવો ઉપાય કરીએ એમ ધારીને પોતાના ચાકર
 પાસે જે ત્રણ સાપના ઢીઝાં મારી મંગાવ્યા અને તે ડીઝાં ખાણમાં ખા
 ફીને આંધળાને ખખરાવી મારી નાખવાનો વીચાર કીધો,--તેવે સમયે ચુ
 લા ઉપર જે સાંપના ડીઝાં બાફવા ચુકેલાં ને તે ઉપર રકાબી ઢાંકેલી ત્યાં
 ખાવાનું શોધવા માટે તે આંધળો ફાંફા મારતો મારતો જઈ પાત્યો
 અને ચુલા ઉપર કાંઈ ખાવાનું શોધવા લાગ્યો તેવામાં ચુલા ઉપર જે
 વાસણ રકાબી ઢાંકીને ચુક્યું હતું તેની રકાબી ઉઘી કરી એટલે તે ડી
 ડાંની વરાળ આંધળાની આંખને લાગી તેથી કરી તેની આંખના પડ
 ઢાં ફાટી ગયા અને તેજ વખતે તે દખલો થયો તેથી કરી ચુલા ઉપ-
 ર બાફવા ચુકેલા ડીઝાં તેના દીઠામાં આવ્યાં તેવારે ક્રોધ કરીને તે
 આંધળો બોલ્યો કે અરે પાપીઓ તમે મને મારી નાંખવાનો ઉપાય
 કરેલો જણાય છે, પણ માહારા નશીબેતો હલદુ સારજ થયું કે નથી
 હું દખલો થયો, હવે હું તમારી ખંને જણની ખખર લેવાનો છું એ
 મ કહીને પાંગળાના હાથનાં જે ખાવડા અડાં ને અધર કરી,
 રતીસુંદરીની છાતી ઉપર પટકવા લાગ્યો, તેથી પાંગળાના
 ખંને પગ રતીસુંદરીની છાતીમાં જોસ બેર વાગવાથી તેની
 છાતીની વચમાં રસોળી જેવું ત્રીજું સ્તન હતું તે ઢુટીને
 જમીન ઉપર પડ્યું એટલે રતીસુંદરીની એખ નીકળી ગઈ અને બી
 જી સુદર સીયો જેવી એ સ્તનવાળી ઘઈ, અને પાંગળાના પગને પણ
 ખુબ ઝપાટો લાગવાથી તેની નરો છુટી જવાથી તે પણ સાબે થયો,--
 તેવારે તે પાંગળો ને આંધળો ખંને જણ ઝગડો કરવા લાગ્યા એક
 કહે જે રતી સુંદરી ને હું પરણ્યો છું ને બીજા કહે જે હું પરણ્યો છું
 એમ સામ સામી લડવા લાગ્યા તે વાતની રાજને ખખર પડવાથી
 રાજએ ખંને જણને રાજ સભામાં બોલાવીને કહ્યું કે--પંડીતોને બો

ભાવી પુછીએ કે આ બેમાંથી કંન્યાનો પતી કોણ થઈ શકે એમ કહી
 ને રાજાએ સભામાં મોઠા વીધવાન પંડીતોને બોલાવો પુછ્યું કે અમા
 રી પુત્રી રતીસુદરીને આ આંધળાએ પાંગળાને કેડે બેસારીને પરણી
 છે તેથી તેના ખરો ભરથાર કોણ થઈ શકે તે વારે પંડીતો બોલ્યા કે
 કંન્યાનો ખરો ભરથાર તો પાંગળોજ થઈ શકે કારણ કે આંધળાની કે
 ઠ ઉપર બેસીને તે ચોરીમાં ફેરા ફર્યા માટે આંધળો તો તેનું વહાન
 થયો, ને કંન્યાને પરણનાર તો પાંગળોજ કેહેવાય આ રીતે ન્યાય
 થાય. પણ રાજાએ પોતાની પુત્રી પાંગળાને આપી અને તે સાજો થયો તે
 થી તથા પોતાની પુત્રીની એમ નીકળી જવાથી ઘણાજ ખુશી થયો તે
 મજ આંધળો જ દખતો થયો હતો તેને રાજાએ ઘણુંજ ધન આપી
 ને તેને પણ ચોગ કંન્યા પરણાવો તેથી તે પણ ખુશ થયો, એ
 રીતે ત્રણે જણની સ્થિતિ દૈવ્ય ચોગે સુંદરી ગઈ

એક વીઠીચારા સીયોની ચરીત્ર વીરોની વારતા

કાંચનપુર નામના નગરને વીરો શીવચંદ્ર નામનો એક ધનાઢ્ય વા-
 નાણીઆ રહેલો હતો તેને પુરુષોત્તમ નામનો એક પુત્ર હતો તે પુત્રને
 તેજ નગરના ભાળચંદ્ર નામના શેઠની ગવરી નામની પુત્રી સાથે પર
 ણાવ્યો હતો, જ્યારે પુરુષોત્તમ વીસ વરસની ઊંમરનો થયો તેવારે તે
 ના પીતાએ પોતાની પ્રદેશની દુકાનો પર હીસાબ તપાસવાને મોકલ
 વા માંડ્યો તે જ્યારે પ્રદેશ જાય ત્યારે તેની ગવરી નામની સ્ત્રી
 પર પુરુષો સાથે અનાચારે વરતવા લાગી, એક વખત પુરુષોત્તમ પરગા
 મ ગયો ત્યારે તેની સ્ત્રી એક ભવાનીના દેવળના પુજારા સાથે લાગી
 તે હુમ્મણાં રાતની વખતે તેને ઘેર જતી હતી, એમ કરતાં એક દીવશે
 તેના ભરથાર પુરુષોત્તમ પ્રદેશથી આવ્યો ત્યારે તેના પીતાએ તેની
 સ્ત્રીને તેડવા માટે પોતાના આકરને તેના પીયર મોકલ્યો, તે તેણી
 ને તેડી આવ્યો પણ તે સ્ત્રીએ તે દીવશે પોતાના જીરને વાયદા કે
 રેલો તેમાંજ તેનું ચીત વેચાઈ રહ્યું હતું—પછી રાતને વીરો પુરુષોત્તમ
 પોતાના દીવાનખાનામાં સુવા ગયો ત્યાં તે સ્ત્રી પણ ગઈ, પોડીકવા

ર વાચીત કરવા પછી, પુરોષો તમ મદદશથી આવેલો તેને ઉત્તરગરે હોવા
 સ્ત્રી તે નીદ્રાવશ થયો. ત્યાર પછી જ્યારે મધરાત વીતી ગઈ ત્યા
 રે તે સ્ત્રી પોતાના લુગડાં ઘરેણુ પેડેરીને મેડાની બારીએ દારકું બા
 ધીને નીચે ઉતરી પોતાના જરના ઘર તરફ ચાલવા લાગી. તેવે સ
 મયે તેજ શેફરમાં ચોરી કરવા માટે એક ચોર હાથમાં ખાતરીયાં લેઈ
 ને જતો હતો તેણે આ વીભીચારી સ્ત્રીને જતાં દીડી તેવારે તે ચોર
 વીચારવા લાગ્યો કે પાછલી રાતની વખતે વસ્ત્રા લુપ્ત મળને આ સ્ત્રી
 કીહા જાયછે તે તો જોઉં એમ ધારીને ચોરી કરવાનું બુદ્ધિ જઈ તે સ્ત્રીનુ ચ
 રીત જોવા છુપી રીતે તે સ્ત્રીની પાછળ પાછળ તે ચોર જાયુ થયો - પછી
 તે સ્ત્રી ભવાનીના દર પાશે ગઈ ને ત્યાં જઈને જુએછે તો તેના જરને
 ચોરની શ્રાંતીએ કરીને કોટવાળે બાગ મારેણુ તેથી દવળની નજીક એક
 ઝાડ તળે તેને મરી ગયલો પડ્યો દીઠો તે મડદાને જોઈને, તે સ્ત્રી કામા
 તુર થઈ તેને ચુમન કરવા લાગી તેને દખીને નજીકના ઝાડ ઉપર એક
 વંતર બેઠો હતો તે વીસ્મય પામીને વીચારવા લાગ્યો કે આતે કેવી કુષ્ટ
 સ્ત્રી છે જે મડદાને પણ ચુમન કરેછે આવી રીતે કામાંધ થયલી સ્ત્રીતો. આજે
 જ દીડી માટે તેની હુશ પુરી કરીને તેને હું સખત સજા કરું કે આવુ
 કુષ્ટ કલ્પ તે કરીને કરી શકે નહીં એમ વીચારી તે વંતરે પેલા મડદામાં
 મવેશ કરીને તે સ્ત્રીની સાથે સંભોગ કર્યો તે થઈ રહ્યા પછી તે વંતર
 પેલી સ્ત્રીનું નાક કરડી ખાઈને પાછો ઝાડ ઉપર જઈને બેઠો અને સ્ત્રીનું કપા
 ચણુ નાક મડદાના મોઢામાં રહ્યું તેવારે તે સ્ત્રી નાકે લોહી ચુની પોતે
 જે બારોએ દારકું બાંધ્યું હતું ત્યાં આગળ જઈ તે દારકું ઝાલી મે
 ડા ઉપર ચઢી તે વખતે પોતાના પતી નીદ્રા વશ હોવાથી તેની જોડે
 જઈને સુતી અને થોડીક વારે ભરથાર જાગ્યો એટલે પોતે એકદમ
 જુમ પાડી જે હાથ હાથ વગર વાંકે માહારા ભરથારે મારું નાક કા
 પી નાંખ્યું એ રીતે જુમ પાડવાથી તેનાં સાસુ સસરા વીગરે દાડી
 આવ્યાં અને પોતાના પુત્રને ઠપકો દેવા લાગ્યા કે આવુ કર્મ તે શા
 માટે કીધું તેવારે તે બોલ્યા કે હું તો કાંઈ પણ જાણતો નથી તથાપી
 સ્ત્રીના કાંઈ છળભેદ જણાય છે એમ વાત ચીત કરતાં પ્રાતઃકાળ થયો

એટલે તે સ્ત્રીનાં માત પીતા પાણુ આ વાતની ખબર સાંભળીને ત્યાં આવી લઠા લાગ્યાં અને કહે જે અમારી પુત્રી સતી જેવી છતાં તેને તમે આવી રીતે નાક કટી કરી માટે રાજ દરબારમાં ફરીયાદ કરીશું- આ રીતે તકરાર કરેછે એટલામાં રાજાનો કોટવાળ પાણુ ત્યાં આવી પોતો તેણે શેઠના પુત્ર પુરુષોત્તમને અવળે હાથે બાંધીને રાજા પાસે લીધો તેવારે રાજાએ કહ્યું કે આ હુછને શુળીએ પસોવો કે ફરીને આ રીતે બીચારી અબળાએને કોઈ દુઃખી કરે નહી, આ રીતના રાજા નો હુકમ સાંભળીને પેલા ચોરે વીચાર્યું જે સ્ત્રી વીલીચારી અને શુન્દેગાર છતાં તે સતી ઠરે છે ને બીચારો શેઠના પુત્ર નીરદોષ છતાં મારયો જાય છે માટે જેમ થનાર હોય તેમ થાય પરંતુ રાજા પાસે જ ઇને સઘળી હકીકત સાંભળાણુ કે જેથી વ્યાજબી ન્યાય થાય, એમ ધારીને તે ચોર રાજા સભામાં જઈને હાથ જોડીને કહેવા લાગ્યો કે સાહેબ મારો કે છવાડો પાણુ માહારી એક અરજ સાંભળો—રાજા બોલ્યો કે તારે જે કહેવું હોય તે કહે, ત્યારે તે ચોર કહેલું ચોરશું ને રાતે ચોરી કરવા જતો હતો તે વખત આ સ્ત્રીનું સઘળું ચરીત મેં જાતે ને પોતે જોયું છે—એમ કહી જે રીતે રાતે બન્યું હતું તે રીતે રાજાને કહી સભા બાબતુ. અને છેવટે તેણે કહ્યું કે વાંચેખ ખાતી કરવી હોયતો હજી ત મડદ પડેલું છે અને તેના મોમાં આ સ્ત્રીનું નાક પાણુ છે-પછી રાજાએ પોતાના માણસો મોકલા ને તમ્બીજ કરાવી તેા ચોરનું કહેવું સચળું સાંચું દેખાયું તેથી કરી રાજા માહા ક્રોધ કરીને બોલ્યો કે આ પાપી સ્ત્રીનું માંથું મુડાવી તેના મોં ઉપર મળી અને ચુનો લગાવી ગધેડા પર બેસારીને શહેર વચે ફેરવી કાઢાડી મુકો અને તેના બાપનાં ઘર બાર લુટી લીએ, એ રીતે હુકમ કરીને રાજાએ પુરુષોત્તમ ને સત્યવાદી જાણી શીરપાવ આપી વીદાય કર્યો અને પેલા ચોરને પાણુ રાજાએ શીરપાવ આપ્યો ત્યાર પછી તે ચોરને પુરુષોત્ત પોતાને ઘેર તેડી ગયો અને પોતે તેને ઘણું જ ધન આપી પોતાને જીવંત દાન આપનાર તરીકે તેના ઉપકાર માન્યો.

ધર્મ ગુરૂએ આજ્ઞા નીચેના સુખ અંતઃકરણથી દેહ પછે પાગવાથી થતા લાભ વીગે વંકચુગ રા જાની વારતા.

ચરમવતિ નદીની પાશે દીપુર નામા નગરને વિષે વિમળનામે રા
જા રાજ્ય કરતો હતો તેને સુમંગળા નામે પટરાણી હતી તે સાથે વિ
ષય સુખ ભોગવતાં અનુક્રમે પટરાણી ગરભવંતી થઇ પુરે માસે એક
પુત્ર અને એક પુત્રી જન્મેલે જન્મ્યાં તેના પિતાએ હરખ સહિત પુત્રનું
નામ પુષ્પચુગ અને પુત્રીનું નામ પુષ્પચુગા દીધું અનુક્રમે બંને લાઇ બે
હેન જીવન અવસ્થા પામ્યા તેવારે પાપના ઉદયે કરી લાઇ બેઠાં ને સમાગમ
થયો તેમ પુષ્પચુગ નગરમાં પાશુ અનરથ કરવા લાગ્યો તેથી કરી પુષ્પચુગનું
નામ વંકચુગ દીધું કેમકે તે વાંકે મારગે ચાલતા લાગ્યો એકદા પ્રજાએ રા
જાની પાશે આવી દરીયાદ કરી જે હે રાજન પ્રજાના આપ માત પિતા
છો તેમ છતાં તમારો કવર નગરને વિગે અનાર્થ કરે છે પારકી સ્ત્રીઓ
પર બળાટકાર કરે છે તેમજ પ્રજા ઉપર અનેક રીતે બુદ્ધિ કરે છે માટે તે
રાજાને જોય નથી તે સાંભળી રાજા કે. પાપા તાન પાડી કારને કહે જે તુમા
હારા નગરની દુર થા છડાં મારી આ ગુણશુ વરતે તિહાં તાહારે રહેતુ નહી
તે સાંભળી પીતાનું વચન ન લોપતાં લાઈ બેઠાં બંને નગર માંહથી
ચાલી નીકળ્યાં અનુક્રમે વનમાં ફરતાં ફરતાં એક ભીલની પાંચમાં
આવી પોહોત્યા તેવારે તે પાંચના પાંચસે ચોરોએ પ્રાક્રમી જાણી વંક
ચુગને પોતાના ઉપરી પત્નિપતિ કીધો તિહાં ચોર સાથે ચોરી કરે જીવદાત ક
રે અનેક પાપ કરમને વિશે વરતવા લાગ્યો અને સાતે વ્યસન સેવે એક
સમયે એક ધર્મી ચાર્ય માહારાજ ફરતા ફરતા તે પત્નિપતિની શિમે આવી
પોહોત્યા તેઓ વંકચુગને કહેજે તુમારી આજ્ઞા હોય તો અમે તુમારી
પાંચમાં ચોમાસુ રહીએ અમને રહેવાને ઠામ આપો તે વારે વંકચુગ પ
ત્નિપતિ કહે અમે ચોર લોક છીએ માટે તમને રહેવાનો ઠામ તો આપી
એ પણ તુમારે અમારી શિમમાં ધર્મ ઉપદેશ કરવો નહી તે વારે ગુરૂ ક
હે નહી કરીએ એમ કહી એક સ્થાનક માગીને તિહાં રહ્યા અનુક્રમે
ધર્મ ધ્યાન કરતા થકા કેટલાક દીવસ રહીને ગુરૂ ચાલવા લાગ્યા તેવારે

વંકચુળ તેમને વેળાવા ગયો જ્યારે તેની શીમ આહાર ગયા તેવારે વંકચુળ કહે સ્વામી આપેતો આપનું ઔદ્યુ પાદ્યુપાણુ અમને કાંઈક યોગ ધર્મ સંભળાવો તેવારે ગુરૂ વીચારેછે જે હવેતો એની શીમ વીતીછે અને આ કોઈ ધર્મ પામવાને યોગ્ય જીવછે માટે એને ખીજીતો શુ પાણુ કાંઈક નીયમ આપુ એમ ધારીને કહે હું કહું તે ચાર નીયમને તમે અંગીકાર કરો તે માણુઘાતે ભાગવા નહી તેવારે પલીપતિ (વંકચુળ) કહે સ્વામી તે હુ પાળીશ, ૧ અન્નહ્યુ ફળ ખાવુ નહી. ૨ કોષે કરી સાહસઘાત ના કરવો સાત ડગલાં પાછાં ફરવુ ૩ રાજની પટરાણી સાથે ભોગ ના કરવો ૪ માંસ ન ખાવો તે સાંભળી પલીપતિએ કબુલ કીધું જે સ્વામી હુ તે ચારે નિયમ ખરાખર પાળીશ એમ કહી નમસ્કાર કીધો પછે તે યુનીશ્વરેત્યાંથી ચાલતા થયા, પછી વંકચુળ પાણુ હરખ પામી નીમ અંગીકાર કરી પોતાને ઘેર આવ્યો.

એકદા સમે કોઈક શેઠના સાથ લુટવાને પાંચસે ચાર સં ગાયે લેઈને વંકચુળ એક પરવતની શ્રેણે ગયો ત્યાં વખત વધારે થયોછે તેથી કરી બધાને લુખ લાગી પાણુ ખીજી કાંઈ તીકાં ખાવાનું મળ્યુ નહી. તેથી કરી કીંપાકનાં ફળ મીઠાં જાણી સરવે ખાવા લાગ્યા પાણુ તેનું નાંમ કોઈપણુ જાણે નહી તેથી કરી સઘળાએ તે ફળ ખાધાં પાણુ વંકચુળે ના ખાધાં એવે તે ફળના ઝૂરને લીધે સઘળા ચોર મરાણુ પામ્યા તે દખી વંકચુળ ચીંતવવા લાગ્યો જે અહો ! ગુરૂના મતાપે હુ જીવતો રહ્યો માટે હવે ગુરૂનું વચન દ્રઢ પાણુ પાળવું.

એમ વીચાર કરતો થકો પોતે રાતને સમે ઘેર આવ્યો ઘરમાં પે-શી જીવે છે તો પોતાની સ્ત્રી સાથે પોતાની બેઠેન પુરૂષનો વેશ લઈને સુતી છે તેને દખીને મનમાં ક્રોધાતુર થઈને તલવાર કાઢાડી મારવા જાય છે એવે સમે ગુરૂનું વચન યાદ લાવી સાત ડગલાં પાછો ફર્યો તેથી તલવાર ભીતે અથડાઈ તેના ખડભડાટથી પોતાની બેઠેન તથા સ્ત્રી જાગી ઉઠ્યાં તેવારે વંકચુળ કહે કહે બેઠેન તો પુરૂષનો વેશ કેમ ધારણુ કીધોછે તેવારે તે બોલીકે, આજે પાદ્યની માંહી નાટકીયાનું ટોણુ આવ્યું હતું તે આપણે ત્યાં નાટક કરવા આવ્યું મેં જાણ્યું જે હું એમ

કહીશ કે માહારો ભાઈ નથી માટે નાટક કરશોમાં તો તાહારી ખાહાર
 ગયાની વાત કુબનો સાંભળી રાતે છૂંટ કરવા આવે માટે મેં પુરુષના
 વેશ પહેરી નાટકીયાને દાન દઈ વીદાય કીધા રાત ઘણી ગઈ ને ની
 દ્રા આવી તેણે કરી હું સુતી હતી એવું તેનું વચન સાંભળી વંકચુળ
 ચીંતવે જે અહો અહો ગુરુનો ઉપગાર ! અહો અહો નીમૂની પ્રધાન
 તા ! પ્રત્યક્ષ દીડી એમ ચીંતવી મુખે રહેછે એકાદ સમયે ઉજ્યાણી નગ
 રીને વીશે ખાતર દેવા સારૂ વંકચુળ નીસરચો ત્યાં એક શેઠના ઘરમાં
 ખાતર દઈ અંદર પેઠો તિહાં દીવો બળતો દીડો ત્યાં ખાપ દીકરો
 બેઠા બેઠા મહિા મહિા પશ્ચાતાપ કરેછે અને ખાપ કેહેછે જે આજે હિ
 સાબમાં બે પઈસા ઘટેછે તે ક્યાં ગયા એમ વીચાર કરેછે તે સાંભળીને
 વંકચુળ ચીંતવવા લાગ્યો જે જે હું આનુ ધન લઈશ તો પ્રભાતે તેના પ્રાણ
 તજશે જે માણસ બે પઈસા સારૂ મધ્ય રાત સુધી જાગે છે ને પશ્ચાતાપ
 કરે છે તો તેનું બોહોળુ ધન જશે તો પ્રભાતે તેના પ્રાણ તજશે મા
 ટે માહારે એવડું પાપ લેવું ન ઘટે એમ ધારી તિહાંથી નીસરી વેસ્યા
 ન ઘેર જઈ ખાતર દીધું બીડા જઈ જીવે છે તો કોઈક કુછી રોગી પુ
 રૂષ છે તેવાને પણ ધનની લાલચે વેસ્યા કામદેવ સરિખો ગાણી
 હાવભાવ કરેછે, તે દખી વંકચુળે વીચાર્યું જે અહો અહો ! જે આવી
 રીતે પથ્થરને સોનારૂપે ગાણી ધન મેળવે છે તેનું ધન પણ માહારે લેવું
 ઉચિત નથી એમ ધારી તિહાંથી નીસરી પ્રાહ્માણને ઘેર ખાતર દીધું
 તિહાં પેશી જીવે છે તો ઉઘમાં સ્વસ્તિ ભણતો દીડો અને વળી મુખે
 લવે છે જે પ્રભાતે કોઈની જાગ્યના કરવી છે મિષ્ટાન્ન અને દક્ષણા મ-
 જેતો સારૂ ઇત્યાદીક લવતો દખી તિહાં પણ ચીંતવવા લાગ્યો કે એ
 નું ધનતો માહારે ઇચ્છવા જોગ પણ નથી એમ ચીંતવી રાજના મે-
 હેલ ઉપર ગયો ત્યાં રાજની પટરાણી રંભા સરીખી દીડી તે કેવીછે
 કેજેના રૂપની ખરોખરી કરવાને નાગની કંન્યા પણ ન થાય એવી
 પટરાણી સોળ શણગાર સહિત દીડી પટરાણી પણ વંકચુળને દખી
 વ્યામોહ પામી તેને કેહેવા લાગી; હે માહા ભાગ્યશાળી પુરૂષ ! આજે
 રાજ માહારાથી રીસાયો છે માટે તુમે રાજની સેજમાં સંઘયારૂ કરો !

અને માહારી સાથે ભોગ ભોગવો!! હું તમને નહાસ કરીશ, જે માગશે!
 તે આપીશ માણી, માણક હીરા, મોતી અગણિત ધન આપીશ અને
 માહારો કામ રૂપી તાપ મટાડો!!! એવાં પટરાણીનાં વચન સાંભળી વંક
 ચુગ કહેવા લાગ્યો કે હે માત હું તો તમારો પુત્ર અને તમે તો મારી મા
 તા થાઓ! વળી ગુસ્સે મુજને પટરાણી સાથે ભોગ કરવાનો નીયમ
 દીધેલો છે માટે અચુકત વચન ન બોલો તેવારે રાણી કહે હું તુજ-
 ને માણી માણિક આપુછું તે નહીં હેતાં હે મુરખ તું નિમને શું કરી
 શ, માટે હંમણાં મારી સાથે ભોગ ભોગવ્ય અને પછી નિયમ પાળજે!
 તેવારે વંકચુગ કહે માહાર તો રાજભોગનો ખપ નથી! નિયમ મુકી
 ને મણી માણિક મારે પથર સમાન છે! માટે હે માત હું પ્રાણ જતો
 પ્રાણ નિયમ નહીં મુક એમ સાંભળી રાણી ચીંતવે જે ચોર માણસને
 આ વખત હડ આવી છે, ને મને કામની આતુરતા વધી ગઈ છે એમ
 કહી ઘણી ટળવળી તથાપિ વંકચુગની દ્રષ્ટી લગાર પ્રાણ ન ચળી! આ
 સુધ્ધો બનાવ--રાજ સામેના મેહલની મારીએ બેઠીને જોતો હતો અને
 દીવો બળતો હતો તેથી તેણે નજરે પ્રાણ દીકું પ્રાણ પેલા બંને ન-
 થી જાણતા, જે રાજ દેખે છે, એહવે રાણી ફરીને કરગરી વંકચુગ
 ને કહે જે માહારા ઉપર દયા કરી મુજ સાથે એક વાર ભોગ ભોગ-
 વ્ય નહીંતો હવે તુજને બંધાવી સુળીએ દેવરાવીશ. ! તેવારે વંકચુગ
 કહે જેમ થનાર હોય તેમ થાઓ પ્રાણ હે માત હું અકાર્ય કરના-
 રો નથી!! તે સાંભળી પટરાણીએ ખુમ મારી રે રે સુભટો ધાઓ
 ધાઓ માહારા આવાસમાં ચોર આવ્યો છે. આ બધું જોઈને રાજ
 ચીંતવના લાગ્યો જે અહો અહો મદન વીકાર ધીગરતુ હો મદન નિ-
 કારને, જુઓ એનો વિસ્વાસ કરવા જોગ નથી સ્ત્રી કેવી છે

યત.

સુતી જોવે સાસ ॥ મુત્રા વોળાજી વળે ॥

નારી રૂપ નીસાચરી ॥ લોહ વીણુ કરવાળએ ॥

જે ની જાણે બાપડા ॥ તે કહે અબજા બાળ ॥

કડ કપટની કોથળી સ્ત્રી હોવે નીકર જાત ॥

આપ અનેરાથી રમે ॥ દિએ અન્યને દાષ ॥

દયાહિનુ અતિ લોભણી ॥ તુચ્છ પાણુ સવિચાર ॥

માયા માણુ દયામગ્ની ॥ રૂઠી કરે અપાર ॥

રાણીના પોકાર સાંભળીને કોટવાળ પ્રમુખ સર્વ હથિયાર લઈને દોડી આ વ્યા તેવારે રાજ વિચારેછે જે, ધીગસ્તુ હો આ સંસારને જે વિષયના લાલસી જીવ અત્યંત અકાર્ય કરેછે. રખેને કોટવાળ તેને મારે, એમ ચીંતવીને પોતાના શેષદો પાશે રાજ્યે કોટવાળને કહાવ્યું ને કોઈ એને મારશે નહિ, એને જતન સહિત મારી પાશે લાવો; તે વારે વંકચુળને કોટવાળ રાજ પાશે તેડી લાવ્યો, રાજ્યે ધીરજ આપી આલીંગન કહ્યું પુછવા માંડ્યું. કે હે ઉત્તમ પુરુષ તે આ ઉત્તમોત્તમ નીમ કીહાં કીધા અને કોની પાશે ધર્મ સાંભલ્યો. તે વારે વંકચુળ કહે સદગુરુએ ચાર નીમ આપ્યા હતા તે મહેના પ્રતક્ષ ત્રણ તો રૂલ્યા. તેવારે રાજ કહે જે જગતને વિશે ધર્મ વડો છે. જેઓ સર્વજ્ઞના

વચનની દ્રઢતા પાળે તે જીવ મોક્ષને વિશે જલદી ભય છે. અને જે સર્વજ્ઞ વચનથી વેગળાને વેગળા રહેછે તે સંસાર ઘણું ભરે છે એમ કહી વંકચુળને કહે તું માહારી પાસે જે જીવે તે માર્યું હું તુજને પ્રસન્ન છું. તે સાંભળી વંકચુળ કહે હે મહારાજ પિતાની પાસે પુત્ર જે માગે તે માર્યું આપે છે, તમે માહારા પિતા છો અને પટરાણી માહારી માતા છે માટે તેને જીવિતદાન આપો અને તે માહારી માતાને જરા દુભવશો નહિ એટલું હું માગુ છું, તે સાંભળી રાજ્યે વીચાર્યું ને અહો અહો આ પુરુષની ઉત્તમતા જુઓ! જોણે તેને અવગુણ કીધો તેને ઉપકાર કરે છે! એહવી તેની ઉત્તમતા દેખી વંકચુળનું વચન માની રાજ્યે પટરાણીને જીવિતદાન દીધું કાંઈ રાખ્યું ખોટું પાણુ ન કહ્યો અને વંકચુળને રાજ્યે ઘણું દેશ, હાથી, ઘોડા, રથ, પ્રમુખ લક્ષ્મી આપી સત્યવાદી જાણી પોતાની પાસે રાખ્યો તીહાં સુખભર દિવસ નિર્ગમેછે. એહવે અવસર એક માહાત્મા ધર્મ ગુરુ વિહાર કરતાં તીહાં આવ્યા તેમને દેખી વંકચુળ ઘણું આનંદપાત્ર્યોને ગુરુને ઉતરવાનું સ્થાનક આપી તીહાં રાખી તેમની પાસે ધર્મ પામી, સાતે

વ્યસનનો પરીહાર કીધો, એક વખત રાજા કહે જે હે વંકચુળ આપણા શિ
માટો વશ કરી આવે તે સાંભળી રાજાનું વચન પ્રમાણ કરવા પોતે લસ્કર
લેઈ શિમાટો વશ કરવા આવ્યો ત્યાં શીમાડાના રાજાઓ સાથે યુદ્ધ ચાલ્યું
તેથી વંકચુળને ધા વાગ્યો તેવારે રાજાએ સઘળા વઘદને યોલાવીને કહ્યું
જે વંકચુળનો ધા રૂગવનો ઉપાય જલદી કરો નહીં તો, માહારા દેશ
માંથી નીસરોતે સાંભળી વઘદા મળી વીચારવા લાગ્યા જે ધા માટો વાગેલો
છે તે રૂગવો નથી માટે કાંઈક ઉપાય કરો કે વંકચુળ મરે તો રાજા આ-
પણી ઉપર કોપે નહીં એમ વીચારમાં પડ્યા તેવારે એક વઘદ યોલ્યો
જે વંકચુળને માસ ખાવાનો નિયમ છે માટે આપણે રાજાને કહ્યો જે
તેમને કાગડાના માંસમાં એપેધ ખવરાવે તો હમણાં ધા રૂગવો તેવારે
વંકચુળને રાજા કહે તુમે કાગડાના માંસમાં એપેધ ખાઓ તે સાંભળી
વંકચુળ કહે હે પિતાજી ભાવી ભાવ હશે તે બનશે પણ હું તે માંસ
કદી ખાવાનો નથી ચાચ પ્રાણ જયતો કણલછે પણ કાગડાના માંસ
કદી નહીં ખાઉ રાજાએ ઘણું મનાવ્યો તથાપી જરાયે નડવ્યો તેવારે
પછી પોતાના અંતની વખતે માત્ર પ્રભુનું મરણ કરતે થકો મરણ પામી
ને દેવલોકને વિશે દેવતા થયો માટે જે જે મનુષ્ય સત્ય થકી દ્રઢ
પણે ધર્મને વીશે સ્થીર થઈ સત્ય મારગે ચાલે તેઓ વંકચુળની પેઠે
સરવે પ્રકારના સાલ મેળવી શકે

**૫૨ સ્ત્રી હાંપટ પુરૂષો માહા વીયતી અને અતી નીચ
અતીનાં દુઃખ ખમેછે તે ઉપર એક સેઠના પુત્રની
વારતા,**

તીમકપુર નગરને વીશે કનકધ્વજ નામનો રાજા રાજ કરતો હતો તેને
જસોમતી નામે રાણી તથા તે રાણીને બે પુત્ર તથા સુનંદા નામે એક
પુત્રી હતી તે ઘણી રૂપવાન હતી

એકદા સમે તે સુનંદા રાજાના મહેલ ઉપર ચઢીને ચારે તરફ જુવે
છે તો કોઈક પુરૂષ કાંઈક કસુરથી પોતાની સ્ત્રીને મારતો દીઠો તે દખી
ને સુનંદાએ પોતાની માતા પ્રત્યે દાસી સાથે કહેવરવ્યું કે માહારો વી

વાહક શો નહી હુ તો એકલી રહીસ ને પરાણીસ નહી.

કહ્યું છે કે બાળક અવસ્થામાં કન્યાઓ સ્વામીનુ સુખ શું છે તે સ નબંદી નથી તેમ અનુભવ રૂપી જ્ઞાન વીનાં જે ધ્યાન આત્મહીત સા ધયા કરવુ તે અનુભવ વીનાં કદી પાણુ ડરેજ નહી.---એમ કૈટલાએક દીવસ વીત્યા પછી ત સુનંદા ચોવન અવસ્થા પામી થકી એક દીવસ રાજ મેહેલ ઉપર ચીને જીવેછેતો વસંત રૂતુનાદીસમાં કોઈ ધનવંત શેઠનો પુત્ર પોતાની સ્ત્રીની સાથે કીડા કરે છે તે રૂખીને સુનંદાને કા મ વીકાર જળ્યો તે વેળા પોતાની માતા પાસે સખી મોકલી કહેવરાવ્યું કે રાજને જાણવીને માહારો વીવાહ કરો એવી રીતે કહેવરાવ્યું તથાપી પોતે કામ વીકારે કરીને અંધ થઈ અનેક પ્રકારના પ્રપંચ કરવા લાગી. એકદા સમયે રાજના મેહેલની સમીપે તંબોળીની કુકા ને આવેલો વસુદત શેઠનો પુત્ર રૂપસેન સુનંદાની નજરે પડ્યો તેવારે સુનંદાએ સ્ત્રીમાં સમસ્યા લખીને પોતાની દાશી સાથે તે રૂપસેન પા શે મોકલી તેણે પાણુ વાંચીને પાછો ઉતર લખ્યો. પછી અન્યો અન્ય બંનેને નયન મીતી બંધાઈ તેથી કુંવરીએ કહેવરાવ્યું કે તમારે નીરંતર અહીંયાં આવજુ એવી રીતે નીરંતર આવતાં સામાસામી આપિા થી મેગાપ કરતાં હતાં એક દીવસ રાજએ ગામમાં ઢંઢેરો ફરવ્યો કે આવતે કાલ સરવ લોકોએ ગામ બાહાર ઉજાણી નીકળવુ તેવારે કુંવરીએ રૂપસેનને ખમર કીધી કે હું કાલ ઉજાણી જતાર નથી માટે તુ મે પાણુ નહી જશો અને રાતની વખત મેહેલની પાછળ તમે આવજો અને તીહાં એક દારકુ બાંધીશું તે પકડીને તુમે માહારા મેહેલમાં પધાર જો. એમ સાંભળીને રૂપસેન પોતાને ઘેર ગયો પછી રાણીએ કુંવરીને કહ્યું કે ગામ બહાર ઉજાણી જવું છે માટે તું તઈયાર થા તેવારે કુંવરી કહે આજેતો માહાર શીરદુખેકે, માટે હું તો નહી આવું. પછી સઘળા ભોક્ષે તથા રાજ રાણી પ્રમુખ સપદીવારે નગરને બાહાર ગયાં તે દીવસે રાતને વિરૂં સુનંદાએ પોતાના મેહેલની બારીએ દારકુ બંધાવ્યું હતું ત્યાં આગળ રાત્રીને વીશે કોઈએક જીગટીઓ અથડાતો અથડા તો રાજના મેહેલ

પાશે આવી ચોરી કરવાની લાલચે પેલો રૂપસેનને સારૂ ખાંધેલો દારૂ રૂખીને પાતે મેહલ ઉપર ચડ્યો તેવારે તેને સુનંદાની દાશી હાથ પકડીને રૂપસેન જાણી કુંવરીની પાસે લેઈ ગઈ પણ રાજના તથા ભોઠો ના ભયથી દીવો ગુલ કરેલો તેથી અંધારે રૂપસેન જાણી કુંવરીએ તેની સાથે સંભોગ કરીયો થોડીવાર પછી કુંવરી નીંદ્રાવશ થઈ એ દેલે પેલો જુગટીઓ કુંવરીના હાર લેઈને દારની નીસગણીથી નીચે ઉતરી ચાલતો થયો તેવારે દાશીઓએ જાણ્યું કે સંકેતી પુરૂષ તો આ બાને ગયો માટે દાર સંકેતી સહ્યે એમ ધારી દાર સંકેતી લીધો થોડીક વાર પછી કુંવરી જાગી કેહેવા લાગી રે રે સખીઓ ખજાનખરે મેળો થયો તે પણ થોડી વારમાં નાશી ગયો તેને તમે કેમ જવા દીધો એમ કહી દાશીઓને ઠપકો દેવા લાગી પણ શુ કરે ને ખનવા નુ હતું તે ખન્યું.

પણુ જે શેઠના પુત્ર રૂપસેન સાથે સંકેત કરીયો હતો તેની શી વસ્તુ થઈતે જુવો. “ તે રૂપસેન સુનંદા પાસે આવવા સારૂ મેવા મીઠાઈ વીગ રે શણગાર લઈને રાતની વખતે હુંશબેર આવ્યો આવતો હતો તેવામાં મારગમાં કોઈનું ઘર દુટી પડ્યું તેની ભીતનીચે રૂપસેન ચગદાઈ ગયો તેની કોઈને ખબર નથી. મલાતે તે ભીત ઉપાડતાં અંદર ઇમાન્યેલો શેઠના પુત્ર ચીજ વસ્તુ સાથે મુચ્છેલો નીકલ્યો તે સાંભળીને સુનંદા દા ઘણો શોક કરવા લાગી ને વીચાર્યું કે રૂપસેન તો ચગદાઈ મુવો ને રાતરે તો કોઈ કુજાત આવીને ઠગી ગયો ને વળી માહારો હાર પણ લેઈ ગયો એમ સોચ કરવા લાગી-પણુ જે રૂપસેનનો જીવ સુનંદાના ભોગમાં લીન થયો હતો તેથી કરીને મરણુ લઈને તંજ સુનંદાના હૃદયને વીશે ગરભમાં રહ્યો તેથી માસ યે થયા તેવારે રાજના ભય થકી દાશીઓએ આપધીઓએ કરી ગરભ પાડ્યો એટલે થોડા દીરામાં કુંવરી પણ સજ થઈ તે વાત કોઈ જાણતું નથી. પછી રથપુર નગરવા રાજપુત્ર સાથે તેના પીતાએ સુનંદાને પરગાવી તે તેને સહને રથપુર નગરે ગયો તેવારે પછે રૂપસેનના જીવની શી ગતી થઈતે જુઓ:- રૂપસેનનો જીવ ગ

રત્નમાં વધ ખામીને સરખ થયા તે જ્યાં સુનંદા પરણી છે તેજ નગરમાં થયા એક સમે સુનંદાને દખી પુરવના રાગને લીધે તેની કંઠે પડયો તે જ્ઞેઠ રાજ્યે જ્ઞેઠ્યું કે રાણીને કરડશે તેથી ખડગે કરીને મારી નાંખ્યો ત્યાંથી મરી વાયસ (કાગડો) થયો. એક દીવશ રાજ રાણી વન માં ફીડા કરવા ગયાં તીહાં તે કાગડો જાડ ઉપર બેસી કટુક શબ્દ બોલતો દખી રાજ્યે બાંણે કરી મારી નાંખ્યો તીહાંથી મરીને હંસ થયો. એ ક દીવશ રાજ રાણી નદી કાંઠે ગયાં ત્યાં તે હંસે સુનંદાને દખી તેથી પુરવના ગાગે કરી સામુ જ્ઞેઠ રોવા લાગ્યો અને સુનંદા ઉપર પડવા લાગ્યો તેથી સુભટ લોકોએ મારી નાંખ્યો મરીને તે હરણીને ઉઢેરે હરણ થયો. એક સમે રાજ રાણી વન ફીડાએ ગયાં તીહાં તે હરણ રાણી સાંભો ઉભો રહીને આંખિથી આંસુ પાડવા લાગ્યો તેને દખી રાજ્યે શોકાર કીધો અને તેને ભક્ષણ કરવા લઈ ગયા પછી રાજ તથા રાણી તે હરણનું માંસ ખાય છે અને રાણી તે ખાતાં વખાણી છે તેવામાં એક જ્ઞાની મુની માહારાજ રાજ્યમેહેલમાં ભીક્ષા લેવા ગયા હતા તેમણે તે હરણનું માંસ ખાતાં રાજ રાણીને દીઠાં તેવારે મુની માહારાજે પોતાનું શીર હલાવ્યું તે જ્ઞેઠ રાણી પુછવા લાગી જો તમે શીર કેમ ધુણાવ્યું ? મુની કહે તેનું કારણ પુછવું હોય તો અમારે સ્થાનકે આવેથી જુવાબ દઈશું. પછી રાજ રાણી મુની રાજસમીપે જઈ નમસ્કાર કરી હાથ જ્ઞેઠીને વિનંતી કીધી કેહે સ્વામી અમને જમતાં દખી આપે શીર ધુણાવ્યું તેનું શું કારણ ? મુની કહે તમે અજ્ઞાને કરીને પોતાના રાગી નરનું ભક્ષણ કરતાં હતાં તેથી અમે શીર ધુણાવ્યું કે હાહા ઇતી ખેદ મોહને વશ જીવ અનેક પ્રકારનાં નાટક કરેછે તેવારે રાણી કહ્યું કે સ્વામી તે માંસ રાગી નરનું છે એવી રીતે આપે કહ્યું તે વાત ખરી પણ તે કોણ નરનું માંસ હતું તે કીરપા કરીને કહ્યો- તેવારે મુની કહે જો વસુદત શેઠનો પુત્ર રૂપશેન તુમારા નીમીતથી તુમારાજ હાથે જ ભવ સુધી વધ પામ્યો તેનું તમે ભક્ષણ કીધું તેજ રૂપશેનનો જીવ જાગુજ્જ. રાણી કહે જ ભવ સુધી માહારા નીમીતે તે કેમ વધ પામ્યો. મુની કહે રૂપશેન ૧ તમારા નીમીતે દબાઈ મુવો

ખીજે ગરબને વીશે તમે તેના વધ કીધો, ત્રીજે ફણીધરના ભવે રા
જાએ માર્યો, ચોથો વાયસ (કાગડા) ને ભવે પાણુરાજાએ માર્યો
પાંચમે હંસને ભવે તમારા સુભટે માર્યો, છઠે હરણના ભવે રાજાએ
માર્યો, જેનું તમે માસ ભક્ષણ કીધું એવી રીતનાં મુનીનાં વાક્ય સા
ભળીને રાજા રાણીએ મુની સમીપે રૂશીવૃત લીધું.

બોધયના વશે કરી આવી રીતે જીવને દુઃખ ભોગવવાં પડ્યાં તો આપ
ણી શી ગતી થશે માટે હાડયા પુરુષોને પર સ્ત્રીના સંગ ત્રાવીધે તજવા
નગર છે તેમ પોતાની સ્ત્રી ઉપર વીશેષ રાગ રાખવો તે પાણુ અનર
થનુ કારણ છે. સ્ત્રી જગતમાં દુખની કરનારી છે.

શ્રી રેહુ તો આપથી અને ન રહે સગા આપથી તે ઉપર એક જોગી અને એક સ્ત્રીની વારતા.

ચંદ્રાવતી નામની નગરીના વનને વીશે એક ધનગીરી નામના
જોગી રહેતો હતો, તે જોગી હંમેશાં ભીક્ષા માગવાને ગામો અને
શહેરોમાં ફરવા જાય ત્યાં અનેક વીભીચારી સ્ત્રીઓનાં ચરીત્ર નજરે
જોઈને તેમજ સાંભળીને વીચારવા લાગ્યો કે પ્રધ્વીમાં કોઈપણ સ્ત્રી
સતીતો દેખાતો નથી જોયો એવી સ્ત્રી કોણ મળે કે જેને કોઈપણ
પુરુષનો શર્પષ થયો ન હોય જો તેવી સ્ત્રી મળેતો હું તેની સાથે વ-
રવાસ માંડુ હંમેશાં એવો સંકલ્પ કરવા લાગ્યો, એક દીવશ એક શે-
હેરમાં ભીક્ષા માગવાને જતો હતો ત્યાં જતાં વગડામાં એક વટેમારગ
સ્ત્રી પાંચ માસનો એક છોકરીને લેઈને જતી હતી તે સ્ત્રીને કેટલોક
દામ આપીને તેની પાસેથી છોકરી વેચાતી લીધી તે લેઈને ચંદ્રાવતી
નગરીના વન માંહે પાછો આવ્યો ત્યાં આવીને નગરીથી દાઢ ગાઉ
વેગળે વન માંહે એક ભોંયડું ખોદી તે માંહે ઘર જેવું બનાવીને તે
છોકરીને ભોંયરામાં રાખી ઉછેરીને મોટી કરી, અનુક્રમે તે છોકરી ચ
ઉદ વરસની થઈ ત્યારે તેની સાથે સ્ત્રી ભરથારને સખંધ તે જોગી
કરવા લાગ્યો અને મનમાં એમ માનવા લાગ્યો કે, માણસની સ્ત્રી જે-

વી આખી પ્રથ્વીમાં એક પણ સતી સ્ત્રી ખીજી નથી, આવા પ્રકાર
 નો અભીમાન ધરતો તે જોગી ચંદ્રવતીમાં ભીક્ષા માગવા જાય તેવારે
 ઘેરો ઘેર એવી રીતે ટહેલ નાંખે કે “અમ ઘર સતી અમ ઘર
 સતી” આ રીતે હમેષાં ભીક્ષા માગતી વખતે બોલેને ભીક્ષા મા-
 ગે, રોજ રોજ સારૂ સારૂ ખાવાનું લાવીને પોતાની સ્ત્રીને આપે તે
 સ્ત્રીનું નામ રૂપાળી કહીને બોલાવે, એક દીવશ એક વાણીયાના મો
 હલામાં તે જોગી ભીક્ષા માગવા ગયો ત્યાં બોલે કે—અમ ઘર સતી અ
 મ ઘર સતી,—આ રીતનું તેનું બોલવું સાંભળીને એક ઉઠાઠીગીર
 વાણીઆએ વીચાર્યું કે આ જોગીને કોઈ સ્ત્રી મળેલી હોય એમ લા
 ગે છે નહીંતો આ રીતે હમેષાં બોલે નહીં માટે હું તેને વીશે ખા-
 ત્રી કરૂં અને તે પછી તેના અભીમાન ઉતારૂં, - (કહ્યું છે કે વાણીક
 જેવો વેલેવારીયો તેમ વાણીક જેવો ખજ ને પ્રપંચી પણ ખીજે ન
 હોય,,)—એમ ધારી તે જોગીની પાછળ પાછળ જઈને ઝાડની પાછ-
 સતાયો, અને જ્યારે તે જોગો બોયરામાંથી નીસરીને ભીક્ષા માગવાને શે
 હેર તરફ ચાલ્યો તે એકાદ ગાઉ પોહોત્યા એટલે તે વાણીઆ જો
 ગીના આશ્રમ પાસે ગયો અને બોયરાનું ખારણું ઉઘાડી
 અંદર ઉતર્યો, તેહને દેખીને પેલી રૂપાળી નામની સ્ત્રી વીશમય પા
 મી ચીતવવા લાગી કે પ્રથ્વીમાં આહવા માણસો વસે છે ને હુંતો
 જન્મથીજ આ કુવામાં આવીને પડીછું તે માંહેથી બાહાર નીકળ
 વાનો ઉપકાર કરૂં—એમ વીચાર કરતી દેખીને વાણીયા તેને કહેવા
 લાગ્યો કે હે સ્ત્રી તું ભર ચોવનમાં આ બોયરામાં એક ભીક્ષુકની સા
 થે દુઃખી અવસ્થામાં કેમ રહી છે—પ્રથ્વી ઉપર તાહારા જેવી સ્વરૂપ
 વાન સ્ત્રીઓના ભેગી પુરૂષો ઘણાક ધનાઢય ને અમીર ઉમરાવો વ-
 શે છે—આ રીતનું તે વાણીકનું કહેવું સાંભળીને તે સ્ત્રી કામાતુર થઈ
 ને તેને ગળે વળગી. કહેવા લાગી કે હુંતો આ બોયરાનેજ પ્રથ્વી
 બાણુ છું ખીજી પ્રથ્વી મેં તો દીડીજ નથી, માટે આજ તો તમે મા
 હારી સાથે સંભોગ કરો, એમ કહેવા પછી બોયરાનાં ખારણું ખંધ ક
 રીને બને જણ અનાચારે વસ્ત્રવા સાગ્યાં તા વાર પછી બે ચાર ઘ

હીએ જોગી પણ આવી પોહોત્યો તે ભોયરાને બારણે ઉભો રહીને
 બોલ્યો કે “હે માહા સતી કમાડ ઉઘાડો” જોગીનો અવાજ સાંભળી
 ને સ્ત્રીએ પેલા વાણીકને એક કોડી માંહે છુપાવ્યો તે પછી બારણાં
 પાશે જઈને સાંકળ ઉઘાડી, એટલે જોગી અદર આવ્યો ત્યાર પછી
 તે જોગી કેટલીક મીઠાઈ માગી લાવેલો તે મીઠાઈ સ્ત્રીને આપવા માં
 હી તે વખત સ્ત્રીએ મીઠાઈ ફેંકી દીધી ને રીસાઈ વેગળી બેઠી ત્યા
 રે જોગી તેને પુછવા લાગ્યો કે તું આજે શા માટે રીસ ચઢાવીને શુ
 રસો કરે છે ત્યારે સ્ત્રી બોલી કે આજે ભીક્ષા માગીને હમેશ કરતાં
 મોડા આવ્યા માટે કોઈ પણ બીજી સ્ત્રી સાથે તમે લુપ્થ થયલા જ
 હો—જોગી કહે જે આ પ્રથ્વીમાં તાહારા શીવાય મને બીજીએ
 ક પણ સ્ત્રી પ્રીય લાગતી નથી ને હમેશ કરતાં હું જરા પણ મોડો
 આવ્યો નથી તેમ છતાં તું શામાટે જીકુ બોલીને રીસાસ છે ? તે વારે
 સ્ત્રી બોલી કે જો માહારા ઉપર તમને વીશેષ પ્રેમ છે તો હમેશની
 માફક આજે નાચ કરીને ખુબ તંબોરો વગાડો પણ એટલું વીશેષ ક
 રતું કે આંખે પાટા બાંધીને આજે નાચ કરો તો હું એમ માનીશકે
 તમારો પ્રતીમાય માહારા ઉપર વીશેષ છે—આ રીતનું સ્ત્રીનું કેહેલું
 સાંભળીને વીષયની લાસ્યમાં અંધ થયેલો તે જોગી નહી પણ ભો
 ગી, સ્ત્રીના કહ્યા પ્રમાણે આંખે પાટા બાંધીને ખુબ તાનમાં આવી
 પગે લુધરા બાંધીને હાથમાં તંબોરો લેઈને વગાડવાને નાચવા લાગ્યો
 તે વખત લાગ જોઈને સ્ત્રીએ બારણું ઉઘાડી પેલા વાણીયાને નસાડી મુ
 ક્યો તેવાર પછી થોડી વારે તે જોગી પાટા છોડીને સ્ત્રીને કહે કે કે
 મ હવે તો ખુશી થઈ, સ્ત્રી કહે હા, પછી બંને જણે ભોજન કીધું,
 બીજે દીવસે તે જોગી પેલા વાણીયાના મોહોલામાં ભીક્ષા માગવા ગ
 યો ત્યાં હમેશની પેઠે બોલ્યો કે “અમ ઘર સતી અમ ઘર સતી”
 તે સાંભળીને વાણીયા બોલ્યો કે “તમ ઘર સતી અમ ઘર
હતી” આ રીતનું વાણીયાનું બોલવું સાંભળીને જોગી ખેદ વીરમ
 ય પામીને ફરી બોલ્યો કે—અમો વશુવને રણે તીહાં તમો કીહાં—
 આ રીતનું જોગીનું બોલવું સાંભળીને વાણીયા બોલ્યો કે આંખે

પાટાને કીનરવાને ત્યારે અમે તીહાં,-વાણીકનુ આ રીતનુ બોલવું સાં
ભળીને જોગી અત્યંત ખેદ પામીને વીચારવા લાગ્યો કે “ વધદ, વા
યસ (કાગડો) વાણીક, અને વેસ્યા આ ચારેની લેશા સારી ન હોય,-
માટે નીસ્ય કરીને આ વાણીએ માહારી સ્ત્રીને ભોગવી છે, એમ ખા
ત્રી થયા પછી જોગીના મદ ઉતરી ગયો અને વીચાર કરવા
લાગ્યો કે--પાતાળને વીશે બાળવસ્થામાં લાવીને રાખેલી ત્યાં પણ વં
ઠીતો સ્ત્રીના વીસ્વાસ શો---અલખત રત્ન ભરી વશુધા
(પ્રધ્વી) છે તેમાં સતીચો પણ હશે પરંતુ ઘણીક સ્ત્રીઓ કલટા
હોયછે-અરે પ્રભુ મે જોગી થઈને જોગ ઉપર પાણી નામી સ્ત્રીના વીષ
યની લાલચે અન્યાય કર્યો તોપણ તે સ્ત્રી પાતાળ (ભોંયરા) માં પણ
વંડી એમ ચીતરીને તે સ્ત્રીને મુકીને ફરી ખરે ખર જોગીપણું લેઈને
ખીજે સ્થળે નાશી ગયો, આ ઉપરથી સાર માત્ર એટલોજ લેવાના છે કે
સ્ત્રી જો પોતાના મનથી પ્રતીવૃત્ત હોયતો તે વૃત્ત ભાગે નહી, અને જો તે
જોતોજ વીલીચારણી હોયતો ચાહે તેટલા ચોકી પેઢરામાં રહી થકી
પણ અનાચારે વરતવાને ચુકે નહી,

— :૦: —

**કોઈ પણ પંડીત અથવા ગુરૂ અથવા હર દાઈ નીચ
કે ઉચ માણસ પાશેથી વીંધા શીખવી હોય તોતે
શીખવનાર નો વીનય કીધા વીનાં શીખાય નહી તે
ઉપર રાજા અને ચંડાંજ (ઢેક) ની વારતા**

રાજ્યગીરી નામની નગરીને વીશે શોણીક નામનો રાજા રાજ્ય
કરતો હતો તેને ચીલણા નામે પટરાણી હતી એક સમયે તે પટરા-
ણી ગરભવંતી થઈ તે ગરભના પ્રભાવે કરીને, ચારે બાજુ ફળ ફુલ
સહીત બાગ અને વચગાળે એકસ્થંભી મેહેલ હોય તે જોવાની ઇચ્છા
થઈ--પણ રાજાના રાજ્યમાં તેણે એક પણ સ્થળ નહી હોવાથી રા-
ણી ફુબળી થવા લાગી, તેવારે રાજાના મોટા પુત્ર અભયકુમારે તપસ્યા

કરીને એક દેવતાને સાધ્યા તેણે તુષ્ટમાન થઇને---એક ડાંડીયા મેહેલ તથા તેની ચારે બાજુ સરવ રૂતુનાં ફળ ફુલ સહીત બગીચા તઇયાર કર્યા, તે દેખીને રાણીના મનોર્થ પુરાણ થયા, પછી તે સ્થળની ચારે બાજુએ ચોકીઓ મુઠી કે જેથી કરી કોઈપણ માણસ તે બગીચા માંહેથી ફળ ફુલ તોડવા પામે નહીં એવે સમયે તેજ નગરને વીશે એક વીઘા શીઘ્ર, ચંડાળ (ઢેડ) રેહેલો હતો તેને કંટલીક વીઘાઓ શીઘ્ર થએલી હતી, તેજ ચંડાળની સ્ત્રી કારતક માસને વીશે ગરભવંતી થઇ તેણીને ગરભ પ્રભાવે કરીને આંખ ફળ (કેરી) ખાવાની ઇચ્છા થઇ તેથી તે વાત તેણીએ પોતાના ભરથારને જણાવી ત્યારે તે વીચારમાં પડ્યો જે કારતક માસમાં કેરી તે ક્યાંથી મળશે-પરંતુ રાજ શેઠીકની વાડીમાં આંખા છે તેહને સરવે રૂતુમાં ફળ થાય છે માટે ત્યાંથી લાવીને સ્ત્રીની ઇચ્છા પુરણ કરું. એ મ વીચારીને રાતની વખતે રાજના બગીચાની પાશે જઈ બાહાર ઉભા રહીને વીઘાના બગે આંખાની ડાળ નમાવીને એક કેરી તોડી લઇ ઘેર આવી પોતાની સ્ત્રીને ખવરાવી તેની ઇચ્છા પુરણ કરી, તે વાર પછી પ્રભાતે બગીચાના રક્ષાળોએ બગીચા નજીક અન્ય પુરુષનાં પગલાં દેખી રાજને ખબર કરી તેથી રાજએ કેરી લઇ જનારની ઘણું પ્રકારે શોધ કરાવી પણ કાંઈ પતો લાગ્યો નહીં. ત્યારે રાજએ પોતાના પ્રધાન પુત્ર અભયકુમારને બોલાવી કહ્યું કે કેરીનો ચોર ગમે તેમ કરીને પણ પકડી લાવો,---પછી અભયકુમાર તેની શોધમાં રોકાયા બીજે દીવશે નગરમાં નાટકીયા લોકો નાટક કરતા હતા ત્યાં જઈને અભય કુમારે કહ્યું કે જેટલા લોકો નાટક જોવા અહીં આવ્યા છે તે સઘળા લોકોએ---નાટકીયા નાચે તેટલી વાર હું એક કથા કહું તે સાંભળો એમ કહીને પોતે કથા કહેવા માંડી:---

પુનરપુ નામે એક શહેર છે તે માંહે ગોવરધન નામનો એક શેઠ વસે છે તેહને સુદરી નામે એક પુત્રી છે તે ઘણીજ રૂપાળી છે, તેણીએ પોતાને ઇચ્છીત વર મેળવવા સાર, એક વાડી માંહેથી ફુલ લાવીને કામદેવ જક્ષની પુજા કરવા માંડી એક દીવશે તેને ફુલ ચુટતી વ-

અને વાડીના માર્ગેક માળીએ દીડી તેથી તેના હાથ ઝાઝને તેની
 ઊપર ચેરીનું તોણિખત મુકી આશીર્વાળી કરી, અને માળી તેને
 કેહેવા લાગ્યો કે માહાર કહ્યું માનેતો હું તને છોડી દઉં--તે સાંભળી
 ને તે કન્યા બોલી કે હું હજી કુંવારી છું અને આજથી પાંચમા દીવસ
 ઉપર માહાર લગ્ન છે--તે લગ્ન થયા પછી પેટેસી હું તાહારી પાસે આવીશ
 ને પછે માહારા ભરથાર પાશે જઈશ એ બાબત હું વાંક બોલું તો
 માહારા બાપ દાદાને કોણ આપુ છું.--તું આજથી પાંચમા દીવસે
 અડીયાંજ રહેજેને હું નકી અડીયાંજ આવીશ એમ કહીને ઘેર ગઈ,
 પછી પાંચમા દીવસે પરણીને પોતાના ભરથાર પાશે જઈને માળી પાશે
 જવાની વાત કહી--તેવારે ભરથાર પણ સત્ય
 બોલનારી એક વચની જાણીને તેને માળી પાશે જવાની રજા આપી,
 પછી શોળે શણગાર સજીને તંબોળ આવીને--મીઠાઈ વીંગેરે લેઈને
 મધરાત ને સમે ઘરમેલિથી નીકારી, દરવાજા બાહાર આવી તેમાં
 રસ્તે ચોર મીઠ્યા, તંબોળ તેણીને લુટવા લાગ્યા તેવારે તે સ્ત્રીએ તે
 ચોરોને કહ્યું કે મારૂ વચન પાળીને હું માળી પાશે જઈ આવીને
 પાછી ફરૂ ત્યારે તમે મને લુટજો પણ હમણું તમે મને જતા દેશો,
 ચોરોએ પણ સત્ય વાદી જાણીને જતી મુકી, તેવાર પછી આગળ જ
 તાં એક રાક્ષસ તેને રસ્તામાં મળ્યો, તે ખાઉ ખાઉ કરતો તે સ્ત્રી
 પાસે આવ્યો, તે વારે રાક્ષસને પણ તેમજ કહ્યું કે તારે ખાવી હોય
 તો આવતી વખત મને ખાજે પણ હમણું મારૂ વચન પાળવા માટે
 મને માળી પાશે જવાદે, ત્યારે રાક્ષસે પણ સત્યવાદી જાણી જતી મુ
 કી, ત્યાર પછી તે માળી પાશે આવી, તેણીને નવ ચોવન અને નવી
 ન તુરતની પરણેસી અત્યંત રૂપ વાળી જોઈને માળી પણ વીસ્મય
 પામી તેને પુછવા લાગ્યો કે હું સ્ત્રી મધરાતને વીશે આ વાડીમાં તું
 એકલી કેમ આવી છું--તે સાંભળીને તે સ્ત્રી બોલી કે મેં તને વચન
 આપ્યું હતું તેજ વચન પાળવાને હું આવી છું--રસ્તામાં, ચોર અને રા

ક્ષેપ મદ્યા છતાં તેઓને પણ વચન આપીને તાહારી સાથે મેં જે
 કબુલ કરેલી તે પાળવા માટે આવી છું-આ રીતનું તે સ્ત્રીનું બોલવું સાં-
 માળી અત્યંત વીરમય પામી ચીતવવા લાગ્યો કે આવી વચન તારા
 નારી સ્ત્રી તો કોઈ પણ મે દીડી નહીં જે પોતાનું વચન રક્ષા મા
 ટે મધ રતે એકલી એકલી આવી જોડાઈ નહીં પણ સ્ત્રીમાં મો
 ઠા સંકટ વચે પ્રસાર થઈને અહીંયાં આવી ધન છે આ જ્ઞાને-અરે
 આવી સત્યવાદી સ્ત્રીનું પતી પૂત લગાવવું એ મને ધીકાર છે-તેના
 ભરથારે રજા આપી, ચેર લોકોએ જ્યા દીધી ને રાક્ષસે પણ ખા
 ધી નહીં, તો હું એની સાથે કેમ ભોગ ભોગવું. એમ વીચારીને તે સ્ત્રી
 ને બેઠેન કહીને બોલવી ને તેને વસ્ત્રાદીક આપી વીદાય કરી, ત્યાર પ
 છી તે સ્ત્રીને રાક્ષસ મદ્યો તેની આગળ માળી અને પોતાના ભરથાર
 ની સઘળી હકીકત કહી તે સાંભળીને રાક્ષસ વીચારવા લાગ્યો કે-નવ
 ચોવન અને રૂપવંત છતાં સત્યવાદી જાણીને માળીએ બેઠેન કહીને વી
 દાય કરી છતાં હું આ રીતીને કેમ ખાઉ જોહું તેનું ભક્ષણ કરું તો
 માલુમ શરીર બળીને ભસ્મ થઈ જાય એમ વીચારીને તેણે પણ બેઠે
 ન કહીને વીદાય કરી પછી ચેર મદ્યા તેઓએ પણ આગણે સરવે
 પૂતાંત સાંભળીને બેઠેન કહી વીદાય કરી તે પછી જ્યારે પોતાના ભરથાર
 રની પાસે આવીને ભરથારે તેની સઘળી ખીના સાંભળી ત્યારે તે પણ
 ઘણુંજ પ્રશ્ન થયો અને પોતાની સ્ત્રીને સતી જાણી તેને સઘળા ઘર
 નો કારભાર ભળાવી બહુ માન આપ્યું-આ રીતની કથા કહીને અભ
 ય કુમાર નાટકના પેક્ષક લોકોને પુછવા લાગ્યો કે “સ્ત્રીના ભરથાર,
 માળી, રાક્ષસ, અને ચેર, એ ચાર માંહેથી સરવે પરી દ્રઢ અને ગુણ
 વાળો કોને કહેવા ? આ રીતનું અભયકુમારનું બોલવું સાંભળીને જેઓ વી
 ભીચ રી હતા તેઓ બોલ્યા કે, સરવેથી દ્રઢ માળીને કહેવાય, અને જેઓ
 સ્ત્રીઓ પ્રત્યે અવીરગામી હતા તેઓએ તે સ્ત્રીના ભરથારને વખાણ્યા, અ
 ને જેઓ માંસ ખાવાના લાલચુ હતા તેઓએ રાક્ષસને વખાણ્યા
 પછી તે નાટક જ્ઞવાને પેલો કેરીના ચેર ચંડાળ (ઢેડ) ત્યાં આવે
 લો તે બોલ્યા કે સરવેથી દ્રઢતા ચેરને કહેવાય, આ રીતનું તેનું

બોલવું સાંભળીને અંભયકુમારે વીચાર્યું કે કેરીના ચોર આજ મે
 મ ખારીને તે ઢેઢને કહ્યું ને કેરીના ચોર તુજ છે માટે ખરૂં બોલ્યું
 તે તાહારો ગુના માફ થશે પછી તે ઢેઢે કહ્યું કે માહારી સ્ત્રીની
 ધન્ય પ્રણ કરવા માટે મેં વીદ્યાને બંને કરીને કેરી લીધી હતી,
 પછી તે ઢેઢને અંભય કુમાર રાજની પાસે લેઈ ગયો રાજ કહે ને
 ચોરીના ગુનાની બંને શીક્ષા કરો તે સાંભળી અંભય કુમાર કહે ને
 સાહેબ બેની પાસે વીદ્યા ઘણી સારી છે માટે તે વીદ્યા તમે શીખા
 પછી રાજએ તે ઢેઢ પાસે વીદ્યા શીખવવા માટે તેના માંત્રકર ગો
 ખવા માંડ્યા પણ રાજની જાણે ચઢ્યા નહીં તેવારે અંભયકુમાર ને
 સાહેબ પુછીવાને હતો તે બોલ્યો કે સાહેબ વીદ્યા કાંઈ હાવી રીતે શી
 ખાઈ નહીં જેની પાસેથી વીદ્યા શીખવી હોય તેની સામે હાથ જોડી
 ને સામે ઉભા રહીએ તો વીદ્યા શીખાય માટે આ કે-
 ડને ખુરશી ઉપર બેસાડીને તમે તેની સામે ઉભા રહીને માંત્ર ગો-
 ખા એટલે વીદ્યા શીખશે પછી રાજએ તે ઢેઢને ખુરશી ઉપર બે
 સાડીને બેસાડે સામે ઉભો રહીને માંત્રકર ગોખવા લાગ્યો એટલે તુરત
 શીખી ગયો પછી રાજએ તે ઢેઢને ઘણું ધન તથા વસ્ત્ર તથા દર વ
 રશે તેના ભરણ પોશણ જેટલું વરખાતન કરી આપી તેને વીદ્યાય ક
 ર્યો--માટે જેની પાસેથી વીદ્યા શીખવી હોય તેડોના વીનય કીધા
 વીનાં કદી પણ વીદ્યા સદ્ગ થાય નહીં.

જેની પાસે જટલી વીંદ્યા લાણી હાથે જોડેલો તેનો

ઉપકાર માનવો અને તે ઉપકાર ન માને તો

દુખ પામે તે ઉપર એક ત્રીંડીની વારતા.

રતનપુરનામન્ય નગરને વિશે ચંડીલ નામે એક હજમ રહેતો હતો તે પોતાની વિદ્યાના ખજો કરી નખ, દાઢી, માંથું સમ્રાટને નરાણી અને અસ્ત્રો આકાશે રાખતો હતો, તેણે દખી કોઈ ત્રીંડીએ ચીંતવ્યું જે હું તેની વિદ્યા શીખું એમ ધારીને તે હજમની શેવા ચાકરી કરવા લાગ્યો, તેથી કરી તે હજમે ત્રીંડીયાને તે વિદ્યા શીખવી. તે શીખાને ત્રીંડીયા ફરતો ફરતો ગજપુર નગરને વિશે જ્યાં પદમરથ રાજા રાજ કરે છે, ત્યાં આવ્યો. ત્યાં વિદ્યાના ખજો પોતાનો હાથે આકાશે રાખે, તે દખી લોગો તેને માનવા લાગ્યા તથા તેહને ધન્ય વસ્ત્ર આપવા લાગ્યા તે લઈ પોતે ઘણો ખુશી થાય છે. એક સમયે પદમરથ રાજાએ ત્રીંડીયાને પોતાની પાસે તેડાવી હાથ પગ ઘાઈ ખુજ કરી પગે લાગી પુછ્યું, કે કહો સરામી એ હું આકાશે રહેછે તે તુમારી તપશ્ચિત્તના બળે કોવા કોઈ વિદ્યાની શક્તીના બળે રહેછે. તેવારે ત્રીંડીયા કહે છે ગજન માહારે વિદ્યાની શક્તિ છે, તેવારે રાજા કહે કહો સરામી તે ત્રિયા કીહાં અને કોની પાસેથી શીખ્યા તેવારે ત્રીંડીયા હજમનું નામ દેતાં લગ્નથા તેથી કરી જુદું બોલ્યો જે હું રાજન એ વિદ્યાના મે હોમનત પરવત ઉપર તપની શક્તિએ કરીને સરસ્વતી સાગરો તેને તેણે પ્રવેશ થઈ એ નિદા આપી છે તે માટે નિદાના દાતા ગુરુ તો સમ્મતી છે એવું કહેતાંજ આકાશેથી તેના હાંડ ખરખર રતો નીચે પડ્યા તેથી કરી ત્રીંડીયા ઘણી લજ્યા પામ્યો—તોડોએ હાંશી કીધી તેથી ઘણા દુખી થયો, માટે જે કોઈ કોઈના ઉગાર એળાસો તે ત્રીંડીયાની પેડે દુખી અને અત્ર થશે એ બાવ.

એક કપટી બ્રાહ્મણની વાર્તા

ઉજ્જૈની નગરીને વિશે એક અધોરશીવ નામે બ્રાહ્મણ રહેતો હતો તે માહા કપટી, મહા ધુતારો, મહા પાપી હતો, તેથી કરી રાજ્યએ તેને નગર બાહર કહડાવ્યો; તીહાંથી નીકળીને ચરમકાર દેશને વિશે ગયો, તીહાં જઈ ચોરની પાલ્યમાં ચોરને મળી કહે જે માહારી પ્રશંસા વધારો તો આ ત્રણ ગામના વીચમાં રહીને તમને ઘણું ધન અપાવું. તે સાંભળી ચોરએ હા કીધી તેવારે તે બ્રાહ્મણ તાપસના વેશ લઈને ત્રણ ગામને વીચગાળે રહ્યો પછે ભીલ લોકોએ એવી ખુમ ચઢાવી જે આ બ્રાહ્મણ મહા તપસ્વી છે, માહા પંડીત અને દેવ જેવાં છે એવી પ્રશંસા લોક માંહી ચાલી તે વારે ગામ ગામના ભોળા લોકો તપસ્વી જાણી જમવા તેડી જાય, મન ગમતું ભોજન જમાડે અને પોતાના ઘરની લક્ષ્મી તેહને દેખાડે વળી ઘરની સઘળી વાત તેના આગળ કહી સંભળાવે નીમિતાદિક પુછે તેહને જ્ઞાતીશના બળે અગમ નિગમની વાત કહે પછે રાત્રિમાં વિશે તે જોટો તપસ્વી ચોરને લેઈને ભોમીઓ થકો ખાતર પડાવે એમ ચોરી કરાવતાં તે ત્રણ ગામના લોકોને નીરધન કીધાં એમ કરતાં એક સરે કોઈ કણબીને ઘેર ખાતર પાડતાં તે કણબીને દીકરો જાગ્યો તેથી બીજા સરવે ચોરો નાશી ગયા અને એક ચોરને ઝાલ્યો, તેને રાજની પાસે લઈ ગયા તીહાં રાજ્યે કોરડાના માર દેવરાવ્યો ન કહે જે અરેખરું કહે, નહીતો ગરદન મારીશું. તે વારે તે ચોરે મરાણના ભયથી અરેખરું કહ્યું જે હે રાજન અમને તો એ તાપસ ઘર દેખાડે છે અને એણે જ શીખવ્યું છે. પછે તાપસ સંહીત સઘળા ચોરને પકડી મંગાવી ખુમ માર્યા પણ તાપસને ન માર્યા પણ તેની બે આંખો કહાડી લીધી, તેથી કરી અસરણ અનાથની પેઠે મહા વેદના ભોગવતો અથડાતો પશ્ચાતાપ કરવા લાગ્યો જે હા હા મેં જુકું કીધું હું, બ્રાહ્મણ છું ધણા જીવેને દુઃખનો દનાર, મહા પાપ કર્મનો કરનારો લોકોને નીદવા ચોગ્ય થયો એમ પશ્ચાતાપ કરતાં મરાણ પામી માઠી ગતી પામ્યો.

પરોપકારી પુરૂષ પોતે દુઃખમાં પડવા છતાં પરને ઉ-
પકાર કરવાને ચુકતા નથી તેમજ પરજીવનું ભુકુ
કરીને પોતાનું ભંજન કરવા ઈચ્છનારનું ભુકુ
થાય છે તે ઉપર અમરદત રાજ્યકુવરની
અત્યંત અમત્કારી વારતા.

લક્ષ્મીપુર નામના નગરને વિશે વીક્રમ નામનો રાજા રાજ્ય કરતો હતો, તેહને પદમશ્રી નામે રાણી હતી, પણ તેને એક પણ પુત્ર નહી તે માટે રાણી અનેક ઉપાયો કરવા લાગી પણ પુત્ર થાય નહી, એક દીવશે પોતાની દાશીઓને સાથે લેઈને રાણી પોતાના નગરની બાહાર વનમાંહે આરામ લેતા ગઈ ત્યાં એક બગીચામાં પોતાની દાશી ઓ સાથે રમત ગમત કરતાં બગીચાની માંહે એક ઝાડ ઉપર બેઠેલી એક વાંદરીને દીડી તેને દેખીને રાણીની દાશીઓ ઉઠાડી મુકવા લાગી ત્યારે વાંદરી મનુષ્ય ભાષામાં બોલી કે અહીંયાં હું તમને કાંઈ હરકત કરતી નથી તેમ છતાં શા માટે ઉઠાડી મુકે છે, આ રીતનું વાંદરીનું મનુષ્ય ભાષામાં બોલવું સાંભળીને રાણી વિસ્મય પામી તેને પુછવા લાગી કે તુ વાંદરી છતાં મનુષ્ય ભાષા બોલે છે તેનું કારણ શું? તેવારે તે વાંદરી બોલી કે હું જે વનમાંહે રહું છું તે વનમાંહે એક દીવશ એક વિદ્યાધર પુરૂષ આવ્યો હતો તેહની સ્વાગતા કરી તેથી તેણે પ્રસન્ન થઈને મને મનુષ્ય ભાષા શીખરી તેથી હું મનુષ્ય ભાષા બોલું છું અને વાંદરીની ભાષા પણ બોલું છે. આ રીતનું વાંદરીનું બોલવું સાંભળીને રાણી તેહને કેહેવા લાગી કે તું હમેશાં વનમાંહે રહે છે તેથી કાંઈ એવી ચીજ દીડી છે કે જે ખાવાથી કે પીવાથી પુત્ર થાય, આ રીતનું રાણીનું કેહેવું સાંભળીને વાંદરી બોલી કે હા એક જાતની દેવતાઈ ઔષધી થાય છે તે ઔષધી નિરમળ પાણીમાં ઘસીને પીએ તો તે પીનારી સ્ત્રી ગરભવંતી થાય, પછી તે વાંદરીને કહ્યું કે તે ઔષધી તું મને લાવી આપે તો તું જે માગે તે આપું. આ રીતનું રાણીનું કેહેવું સાંભળીને તે વાંદરીએ વિચાર્યું કે હું તો વાંઝણી છું માટે રા

ણીને એવી ઐશ્વર્યી આપુ કે પ્રથમ તેને વાનર પુત્ર થાય એટલે તે પુત્રને રાણી નાખી દશે એટલે હું લેઈને પુત્રવતી થઈશ એમ મનમાં ધારીને વનમાં જઈને ઐશ્વર્યી લાવીને રાણીને આપી પછી તે ઐશ્વર્યી લેઈને રાણીએ ઘેર આવી ઘણીની પીધી તેજ દીવશથી રાણી ગરભવંતી થઈ પછી નવ માસ પુરા થયેથી વાનર પુત્ર જન્મ્યો, તે દખીને રાણી ઘણાજ ખેદ પામી પછી લોકોમાં હાંશી થવાના ભયથી તે વાનરપુત્રને પોતાની દાશીને આપી કહ્યું કે આને બગીચામાં મુકી આવ્ય, પછી તે દાશી તે વાનરપુત્રને લેઈને બગીચામાં મુકી આવી એટલે પેલી વાંદરી ત્યાં આવીને તે પુત્રને લેઈ ગઈ, પણ સ્તન પાન વિના તે દુખજો થવા લાગ્યો પછી તે વાંદરીએ બીજી વાંદરીને ધવરાવવા આપી મોઠો કર્યો, ---અહીંયા પદમશ્રી પોતાના મેહેલમાં બેઠી બેઠી શોક કરવા લાગી જે બળાત્કારે પુત્ર થયો તે પણ વાનર થયો, એમ કુઃખ ધરતી રૂદન કરવા લાગી, તેવારે પેલી વાંદરી રાણી પાસે આવીને કહેવા લાગી કે બાઈ હું વાંઝણી હતી તેથી વાનરપુત્ર ઉત્પન્ન કરવાને મેં તને તેવીજ ઐશ્વર્યી આપી હતી પણ હવે નર પુત્ર થાય તેવીજ ઐશ્વર્યી લાવી છું તે તું ઘણીની પી એટલે તાહારે મહા પરાક્રમી અને ઘણાજ ઉત્તમ ગુણુવાળો એક પુત્ર રત્ન થશે એમાંજ રા પણ સંદેહ રાખીશ નહીં. એમ કહીને તે વાંદરીએ રાણીને ઐશ્વર્યી આપી તે રાણીએ ખાધી તેથી તે ગરભવંતી થઈ અનુક્રમે શુભ દીવશે શુભ વારે શુભ નક્ષત્રે પુત્ર જન્મ્યો, તેના પિતાએ યોગ્ય કીર્તિ, સ્મસ્ત કુટુંબ પ્રમુખ ખુશી થયા તે પુત્રનું નામ અમરદત્ત પાડ્યું પછી તે બાળક જેમ નંદન વનને વિશે કદપવૃક્ષ વધે તેમ વન વધવા લાગ્યો અનુક્રમે બોહોતેર કળા પારગામી થયો વળી કામનુ વન જે જીવન અવસ્થા તે પાગ્યો માતા પિતાએ પદમાવતી નામની રાજકન્યા સાથે પરણાવ્યો. પછી પદમાવતી સાથે સુખ ભોગમાં લીન થએથી કાળ નીગમતો જાણતો નથી. એકદા સમય લોકને સંતાપવાને માટે ગ્રીષ્મ મૃતુ મહા તાપકારક આવ્યો તે સમયે અમરદત્ત પદમાવતીને સાથે લેઈ નર્મદાનદીમાં જળક્રીડા કરવા સારૂ ગયો ત્રીહાં સ્ત્રી ભરતાર નદી-

માં જળકીડા કરે છે એવામાં પદમાવતીએ નદીમાં એક કુસનો કંચુવો તરતો દીઠો તેથી પોતાના સ્વામીને કહેને હે પ્રભુ પેલા કંચુવો મને લાવી આપો તે પેહેરવાની મને ઘણી હુંશ છે તેવારે અમરદત કહે આટલા બધા અથાગ જળ માંહેથી કયમ કરી લાવું એ વાત બનવા ની નથી માટે એ હડ તું મુક. તેવારે પદમાવતી કહે એ કંચુવો આણી આપો તો મારૂ જીવન છે નહીં તો મરણ છે તે સાંભળીને અમરદત જેમ રામ સીતાની હડ થકી સોનાના ત્રગ પુઠે થયો તેમ પદમાવતીની હડ થકી સ્ત્રીને મુકીને નાવડીયા પાસે વાહાણ સજ કરાવીને એક નાવડીયો અને બીજો અમરદત બંને નર્મદાના અથાગ જળમાં પેડા એવે જેમ જેમ કંચુવો તરતો આગળ ચાલે તેમ તેમ કુમાર પણ પોતાનું વાહાણ તેની પુઠે ચલાવે એમ કરતાં રાત પડી તેવારે માણસ જેમ સિસામો ખાય તેની પેઠે કંચુવો થંભ્યો તે લેવાને અમરદતે તેની ઉપર હાથ નાંખ્યો તેજ વખત તે કંચુવાના અસ્તકને વિશેથી દૈવ્યરૂપ સ્ત્રી હાર કુંડળ પેહેરેલી પેદા થઈ તે દષ્ટી ને કુમાર નિસ્મય પામીને જોવા લાગ્યો અને નાવ તથા નાવડીયાને મુકીને કુમાર કહતક જોવાને તે સ્ત્રીની પુઠે થયો તે વારે સ્ત્રી ન દીમાંહેથી નીસરીને તડે આવી તીહાં કાગિકાનું દેહરું હતું તે માંહેકાગિકાની મુરતીને પુસ્પનો કંચુક પેહેરાવીને નમસ્કાર કરીને કહે જે હે સ્વામીની ઘણા કલ્યાણની કરનારી થજે એવું કહીને દેહરા માંહેથી નિસરીને અદ્રસ્ય થઈ તેવારે અમરદતે તે દેવીના અંગપરથી કંચુઓ ઉતારી લીધો તે લઈને નદી તડે આવ્યો તીહાં નાવ તથા નાવડીયો દીઠો નહીં તે વારે હાક મારતો બોલવા લાગ્યો રેરે નાવડીયા! કિ હાં ગયો એમ પોકારતો ભય પામીને રાતની વખત એક પાણીની પરખમાં જઈ સુતો તીહાં કુવરને નીદ્રા આવી તેવારે કેટલાએક ચોર આવ્યા તેમણે કંચુવાની સુગંધ આવી તેથી વીચાર કરવા લાગ્યા કે કોઈ ભોગી પુરૂષ અહીયાં સુતો છે એમ ધારી અંદર પેડા પણ કાંઈ ધનતો દીકું નહીં પણ પુસ્પનો કંચુવો લઈને ચોર નાશી ગયા, પ્રભાતે કુવર જુવે છે તો કંચુવો દીઠો નહીં તેથી ઘણો ખેદ પામી

વીચારવા લાગ્યો કે હવે કંચુના વીના પદમાવતીને મુખ કેમ દેખાડું એમ ચિંતવતો થકો ભમવા લાગ્યો ભમતાં ભમતાં લક્ષ્મીવાસ પાટણ નામના નગરમાં આવી પોંડોત્યો તીહાં સાગર નામા શેઠે કુમરને ઢીઠો તેણે કોઈ તેજસ્વી ઉત્તમ પુરુષ જાણી બોલાવ્યો, કુમારનું વચન તથા સોભાગ્ય દેખી ખુશી થયો પછી આગ્રહ સહીત પોતાને ઘેર તેડી ગયો, પોતાના પુત્રની પેઠે સ્નાન ભોજન કરાવી કુમરને પોતાને ઘેર રાખ્યો જેમ પોતાને ઘેર પુત્ર રહે તેમ સાગર શેઠને ઘેર કુમાર રહ્યો એવે વરપાકાળ આવ્યો સ્મસ્ત પૃથ્વી રૂપી સ્ત્રીએ લીલા ત્રૂણા રૂપી લીલો કંચુક પેહેયો, નદી તળાવ સર્વે પાણીએ ભરાયાં. એક દિવસ લક્ષ્મીધર રાજાના હસ્તી પાણી પીને પાછો વળતાં કાદવ માંડી ખુત્યો તેને કોઈ કાહાડી શકે નહીં ઘણા ઉપાય કર્યા પણ સરવે નિષફળ થયા તે વારે રાજા કહે જે કોઈ માહારા હસ્તીને કાદવ માંડેથી કાહાડે તેને જે માગે તે આપું એવો ઢઢેરો વગડાવ્યો તે સાંભળીને અમરદત કહે હું તે હાથીને કાદવ માંડેથી બાહાર કાહાડી આપું તે સાંભળીને રાજાના શેવકો કુમારને રાજા પાસે તેડી ગયા ત્યાં રાજાને કુવર કહે કે તમારો પ્રધાન સાજ કરે તો હું કાદવમાંડેથી હાથી કાહાડું તે સાંભળી રાજાએ પ્રધાનને કુવર સાથે મોકલ્યો,

પછી કુમર અને પ્રધાન બંને જાણુ તીહાં હસ્તી હતો તહીં ગયા ને ત્યાં કુમારે પોતાની ખુદ્દિએ હરેક યુક્તિ કરી હાથીને બાહાર કાહાડ્યો તે વારે નગરમાં જયકાર થયો રાજા કુમરની ખુદ્દિ દેખી ખુશી થયો થકો કેડેવા લાગ્યો કે તાહારે માગવું હોય તે માગ તેવા-ર કુમાર કહે માહારે કાંઈ જોઈતું નથી પણ આ સાગરશેઠને આજે તેવારે રાજાએ સાગરશેઠને તેડાવી નગરશેઠની પદવી આપી.

તેવાર પછી પોતાને ઘેર જઈને સાગરશેઠ કુમારને કેડેવા લાગ્યો કે માહારી પુત્રી સાથે તમે લગ્ન કરો તે સાંભળીને અમરદત બોલ્યો કે, માહારી સ્ત્રી પદમાવતી છે માટે હું બીજી સ્ત્રી પરણવાની ઇચ્છા રાખતો નથી તેમ છતાં વળી તમે તો મારા પીતા તુલ્ય થાઓ માટે તમારી પુત્રીતો માહારે બેઠેન તુલ્ય થાય તેની સાથે લગ્ન

કરવું યોગ્ય નથી, આ રીતનું કુંવરનું યોગ્ય સાંભળીને શેઠ પણ સમજી ગયો. પછી શેઠને ઘેર કુંવર સુખેથી રહેવા લાગ્યો, એક દિવસ શેઠને કુંવરે કહ્યું કે એક લાખ રૂપૈયા તમે મને આપો તેના માલ લેઈને હું સફરે જઈએ અને જે નફો મળશે તે તમને આપીશ મારે તો ફક્ત દશાન્તરે કૌતક જોવાની ઇચ્છા છે આ રીતનું કુંવરનું કહેવું સાંભળીને શેઠ તેને એક લાખ રૂપૈયા આપ્યા તે લેઈને કુંવરે અનેક જાતનાં ક્રીયાણાં વિગરે માલ લેઈને વહાણમાં ભરી, અને પોતાની સાથે આઠ બેશો તથા ચાકર અને રસોઈ ખતાવવા માટે એક રાંધણીને રાખી, પછી સારા શુક્રને જોઈને સારે દિવસે કુંવર વાહાણ ઉપર ચઢીને મુસાફરી કરવા ગયો તેહની સાથે બીજા પણ વાહાણના વેહેપારી મોટા મોટા વાહાણે ચઢ્યા. અનુક્રમે સમુદ્રમાં ચાલતાં એક બેઠાં આંચો તીહાં મીઠું પાણી દેખીને સહુ લોક ભરવાને ઉતર્યા, અને કુંવરે પણ પોતાનું વાહાણ ત્યાં સ્થંભાવ્યું, પછી વાહાણ આગળ માંડ્યા ત્યારે કુંવર બોલ્યો કે તમે સરવે હાલ ચાલતા થાઓ માહારજી ચીત સ્વચ્છ નથી માટે હું તો અહીંયાજ રહીશ ને પાછા વળતાં તુમે અહીંયાજ આવશે તો તે વખતે હું તમારી સાથે આવીશ એમ કહી સર્વેને વિદાય કર્યા અને પોતાનું એક વાહાણ તે દીપને વિશે રાખી પોતે ત્યાં રહ્યો, પછી કુંવરે પોતાની બુદ્ધિ વડે રત્ન પેદા કરવા માટે એક યુક્તિ કરી તે એવી રીતે કે પોતાની સાથે જે બેશો હતી તે બેશોના છાણનાં છાણાં થપાવ્યાં અને તેનું કુદ જમાવીને હાથેમાં, દહીં ખનાવે, પછી તે છાણાં ખાળીને તેની ગરમ રાખ સમુદ્રમાં પોતાના ચાકરો પાસે નંખાવે એટલે તેની ઉનારામાં પોતાની ખરજ ટાળવા માટે સમુદ્રમાં રહેનારા મચ્છ વિગરે પ્રાણીઓ ત્યાં આવવા લાગ્યા તેવારે કુંવરે પોતાના રસોઈઆ પાસે દહીંનો કરંભો કરાવી તે માંહે કપુર વિગરે મુગંધી પદારથો નંખાવીને પેલા સમુદ્ર માંહેલા પ્રાણીઓને ખાવા માટે ચાકરો પાસે સમુદ્રમાં નંખાવવા લાગ્યા એમ દેશ રોજ રાખ નાખે તેવારે સમુદ્રના પ્રાણીઓ ત્યાં આવે ત્યારે તેમને ખાવા માટે કરંભો નાખે તેની મુગંધને લીધે ઘણાક પ્રાણીઓ તે

ખાવાને આવવા લાગ્યા, જેમ કમળની સુગંધ લેવા માટે ભંભરાઓ આવે તેમ તે સમુદ્રના ખાણીઓ આવવા લાગ્યા એમ કરતાં કેટલાક દિવસ વીત્યા પછી તે જળજંતુઓ વીસ્વાસ પામ્યા ત્યારે કુંવરે તે કરભો સમુદ્રમાં નાખવાનો બંધ કરીને પોતાની પાસે થાળીમાં મુકવા લાગ્યો ત્યાં તે જંતુઓ ખાતા આવવા લાગ્યા, અને વીસ્વાસથી હળી ગયા માટે માણસને દેખીને નાસે નહી એક દિવસ એક મહા ત્યાં કરભો ખાવા આવ્યો તેણે થાળીમાં એક રત્ન મુકીને કરભો ખાધો, તે જોઈને કુંવરે હરખ પામી રત્ન પોતાની પાસે રાખ્યું તે વાત પોતાના આકરો પિગરે ન જાણાવી નહી તે પછી હંમેશાં થાળીમાં કરભો મુકે ને ત્યાં જંતુઓ ખાવા આવે ત્યારે કુંવર એકલો જ તેની પાસે રહે, પછી હંમેશાં ઘણાંક માણીઓ કરભો ખાતા આવે તેઓ સમુદ્રમાંથી રત્ન પોતાના મામાં ઘાટીને લેતા આવે તે થાળીમાં મુકતા જાય ને કરભો ખાતા જાય, એ રીતે જેટલાં રત્નો આવતાં જાય તેટલાં લેઈને કુંવર લીલા છાણમાં ઘાલને છાણાંથી તે માંહે રાખીને તે છાણાં બુદ્ધાં એક સ્થળમાં રાખવા લાગ્યો, એ રીતે અમરદત્ત કુંવરે ઘણા જ રત્ન મેળવીને છાણાંમાં છુપાવી રાખ્યાં.

એક દિવસ કુંવરનું પ્રથમનું વાહાણ નાવડીયા સહિત ત્યાં આવી પહોંચ્યું તે દેખીને કુંવર નિસ્મય પામી તે નાવડીયાને પુછવા લાગ્યો કે અચાનક દર્દવચોગે તું અડીયાં શી રીતે આવી પહોંચ્યો અને આટલા દિવસ તું કીડાં રહ્યો હતો તેવારે તે નાવડીયા બોલ્યો કે સ્વામી જે વારે તમે સ્ત્રીની પુકે ગયા તે વારે હું નદીના તટ ઉપર વાહાણ બાંધીને મુઠ રહ્યો હતો ને જ્યારે નિદ્રાવશ થયો ત્યારે નદીના કલોડા ચડ્યા તેથી નાવ છુટીને ચાલતું થયું, તે ઘણાંક ગાઉ મુઠી નીકળી ગયું ત્યારે હું જંગી ઉડ્યો ને જોયું તો વાહાણ નદીના મધ્ય વચ્ચે દેખાયું જેથી હું ખેદ પામ્યો ને ચીંતવવા લાગ્યો કે હવે હું શું કરું, માહાશે સ્વામી એકલો રહ્યો ને હું પણ એકલો રહ્યો, એમ ખેદ કરતો કરતો વાહાણ હંકારીને એક ગામના કીનારાપર લઈ ગયો, પાં જઈ ઘણું દિવસની લુપ્ત ભાગી જોઈ ન કર્યું. થોડા દિવસ

હીને તમારી ઝાળ કરતો કરતો વાહાણ હંકારીને ચાલતાં અહીયાં આવી પહોંચ્યા. દૈવયોગે તમને દેખીને જાણે ફરીથી જન્મ પામ્યો તે તેવી રીતે આણુંદ થયો, આ રીતનું નાવડીયાનું ઝાલવું સાંભળીને કુંવરે તેને પોતાની પાસે રાખ્યો અને વિશ્વાસુ હોવાથી રત્ન વિગરે સઘળી હકીકત તેને જણાવી, એ રીતે ત્યાં રહેતાં થકાં જે વાહાણો કુંવરના કેહેવાથી દેશાન્તરે ગયાં હતાં તે પણ પાછાં ત્યાંજ આવી પોતાં તેમની સાથે ચાલવા માટે કુંવર પણ તૈયાર થયો, પછી પોતે રત્ન ધાલીને છાણાં થેપી રાખ્યાં હતાં તે અને વગર રત્નવાળાં ખાત્રી છાણાં પણ વહાણમાં જુદાં જુદાં ભરી રાખ્યાં. તે દેખીને પેલા દેશાન્તરથી કમાઈને આવેલા વાહાણવાળા કુંવરની હાંશી કરી કેહેવા લાગ્યા કે વાહાણમાં છાણાં શું કરવાને ભરોછો ? છાણાં નહીં ભરતાં અમારી વસ્તુ તમારા વાહાણમાં ભરો કે જેથી અમે તમને ભાડુ આપીશું. તે વારે કુંવરે કહ્યું કે માહારા વાહાણમાં તો છાણાંજ ભરવાનો છું ખીજું કંઈ ભરવું નથી. પછી સરવે વાહાણ ચાલવા લાગ્યાં, તે જ્યારે મધ્ય વચ્ચે આવ્યાં તેવારે સમુદ્રમાં તોફાન થયું જેથી કરી વાહાણ ઉભારજો ચઢી ગયાં તેથી દરીયામાં ઘણાં દિવસ થયા, પછી સઘળાઓની પાસેથી ખજાતણ ખુટી ગયું તેવારે કુંવરની પાસેથી ખજાતણ વેચાથી માગ્યું પણ કુંવરે વેચાણ આપ્યું નહીં, ત્યારે સઘળા વાહાણવાળા કંરગરવા લાગ્યા, પછી કુંવરે તેમને કહ્યું કે હું તમને ખજાતણ માટે છાણા આપું પણ તેની કિંમત લેવાની નથી જેવાં છાણાં હું તમને આપું તેવાં ઘેર જઈને મને પાછાં આપવાનો લેખ કરી આપો. પછી તે વાહાણવાળા સઘળા વેહેપારીનાએ કુંવર પાસેથી છાણાં લેઈને તેને લેખ કરી આપ્યા કે જેવાં લીધાં છે તેવા ઘેર જઈને આપીશું. પછી કુંવર રત્ન વગરનાં છાણાં આપી લેખ કરાવી લીધાં તે વાર પછી વાહાણ કુશળ ફેરે પોતાને નગરે આવી પોતા તેની ખબર સાંભળીને સહુ સહુના સળંધીઓ સમુદ્રને કિનારે મળવા આવ્યા, તેવારે સાગરશેઠને કોઈએ કહ્યું કે કુંવર તો કાંઈપણ કમાયા વિના વાહાણમાં છાણાં ભરીને લાવ્યો છે, તે સાંભળીને શેઠ કુંવરની સામે આવ્યો.

નહિ, પછી વાહાણના સરવે વેહેપારીઓ નગરના રાજા લક્ષ્મીધરની
 પાસે પ્રથમ બેઠે લેઈને ગયા, તેમાં કોઈએ કાંઈ તો કોઈએ કાંઈ એમ
 અમુલ ચીજો થાળમાં મુકીને રાજાને બેઠે કરી ત્યારે કુંવરે પણ એક
 થાળમાં રત્ન સહિત એક છાણું મુકી તે ઉપર રૂમાલ ઢાંકીને રાજા
 ની સામે બેઠે મુકી પછી બધી બેઠો ઉઘાડીને જોતાં બધી સારી ચી
 જો દેખાઈ પણ કુંવરના થાળ ઉપરથી રૂમાલ ઉઘાડી કરીને જોયું તો
 તેમાં છાણું દેખાયું. તેથી ભોંકો હસવા લાગ્યા, પણ રાજાએ ત્રિપા-
 રણું કે કુંવર મહા અકલવાળો છે માટે છાણું મુકવાનું કાંઈ કારણ તો
 હશેજ એમ વિચારીને રાજાએ છાણું હાથમાં લીધું તે વારે તે છાણું
 રાજા પાસેથી લેઈને કુંવરે બાગ્યું એટલે તે મદિથી ઝગઝગાટ કરતું
 રત્ન નીકળ્યું તે દેખીને રાજા ઘણાજ વિસ્મય પામ્યો અને પેલા વા-
 હાણના વેપારી પણ દીગમુઠ બની ગયા, પછી કુંવર રાજાને કહેવા
 લાગ્યા કે દરીયા કિનારે ચાલો, હું મારા વાહાણ મહિલુ કીયાણું તમ
 ને દેખાડું પછી રાજા પણ કુંવરની સાથે દરીયા કિનારે ગયો, ત્યાં
 કુંવરે સઘળા છાણાં બાગીને તે મદિથી રત્ન કાઢાડી રાજાને દેખા-
 ઢ્યા તે જોઈને રાજા ઘણાજ ખુશી થયો પણ પેલા વાહાણના વેહે-
 પારી વાણીયા જભરાયા ને ઉદાશ થઈ વિચારવા લાગ્યા કે સઘળાં
 છાણાં રત્ન સહિત છે ને આપણે તેના છાણાં જેવાં ને તેવાં પાછા
 આપવાને લેખ કરી આપ્યો છે માટે એવા છાણાં કયાંથી લાવીને આ
 પીશું. એ રીતે વિચારમાં ગુંથાયા; પણ રાજાની આજ્ઞા લેઈને કુંવરે સ-
 ઘળાં રત્ન સાગરશેઠને ઘેર મોકલ્યાં, કેમકે પોતે પ્રથમ વચનથી બં-
 ધાયલો હતો,—કહ્યું છે કે સત્ય પુરૂષો પ્રાણુઘાતે પણ પોતાનું જીવન
 વ્યર્થ કરતા નથી, પછી કુંવર શેઠને ઘેર ગયો તેવાર પછી વાણીયા જ-
 ભરાઈને કુંવર પાસે જઈને વગર માગે કહેવા લાગ્યા કે અમે તમારાં છા
 ણાં લઈને જેવાં ને તેવાં આપવાને લેખ કરી આપ્યો છે પણ તે છાંણુતો
 અમે બાગી નાંખ્યાં ને તમારાં છાણાં તો રત્ન સહીતછે હવે તેવાં અમે
 કયાંથી લાવીને આપીએ માટે અમારાં આ માલ ભરેલાં વાહાણો લેઈને
 લેખ અમને પાછો આપો, આ રીતનું તે વાહાણના વેહેપારીઓનું એ

લલુ સાંભળીને અમરદત કુવર તેમને કહેવા લાગ્યો કે ભાઈયો તમે તમારો
 માલ વેચીને તેના દામ તમારે ઘેર ભેઈ જાઓ અને મારેતો તમારી પા
 સેથી છાણું પાછું લેવાં નથી માટે તમારો લેખ લ્યો તમને કુ પાછો આ
 પ્રહુ એમ કહીને લેખ પાછો આપ્યો આ રીતની કુવરની ઉદારતા જો
 ઈને સરવે વાણીયા ખુશી થઈ કુવરનો જય જય બોલતા પોતાના સ્થા
 નકે ગયા, પછી કુવર શેઠને ઘેર રહીને પોતાના ધનવડે અનેક જીવો
 ને પરોપકાર કરવા લાગ્યો, એમ થોડાક દિવસ વિત્યા પછી એક દિ-
 વસ રાત્રે નિદ્રાવસ્થામાં કુવરે સ્વપ્ન દીકુ તેમાં એક દીકુ કે, લક્ષ્મીપુર
 નગરે નરપદ્મનદીના કિનારા ઉપર કાષ્ઠની ચથ ખડકીને પોતાની સ્ત્રી
 પદ્માવતી બળી મરવાને તૈયાર થઈ છે, આ રીતનું સ્વપ્ન દેખીને જા
 ગ્યો થકો વિચાર કરવા લાગ્યો કે, પ્રસ્થનો કંચુવો મધ્યો નહી અને
 પદ્માવતીના વિયોગ થયો, માત પિતાનો વિયોગ થયો અને હવેતો
 માહારા વીરહ કરીને હવે પદ્માવતી અગ્ની માંહે બગશે જેથી સ્ત્રી
 હત્યાનું પાપ મને લાગશે માટે હું પણ કોઈક પરવત ઉપર જઈ
 પ્રાણ ત્યાગ કરું એમ વીચારીને સાગર શેઠને કહે હુંતો માહારે ઘેર
 જઈશ એમ કહીને તેની રજા લઈને એક પર્વત ઉપર ગયો ત્યાં એક
 જોત્રી મંત્ર સાધે છે તે કુવરને દેખી વીનય સહીત કહેવા લાગ્યો
 કેહે માહા ભાગ્ય તુ માહારેજ ભાગ્યે અહીયાં આવી પોહોત્યો મેં પુરવે-
 એક વીધા સાધના કીધીછે અને હવે તુ ઉતર સાધક થાયતો મંત્ર સધાય એમ
 સાંભળી કુવરે વીચાર્યું જે મરણ ઘાત ચીંતવી આવ્યાછું તેમ છતાં પ-
 ર ઉપકાર થાયતો સાડ એમ વીચારી કુવર ઉતર સાધક થયો તેવારે
 જોગી કહે જુત. મેત, પીસાચ, વેતાલાદીક જે આવે તેમને તું હાંકી મુકજે
 એમ કહીને તે જોગી અગ્નીના એક મોટો કુંડ કરી હોમ કરવા લાગ્યો અને
 કુવર ત્યાં હાથમાં તલવાર ઝાલી ઉભો રહ્યો એહવે એક વેતાલ આવ્યો ત્યારે
 કુવર ખડગ લઈને તેની સામે થયો બંને બાથા બાથી આવ્યા કુ-
 વરે વેતાલને હઠો નાખ્યો પછી મહા સાહસિકપણે કુવર વેતાલની ઉ-
 પર ચડી બેઠો એટલે વેતાલ વશ થયો. કુવરને કહે તાહારે જોઈએ
 તે માગ કુવર કહે જે વારે હું તને સમરૂ તે વારે હાજર થજે એવા

ત કપ્પલ કરી વેતાણ પોતાને સ્થાનકે ગયો તે વારે કુંવર જોગી પાસે
જઈને ઉભો તે વખત જોગી પાસે મંત્રાધિસ્ટાઈકા દેવતા આવી કહેવાલા-
સા કે હે જોગીસ જે તુ કહે તે હું કરું જોગી કહેને પુરૂષ અગ્નીમાંહે
કુ નાખુ તેને સોનાનો ખનાવ, એમ કહીને તે કપટી જોગી કુંવરનેજ
અગ્નિકુંડમાં હોમવાનો વિચાર કરીને કુંવરના ગળામાં રાતા કરેણના
કુલની માળા ઘાલી રતાંજણીના રસના છાંટા નાંખી કુંવરને કહે તુ
અગ્નિકુંડને પ્રદક્ષણા દે, તે વારે કુંવર પોતાના ઇષ્ટદેવનું એક ચી-
તે સ્મરણ કરતો અગ્નિકુંડને પ્રદક્ષણા દેવા લાગ્યો, અને જોગી પણ
તેની પુઠે પ્રદક્ષણા દેવા લાગ્યો પછે જોગીએ કુંવરને અચાનક ઉપાડીને
અગ્નિકુંડમાં નાંખ્યો તે વારે માહા સહાસિકપણે ફ્લંગ મારીને કુંવરે
અગ્નિકુંડ માંહેથી બાહરે એકદમ નીકળી તેજ જોગીને પકડીને કુંવરે
અગ્નિ માંહે નાંખ્યો પછી તે જોગી સોનાનો પુરૂષ થયો એટલે કુંવરે
તે સોનાનો પુરૂષ તીહાંજ દાટી તે ઉપર નિશાન કરી દક્ષિણ દિશા
તરફ પોતે આંધ્યો તીહાં એક જોગણી પોતાની ચેલીને કહે છે કે તુ
કુક્ષ વીણવા ગઈ હતી ત્યાંઆવડી વાર કેમ લાગી કીહાં ગયા હતા
તે વારે જોગણી પોતાની ગુરણી પ્રત્યે કહે છે કે સાંભળો સ્વામીની
એક અતિ ચમત્કારી ખનાવ મેં દીઠા તે જોવાને ઉભો રહી તેથી મને વાર
લાગી એમ કહીને તે જોગણીને ચેલી કહેછે ન કુંવર પણ સાંભળેછે.

વૈતાલ્ય પર્વતની દક્ષિણ દિશાએ મંગસાવતી નગરીના રાજા
વિદ્યાધર વિદુનમાળી જતરાએ જતો હતો તે શ્રીપુર નામના નગર
પ્રત્યે આવી પોતો તેણે તે નગરના મહેન્દ્રરાજાની સ્ત્રી રતીસુંદરીને
પોતાની સખીચો સાથે વનને વિશે જળકીડા કરવા આવેલી તે
વિદુનમાળી વિદ્યાધરે દીઠી તેથી પોતે આ ઉપર ચઢી તેમની ચેષ્ટા
જોવા લાગ્યો તે વારે રતીસુંદરી પોતાની સખી પ્રત્યે કહેવા લાગી કે
હે સખી માહારા સ્વામીએ પુસ્પનો કંચુવો પેદા કીધો કે નહી કીધો
તેવારે તેની ક્ષમકરી નામા સખી કહે તારા પુન્યજોગે કરીને કંચુવો તો
હાથ આવ્યો છે ત્યારે રતાસુંદરી કહે કેમ આવ્યો તે વારે સખી ક-

હે નગર મહિ આવેલા ચોરને કોટવાળે પકડ્યો તે વારે રાજાએ હુ કમ કીધો ને એ ચોરના ઘરનો સઘજો માલ લાવીને વહેવારીયાને આપો તે વારે સઘજા ચોરના ઘરમાંથી માલ લેવા ગયા તે મહિ પુ-સ્પનો કંચુવો હાથ લાગ્યો તે રાજાએ સઘને તાહારે માટેજ રાખ્યો છે બીજી સ્ત્રીને આપ્યો નથી તે વાત સાંભળીને રતીમુંદરી કરેલા શા ગી કે જે રાખી તું રાજા પાસે જઈને કંચુવો લઈ આવ અને તે કં-ચુવો પેઢેરીને હું રાજા પાસે જાઉં તે વારે તે સખી રાજા પાસેથી કંચુવો સઘને ખુશી થતી આવે છે એહવે તેના હાથ મહિથી કંચુવો વોડનમાળી વિદ્યાધરે જુટાવી લીધો તે લેઈને પોતાંને ઘેર ગયા, ત્યાં તે વિદ્યુનમાળી વિદ્યાધર તે કંચુવો પોતાની માનીતી સ્ત્રીને આપવા લા-ગ્યો એટલે બીજી સ્ત્રી બોલી ને કંચુવો એહને આપશો તો માહારે અ-ગ્નીનું શરણુ છે એમ કહી બને શોકયો વઢવા લાગી તેવારે રાજાએ વિચાર્યું ને હમણાં બને સ્ત્રીઓમાંથી એકને નહીં આપતાં કંચુવો માહારી પાસેજ રહેવા દઉં એમ વીચારીને કંચુવો પોતાના કબજામાં રાખી પો-તે તીર્થ યાત્રા કરવા ગયો, આ રીતનો વૃતાંત કહીને તે ચાગીશી બો-લી કે હું આ કૌતુક જ્ઞેવાને રહી હતી માટે મને વાર લાગી; આ રી-તનું તે જોગણીએ તેની ગરજોને કહ્યું તે સાંભળીને અમરદત કુંવર ખુશી થયો ને મનમાં વીચારવા લાગ્યો ને “કંચુવો હયાતતો છે તથા પી માહારા વીચોગે કરીને માહારી સ્ત્રી પદમાવતી બળી મુઠ હશે તો કંચુવો શા કામનો છે માટે હું પણ જોગીના અગ્ની કુંડમાં પડીને બળી મરૂં એમ વીચારીને કુંવર જોગીના અગ્ની કુંડની પાસે આ-ગ્યો ત્યાં આવીને ઇંછ દેવનું સ્મરણ કરી એક ચીતે પ્રભુ સ્મરણમાં તલાલીન થયો એટલામાં એક લખેલો કાગળ આકાશથી પડ્યો, તે લ-ઈને કુંવર વાંચવા લાગ્યો:—

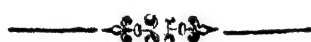
તેમાં એમ લખ્યું હતું કે તાહારા વીચોગે કરીને તાહારી સ્ત્રી પદમા-વતીએ અગ્નીમાં બળી મરવાનો નીશ્ચય કીધો છે માટે કાગળ દેખત અ-હીયાં આવવુંજે કાગળ આકાશથી પડ્યો તે કાગળ કુંવરના પીતાએ લખીને તેની જાણ કરવા માટે એક શીખવી રાખેલા વાંદરાને આપીને કુંવ

રત્ની પાસે મોકલ્યો હતો, તે વાંદરો કુંવરો કુંવરની યોગ કરતો કરતો ત્યાં આવી કુંવરને દેખી એક ઝાડ ઉપર બેસીને રાજ્યે આપેલો કાગળ કુંવરના પગ આગળ નાખ્યો હતો પછી તે કાગળ કયાંથી પડ્યો એમ વિસ્મય પામીને કુંવર આડું અવળુ જોવા લાગ્યો એટલામાં ઝાડ ઉપર બેઠેલા વાંદરાને દીઠો પછી કુંવરે તે વાંદરાને યોલાવ્યો રોચિ આવીને કુંવરને નમસ્કાર કરી સઘળો વૃતાંત કહ્યો તે વારે કુંવરે વિચાર્યું જે કંચુવા વિના કાલે હાથે સ્વદેશ જાઉં તો માંરા મુરતનને એમ લાગે, એમ વિચારીને ઝાડના પાંદડા ઉપર ઝાડના રસપડે પોતાના પિતાની ઉપર એક કાગળ લખીને વાંદરાને આપ્યો તેમાં લખ્યું કે—તમારો કાગળ વાંદરા સાથે મોકલેલો મને પોતો તે વાંચીને હું સંતોષ પાડ્યો છું પણ બાર માસની અંદર કંચુવો લેઈને હું ઉતાવળો આવીશ અને તમે પદમાવતીને ધીરજ આપી સમજાવજો. એ રીતેનો કાગળ લેઈને વાંદરો વિદાય થયો.

ત્યાર પછી કંચુવાની યોગ કરવા માટે ફરતો ફરતો કુંવર એક જંગલની અંદર આવી પોતો ત્યાં ફેટલાક વંતરદેવો વાંદરાનું રૂપ ધારણ કરીને રમત રમતા હતા તેહને કુંવરે દીઠા, —તેમાં એક રાજા, એક પ્રધાન, એક ચોપદાર, એક જમાદાર એ રીતે રમત રમતા હતા તે માંના રાજ્યે ચોપદારને હુકમ કીધો કે, —સુતારને ત્યાં જઈને લાકડાના મોર કરાવી લાવો, પછી તે ચોપદાર સુતારને ત્યાં જઈને લાકડાના મોર કરાવી લાવ્યો તે મોર રાજ્યે સઘળા વંતરોને બેસવા આપ્યા તે ઉપર સ્વારો કરીને સઘળા વંતરો રાત્રી પ્રત્યે જાગવા આવી; આ સઘળો બનાવ જોવાને અમરદત કુંવર તેઓની સાથે પાછળ પાછળ ગયો, ત્યાં કાળમુખ નામના વાંદરે, નીલમુખ નામના વાંદરનું વન નજીક આવ્યું જાણીને કાષ્ઠના મોર એક સ્થાનકે મુકી સરવે વંતરો પાયદળ થઈ નીલમુખ વાનરની સામે ધસ્યા, તે વારે પરસ્પર બંને જિન્યાનુ યુદ્ધ ચાલ્યું. તેઓ એક બીજાને સામા સામી આરવા લાગ્યા. તેમાં બંને પક્ષના વાંદરો થાકી નાસવા લાગ્યા, તે વારે કાળમુખ અને નીલમુખ બંને યુદ્ધાપતિ પરસ્પર યુદ્ધ કરવા લા

બ્યા, તેમાં નીલમુખે કાળમુખને હરાવ્યો જ્યો કાળમુખનું સૈન્ય ના
 સવા લાગ્યું તે વારે કુંવરે લાગ જોઈને એક આકાશગામી દેવતાઈ
 માર લેઈને તે ઉપર યેશી મંગલાવતી નગરી કે જ્યાં વિદુનમાળી
 નામનો વિદ્યાધર રાજ રહેતો હતો ત્યાં જઈ પોતો, ત્યાં જઈને તે
 વિદ્યાધરના મેહેસના ચોથા માળ ઉપર ધાખામાં જઈને એક ખારી-
 એથી તેના ઓરડામાં નજર કરી જોયું તો એક સોનાના પલંગ ઉ
 પર પુરુષનો કંચુવો દીઠો તે દેખીને પોતાના હાથમાં લેઈ મોટો
 અવાજ કાઢાડી કહેવા લાગ્યો કે હું વિક્રમ રાજનો પુત્ર અમરદત,
 આ પુરુષનો કંચુવો લેઈને જઈ છું માટે જે કોઈ શુરવીર સુભટો હો
 ય તે માહારી પુઠે આવજો એમ કહી પોતે લાકડાના દેવતાઈ માર
 ઉપર યેશીને આકાશ મારગે ચાલી પોતાના ખાપના નગર તરફ ચા-
 લ્યો, પણ વિદુનમાળી વિદ્યાધરની બંને સ્ત્રીઓ પોકાર કરી કહેવા લાગી
 કે ધાઓ ધાઓ કોઈક ચોર વીદ્યાધર કંચુવો લેઈને નાશી જાયછે તેને
 પકડીને કંચુવો લાવો. એ રીતે ધ્રુમ પાડવાથી તે રાજના
 સંખ્યા બંધ સુભટો હથિઆર લેઈને કુંવરની પાછળ ધસ્યા તેઓને
 દેખીને કુંવરે વીચાર્યું જે ખાર માસની અવધ થઈ ગઈ છે ને અ-
 હોયા ચારે તરફ સુભટો ફરી વલ્યા છે અને જો તેઓની સાથે યુદ્ધ કર
 રવા ખોટી થઈશતો પદમાવતી બળી મરશે એમ ધારીને પોતાને પે-
 લા વૈતાળે જે વચન આપ્યું હતું તેને જાંભાર્યો એટલે તે ત્યાં આવી
 ને કહેવા લાગ્યો કે તારૂં જે કામ હોય તે કરે ત્યારે કુંવરે કહ્યું કે આ
 કંચુવો હું ખારી સ્ત્રી પદમાવતીને આપી આપું ત્યાં સુધી આ વિદ્યા
 ધરના સૈન્યને તું રોકી રાખજો એમ કહી પોતે ચાલતો થયો અને વૈ-
 તાળે વીદ્યાધરના સૈન્યને રોકી રાખ્યું. પછી પોતે પોતાના નગરની
 ભાત્રેજો આવીને જુએ છે તો પદમાવતીએ અગ્નીની ચીન્તા ખડકા-
 વીને તે માંદે પ્રવેશ કરેલો દીઠો તે દેખીને માહા ખેદ પામી અગ્ની-
 ની ચીતા પાશે જઈ કહેવા લાગ્યો કે જો પદમાવતી શુશીળ હોય
 અને માહારૂં સત્ય અખંડ હોય તો અમે સ્ત્રી ભરતારને કલ્યાણ હજો
 એમ કહી પોતે પણ અગ્નીમાં ઝીપલાવા લાગ્યો તેને રાજ વીગરે

જાણી લોકોએ વારચો તથાપી પુણ્યના કંચુવો અને લોકડાનો દેવતાઈ મોર બાળુ પર મુકી પોતે અગ્નીમાં ઝીપલાચો કે અગ્ની ઠંડી થઈ ને સ્ત્રી ભરથાર બંને જાણુ છવતાં જેમનાં તેમ બાહાર નીકળ્યાં તે દેખીને રાજા વીંગેરે સમગ્ર લોકો ધાણાજ ખુશી થઈને જય જયકાર બોલવા લાગ્યા. ત્યાર પછી રાજાએ પાજતે ગાજતે કુવર તથા પદ-માવતીને રાજ્ય મેહેલમાં પ્રવેશ કરાવ્યો, પછી કુવર પેલા પૈતાળને હુ-કમ કીધો કે અમુક સ્થળે ને સોનાનો પુરૂષો દાઢ્યો છે તે તુ લઈ આવ્ય કુવરના હુકમથી પૈતાલ તે પુરૂષો લઈ આવ્યો પછી તેનાવડે અનેક છવોને પરમાથ કરવા લાગ્યો, એમ અનેક નીરધન અને કુઃખી લોકોનો ઉધાર કરી પોતાનું શીજ વરત અખંડ પાણે પાળી પ રોપકાર કરી સત્યવાદી અમરદત કુવર આ લોકો અત્યંત યશ કીરતી પામી પર લોકો ઉત્તમ ગતી પામ્યો તે માટે સમગ્રા મનુષ્યોએ પોતાની યથા શક્તીએ પરાપકારકરવાને ચુકવું નહી.

સીના તુચ્છ ઉદર વીરો એક રાજાના પ્રધાનની સ્ત્રીની વારતા.

કુસુમપુર નામના નગરને વિશે ગુણચંદ નામનો રાજા રાજ્ય ક-રતો હતો તેહને વીમળ નામનો એક પ્રધાન હતો, તે માહા હાહ્યો અને વીચક્ષણ હતો, જેથી કરી કોઈ પણ મહેલની વારતા સ્ત્રીઓની આગળ કહેવી નહી એવો તેણે નિશ્ચય કીધો હતો. પોતાની સ્ત્રી ધણીજ હાહી તેમજ પતીવ્રતા છતાં તેની આગળ કોઈ પણ ભલીલુંડી વાત પોતે કરે નહી. પણ સ્ત્રીને માન આપવામાં તથા તેને જોઈતી ચીજ ભાવ આપવામાં પણત રહેતો નહી. એમ કરતાં એક દિવસ તે ની સ્ત્રી મરાણ પામી તેનાં મૃત્યુ કાર્ય કરીને બીજી નવીન સ્ત્રી પર-છ્યો તે નવીન સ્ત્રીની સાથે પણ આગળની સ્ત્રીની પેઠે ચરતવા લાગ્યો, એક દિવસ તે પ્રધાનની નવી સ્ત્રી પડોશની બીજી સ્ત્રીઓ સાથે વાતચીતક-રતી હતી ત્યાં તે સ્ત્રીઓએ તેને પુછ્યું કે તુ પ્રધાનની સ્ત્રી છે માટે

તારા ભરથાર પાશ્વેથી કાંઈ નવા જુની વાતો સાંભળી હોય તે તો ક હે ત્યારે તેણીએ કહ્યું કે મારો ભરથાર મને કાંઈ કેહેતો નથી, ત્યારે બીજી સ્ત્રીએ બોલી કે આગલી સ્ત્રી જેટલું તારા ઉપર હેત હોય ત્યારે તો તને પોતાની ગુમની વાત કરે પણ તારા ઉપર તારા ભર-થારનું હેત બરાબર નથી માટે તને ખાનગી વાત કરતો, નથી તે સાં-ભળીને પ્રધાનની સ્ત્રી બોલી કે મારા ભરથારનું મારા ઉપર ઘણું હેત છે તેમને જે જાણ્યું તે આપે છે મન માન્યાં નવાં નવાં ઘરેણાં ને વસ્ત્ર પણ મારે માટે લાવે છે રોજ હરતે મુખે બોલાવે છે તેમ છતાં તમારું કેહેવું સાચું કેમ મનાય, ત્યારે તે સ્ત્રીએ બોલી કે એમાં સો માત્ર, કાંઈ છાની છપની વાતો તને કેહે છે તારી મરનારી શોક્ય ને તો તારો વર બધી છાની છપની વાતો કેહે તો હતો પણ તારા ઉપર તેનું ખરેખર હેત નથી માટેજ તને છાંતી વાતો કેહે તો નથી આ રીતે તે પ્રધાનની સ્ત્રીને વેહેમ ઘાલ્યો,—“કહ્યું છે કે ગમે તેવી ડાહી હોય તોપણ સ્ત્રીની મતો પગની પીનીએ”—પછી તે પ્રધાનની સ્ત્રી ઉદાશ થઈને ચીતવવા લાગી કે ખરેજ માહારા ભરથારની મા-રા ઉપર વીશેષ પ્રીતિ નથી માટે તે મને પોતાની છાંતી વાત કરતો નથી એમ વીચારીને બીજે દીવશે પ્રધાન જન્મવા બેઠો ત્યારે તેની સ્ત્રી મોંચઢાવીને રસોઇ પીરસવા લાગી તે દેખીને પ્રધાન તેને પુછ્યું કે હે સ્ત્રી આજે તાહાર મોંચઢેયું કેમ દેખાયછે. શું કોઈએ તાહાર અપમાન કીધું છે કીવા તારે કોઈ વાતની ખામી છે અથવા કાંઈ જોઈ એ છે શામાટે તુ ઉદાશ થઈ છે ત્યારે તે બોલી કે તમારું હેત મારા ઉપર વધારે નથી માટે મારું ચીત ઉદાશ થયું છે, પ્રધાન બોલ્યો કે એ વાત સંભવતી નથી માહાર હેત તાહારા ઉપર સંપૂર્ણજે અને તાહારે જે કાંઈ ખામી હોય તે કેહું હું પુરવાને સમર્થ છું ત્યારે સ્ત્રી બોલી કે ખામીતો કાંઈએ નથી પણ તમારી મરનારી સ્ત્રીને છાની વાતો તમે કેહેતા હતા તેમ મને શા માટે કેહેતા નથી? માટે માહારા ઉપર હેત હોયતો તમારા છાંતી વાત મને કેહો, આ રીતનું સ્ત્રીનું બોલવું સાંભળીને પ્રધાન વીચારવા લાગ્યો કે સ્ત્રીને કોઈએ ભરમ ઘાલ્યો દીશેડે માટે

કાંઈ યુક્તીથી તેનું મન શાંત કરવું નહોતું એમ વીચારીને સ્ત્રીને કહ્યું કે કાંઈ છાની વાત હું તને કહીશ આજે કહ્યું કે ક્યારે કહેશ. ત્યારે પ્રધાન બોલ્યો કે સમય આવેથી હું તને મારા પેટની છાની વાત કહીશ, આ રીતનું પ્રધાનનું કહેવું સાંભળીને સ્ત્રીએ હઠ લીધી કે મને તો હમણાંને હમણાં જ કહે, પછી પ્રધાને વિચાર્યું કે... સ્ત્રી જાત હડીલી હોય છે માટે હવે કાંઈક યુક્તીથી તેને સમજાવવી નહોતી એમ વિચારીને પ્રધાને કહ્યું કે આજે કાંઈ છાની વાત બોજાવ કરીને તને કહીશ એવું સાંભળીને સ્ત્રી ખુશી થઈ પછી સરવે જાણે બોજાવ કર્યું એટલે સ્ત્રી બોલી કે વાત કહે, ત્યારે પ્રધાને કહ્યું કે હમણાં તો રાજા દરબારે જવું છે માટે સાંજે ઘેર આવેશ ત્યારે કહિશ એમ કહીને પ્રધાન રાજદ્વારે ગયો અને જ્યારે સાંજે પાંચે આવ્યો ત્યારે સ્ત્રી બોલીકે વાત કહે, પ્રધાને કહ્યું હમણાં વાળુ તો કરીએ પછી કહીશ. એમ કહીને વાળુ કરવા બેઠા તે વાળુ કરી રહ્યા પછી પાન સોપારો ખાઈ રહ્યા એટલે સ્ત્રી બોલીકે વાત કહે, ત્યારે પ્રધાને કહ્યું કે રાતે સુની વખત કહીશ પછી જ્યારે રાતે સુવા ગયાં ત્યાં સ્ત્રી બોલીકે વાત કહે, ત્યારે પ્રધાને કહ્યું કે અત્યારે નીદ્રાના વખત છે માટે સવારે કહીશ એમ કહી સુઈ રહ્યાં તેવારે પછી માતઃકાળે પ્રધાન પોતાના આકરને બેઠને પોતાના બગીચામાં ગાડે ફરવા ગયો તે જ્યારે ગાડે ફરીને ઘેર આવ્યો ત્યારે સ્ત્રી બોલીકે વાત કહે આ વખત પ્રધાને વિચાર્યું કે આ સાને કાંઈ સાચું બુદ્ધિ કહયા વિનાં હઠ મુકશે નહીં એમ વિચારીને પોતાની સ્ત્રીને એકાતમાં બોલાવીને કહ્યું કે-હું તને જે વાત કહું તે જીવ જાવું તો પણ કોઈને કહીશ નહીં આ વાત બહુ ગુપ્ત રાખવાની છે તેવારે સ્ત્રી બોલી કે એવી શી વાત છે જે હોય તે કહી નાંખો હું કોઈને પણ કહીશ નહિ, પછી પ્રધાને હજારે શબ્દ સ્ત્રીને કહ્યું કે આજે હું ગાડે ફરવા ગયો હતો તે વખત ગાડાને મારગે ગાડા સાથે એક ખમ્બતરની પાંખ નીકળી. આ રીતે સાંભળીને સ્ત્રી બોલી કે બહુ આશ્ચર્યની વાત છે કે ગાડે ફરતાં ખમ્બતરની પાંખ નીકળી, શું આ વાત ખરી છે પ્રધાને કહ્યું કે વાત

તો જરાએ ખરી છે પણ રખેને કોઈને જાણાવતી, કોઈને પણ કહી શક
 નહીં સ્ત્રીએ કહ્યું કે હું કોઈને પણ આ વાત કહીશ નહીં. એવી
 રીતે વાત ચીત કરીને પછી બપોરની વખતે મધાન રાજદવારે ગયા
 અને પાછલી વખતે તેની સ્ત્રી પાડોશીની સ્ત્રી સાથે વાતો કરવા ગઈ
 ત્યાં તે સ્ત્રીઓએ તેને કસાવીને પુછ્યું કે કેમ બધું હવે કાંઈ તમારા
 ભરથારે છાંતી વાત તમને કહી છે ત્યારે તે મધાનની સ્ત્રી બોલી કે વા
 ત તો કહી છે પણ તમને કહેવાની નથી, ત્યારે તે સ્ત્રીઓ બોલી કે
 તમને કાંઈ કીધું નથી શાનું કહે તમારા ઉપર તમારા ભરથારનો પ્રે
 મ આગલી સ્ત્રી જેટલો છે નહીં જો પ્રેમ હોય તો છાની વાત કર્યા
 વીનાં રહે? ત્યારે તે મધાનની સ્ત્રી બોલી કે માહારા ઉપર માહારા
 ભરથારનો ઘણોજ પ્રેમ છે ન કરવાની વાત પણ મને કરે છે,
 આજે સવારે મારો ભરથાર ઝાડે ફરવા ગયા ત્યાં ઝા
 ડાને રસ્તે ખચુતરની પાંખ નીકળી હતી તે વાત મને તુરત કહી હતી
 જુઓ મારા ઉપર કેવો પ્રેમ છે પ્રેમ ન હોય તો આંવી છાની વાત
 કહી પણ કરે આ રીતનું મધાનની સ્ત્રીનું બોલવું સાંભળીને કેટલેક
 વેગજે બેઠેલી એક સ્ત્રી બીજી સ્ત્રીને પુછવા લાગી કે શું મધાનની ગાં
 ડેથી ખચુતર નીકળ્યું ત્યારે બીજી બોલી કે હા હા એટલામાં ત્રીજી બો
 લી કે કેટલાં ખચુતર નીકળ્યાં ત્યારે ચોથી બોલી કે કોણ જાણે બે ચા
 ર પાંચ નીકળ્યાં હશે ત્યારે વળી પાંચમી બોલી કે શું આ વાત ખરી
 છે ત્યારે બીજી સ્ત્રી બોલી કે મધાનની વહુ પોતેજ કહે છે તે વાત શું
 ખોટી હશે એટલે એક સ્ત્રી બોલી કે હા હા એ વાત ખરી છે આજે મ
 ધાન ઝાડે ફરવા ગયા હતા. ત્યાં ઝાડાને રસ્તે ખચુતર નીકળ્યાં આ
 રીતે વાત ચાલવા લાગી ને મધાનની સ્ત્રી પોતાને ઘેર ગઈ તે વાર પ
 છી બીજે દીવસે પ્રાતઃકાળે પેલી સ્ત્રીઓ પાણી ભરવા ગઈ ત્યાં પ્રપ્પર
 વાતો કરવા લાગી એમ કરતાં રસ્તામાં કોઈ બીજા મેહલાની સ્ત્રીઓ
 મળે તે પુછે ત્યારે પેલી સ્ત્રીઓ કહે કે મધાનની ગાંડેથી ખચુતર
 નીકળ્યાં એમ આખા શહેરમાં વાત ચાલી અને કોઈ સ્ત્રીને કોઈ પુ
 છે કે કેટલાં ખચુતર નીકળ્યાં ત્યારે તે ચમકીને બોલે કે મને શી ખ

બર સો નીકલ્યાં હોય કે બસે એમ એક ખીજ સાથે વાતો કરતાં પોહોર દીવશ ચઢ્યો એટલામાં આખા શહેરમાં વાત ચાલી કે પ્રધાન જાડે ફરવા ગયો હતો ત્યાં જાડાને રસ્તે એક હજાર ખબુતર નીકલ્યાં આ રીતની વાત છેક રાજાને કાંને પોહોચી પછી બપોરની વખતે પ્રધાન રાજાની કચેરીમાં ગયો ત્યાં રાજા તેને પુછવા લાગ્યો કે કેમ પ્રધાનજી આજેતો કાંઈ આશ્ચર્ય કારક બનાવ બનેલો સંભળાય છે આ રીતનું રાજાનું બોલવું સંભળીને પ્રધાન વીચાર્ય પાગ્યો કે રાજા મને શું કહે છે, એમ મનમાં વીચારીને રાજાને કહે સાહેબ આશ્ચર્ય શું ? મનેતો કાંઈ ખબર નથી ત્યારે રાજા બોલ્યો કે માહારાજા શા માટે છાતું રાખો છો? જેમ હોય તેમ કહી દા, પ્રધાન બોલ્યો કે સાહેબ હું તે શું કહું મનેતો કાંઈપણ ખબર નથી ને હું કાંઈ જાણતો નથી નથી ત્યારે રાજા બોલ્યો કે તાહારી સ્ત્રીએ કહ્યું છે કે માહારાજા ભરથારને જાડાને રસ્તેથી એક હજાર ખબુતર નીકલ્યાં તે જાડા ત બધા શહેરમાં જાહેર થઈ છે ને તું મારાથી છુપાવે છે તેનું કારણ શું આ રીતનું રાજાનું બોલવું સંભળીને પ્રધાને વીચાર્યું કે મેં જે વીચાર રાખ્યો છે કે સ્ત્રીની આગળ છાંતી વાત કરવી નહીં તેને આજે વીશેષ પુષ્ટી મળી અને ખચીત માહારી સ્ત્રીએ કોઈને વાત કહી છે ને તે ઉપરથી આ ગપાટુ ચાલ્યું છે એમ ધારીને પોતાની સઘળી હકીકત રાજાને કહી સંભળાવી તે ઉપરથી રાજા પણ સમજી ગયો કે સ્ત્રીની આગળ છાંતી વાત કરવાથી મોટો અનર્થ થાય છે માટે હાલ પુરષોએ સ્ત્રીની આગળ ગુપ્ત વાત કરવી જોઈએ નહીં. કારણ કે સ્ત્રી ગમે તેવી હાહી છતાં પણ તેનું ઉદર ઘણું છીદ્ર હોય છે માટે તેને છાંતી વાત કરવાથી કોઈ વખત માથું કપાવે એમાં સંદેહ રાખવો નહીં.

માંસ ખાવાથી અનેક પ્રકારના અનર્થ થાય છે તે ઉપર મહેદ્ર નામના એક કણબીની વારતા.

તીલકપુર નામના નગરને વિશે મહેદ્ર નામના એક કણબી રહેતો હતો તેને મહેદ્ર નામે એક પુત્ર હતો જ્યારે તે મહેદ્ર મરવા શુનો ત્યારે

પોતાના પુત્રને જોડાવી કેહેવા લાગ્યો કે, હે પુત્ર માહારા મુઆ પછી માહારી સંવચ્છરીને દીવશે એક પાડો મારીને તેનું માંસ આપણા કું ઠંબને જમાડજે એ રીતનું મહેદ્રનું વચન તેના પુત્રે કબુલ રાખ્યું તેવા ર પછી તે મહેદ્ર કર્ષણી મરાણ પામ્યો, તે મરીને એક ભેખન પેટેપા ડાપણે અવતર્યો, ત્યાર પછી તે મહેદ્રની સ્ત્રી પણ થોડાક દીવશે મ રણ પામી એક કતરીને પેટે કતરી પણે ઉત્પન્ન થઈ,

એક સમયે તે મહેશ્વરે પોતાની સ્ત્રીને અન્ય પુરૂષ સાથે ભોગવિ લાસ કરતી દીઠી તે વારે મનમાં ખેદ પામી વિચાર કરવા લાગ્યો કે હા હા !! ધીગસ્તુ સ્ત્રી જતીને એવી સ્ત્રીના શો વિશ્વાસ રાખવો જે મુઠ્ઠા ગુમાર પુરૂષ છે તે સ્ત્રીની સાથે અશક્ત થઈ તેના પાસમાં બધાયા છે, સ્ત્રી પતીના સાથે સુકમાળ મધુરે સ્વરે બોલતી તથાપી અન્ય પુરૂષ મંગાથે લાગે છે તેથી સ્ત્રીના વિશ્વાસ કરે તે મુર્ખ જાણવા. જે સ્ત્રી ને પોતાની અંધા ચીરીને માંસ ખવરાવ્યું તે સ્ત્રીયે પતિને ઝર દઈ માર્યો એવી સુરીકંતા પ્રમુખ ઘણી દુષ્ટ સ્ત્રીઓના દ્રષ્ટાંત છે, સ્ત્રીના સ્વ ભાવીક સાત દોષ કહ્યા છે “જુડા બોલી ૧ સાહુશીક પાણું ૨ મા થા કપટી ૩ મુરખ પાણું ૪ અતી લોભી ૫ અશુચી પાણું ૬ નિર-દય પાણું ૭ એ સાત દોષ સ્ત્રીમાં સ્વભાવે હોય તે માટે સ્ત્રીના વિશ્વાસ ન કરવો એવું ચીંતવીને જે પુરૂષ પોતાની સ્ત્રી સાથે લાગ્યો હતો તેના ઘાત કર્યો (મારી નાંખ્યો) તથાપી તે પુરૂષે મરતી વેળાએ પોતાનો દોષ સંપૂર્ણ જાણ્યો તેથી પોતાના અતમાને નીદતો થકો મરાણ પામીને તેહીજ મહેસ્વરની સ્ત્રીના ઉદરને વિશે પુત્ર પણે ઉપના નવ માસ પુરા થયેથી તે જન્મ પામ્યો ઘણો સુદર રૂપવાન થયો તે પુત્ર મહેસ્વરને ઘણો વાડાલો લાગે જાણામાં લઈ રમાડે, જે પુરૂષને મહેસ્વરે રદતે મારેલો તે વાત ગુપ્ત રાખી કોઈને જાણવા દીધી નહી તેમ સ્ત્રીને પણ ન કીધી મનમા રાખી સુષે રહે છે, એહવે મહેસ્વરની સ્ત્રી ચી તવવા લાગી કેહું તો અધન્ય અભાગ્યની જે મે નીચ કર્મ કીધું તથાપિ એ મારો ભરથાર ઘણો રૂડો છેજેણે માહાર છીદ્ર જરા પણ ન ઉઘાડ્યું ને મે તો માફ કીધું એમ પોતાનો અવગુણ સમજીને પછી જ

રથાર સાથે અત્યંત સ્નેહ થકી વરતવા લાગી અને નિશ્ચે કીધું જે હવેથી છવતાં સુધી માહારે શીળ ધર્મ પાળવું અને ભરથારની શેવા કરવી એવી રીતે મનમાં નિશ્ચે કરી ભરથાર સાથે રહે છે.

એક વે આશને દીવસ આવ્યા તેવારે મહેસ્વરે પોતાના આપતું વચન સંભારવું પછી એક પાડો મંગાવ્યો, (જીવો કર્મની વીચીત્ર ગતી ફેલીછે!) તે મહેસ્વરનો પીતા મરીને પાડા પછે હપનો છે તેજ પાડો તેના આશને દીવશે તેના પુત્રે મંગાવ્યો તે એજ હતો તેવાર પછી સર્વ કુટુંબીએ મળીને તે પાડાનો ઘાત કીધો (માયો) પછી તેવું માંસ પચાવીને સર્વ ખાવા લાગ્યા વળી તેનાં હાડ અને રૂધિર તીહાં પડ્યું હતું તે પુર્વની મહેસ્વરદતની માતા જે કુતરી થઈ હતી તે ત્યાં આવી પોતાના ભરથારનું રૂધીર તથા હાડ ચાટવા લાગી. એવે અવસરે તીહાં એક જ્ઞાનવાન સાધુજી ફરતા ફરતા આવ્યા તેઓએ એ કત જ્ઞાને કરી જાણ્યું તેથી મસ્તક ધુણાવવા લાગ્યા તે દેખી મહેસ્વરદત પ્રજ્ઞા લાભ્યો; કેહ માહારાજ તુમે માંધુ કેમ ધુણાવ્યું તેવા રે સાધુ કેહ એ કર્મની વિટંબના છે. જે એ પીતાનું માંસ ખાય છે એટલું કહી સાધુ ચાલતા થયા, તેવાર પછી તે મહેસ્વરના મનમાં તે આધુના વચનનું સદ્ય ખટકવા લાગ્યું તેથી તે આધુની પાશે ગયો નમસ્કાર કરીને પ્રજ્ઞા કે સ્વામી તુમારા વચનની મને સમજણ પડી નહીં માટે એના મર્મ ખતાવો તેવારે સાધુએ જ્ઞાને કરી પુર્વની સમજી વાત તથા જે પુરૂષને મહેસ્વરે મારેલો તેજ તેના પુત્ર પછે થયો વીગ રે સમજો પુર્વ વૃતાંત કહી સંભળાવ્યો તે સર્વ તેના કુટુંબી તથા કુતરીએ સાંજલ્યો તેણે કરી કુતરીને જ્ઞાન થયું પાછલો બન દીઠો તેથી કરી તે મહેસ્વરના ઘરમાં જઈ જીયરામાં ધન દાટેલું હતું તે ખતાવ્યું તે વાર પછી તે કુતરીને આધુએ ધર્મ પમાડ્યો તે મરીને દેવ લોકે ગઈ અને મહેસ્વરદત પણ શુભ ધર્મ પામ્યો આ ઉપરથી સાર માત્ર એજ લેવાનો છે કે હરજોઈ માણીનું માંસ ખાવામાં અનેક તરેનક અનેરથો અને અનેક તરેના બેઠ હોય છે માટે માંસ ખાવું નહીં.

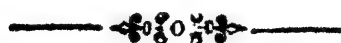
સ્વાસ્થ માટે માતા પીતા પોતાના પુત્રને પણ મારે
તથા લક્ષ્મી સાડુ વેચે તથા વધ દરવાને પણ આપે
છે તે ઉપર માતા પીતાના રનેહુ વીરો એક પ્રાજ્ઞા
ની વારતા.

રાજગીરી નગરીને વીરો સોણીક નામાના રાજ રાજ કરતો હતો
એક સમે તે રાજ્યે પોતાને સાડુ એક મેહેલ બનાવવાને પ્રારંભ્યો તે મેહેલ
નો દરવાજો ચણે છે ને પડી જાય એમ કેટલીક વખત નવો કરે
ને પડી જાય તેવારે રાજ્યે પ્રાજ્ઞાને યોજાવીને પુછ્યું ને આ દર
વાજો કેમ પડી જાય છે તે કહા. ત્યારે પ્રાજ્ઞાણે રાજને કહે ને બ-
ત્રીસ લક્ષણો બાળક લાવીને તેને તેની વીધી કરી અગ્નિ માંદે દોમી-
એ તો દરવાજો નહી પડે એવી રીતે તે પાપીષ્ઠ પ્રાજ્ઞાણના કહેવાથી
રાજ્યે નગરને વિશે ડંકેરો ફેરવ્યા કે ને કોઈ કુંવારો બાળક આપે
તેના બરાબર સોના મોઢેરો તોળી આપીશ. એવી રીતે રાજ્યે
નગરમાં ખમર કીધી તેવારે તેજ નગરને વિશે રીખબદત નામના એક પ્રા-
જ્ઞાણુ રહેતો હતો તે પોતાની ભદ્રા નામની સ્ત્રીને કહે ને આપણે ચાર
પુત્ર છે તે માંદેથી એકને આપીએતો આપણે ઘણું ધન આવશે. તેવારે
તેની સ્ત્રીએ કહ્યું કે વાતતો ખરી કહો છો આપણા વચીટ પુત્ર અમરકુંવર છે
તેને આપો કે તે કાંઈ કામ કાજ કરતો નથી તેમ સાડુ સાડુ ખાવા મા-
ગે છે માટે મુવો એને આપી દયો અને વળી આપણે ધનવંત પ-
ણ થઈશું એમ વીચારીને રાજને ખમર આપી કે અમારો પુત્ર અમર
કુંવર છે તે આપીશુ તે સાંભળી રાજ ખુશી થયો થકો પોતાના શેવ
કોને ધન આપીને બાળક લેવાને મોકલ્યા. તે જઈ પ્રાજ્ઞાણને કહે ત
મારો બાળક આપો અને આ ધન લ્યો. આ રીતનું રાજના શેવકો
નું યોગ્ય સાંભળીને અમર કુંવર પોતાની પાપાણી માતાને કહે અરે
મને નહી આપશો તેજ રીતે ભાઈ બેહેન સરવેને કહ્યું પણ કોઈએ
તેને રાખવાને કહ્યું નહી. સરવે જાણે કે એક છોકરો જશે તો મુવો
પણ આપણુ તો દળદર જશે એમ ધારી તાતકાળ રાજના શેવકોને
તે બાળક આપ્યો તેવારે અમરકુંવર ઘણું રોવા લાગ્યો, તથા અનેક

પ્રકારના બીલાપ કરવા લાગ્યો તથાપી કોઈ સખંધીને જરા પણ દયા નહીં આપી. કહ્યું છે કે ધનની લાડએ માણસ ઘણાજ અનરથ કરે છે. તથા નીરદયપણે મનુષ્યનો ઘાત કરે છે. તેમજ અનેક પ્રકારનાં કુકર્મ તે ધન કરાવે છે. પછી રાજના શેવકો કુંવરને ભર બજારના વચમાં લઈને જાય છે તેવારે નગરના લોકો હાહાકાર કરવા લાગ્યા અને મુખ થકી બેલે જે અહા આ અંડાળ પ્રાણીને દ્રવ્યની લાડએ પુત્રને હોમવા આ પ્યો વળી કોઈ પેસા વેદીઆ પ્રાણીને દાખ દઈને કહે જે અહા આ વા અંડાળ જ્યોતીશના જ્ઞેનારાએ બાળકને હોમવાનું બતાવ્યું. વળી કોઈ રાજને પણ દાખ દેવા લાગ્યા પછી તે બાળક ધુજતો ધુજતો કહે જે મને કોઈ બચાવે તેનો આકર થઈને રહું તેવારે એક પુન્ય વત શેઠ બેલ્યો કે જે રાજ ધન લઈને છોડે તો જેટલું ધન માગે તેટલું આપી છોડાવું પણ રાજએ તો હોમવા મંગાવ્યો છે તે કેમ છોડે પછી તે બાળકને રાજના શેવકો રાજની પાસે લઈ ગયાં ત્યાં રાજ પેસા પાપી વેદીયા પ્રાણીને કહે જે આ બાળક આવ્યો, તેવારે તે પાપીઆ કહે જે એમાં શું જોડું છે હવે હોમવાની તદ્યારી કરો. તેવારે બાળક રાજની પાસે હાથ જોડીને કહે હે રાજ ધીરાજનું મેતો પ્રજના પાળનાર દો દયાળુ છો માટે મને બચાવો તેવારે રાજ કહે ભાઈ એમાં મારો અન્યાય નથી અમેતો ધન આપીને તુજને તાહારા માતા પીતા પાસેથી લીધાછે તાહારા મા બાપે આપ્યો તો અમારો શો દાખછે, અમેતો તને હોમીશુ પછી તે અમરકુંવરને ગંગાના પાણીથી સ્નાન કરાવ્યું તથા ગળામાં કુલની માળા ઘાલી અંદન પ્રમુખની અરચાઓ કરીને પ્રાણીને પોતાની સામે ઉભો રાખી વેદ ભણવા લાગ્યા તેવારે કુવરે વિચાર્યું જે મને ગુરૂ માહારાજએ પ્રભુ સ્મરણના મંત્ર શીખવ્યો છે અને કહ્યું છે કે કાંઈ સંકટ પડેતો શુદ્ધ ભાવથી એક ચીતથી તેનું સ્મરણ કરજે માટે આ વખત હું શ્રી ભગવં છનું સ્મરણ કરૂં જેવો માહારૂ વીધન જરૂર ટળશે. એમ ધારીને પોતે એક ધ્યાનથી ભગવંતનું સ્મરણ કરવા લાગ્યો તેવારે મરવાનું દુઃખ વીસારીને એક ચીતથી ધ્યાન કરતા થકા એક દેવતાનું શીહાસન

ક્રપાલમાન થયું તેવારે દેવતાએ અવધી જ્ઞાનથી જોયું ને આ હૈતમ
 પુરુષ માહાસંકટમાં પડ્યો છે ને નીરદાપ માર્યો જાય છે માટે તે પુ
 રુષનું સંકટ ટાળવા જાઉં એમ ધારી સીંચ અંગની ઝાળ પાસે આવી
 ઠંડી કીધી અને પ્રાણજીવન ઉંચા મોહાડે સાંખા કરી કીધા કે જાણે
 મરીજ ગયા હોય અને રાજને પણ લોહી વમતો હોયો નાંખ્યો. ક-
 વરને સોનાના શીલાસન ઉપર બેસાર્યો તેવારે રાજ સભા બીજમથ
 પામી ને આ બાળક કોઈ માહાન દીસે છે માટે જો એની રીવાક
 રીએતો એ સઘળા મુવેલા ઉઠે એમ ધારીને લોકો અમરકુંવરની પ્રા
 થના કરવા લાગ્યા ત્યારે અમરકુંવરે દેવના સાહુયથી રાજઉપર પા
 ણી છાંટ્યું એટલે શોણીક રાજતો બેઠો થયો અને જોવા લાગ્યા કે
 આતે શું બન્યું ને પ્રાણજીવ તો મરીજ ગયા એવી રીતે પસ્તાય છે
 તેવે લોકો પણ બોલવા લાગ્યા કે હે રાજ આ બાળકત્યા કરવાને ક-
 રેલા પ્રારંભનું રૂળ જોયું તે વારે રાજ પોતાના પરિવાર સહીત કું
 વરની સામે આવી હાથ જોડીને કહે ને આ રાજ રીઢી સઘળી તું
 બોગવ અને તું તો માહા ઉત્તમ છે માટે મેં ને તાહારો અપરાધ
 કીધો તે માફ કર તેવારે કુંવર કહે હે રાજ માહારે તો રાજ નથી જો
 યતું એ નરકનું બારણું છે માટે એમાં કાંઈ સાર નથી, હું તો આ
 સંસાર રૂપી સમુદ્ર તરવાને ચોગીપાણું લેઉં છું એમ કહ્યું તેવારે દે
 વતાએ પણ પ્રાણજીવને સાજ કરી પોતાને સ્થાનકે ગયો અને અમ
 રકુંવર નગરની બાહાર સમશાન બોમીમાં પ્રભુનું ધ્યાન કરવા ઉઠ્યો
 રહ્યો પણ અમરકુંવરને આપ્યા પછી તેના માતા પીતા તો ધન
 દુષ્ટીને હરખીત થઈ કેટલુંક ગામની બાહાર દાઢી આવ્યા, કેટલુંક
 વેંચી લીધું એવામાં અમરકુંવરની આ ઉત્તમ વાત સાંભળીને એકદમ
 તે પ્રાણજીવ કુંવરની માતાએ વિચાર્યું ને હવે તો રાજ ધન પાછું
 બેરો એમ ધારીને પુરવના વેહેરને લીધે વીચાર્યું ને વનમાં જઈને
 અમરકુંવરને માણે તો ધન રેહશે એમ ધારી મધરાત વેળા હાથમાં છ
 રો લઈને જ્યાંહાં તે કુંવર ધ્યાન રહ્યા છે ત્યાં આવીને મારી નાંખી
 માલતી થઈ અમરકુંવર પોતે પ્રમાત્માનું ધ્યાન કરતો મરણ પામીને

રવિચંદ્રને વીરો દેવતા થયો તેવાર પછી તેની પાપણી માતા મુની
નો વધ કરી રાતની વખત નગર ત્રે જાય છે તેવામાં સામી વાઘણ
મળી તેણે તેને મારી નાંખી તે મરીને નરકને વિષે ઉપની.

**અસત્ય યોલવાથી કેલું દુઃખ ઉત્પન્ન થાય છે તે
ઉપર વસું રાજાની વારતા.**

શુકતીમતી નામની એક નગરી હતી તેમાં અભિચંદ્ર નામનો રાજા
રાજ્ય કરતો હતો તેને એક વસુ નામનો પુત્ર થયો, તેજ નગરીમાં એક
ક્ષીર કદંબક નામનો બ્રાહ્મણ રહેતો હતો તેને પર્વત નામનો એક પુત્ર
હતો તે ક્ષીર કદંબ નામના ઉપાધ્યાય પાસે નારદ તથા તેનો પુત્ર પ
ર્વત અને અભિચંદ્ર રાજાનો પુત્ર વસુ એ ત્રણે જણુ ભણુતા હતા કે
ઈ એક સમે રાતના સમે આકાશ માર્ગે બે ચાર મુનીઓ જતા થકા
યોલવા લાગ્યા જે ઉપાધ્યાયના આ ત્રણુ શિષ્ય છે તેમાં બે નરકે જશે ન
એક સર્ગે જશે, એ શબ્દ ગુરુએ સાંભળ્યા તેથી પોતે વિચાર કરવા
લાગ્યા જે માહારા ભણાવેલા શિષ્યો નરકે જાય તે સાર નહીં પણ
જે ભાગી ભાવ છે તે મટવાનું નથી તો પણ પાગખુતો જીવ કે કોણુ
નરકે જશે ન કોણુ સર્ગે જશે એમ ચીતવીને ઉપાધ્યાયે લોટના ત્ર
ણુ કુકડા ખનાવીને ત્રણુ જણુને યોલાવીને કહેવા લાગ્યા જે કોઈ
ના દષ્ટિ તેવી જગાએ જઈને આ અકેક જણુ અકેકો કુકડો મારી
આવો પછી વસુ અને પર્વત તો કોઈ જગડ જગામાં જઈને અહીંયાં
કોઈ દખનું નથી એમ ધારી મારી આવ્યા; અને નારદતો નગર
ની બાહાર લાંબે છેટે જઈને એક મુન્ય પ્રદશમાં જઈને ઉભો રહ્યો
પછી વીચાર કરવા લાગ્યો જે આંધતો આ કુકડો પોતે દષ્ટિ છે, કું
દખું છું, સંપુરણ ખેચર દષ્ટિ છે, લોકપાલ દષ્ટિ છે, તેમજ જ્ઞાની દ
ષ્ટિ છે, એલુ કોઈ કોકાણું નથી કે જ્યાં કોઈ કોઈને દષ્ટિ નહીં ગુરુ
ના યોલવાનું તાત્પર્ય એટલુંજ કે, કુકડાને મારવો નહીં. તે ક્યાણુ
તથા પગેપકારી હોવાથી અમારી શુદ્ધિની પરિક્ષા લેવા સારૂ આ કા-

મ કર્યુ જણાય છે. એવો વિચાર કરીને તથા તે કુકડાને પાછો જેમ નો તેમ લાવીને પાછો ગુરૂની પાસે આવીને તેને ન મારવાનું સર્વ કારણ કહી સંભળાવ્યું તે ઉપરથી ગુરૂએ જાણ્યું કે આ સ્વર્ગમાં જ રો પછી મોહોટી મીતી વડે મને આલીંગન કર્યો. ને રાજના પુત્ર વસુએ તથા પોતાના પુત્ર પર્વો કુકડાને મારીને આવી કહ્યું કે જ્યાં હાં કોઈએ લીધું નહી. તેને અમે માર્યો ત્યારે ગુરૂ તેમને જીવા લાગ્યા કે, મેં મુરજો તમે પોતે દખતા હતા તથા ખીજ પાણુ ખેચ રાત્રિક ઘણા દખતા છતાં તમે કેમ માર્યો? માટે તમે પાપીછો. એ વો ગુરૂએ તેમને શ્રાપ આપ્યો, અને ઉપાધ્યાયને ખેદ થયો કે મેં એમ ને અમસ્તા ભણાવ્યા. એ ખેડને વિદ્યાનું રૂળ કલેશ માત્ર છે, સ્વચ્છ પાત્રમાં ગુરૂનો ઉપદેશનો સારો ઉપયોગ થાય છે ને મલીન પાત્રમાં વ્યર્થ જાય છે. જેમ વરસાતના પાણી વડે સુકિતમાં મોતી જાય છે, ને ખીજે ઠેકાણે ખાડું પાણી થાય છે, તેમ આ માહુરો પુત્ર પર્વત, તથા રાજનો પુત્ર વસુ, મને વાળા છતાં તે નરક ગામી થયા, ત્યારે હવે મને આ ઘરમાં રહી શું કરવું છે? એવા પૈરાગ્ય વડે ઉપાધ્યાયે દીક્ષા લીધી

તેનો તે પર્વત નામનો પુત્ર સર્વ શાસ્ત્રમાં નીપુણ હતો, તેથી તે પોતાના બાપનું કામ ચલાવવા લાગ્યો. ને હું પોતાને સ્થાનકે ગયો; અને અભિચંદ્ર રાજાએ પોતાના પુત્ર વસુને રાજ્ય ઉપર ખેસાડીને પોતે દીક્ષા લીધી તે પછી વસુ રાજની પ્રથ્વી ઉપર એવી કીરતી થઈ કે, સત્ય ભાષણ કરતા વસુ રાજ છે. તેથી વસુ પાણુ હમેષાં સાચુ બોલવા લાગ્યો; કેમકે જો તેમ ન કરેતો કીરતીનું રક્ષણ કેમ થાય? કોઈ એ ક વખતે એક પારધી ગ્રગીયા રમવા સારૂ એક વનમાં ગયો ત્યાં એ ક હરણને પોતાનો હરિણી સહીત જોઈને તેની ઉપર બાણ નાંખ્યો તે બાણ તેના વાંસાના ભાગ ઉપર લાગ્યાથી વ્યર્થ ગયો બાણ શાથી વ્યર્થ ગયો તે જોવા સારૂ પારધી તેની પાસે ગયો. ત્યાં જઈ જુવે છે તો તેને પ્રથ્વીથી અધર એક સ્ફટિક શિલા દખાઈ, તેને હાથ વંતી સ્પર્શ કરીને જોવા લાગ્યો, પછી તેણે જાણ્યું કે જેમ પ્રથ્વીના

હાંયા ચંદ્રમાં પડે છે, તેમ ખીજા કંકાણે કરનાર હરણનું પ્રતીબીબ
 આ શિલામાં પડ્યું, તેને મારો ખાણુ લાગીને તે વ્યર્થ ગયો. હવે
 આ સ્ફટિક શિલા વસુ રાજાને ચાગ્ય છે એમ જાણીને પારધીએ
 તે સર્વ વૃતાંત રાજા પાસે કહ્યો તે સાંભળીને વસુ રાજાએ તે શિલા
 મંગાવી લીધી. ને તે પારધીને ઘણું દ્રવ્ય આપ્યું પછી તે શિલામાં
 થી કારીગરો પાસેથી એક સિંહાસન કરાવ્યું ને તે કોરનારાને રાજાએ
 મારી નાંખાવ્યા કહ્યું છે કે “ રાજા લોકો કદી કાઢના થતા નથી ” તેથી
 હાસનને જાનારાને તે પ્રતીતી ઉચ્ચ દેખાતું હતું. તેથી લોકોમાં એ
 વી વિખ્યાતી થઈ કે વસુ રાજાના સત્યની સામર્થ્ય વડે તેનું સિંહાસન
 આકાશમાં રહેલું છે. તેના સત્ય વડે દેવતાઓ સંતુષ્ટ થઈને તેને સા
 હ્ય કરે છે. એવી રીતે વસુ રાજાની પ્રખ્યાતી થતાં જ ખીજા સર્વ લોકો
 ભય પામવા લાગ્યા કહ્યું છે કે “લોકોમાં સત્ય અથવા મિથ્યાની પ્ર-
 શિક્ષિ જ્યને કારણ છે.” પછી તે સુકિતમતિ નામની નગરીમાં એક
 કીવશ હું ગયો, ઉપાધ્યાયના ઘેર જઈ જોઈં છું તો તેના પર્વત નામ
 ના પુત્ર કેટલાએક છોકરાઓને ભણાવી રહ્યો છે ને તેમને યજ્ઞ કરવા
 ના ઉપદેશ કરે છે, બકરા વગેરેનું યજ્ઞ કરવું. એવું તેનું બોલવું સાંભ
 લીને મેં તેને કહ્યું હે ભાઈ આ બ્રાંતિ વડે તું શું બકે છે? અજ
 શબ્દનો અર્થ એમ થતો નથી અજ શબ્દનો અર્થ ત્રણ વરણનું ધ્યા
 ન જેથી ખીજા ધ્યાનની ઉત્પતિ ન થાય તે સમજવો. અને તે આ
 પણ ગુરુએ પાકી રીતે આપણને સમજાવ્યો છતાં તું કેમ ભુલી ગયો ?
 ત્યારે પર્વત કેહેવા લાગ્યો કે નારદ, માહારા પિતાએ મને અજ શ
 બ્દનો અર્થ બકરો કહ્યો છે. ને નિશ્ચંટમાં પણ એમજ કહ્યું 'છે ત્યા
 રે મેં કહ્યું કે, હરેક શબ્દની અર્થ કલ્પના મુખ્ય અને ગૌણ હોય છે.
 તેમાંની ગૌણ અર્થ કલ્પના ગુરુએ આપણને કહી છે: કમકે ગુરુ ધર્મ
 ના ઉપદેશ કરનારા છે અને બ્રાંતિ ધર્મ સ્વરૂપ છે. તેના વિસ્વાસ ન
 કરતાં તેથી વિરૂદ્ધ કામ તું શા સાર કરે છે? એથી પુન્યને ખદલે પા
 થ થનાર છે, એવું સાંભળીને તેણે માહારો તીરસ્કાર કર્યો, ને કેહે
 વા લાગ્યો કે તાહારા કહ્યા પ્રમાણે ગુરુએ અર્થ કહ્યો નથી બકરો

તો મેસ શબ્દનો અર્થ છે. ગુરૂએ કહેલા શબ્દાર્થને ઉલ્લંઘન કરીને ત
થા પોતાનો ધર્મ મુકીને અહંકાર વડે મીથ્યા ભાષણ કરતાં તને ડંડ
ભય થતું નથી? માટે હવે તું તાહાફ મત સ્થાપન કર, ને કું
માહાફ ચલાવું છું જેનું સાચું હશે તેનું ચાલશે એમાં જે હારે તેની
જીભ કાપી નાંખવી આપણુ એક વચ્ચે શાક્ષી આપણા રવાધ્યાયી
વસુ રાજને કરવો. એવું તેનું બોલવું સાંભળીને મેં કહ્યું કે મારે તે
માન્ય છે કેમકે સાચુ બોલનારામાં અભિમાન ન રાખવો.

પછી અમે એક જણ ત્યાંથી જણ્યા તે વખત પર્વત પોતાના ઘર
માં ગયો ત્યારે તેની માતા તેને કહેવા લાગી કે હે પુત્ર તાહારા બાપે
તો અજ શબ્દનો અર્થ ત્રણ વરખનું ધાન કહ્યો છે, તે કહેતી વ-
ખત ઘરના કામમાં છતાં મેં સાંભળ્યું હતું. તે ફરવવાને તે અહંકાર
વડે જીભ કપાવવાનો પણ કર્યો છે તે ચોગ્ય નથી કહ્યું છે કે “વિચાર
ર ન કરતાં કાર્ય કરનારો પુરૂષ વિપતિને પામે છે” ત્યારે પર્વત કે
હેવા લાગ્યો કે, માહાફ એ બોલવું કેવળ અવિચારનું છે; તે વાત ખ
રી પણ હવે એ વચન સત્ય થાય તેવો ઉપાય કર, નીકર મને મા
હા કુઃખ થશે પછી તેની માતાએ જાણ્યું કે “પુત્રને ઘણી પીડા થ
શે તેનો નિવારણ કર્યા વિના છુટકોજ નહિ કહ્યું છે કે “પુત્ર સાફ
માતા શું ન કરે? પછી તેની માતા વસુ રાજ પાસે ગઈ. તેનો આ
દર સત્કાર કરીને કહેવા લાગી:—હે માતાજી આજ મેં શાક્ષાત ક્ષી
રદંબક ગુરૂનાં દરશન કર્યાં, એવો ભાવ તમને જોતાંજ માહારા મન
માં આવી ગયો છે. હવે હું તમને શું આપું? ને તમને શાની ઇ-
ચ્છા છે? ત્યારે ગુરૂપત્ની કહેવા લાગી હે રાજા મને પુત્ર ભિક્ષા આ
પ, પુત્ર વિના ખુદુ શુન્ય છે. ધન. ધાન્ય તથા પુસ્તકો વગેરેને પુત્ર
વિના શું કરાય? તે સાંભળીને વસુ કહેવા લાગ્યો કે હે માતાજી એ પ
ર્વત મને પાલન તથા પુજા કરવા ચોગ્ય છે. કેમકે ગુરૂ પુત્રની પાસે
ગુરૂની પેઠે વરતવું એવી જાંતિ છે! તેને કાણુ પીડા દીધી? કાના
મૃત્યુ આવ્યા છે હે જનની મારા ભાઈને કાણુ મારનાર છે? ને તે
ને શુ કુઃખજો! તે કહે. ત્યારે તેણે નારદનું આવવું. પસંગે તેનું ભાષણ

થવું અન્ન સંબંધના અર્થ વિશે વાદ, તે વિશે બેઉએ પાણું કરવું તથા તે બાબત રાજનું શાક્ષી રહેવું. ઇત્યાદિક સર્વ વૃતાંત કહી સંભળાવ્યો પછી દીનતાથી કહેવા લાગી કે હે રાજ અન્ન સંબંધનો અર્થ તને બકરો કહેવો જોઈએ તે વિના માહારા પુત્રને મહા દુઃખ થનાર છે. કહ્યું છે કે “જે મોટા પુરુષ છે તે પરોપકાર અર્થે પોતાના પ્રાણ પાણુ દે છે તો વાણી તે શા કિસાબમાં છે?” ત્યારે વસુરાજ કહેવા લાગ્યો કે હે માતાજી હું જોડું કેમ બોલું? કહ્યું છે કે “પ્રાણ જાયતો પણ સત્ય વક્તા પુરુષોના મુખમાંથી અસત્ય બોલાતું નથી” વળી કહ્યું છે કે “હરેક પુરુષે કદી પણ જીવું બોલવું નહી” ઇત્યાદીક વાક્યોને તથા ધરમને બાધીત એવા એ કામ શીવાય બીજું જે કહેશો તે હું કબુલ કરીશ. હે માતૃશ્રી ગુરૂની વાણી અન્યથા કરવાથી મહા પાપ લાગે છે. તો પછી જોડી શાક્ષી પુરયાથી જે થાય તેનું શું પુછવું. તથાપિ ગુરૂપુત્રનું વાક્ય સાચુ કર. એવું તેનું કોષે ભરેલું બોલવું સાંભળીને તેણે કબુલ કર્યું. પછી તે ક્ષીરદંબકની સ્ત્રી મનમાં રાજ થઇને પોતાના ઘર ગઇ

બીજે દીવસે હું તથા પર્વતબેઠ મળીને વસુ રાજની સભામાં ગયા. ત્યાં મોટા ગુણશાલી, હંસ જેમ પોતાની ચાંચ વડે ખીર તથા નીરને જીદાં કરે છે, તેમ પોતાની બુદ્ધી વડે સારને અસારનું વિવેચન કરવા વાળા મહાસભ્ય પુરુષો બેઠેલા હતા. અને જેમ નક્ષત્ર ગણિમાં ચંદ્રમા શોભે, તેમ અધર રહેલી સ્ફટિક શિળા ઉપર બેઠેલા રાજ વસુ શોભે તો હતો. તેવા પ્રસંગે અતિ ઉમંગે બેઠ સંગે જઈને તો સભામાં અમારી સરખ વાત સંભળાવીને કહ્યું કે, અમારા ગુરૂએ કહેલાં અન્ન સંબંધના અર્થ વિશે અમારો વાદ થયો છે, તેનો ન્યાય કરાવવા સારું અમે અહીં આવ્યા છીએ. હે રાજ તું સત્યવાદી છે, માટે બરાબર ઇતસાદ કરીશ એમ અમે પાકુ સમજીએ છીએ. પ્રથવી તથા આકાશની વચ્ચે જેમ સુર્યની શાક્ષી છે, તેમ અ બેઠ વચ્ચે તું સાક્ષી છે. જ્યાં ઇંડાંમાંની ઘટપટાદિક સર્વ વસ્તુ કેવળ સત્યના ભાગે વરતે છે. સત્ય હોયે વરસાત પડે છે, તેમજ દેવતા પણ સત્યે કરી પ્રશન થાય છે. હે

રાજા તે આટલા બધા મુલક મેળવ્યાનુ કારણ પણ સત્યજ છે. માટે આ અમારા વિવાદમાં તારા સત્યને જે હચિત હોય તે કહે આપણ ત્રણે જણ ગુરુ પાશે ભણતાં અજ શબ્દનો અર્થ શું શીખ્યા છીએ? ન તે શબ્દનો અર્થ શું છે? તે અપક્ષપાતથી કહે ત્યારે વસુ રાજા મૃત્યુના વશ થયો થકો પોતાના સત્યને એક કોરે રાખીને ગુરુએ અજ શબ્દનો અર્થ બકરો પણ કહ્યો છે એમ કહ્યું.

એવી માહા કુર સાક્ષી વસુ રાજાએ આપવાથી અંતરિક્ષ રહેલા દેવતાઓથી સહુન ન થયું તેથી પેલી સ્થાતિક શિલાના સિદ્ધાસનને ચુર્ણ કરીને તે સભામાં બેઠેલા સંપુરણ પ્રુષોના દબતાં પ્રથિવીના પતિ વસુ ને જમીન ઉપર પડકર્યો. જોડુ બોલ્યાથી કોપેલા જે દેવ, તેઓએ માર્યાથી તે વસુ રાજા મરણ પામીને નરકમાં ગયો. તેના પુત્રે પ્રથુવસુ, ચિત્રવસુ, વાસવ, શક, વિભાવસુ, વિસ્વાવસુ, સુર, તથા મહાસુર પોતાના બાપના રાજ્યમાં છતાં તેઓને પણ દેવતાઓએ મારી નાંખ્યા તે આઠ મરીને નરકમાં ગયા ને બીજા બે નાશી ગયા અને પરવતને પણ નગરના લોકોએ પાપી જાણીને શહેરમાંથી કાઢાડી મુક્યો તેણે કોઈ દુષ્ટ દેવતાની મદતથી બાળા લોકોને આ હીસા રૂપ યજ્ઞ ધીર નરકમાં લઈ જનારી ક્રીયા શીખવી.

— :૦. —

સમાપ્ત.

